

ნაგზე გებუა
უკაგერინე გეგურელიქე

საქართველო
საბჭოთავო
საგვარამუდეო

K 257140
3

Lingua Latina

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციისტიკის ინსტიტუტი

პროგრამა «ლოგოსი»

ბუბლიკაცია და ღონისძიებები კლასიკური ფილოლოგიის,
ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციისტიკის სფეროში

იამზე ვაგუა, ეკატერინე ვამყრელიძე

Lingua Latina

§ 2 LECTIO SECUNDA

I კატეგორია (პრესენტის და მედრ. სქემის შესახებ) 21

Præsentis indicativi და imperativi activi მშენება 22

Præsentis indicativi და imperativi activi I და II უღლებების მშენება 22

წინადადებათა 23

სადასრულებლობისა და მომავლის შესახებ 23

მეოთხე შესწორებული გამოცემა

ქართული საწილად 24

სახელწოდების წარმოშობა 24

De lingua Latina et lingua Graeca 26

Distingue 27

§ 3 LECTIO TERTIA

II კატეგორია. -us და -um დაბოლოებისა და არსებითი და მედრ. სქემის სახელები 28

Prænomina interrogativa et relativa და მათი მშენება 29

Præsentis ind. act. და imperat. III და IV უღლებების მშენება 29

კავშირები et, que, atque 30

წინადადებათა a (ab), ad, ex, de, per 31

სადასრულებლობის მშენების რეგულაციები? que? ut? 32

Ablativus separationis 33

Populi 34

ქ. თბილისი, 2008 წელი
ქ. თბილისი, 2008 წელი
ი. ჯ. ვაგუა
ე. ვამყრელიძე

Lingua Latina

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

K257.140
3

რედაქტორი რისმაგ გორდეზიანი

© პროგრამა „ლოგოსი“, 2007

ISBN 978-99940-31-41-2

პროგრამა „ლოგოსი“
ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13 (თბუ VIII კორპ.), ოთ. 14, 380079 თბილისი
ტელ. 25-02-58, ელ.ფოსტა logos@caucasus.net

სარჩევი

წინასიტყვაობა	9
ლათინური შემოკლებები.....	10
შესავალი	12
§ 1 LECTIO PRIMA	16
ლათინური ანბანი	16
კითხვის წესები	17
ხმოვნის სიგრძე-სიმოკლე	17
როგორ გავიგოთ, გრძელია მარცვალი, თუ მოკლე	18
მახელის წესები	18
როგორ გავიგოთ სახელის ფუძე	18
ბრუნვები და მათი ფუნქციები	19
ზმნების ჯგუფები	19
როგორ გავიგოთ ზმნის ფუძე	19
ქვემდებარისა და შემასმენლის შეთანხმება	19
§ 2 LECTIO SECUNDA	20
I კანკლედობა (არსებითი და მდებრ. სქესის ზედს. სახელები) ...	22
Praesens indicativi და imperativi activi ზმნისა esse.....	22
Praesens indicativi და imperativi activi I და II უღლების ზმნებისა ..	22
წინდებული in	23
ქალაქებისა და კუნძულების სახელები ადგილისა და მიმარ- თულების აღნიშვნისას	23
კითხვითი ნაწილაკი -ne	24
წინადადების წყობა	24
De lingua Latina et lingua Graeca	20
Dialogus	21
§ 3 LECTIO TERTIA	27
II კანკლედობა. -us და -um დაბოლოებიანი არსებითი და ზედ- სართავი სახელები	28
Pronomina interrogativa et relativa და მათი ბრუნება	28
Praesens ind. act. და imperat. III და IV უღლების ზმნებისა	29
კავშირები et, que, atque	29
წინდებულები a (ab), ad, ex, de, per	30
ნაცვალსახელური ზმნიმდლები unde? quo? hic	30
Ablativus separationis	31
Populus Romanus	27

§ 4 LECTIO QUARTA	34
II კანკლედობის -er და -ir დაბოლოებიანი არსებითი და -er დაბოლოებიანი ზედსართავი სახელები	35
Imperfectum indicativi activi ზმნისა esse	36
Imperfectum indicativi activi	36
Ablativus instrumenti	37
უკუთქმითი ბრძანებითი	37
Familia Romana	34
Facetia	34
§ 5 LECTIO QUINTA	39
IV კანკლედობა	42
Ablativus loci	42
Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc	43
Domus Romanorum	39
Dialogus	40
Facetia	41
§ 6 LECTIO SEXTA	46
Pronomina personalia et reflexiva	48
Cum წინდებული პირისა და უკუქცევით ნაცვალსახელების abl.-თან	48
Pronomina demonstrativa is, ea, id	49
წინდებულები inter, ante, apud, adversus, prope, post, contra, trans, cum, sine, pro, praec, sub	49
Ablativus pretii	49
De exercitu Romano	46
De deis antiquis	46
§ 7 LECTIO SEPTIMA	53
V კანკლედობა	54
Dativus duplex	54
Pronomina possessiva	55
De re publica	53
§ 8 LECTIO OCTAVA	58
Praesens indicativi passivi	61
Imperfectum indicativi passivi	61
Ablativus auctoris	62
Accusativus duplex, nominativus duplex	62
Genetivus partitivus	62

Ablativus limitationis	62
De bello Gallico (Iulius Caesar-ის მიხედვით)	58
De theatro antiquo	59
De erinaceo et vipera	59
Dialogus	60
§ 9 LECTIO NONA	66
Futurum I activi	67
Futurum I passivi; Imperat. futuri	68
Pronomen demonstrativum ille, illa, illud	69
Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum	69
De perfidia Falisci	66
De tauro et musca (Fabula)	67
§ 10 LECTIO DECIMA	71
III კანკლედობა, სახელობითი ბრუნვის წარმოება	73
III კანკლედობის არსებით სახელთა სუფიქსები	74
III კანკლედობა, თანხმოვანფუძიანი ბრუნება	74
Perfectum indicativi activi ზმნისა esse	75
Perfectum-ის პირის დაბოლოებები	75
Perfectum-ის ფუძის სუფიქსიანი წარმოება	75
III ულლების ზმნების perfectum-ის ფუძე	76
Perfectum-ის ფუძის უსუფიქსო წარმოება	76
Corvus et vulpes	71
Vulpes et uvae	72
Facetia	72
§ 11 LECTIO UNDECIMA	81
III კანკლედობა, ხმოვანფუძიანი ბრუნება	83
III კანკლედობა, შერეული ბრუნება	85
III კანკლედობის თავისებური სახელები Iuppiter, vis	86
Perfectum-ის ფუძის გაორმაგებული წარმოება	86
Ablativus modi	86
De Daedalo et Icaro	81
Ranae et Iuppiter	81
De vestibus Romanorum	82
§ 12 LECTIO DUODECIMA	91
Participium praesentis activi და მისი ბრუნება	94
III კანკლედობის ზედსართავი სახელები	95
Plusquamperfectum indicativi activi	95

Futurum II activi	96
Pronomen demonstrativum idem, eadem, idem	96
Dativus possessivus	96
ღროთა თანამიმდევრობა წინადადებაში (imperfectum და plusquamperfectum; futurum II და futurum I)	97
De Prometheo	91
De viro avaro	92
De gallina et vulpe	93
De Lacedaemoniis	93
§ 13 LECTIO TERTIA DECIMA	103
შედართავი სახელების ხარისხები და მათი ბრუნება	105
ხარისხთა სუპლეტური წარმოება	105
Quam კავშირი შედარებით ხარისხთან	106
Ablativus comparationis	106
Supinum I	106
შმნის 4 ძირითადი ფორმა	106
Participium perfecti passivi	107
De Solone et Croeso	103
De varietate morum (Tacitus-ის მიხედვით)	103
Ad Ciceronem (Catullus)	104
§ 14 LECTIO QUARTA DECIMA	111
Supinum II	113
Participium futuri activi	113
Pf. ind. pass., inf. pf. pass., inf. fut. act.	113
Accusativus cum infinitivo (AcI)	114
Nominativus cum infinitivo (NcI)	114
De Alexandro (Paride) Priami filio	111
De Ennio poëta et de Nasica	111
De Roma, ab anseribus servata	111
De Demosthene, Graecorum celeberrimo, et fure	111
§ 15 LECTIO QUINTA DECIMA	119
Plusquamperfectum indicativi passivi	121
Futurum II passivi	121
Ablativus causae	122
De causa belli Troiani	119
De praeceptis imperatoris	120
Facetia	120

§ 16 LECTIO SEXTA DECIMA	126
Numeralia	128
Accusativus temporis	130
Ablativus temporis	130
De diebus et mensibus	126
Summarium historiae Romanae	126
§ 17 LECTIO SEPTIMA DECIMA	134
Praesens coniunctivi activi	137
Praesens coniunctivi passivi	137
ირიბი კითხვა	138
De Argonautis	134
Carmina Burana	135
Facetiae	135
§ 18 LECTIO DUODEVICESIMA	142
Adverbium	146
Ablativus absolutus	146
De Spartanis	142
De Romulo et Remo	143
Dialogus	144
ევროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები ლათინურად	144
§ 19 LECTIO UNDEVICESIMA	151
Imperfectum coniunctivi activi და passivi	154
უწესო მზნები: possum	154
Ut (ne) finale	155
Ut (ne) obiectivum	155
Si realis, si potentialis, si irrealis	155
Pronomina negativa nemo, nihil	155
De maligna crudelitate Darei	151
De Lacedaemoniis	151
De Proserpina	152
Facetia	152
§ 20 LECTIO VICESIMA	159
Verba deponentia	162
Verba semideponentia	163
Verba anomalia	163
Cum temporale	164

De Tantalō	159
Phaëton	159
Gaudeamus	160
§ 21 LECTIO VICESIMA PRIMA	170
Gerundivum -ი და Gerundium-ი	172
De decemviris	170
De Archimedis morte	170
Pater noster	171
§ 22 LECTIO VICESIMA SECUNDA	175
Genetivus qualitatis	178
Perfectum coniunctivi activi	179
Perfectum coniunctivi passivi	179
Plusquamperfectum coniunctivi activi და passivi	179
Cum causale	179
Cum historicum, cum concessivum	180
De Alexandro Magno, rege Macedonum	175
De Codro, ultimo Atheniensium rege	176
De Biante philosopho	177
Facetia	177
§ 23 LECTIO VICESIMA TERTIA	184
თავისებური მშენებები cō, edō, volō, nōlō, mālō, ferō	187
De Alexandro Magno et Diogene	184
Aesopus et viator	185
De Theseo et Ariadna	185
Facetia	186
რომაული კალენდარი	194
რომაული მეტრიკა	197
რომაული საკუთარი სახელები	200
სიგრიძისა და წონის ერთეულები	201
ფულის ერთეულები	201
Abbreviaturae (ყველაზე ხშირად ხმარებული ლათინური შემოკლებები)	202
ილუსტრაციები	203
ლათინურ-ქართული ლექსიკონი	221
ქართულ-ლათინური ლექსიკონი	276
რუკები	279

წინასიტყვაობა

ლათინური ენის წინამდებარე სახელმძღვანელო განკუთვნილია უნივერსიტეტების სტუდენტებისათვის, რომლებიც იწყებენ ლათინური ენის შესწავლას. იგი 23 პარაგრაფს მოიცავს. ცალკეული პარაგრაფი შედგება გექსტების, სასაუბრო დიალოგების, სენტენციების, მოკლე სახუმარო ამბების, კროსვორდების, გამოცანებისა და სავარჯიშოებისაგან, რომლებიც, ჩვენი აზრით, უფრო სახალისოს გახდის ლათინურის სწავლების პროცესს. აქვე წარმოდგენილია გრამატიკული მასალა (რომელმდეაც აგებულია გექსტები და სავარჯიშოები) სქემატურად, პარადიგმების სახით. გექსტები შეიცავს ინფორმაციას ანტიკურ მითოლოგიაზე, რომის ისტორიასა და ყოფაზე. მათ ხშირად თან ახლავს შენიშვნები და სათანადო განმარტებები, რაც მოსწავლეს დაეხმარება გექსტების თარგმნაში. გექსტებისა და სავარჯიშოების სიმრავლე მასწავლებელს საშუალებას მისცემს, სურვილისამებრ დაეყოს თითოეული პარაგრაფი 3-4 გაკვეთილად. მერვე პარაგრაფიდან მოცემულია ნაწყვეტები რომაელი ავტორების პოეტური და პროზაული თხზულებებიდან. სახელმძღვანელოს თან ერთვის ლათინურ-ქართული და მოკლე ქართულ-ლათინური ლექსიკონი, რომელიც შედგენილია მხოლოდ პარაგრაფებში გამოყენებული ლექსიკის საფუძველზე.

ივარაუდება, რომ ამ წიგნში წარმოდგენილი მასალის დაუფლების შემდეგ სტუდენტი აითვისებს ლათინური ენის ლექსიკას და გრამატიკის ელემენტებს იმ მოცულობით, რომ მას შეეძლება სამუალო სირთულის ლათინური გექსტების წაკითხვა.

იმედი გვაქვს, რომ ამ წიგნის გაცნობის შემდეგ ახალგაზრდებს გაუჩნდებათ ინტერესი ლათინური ენისა და ანტიკური კულტურისადმი, რაც წარმოადგენს წინამდებარე სახელმძღვანელოს ერთ-ერთ ძირითად მიზანს.

შეოთხე გადაამუშავებულ გამოცემაში შეტანილი დამატებები და შესწორებები გაკეთდა როგორც სტუდენტებთან უშუალო შეყადინეობის შედეგად, ასევე ჩვენი კოლეგების სურვილებისა და შენიშვნების საფუძველზე. გვინდა დიდი მადლობა გადაუხადოთ მათ თანამშრომლობისათვის.

ავტორები

ლათინური შემოკლებები

- abl. – ablativus – მოქმედებითი ბრუნვა
- (+abl.) – იხმარება წინდებულთან ან ზმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან ზმნა მოითხოვს abl.-ს.
- abl. instr. – ablativus instrumenti – იარაღობითი აბლატივისი
- abl. separ. – ablativus separationis – გამოყოფითი აბლატივისი
- acc. – accusativus – ბრალდებითი ბრუნვა – აკუზატივისი
- (+acc.) – იხმარება წინდებულთან ან ზმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან ზმნა მოითხოვს acc.-ს.
- AcI – Accusativus cum infinitivo – აკუზატივისი ინფინიტივსთან
- act. – activum – მოქმედებითი გვარი
- adi. – adiectivum – შედარებითი სახელი
- adv. – adverbium – ზმნიშვლა
- ci. – coniunctio – კავშირი
- compar. – comparativus – შედარებითი ხარისხი
- coni. – coniunctivus – კავშირებითი კილო
- dat. – dativus – მიცემითი ბრუნვა
- (+dat.) – იხმარება წინდებულთან ან ზმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან ზმნა მოითხოვს dat.-ს.
- defect. – defectivum – დეფექტური ზმნა
- depon. – deponens – დეპონენსი (გადადებული ზმნა)
- f – femininum – მდედრობითი სქესი
- fut. – futurum – მომავალი დრო
- gen. – genetivus – ნათესაობითი ბრუნვა
- gerund. – gerundium – გერუნდიუმი
- gerundiv. – gerundivum – გერუნდივუმი
- imper. – imperativus – ბრძანებითი კილო
- impers. – impersonale – უპირო ზმნა
- impf. – imperfectum – ნამყო უსრული
- indecl. – indeclinabile – უბრუნველი სიტყვა
- inf. – infinitivus – ინფინიტივისი (საწყისი)
- int. – interiectio – შორისდებული
- interr. – interrogativum – კითხვითი
- loc. – locativus – ადგილობითი ბრუნვა
- m – masculinum – მამრობითი სქესი
- n – neutrum – საშუალო სქესი
- NcI – Nominativus cum infinitivo – ნომინატივისი ინფინიტივსთან
- nom. – nominativus – სახელობითი ბრუნვა

- num. card. – numerale cardinale – რაოდენობითი რიცხვითი სახელი
- num. ord. – numerale ordinale – რიგობითი რიცხვითი სახელი
- p. – persona – პირი
- part. – participium – მიმღობა
- pass. – passivum – ვნებითი გვარი
- pf. – perfectum – ნამყო სრული
- pl. – pluralis – მრავლობითი რიცხვი
- posit. – positivus – დადებითი ხარისხი
- ppf. – plusquamperfectum – პლუსკვამპერფექტუმი
- p.p.p. – participium perfecti passivi – ვნებითი გვარის pf.-ის მიმღობა
- praef. – praefixum – პრეფიქსი
- praep. – praepositio – წინდებული
- praes. – praesens – აწმყო დრო
- pron. – pronomen – ნაცვალსახელი
- pron. correlat. – pronomen correlativum – ურთიერთობითი ნაცვალსახელი
- pron. demonstr. – pronomen demonstrativum – ჩვენებითი ნაცვალსახელი
- pron. indef. – pronomen indefinitum – განუსაზღვრელობითი ნაცვალსახელი
- pron. interr. – pronomen interrogativum – კითხვითი ნაცვალსახელი
- pron. neg. – pronomen negativum – უარყოფითი ნაცვალსახელი
- pron. pers. – pronomen personale – პირის ნაცვალსახელი
- pron. poss. – pronomen possessivum – კუთვნილებითი ნაცვალსახელი
- pron. refl. – pronomen reflexivum – უკუქცევითი ნაცვალსახელი
- pron. rel. – pronomen relativum – მიმართებითი ნაცვალსახელი
- semidepon. – semideponens – სემიდეპონენსი (ნახევრადგადადებული გმნა)
- sg. – singularis – მხოლოდობითი რიცხვი
- subst. – substantivum – არსებითი სახელი
- superl. – superlativus – აღმატებითი ხარისხი
- supin. – supinum – სუპინუმი
- voc. – vocativus – წოდებითი ბრუნვა

შესავალი

ენათა გენეალოგიური კლასიფიკაცია

დღეს ცნობილი ენები მათი წარმოშობის მიხედვით ენათა ოჯახებში ერთიანდებიან. ენები, რომლებიც საერთო წინაპარი ენიდან მომდინარეობენ, “მონათესავე” ენებად იწოდებიან და ენათა ერთ “ოჯახს” ქმნიან. წინაპარ ენას, რომლისგანაც მომდინარეობენ მონათესავე ენები, ფუძე-ენა ანუ პროტო-ენა ეწოდება. მეცნიერები ვარაუდობენ, რომ ფუძე-ენაზე თავდაპირველი, გარკვეულ გეოგრაფიულ კომპაქტურად დასახლებული გომები მეგყველებდნენ. სხვადასხვა მიზეზის გამო მოსახლეობის ერთი ნაწილი იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავისი პირველსახეობის და სხვა ადგილებში გადასახლებულიყო. ხალხთა ამ გადასახლებებს მიგრაციები ეწოდება (ლათ. სიტყვიდან *migro, migrare* – გადავსახლდები). ამის შედეგად ფუძე-ენა დროთა განმავლობაში ცალკეულ დიალექტებად დაიშალა. ეს ჯგუფები შემდეგ დამოუკიდებელ ენებად ჩამოყალიბდნენ.

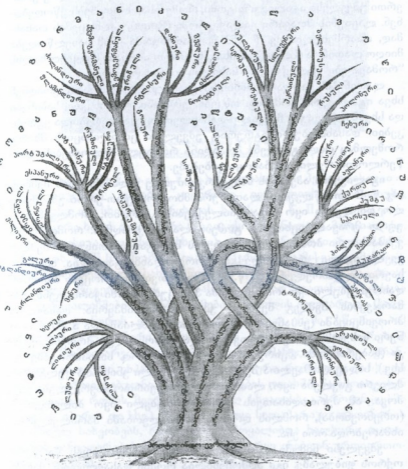
ენათა ოჯახებიდან ერთ-ერთი ყველაზე დიდია ინდოევროპულ ენათა ოჯახი. ინდოევროპული ენები დღეს ყველა კონტინენტზე გავრცელებული და მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარი ამ ენებზე ლაპარაკობს.

მონათესავე ინდოევროპულ ენათა ერთმანეთთან შედარების საფუძველზე შეიძლება აღვადგინოთ ინდოევროპული ფუძე-ენა (ე. წ. პროტო-ინდოევროპული), რომელიც სქემაზე წარმოდგენილია გენეალოგიური ხის სახით. ხის ტანიდან გამოდის ცალკეული შტოები, რომლებიც ინდოევროპულ ენათა ცალკეულ ჯგუფებს წარმოადგენენ.

ასეთსავე ჯგუფებს მონათესავე ენებისა ქმნის სემიტურ ენათა ოჯახი (არაბული, ებრაული, აქადური, არამეული და სხვ.), ქართულურ ენათა ოჯახი (ქართული, სვანური, მეგრულ-ლაზური), თურქულ ენათა ოჯახი და სხვ.

ყველა ენას ჩვენამდე არ მოუღწევია. იმ ენებს, რომლებზედაც დღეს აღარავინ ლაპარაკობს, მკვდარი ენები ეწოდება. ასეთებია, მაგალითად, ძველი ბერძნული, ლათინური, ხეთური, აქადური, შუმერული და სხვ. ისინი ჩვენამდე მხოლოდ წერილობითი წყაროების საშუალებითაა მოღწეული. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ენებზე დღეს აღარავინ ლაპარაკობს, მათ საფუძველი ჩაუყარეს მრავალ თანამედროვე ენას და წარუშლელი კვალი დატოვეს იმ ენებში,

რომლებთანაც მათ ურთიერთობა პქონდათ მრავალი საუკუნის განმავლობაში თანაარსებობისა და ურთიერთშეხებისას. დღესაც მრავალ ენაში, მათ შორის ქართულშიც, შემოსულია სიტყვები ძვ. ბერძნული და ლათინური ენებიდან, განსაკუთრებით სამეცნიერო ლიტერატურაში. აქედან გამომდინარე, ძველი ენების, მათ შორის პირველ რიგში ძველი ბერძნულისა და ლათინურის ცოდნა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს თანამედროვე ენების შესწავლას.

ინოვეროპული ენების გენეალოგიური ხე

ლათინური ენა

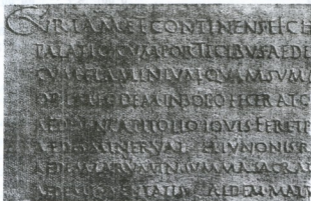
როგორც გენეალოგიური ხე გვიჩვენებს, ლათინური ინდოევროპულ ენათა ოჯახის წევრია და აპენინის ნახევარკუნძულის ძველ ენებთან ერთად (ოსკური, უმბრული, ფალისკური და სხვა ენები) ქმნის იტალიკური ენების ჯგუფს. ლათინური ძველი რომაელების ენა იყო. თავდაპირველად ამ ენაზე მეტყველებდა აპენინის ნახევარკუნძულის ცენტრალურ ნაწილში, ლაციუმში (Latium) მობინადრე ერთ-ერთი უძველესი იტალიკური ტომი, რომელსაც ლათინებს უწოდებდნენ. ლაციუმის მთავარი ქალაქი რომი (Roma), გადმოცემის თანახმად, დაარსებულია ძვ. წ. 753 წ. ლათინურმა ენამ სახელწოდება მიიღო ლათინთა (Latini) ტომისაგან, ხოლო ამ ენაზე მეტყვევლ ხალხს "რომაელები" ქალაქ რომის სახელის მიხედვით ეწოდა.

ლათინების გარდა აპენინის ნახევარკუნძულზე მოსახლეობდნენ სხვა იტალიკური ტომებიც: ოსკები, უმბრები, ფალისკები, საბინები და სხვანი. ლაციუმს ჩრდილო-დასავლეთით ესაზღვრებოდა ეტრუსკებით დასახლებული ეტრურია, უძველესი ცივილიზაციის მხარე, რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა რომაული ხელოვნების, დამწერლობის, რელიგიის ჩამოყალიბებაზე.

იტალიკების აპენინის ნახევარკუნძულზე გადასახლების შემდეგ (ძვ. წ. II ათასწლეული) ლათინური მხოლოდ ერთ-ერთი უმნიშვნელო დიალექტი იყო სხვა დიალექტების გვერდით, რომლებმედაც უფრო მრავალრიცხოვანი ტომები ლაპარაკობდნენ. რომის მიერ ექსპანსიური პოლიტიკის გატარების შედეგად ლათინურმა შეძლო ყველა იტალიკური დიალექტი მეორე პლანზე გადაეწია, ზოგი კი საერთოდ გამოედევნა. ძვ. წ. 300 წლისათვის ეს პროცესი თითქმის დასრულებული იყო. რომაელებმა პუნიკურ ომებში კართაგენზე გამარჯვების შემდეგ შექმნეს უზარმაზარი იმპერია. დასავლეთ პროვინციებში (ესპანეთში ანუ იბერიაში, გალიაში და ა. შ.) ლათინური სახელმწიფო ენად ითვლებოდა, აღმოსავლეთ პროვინციებში კი (საბერძნეთში, მცირე აზიაში, აფრიკის ჩრდ. სანაპიროებზე და სხვ.), სადაც რომაელთა შეჭრამდე ბერძნული ენისა და კულტურის ძლიერი გავლენა იყო, ლათინურმა ენამ ფართო გავრცელება ვერ პოვა. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი იყო ბილინგვიზმი (ორენოვნობა), რომლის დროსაც მოსახლეობაში პარალელურად იხმარებოდა ორი ენა.

უძველესი ნიმუში ლათინური დამწერლობისა არის წარწერა ოქროს ფიბულაზე. იგი აღმოჩენილია რომის დასავლეთით, ქალაქ პრენესტეში 1871 წ. და ძვ. წ. VII ს-ით თარიღდება.

ლათინური ენის განვითარებაში შემდეგი პერიოდები გამოიყოფა: არქაული (ძვ. წ. III ს. – ძვ. წ. II ს.) ანუ კლასიკურამდელი პერიოდის ლათინური (პლაზგე, ტერენციუსი, კატონი და სხვანი);

ლაპიდარული წარწერა.

ნაწევები "Monumentum Ancyratum"-იდან (ახ. წ. I ს.)

ოქროს ხანის (ძვ. წ. I ს. – ახ. წ. I ს.) ანუ კლასიკური პერიოდის ლათინური (იულიუს კეისარი, ციკერონი, ვერგილიუსი, პორაციუსი, ოვიდიუსი და სხვანი); ვერცხლის ხანის (ახ. წ. II ს.) ანუ გვიანკლასიკური ხანის ლათინური (ტაციუსი, იუვენალისი, მარციალისი, პეტრონიუსი, აპულეუსი და სხვანი); გვიანი ხანის ლათინური (ახ. წ. III ს. – ახ. წ. VI ს.). ეს არის გვიანი იმპერიისა და მისი დასრულების შემდეგ "ბარბაროსულ" სახელმწიფოთა წარმოშობის ეპოქა. ქრისტიანული ლიტურჯიკის შექმნასთან ერთად ლათინური ივსება პროვინციალიზმებით, ბარბარიზმებით, შემოდის ვულგარული (ხალხური) ლათინურის ელემენტები სამწერლო ენაში. სწორედ ამ "ხალხური" ლათინური (უმთავრესად რომაელი ლეგიონერების) ენიდან მომდინარეობენ თანამედროვე რომანული ენები – ფრანგული, იტალიური, ესპანური, პორტუგალიური, რუმინული და სხვ. ეს ენები, გაერთიანებულნი რომანული ენების ოჯახში, წარმოადგენენ ძირითადად რომის მიერ დაპყრობილ სხვადასხვა პროვინციებში (გალია, იბერია და სხვ.) გავრცელებული სალაპარაკო ლათინურის გვიანდელ სახეობებს, რომლებიც ჩამოყალიბდა ხალხური ლათინურის განვითარების შედეგად ადგილობრივ ენებთან ურთიერთობის პროცესში.

§1 LECTIO PRIMA

ლათინური ანბანი
კითხვის წესები
მარცვლის სიგრძე-სიმოკლე
მახვილის წესები
როგორ გავიგოთ სახელის ფუძე

ბრუნვები და მათი ფუნქციები
გმნების ჯგუფები
როგორ გავიგოთ გმნის ფუძე
ქვემდებარისა და შემასმენლის
შეთანხმება

ლათინური ანბანი

1*	2*	3*	4*	განმარტებები
A	a	ა	ა	
B	b	ბე	ბ	
C	c	ცე	კ	შუა საუკუნეებიდან c, i, ae, oe, y-ს წინ გამოითქმოდა, როგორც "ც": Cicero – "ციცერო" – ციციერონი.
D	d	დე	დ	
E	e	ე	ე	
F	f	ეფ	ფ	
G	g	გე	გ	n-ს წინ და n-ს შემდეგ გამოითქმის როგორც ნამა- ლური ბგერა "იგ": (magnus იკითხება როგორც "ma ⁿ gnus" – დიდი; lingua – იკითხება "li ⁿ gua" – ენა).
H	h	ჰა	ჰ	
I	i	ი	ი	გამოითქმის როგორც j, თუ ის შემდეგ ხმოვანთან ერთ მარცვალს ქმნის: Iulius – "Julius" – იულიუსი.
K	k	კა	კ	გამოიყენება მხოლოდ ორ სიტყვაში Kalendae – "კა- ლენდები" და Kaeso – "კესო" (საკუთარი სახელი).
L	l	ელ	ლ	
M	m	ემ	მ	
N	n	ენ	ნ	
O	o	ო	ო	
P	p	პე	პ	
Q	q	კუ	კ	qu გამოითქმის როგორც "კუ", მაგ.: qui – "კუი" – ვინც.
R	r	ერ	რ	
S	s	ეს	ს	შუა საუკუნეებიდან s ორ ხმოვანს შორის გამოითქმოდა როგორც "შ", დანარჩენ შემთხვევებში როგორც "ს".
T	t	ტე	ტ	შუა საუკუნეებიდან t+ხმ. გამოითქმოდა როგორც "ცი" გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მას წინ მიუძღვის s, t ან x. მაგ.: iustitia – "იუსტიცია"; bestia – "ბესტია" – ცხოველი.

U	u	უ	უ	უმხვილო u იგ-ს შემდეგ და sua, suae კომპლექსებში (როდესაც u უმხვილოა) გამოითქმის როგორც ჯ <i>lingua</i> – “ლინგუა”; <i>persuadēn</i> – “პერსუადენო” – ვარწმუნებ.
V	v	ვე	ვ	
X	x	იქს	ქს	
Y	y	იფსი- ლონ	ი	გვხვდება მხოლოდ ბერძ. წარმოშობის სიტყვებში.
Z	z	ზეტა	ზ	გვხვდება მხოლოდ ბერძ. წარმოშობის სიტყვებში.

* 1 = მთავრული
** 2 = ნუსხური

*** 3 = სახელწოდება
**** 4 = გამოთქმა

NB (Nota bene! – კარგად დაიხსოვე!)

მთავრულით იწყება ყველა საკუთარი სახელი და მათგან ნაწარმოები ზედსართავეები და მზნიმელები (*Graecia* – საბერძნეთი – *Graecus* – ბერძნული – *Graece* – ბერძნულად), ასევე წინადადების პირველი სიტყვა.

კითხვის წესები

ch, ph, th, rh თანხმოვანთკომპლექსები გვხვდება მხოლოდ ბერძნული წარმოშობის სიტყვებში:

ch გამოითქმის **ხ** (*schola*)

ph გამოითქმის **ფ** (*philosophia*)

th გამოითქმის **თ** (*theatrum*)

rh გამოითქმის **რ** (*rhetorica*)

დიფთონგები

ae გამოითქმის **ე**

oe გამოითქმის როგორც გერმანული **მე**

au გამოითქმის **აუ**

eu გამოითქმის **ეუ**

NB

თუ დიფთონგის შემადგენელ მეორე ხმოვანს თავზე ორი წერტილი, სიგრძის ან სიმოკლის ნიშანი აქვს (oῦ, oē, oñ), ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ორ მარტივ ხმოვანთან და არა დიფთონგთან. მაგ., poëta, poēta – “პოეტა” – პოეტი.

ხმოვნის სიგრძე-სიმოკლე

ხმოვანი არის გრძელი ან მოკლე. გრძელ ხმოვანს პირობითად აღვნიშნავთ ხმოვნის თავზე ნიშნით ~: villa, ხოლო მოკლე ხმოვანს ნიშნით ~: Asia. დიფთონგები ყოველთვის გრძელია.

მარტივი ხმოვნები (a, e, i, o, u, y (უცხო სიტყვებში)) შეიძლება იყოს ბუნებით გრძელი ან მოკლე და პოზიციით გრძელი ან მოკლე.

როგორ გავიგოთ, გრძელია მარცვალი, თუ მოკლე

მარცვალზე შეიძლება იყოს მოკლე ან გრძელი – ბუნებით ან პოზიციით იმისდა მიხედვით, თუ როგორ ხმოვანს შეეცავს.

1. დიფთონგის შემცველი მარცვალი ბუნებით გრძელია: Caesar, causa.
2. დახურული მარცვალი (ე.ი. მარცვალი, რომელიც თანხმოვნით მთავრდება), რომელსაც მოჰყვება თანხმოვნით დაწყებული მარცვალი, პოზიციით გრძელია (ე.ი. ხმოვანი + ორი თანხმოვანი ან რთული თანხმოვნები x და z): ma-gis-ter – მასწავლებელი; me-di-ca-mēn-tum – წამალი; per-plē-xus – ბუნდოვანი. მაგრამ თუ **-b-, -d-, -g-** ან **-p-, -t-, -c-** მოჰყვება I ან r (muta cum liquida – ხშული ნარნარასთან), მაშინ მარცვალი არ გრძელდება: Pātr̄-clus.
3. ხმოვნით დაბოლოებული მარცვალი (ე.წ. ღია მარცვალი), რომელსაც მოჰყვება ხმოვნით დაწყებული მარცვალი, ყოველთვის მოკლეა პოზიციით (ე. ი. ხმ. + ხმ.): A-sī-a – აზია, vic-tō-rī-a – გამარჯვება.
4. როდესაც ღია მარცვალს მოჰყვება თანხმოვანი, მაშინ უნდა ვნახოთ ლექსიკონში, როგორია ხმოვანი ბუნებით, გრძელი, თუ მოკლე. მაგ. amīcus-ში i გრძელია, ხოლო fēmina-ში – მოკლე.

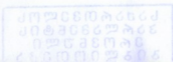
მახვილის წესები

მახვილი მოუდით:

1. ორმარცვლიან სიტყვებს ყოველთვის ბოლოდან მეორე მარცვალზე: má-ter, pá-ter.
2. სამ- ან მეტმარცვლიან სიტყვებს ბოლოდან მეორე გრძელ მარცვალზე: Ger-má-ni.
3. ბოლოდან მესამე მარცვალზე, თუკი ბოლოდან მეორე მარცვალი მოკლეა: Ger-má-nī-a.

როგორ გავიგოთ სახელის ფუძე

ლათინურში 5 კანკლედობას ანუ ბრუნებას (declinatio) განასხვავებენ. ამ განსხვავებას საფუძვლად უდევს ფუძის ბოლოკიდური ბგერა – თანხ. ან ხმ. ეს ბგერა და თვით ფუძე სუფთა სახით ჩანს gen. pl.-ში. მაგ.: cūrā-rum, currū-um, diē-rum, turri-um და ა. შ. ზოგიერთ სხვა ბრუნვაში ფუძის ბოლოკიდური ბგერისა და ბრუნვის დაბოლოების შეხვედრისას ფონეტიკური ცვლილებები ხდება და ზღვარი ფუძესა და დაბოლოებას შორის იშლება. მაგ.: nom. rex ← reg + s. ფუძე – reg-. ამიტომ სახელის ფუძის გასაგებად ის gen. pl.-ში უნდა ჩავსვათ.

ბრუნვები და მათი ფუნქციები

Nominativus (Nom.) – ქვემდებარის ბრუნვა. ქართულად გადმოიყვამ სახელობითით, მოთხრობითით და მიცემითით. უპასუხებს კითხვებზე ვინ? რა?

Genetivus (Gen.) – ქართულად გადმოიყვამ ნათესაობითით. გამოხატავს კუთვნილებას. უპასუხებს კითხვებზე ვისი? რისი?

Dativus (Dat.) – ქართულად გადმოიყვამ მიცემითით. Dat. არის ირიბი დამატების ბრუნვა. უპასუხებს კითხვებზე ვის? რას?

Accusativus (Acc.) – ბრალდებითით, ქართულად გადმოიყვამ სახელობითით ან მიცემითით. უწინდებულო acc. არის პირდაპირი დამატების ბრუნვა.

Ablativus (Abl.) – ქართულად გადმოიყვამ მოქმედებითით. უპასუხებს კითხვებზე რითი? ვისგან? რისგან? სად? (აღვილის abl.), როდის?

Vocativus (Voc.) – ქართულად გადმოიყვამ წოდებითით.

ზმნების ჯგუფები

Praesens-ის (აწმყოს) ფუძის ბოლოკიდური ბგერის მიხედვით ლათინური ზმნები ოთხ ჯგუფად (უღლებად) იყოფა:

I უღლებაში შედის -**ā**- ფუძიანი ზმნები: **amā-**, inf. **amā-re**, amo.

II უღლებაში შედის -**ē**- ფუძიანი ზმნები: **habē-**, inf. **habē-re**, habe-o.

III უღლებაში შედის თანხმოვანფუძიანი და -**ū**- ფუძიანი ზმნები: **ag-ē-re**, **ag-o**; **metū-ē-re**, **metu-ū**; აგრეთვე ზმნები -**iō**-ზე, რომელთა p. I sg. მთავრდება -**iō**-ზე (როგორც IV უღლებაში), ხოლო inf. - **-ēre**-ზე (როგორც III უღლებაში). ფუძისეული -**I-** ამ ზმნებში -**r**-ს წინ და აგრეთვე სიტყვის ბოლოს გადადის -**ē**-ში: **capīō**, **cap-ē-re**. მათ შერეულ ზმნებსაც უწოდებენ. რადგან III უღლების ზმნების inf.-ის დაბოლოების (-**ēre**) პირველი -**ē**- მოკლეა, მახვილი ბოლოდან III მარცვალზე ეყვამ; ამით უნდა გავარჩიოთ ერთმანეთისაგან II და III უღლების ზმნები: **tacē-re** – II უღლ.; **lég-ē-re** – III უღლება.

IV უღლებაში შედის -**I-** ფუძიანი ზმნები: **audī-**, inf. **audī-re**, audi-o.

როგორ გავიგოთ ზმნის ფუძე

ზმნის praes. inf.-ის ფორმას უნდა ჩამოვაცილოთ inf.-ის დაბოლოება -**re-**; რაც დარჩება, ის იქნება ფუძე. მაგ.: **amā-re** → **amā-**.

ქვემდებარისა და შემასმენლის შეთანხმება

ქვემდებარე (სულიერიცა და უსულოც) შეეთანხმება შემასმენელს რიცხვში. მაგ., **rosa est**; **rosae sunt**.

სავარჯიშო:

წაიკითხეთ, სწორად დაუსვით მახვილები; შეეცადეთ დაადგინოთ სიტყვების მნიშვნელობები:

CAESAR, CICERO, TERENTIA, ATTIUS, THEODORA, CORNELIA, GNAEUS, ITALIA, ROMA.

Neapōlis, Vesuvius, Creta, Euboca, Athēnae, Cyprus, Alexandria, Caucāsus, Eurōpa, Asia, Aegyptus, Rhēnus, Mosella, Iura Mons, Troia, Alpes, Hispania, Byzantium, Boeotia, Colchis, Iberia, Georgia.

Kalendae, aquarium, phiāla, auctoritas, senātor, schola, instrumentum, iustitia, natio, commotio, consul, villa, habitus, regio, intervallum, argumentum, camēra, carcer, monasterium, coquīna, tyrannus, triumphus, comoedia, tragoedia, philologia, rhetorica, rhythmus, philosophus.

Iacio – ვისერი, centum – ასი, suāvis – სასიამოვნო, lingua – ენა, equus – ცხენი, iuvēnis – ახალგაზრდა, varius – მრავალფეროვანი, puella – გოგონა, antiquus – ძველი, magnus – დიდი, scientia – ცოდნა, potentia – ძალა, patria – სამშობლო, pulcher – ლამაზი, aurōra – ცისკარი, caelum – ცა, quartus – მეოთხე, bestia – ცხოველი, lyra – ლირა, zephyrus – ძეფიროსი (დასავლეთის ქარი), aqua – წყალი, poena – სასჯელი, lectio – კითხვა.

§2 LECTIO SECUNDA

I კანკლედობა (არსებითი და შედსართავი სახელები)	წინდებული in
Praes. ind. და imper. act.	ქალაქებისა და კუნძულების სახელები ადგილისა და მიმართულების აღნიშვნისას
გზნისა esse	
Praes. ind. და imper. act. I და II უღლ. გზნებისა	კითხვითი ნაწილაკი -ne წინადადების წყობა

De lingua Latina et lingua Graeca

Lingua Latīna est lingua antiqua. Lingua Graeca etiam lingua antiqua est. Nunc sunt linguae mortuae. Patria linguae Latīnae Italia est. Italia est terra antiqua. Linguae Italiae antiquae variae sunt: lingua Osca, Umbra, Sabīna, Falisca, Venēta, Etrusca et aliae. Omnes* sunt linguae Italīcae mortuae. In Italia et Graecia incōlae linguas antiquas – linguam Latīnam et linguam Graecam antiquam, non iam adhibent. Linguam incolārum Graeciae nunc

nomināmus linguam Graecam novam; diversa est a lingua Graeca antiqua.
Item lingua, quam** nunc incōlae Italiae adhibent, diversa est a lingua
Latīna. Est lingua Italiāna.

* omnes – nom. pl. omnis, e-დან – ყოველი, ყველა.

** quam – რომელსაც – acc. sg. f qui, quae, quod-დან – რომელიც.

Dialogus:

- Ave, Nina!
- Salve, Iulia!
- Ubi habitas?
- Habito in Georgia.
- Ubi est Georgia?
- Georgia est in Cau-
cāso*.
- Est-ne Georgia terra
magna?
- Georgia non est
magna, sed pulchra.

* in Caucaso – abl. sg.
Caucasus-დან (II კანკლ.) –
კავკასიაში.

Sententiae

(გამოთქმები):

1. Scientia potentia est – ცოდნა ძალაა.
2. Dum spiro, spero (Ovidius) – სანამ ვსუნთქავ, იმედი მაქვს.
3. Pecunia non olet (Vespasianus) – ფულს არ აქვს სუნი (ვესპასიანეს გამოთქმა. მისი ბრძანებით რომში საზოგადოებრივი ტუალეტებით (latrinae) სარგებლობა ფასიანი გახდა).
4. Ubi bene, ibi patria (Pacuvius) – სადაც კარგია, იქ არის სამშობლო (კოსმოპოლიტების პრინციპი).
5. Ibi victoria, ubi concordia – იქ არის გამარჯვება, სადაც თანხმობაა.
6. Cogito, ergo sum – ვფიქრობ, ესე იგი ვარ (რენე დეკარტე, ფრანგი მოაზროვნე; 1596-1650 წწ.).
7. Festīna lente! – იჩქარე ღიწკრად (ნელა)!
8. Via dolorōsa – ტანჯვის გზა (ქუჩა, რომელიც მიდის გოლგოთისაკენ).

I კანკლედობა (ა-ფუძიანი არსებითი და მდედრობითი სქესის ზედსართავი სახელების ბრუნება)

	sg.	pl.	sg.	pl.
			ლაშაში ვარდი	
Nom.	-a	-ae	ros-a pulchr-a	ros-ae pulchr-ae
Gen.	-ae	-arum	ros-ae pulchr-ae	ros-arum pulchr-arum
Dat.	-ae	-is	ros-ae pulchr-ae	ros-is pulchr-is
Acc.	-am	-as	ros-am pulchr-am	ros-as pulchr-as
Abl.	-a	-is	ros-a pulchr-a	ros-is pulchr-is
Voc.	-a	-ae	ros-a pulchr-a	ros-ae pulchr-ae

ზმნების ულლება Praesens indicativi activi-ში

esse – “ყოფნა”

	sg.	pl.
1.	s-u-m – ვარ	s-u-mus – ვართ
2.	es – ხარ	es-tis – ხართ
3.	es-t – არის	s-u-nt – არიან
Inf. esse – ყოფნა		
imper. p. II sg. es! – იყავი! pl. es-te! – იყავით!		

I და II ულლების ზმნები

	I ულლება		II ულლება	
	შ-ფუძიანი ზმნები		წ-ფუძიანი ზმნები	
	sg.			
1.	-ō	am-ō (< a + o) – მიყვარს	habe-ō – მაქვს, მყავს	
2.	-s	amā-s – გიყვარს	habe-s – გაქვს, გყავს	
3.	-t	ama-t – უყვარს	habe-t – აქვს, აყავს	
	pl.			
1.	-mus	amā-mus – გიყვარს	habe-mus – გაქვს, გყავს	
2.	-tis	amā-tis – გიყვართ	habe-tis – გაქვთ, გყავთ	
3.	-nt	ama-nt – უყვართ	habe-nt – აქვთ, აყავთ	
Inf.	amā-re – სიყვარული		habe-re – ქონა, ყოლა	
Imper. p. II sg.	amā! – გიყვარდეს!		habe! – გქონდეს! გყავდეს!	
p. II pl.	amā-te! – გიყვარდეთ!		habe-te! – გქონდეთ! გყავდეთ!	

წინდებული in

in (+acc.) – საით? -ში, -კენ

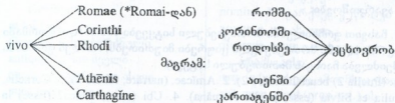
Venio in Italiam (acc.) – მივდივარ იტალიაში (საით?)

in (+abl.) – სად? -ში, -ზე

Sum in Italia (abl.) – ვარ იტალიაში (სად?)

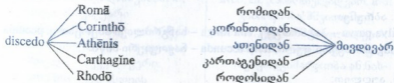
ქალაქებისა და კუნძულების სახელები ადგილისა და მიმართულების აღნიშვნისას

კითხვაზე სად? I და II კანკლ.-ის სახელებს sg.-ში აქვთ ძველი loc.-ის ფორმა დაბოლოებული i-ზე, რომელიც გენ.-ის ფორმას ემთხვევა, ხოლო III კანკლედობისა და I-II კანკლედობის pl.-ში მდგომი სახელები abl.-ში (abl. loci) იხმარება:

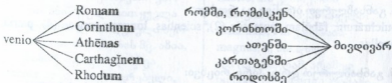

კითხვაზე საიდან? – abl. separationis –

გამოყოფის abl. (უწინდებულოდ):

კითხვაზე საით? – acc. (უწინდებულოდ):

კითხვითი ნაწილაკი -ne

– Est-ne?– არის? არის თუ არა? ხომ არის?

– Amās-ne?– გიყვარს? ხომ გიყვარს?

წინადადების წყობა

ლათინური ენისათვის, ისევე როგორც ქართულისათვის, წინადადების თავისუფალი წყობაა დამახასიათებელი. წინადადების წვერებს მკაცრად განსაზღვრული ადგილი არ აქვთ, მაგრამ, ჩვეულებრივ, ქვემდებარე წინადადების დასაწყისში დგას, შემასმენელი კი – ბოლოს: **Victoria curam amat** – გამარჯვებას მზუნვა უყვარს.

წინადადების ნებისმიერი წვერი, თუკი მას ლოგიკური მახვილი მოუდის, შეიძლება წინ გადმოვიდეს: **Amat victoria curam. Curam amat victoria.**

სავარჯიშოები:

1. ჩასვით ფრჩხილებში მოთავსებული სიტყვები სათანადო ფორმაში (ფრჩხილებში მოთავსებული ციფრები მიუთითებს, რამდენ ფორმაში შეიძლება ჩაისვას მითითებული სიტყვა).

1. (Puella 2) bene (laborāre 2). 2. Amīcae, (narrāre, fābūla 2). 3. Cornelia, Iulia et Silvia (esse, puella Romāna). 4. Ubi (esse), amīca? (Esse) in (schola). 5. Ubi (habitāre), Iulia? (Habitāre) (Roma). 6. (Puella 2) (amāre 2) (patria)! 7. (Puella 2) (amāre 2) (ambulāre) in (silva). 8. Nina, amās-ne (patria)? 9. Sumus (Roma). 10. Amo (Roma).

2. აბრუნეთ:

silva parva – პატარა ტყე, vita longa – ხანგრძლივი სიცოცხლე, pecunia magna – ბევრი ფული, terra fecunda – ნაყოფიერი მიწა.

3. აუღლეთ:

do, dāre – ვაძლევ; erro, -āre – შეშლება; valeo, -ēre – კარგად ვარ.

4. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

pulchrārum; fābūlam, potentiis (2), scientias, longam; amīcae (4), patriā, puellas.

5. განსაზღვრეთ დრო, პირი, რიცხვი:

habitas, narrat, datis, sperāmus, cogitant, vales, olet, ornatis, laborāte!

6. თარგმნეთ ქართულად:

1. In Eurōpa sunt terrae: Graecia, Italia, Germania, Hispania, Georgia et aliae. 2. Natūra terrārum Eurōpae varia est. 3. Italia est terra antiqua Eurōpae. 4. Italia terra fecunda est. 5. Latīni Italici sunt.

7. თარგმნეთ ლათინურად:

1. გყეში ვსეირნობთ. 2. თქვენ ცხოვრობთ რომში. 3. გოგონას ვარდს ვჩუქნი. 4. მოთხრობებს ყვებიან. 5. ტუნიკა ლამაზია. 6. გიყვარს სამშობლო?

ლექსიკონი:

dē (+abl.) შესახებ, -ზე
 lingua, ae f ენა
 Latīnus, a, um ლათინური,
 რომაული
 et (ci.) და
 Graecus, a, um ბერძნული
 antiquus, a, um ძველი
 etiam (ci.) აგრეთვე, ასევე
 nunc (adv.) ახლა
 mortuus, a, um მკვდარი
 patria, ae f სამშობლო
 terra, ae f მიწა, ქვეყანა
 varius, a, um სხვადასხვანაირი,
 სხვადასხვაგვარი
 alius, alia, aliud (adi.) სხვა, დანარჩენი
 omnis, e ყოველი; pl. -es ყველა,
 მთელი; -ia ყველაფერი;
 omnibus ყველასთვის
 in (+abl.) -ში
 Graecia, ae f საბერძნეთი, ფარ-
 თო მნიშვნელობით ყველა-
 ქვეყანა, დასახლებული ბერ-
 ძნებით, მათ შორის მც. აზია,
 სამხრ. იტალია და სხვა
 incōla, ae m, f მაცხოვრებელი,
 მოსახლე

nōn (adv.) არა, არ
 iam (adv.) უკვე
 adhibeō, ēre ვიყენებ
 nōmīnō, āre ვარქმევ, ვუწოდებ
 novus, a, um ახალი
 dīversus, a, um განსხვავებული,
 არამსგავსი
 item (adv.) ასევე, ამის მსგავსად
 quī, quae, quod (pron. rel.) ის
 (ეს); ვინც, რაც; რომელიც
 ā, ab (+abl.) -დან, -გან, მიერ
 dialōgus, ī m დიალოგი, საუბარი
 aveō, ēre ჯანმრთელად ვარ; ave!
 გამარჯობა! მშვიდობით!
 salveō, ēre ჯანმრთელად ვარ;
 imperat. salve! ჯანმრთელად
 იყავი! (გამარჯობა ან ნახ-
 ვამდის)
 ubi (adv.) სად, სადაც; როდესაც
 habitō, āre ვცხოვრობ
 Georgia, ae f საქართველო
 Caucāsus, ī m კავკასია
 magnus, a, um დიდი
 sed (ci.) მაგრამ, არამედ
 pulcher, chra, chrum ლამაზი,
 მშვენიერი

scientia, ae f ცოდნა, მეცნიერება
 potentia, ae f ძალა, ძალაუფლება
 dum (ci.) სანამ, იმ დროს როცა
 spīrō, āre ვსუნთქავ
 spērō, āre იმედი მაქვს

Ovidius, ī m ოვიდიუსი, Publius
 Ovidius Naso, პოეტი, დაიბ.
 ძვ. წ. 43 წ., ძვ. წ. 8 წ. ავტოსტუსმა
 გადაასახლა შავი ზღვისპირა
 ქალაქში, სადაც ვარდ. ახ. წ.
 17 წ.; "Metamorphoses", "Heroides"
 და სხვათა ავტორი

pecūnia, ae f ფული
 oleō, ēre სუნი მაქვს

Vespasiānus, ī m ვესპასიანუსი,
 Titus Flavius, რომაელი იმპერატორი
 (ახ. წ. 69-79 წწ.). მისი მმართველობის დროს
 აშენდა კოლოსეუმი (კოლიზეუმი)
 (ახ. წ. 80 წ.)

bene (adv.) კარგად
 ibi (adv.) იქ

Pacuvius პაკუვიუსი, Marcus
 Pacuvius რომაელი ტრაგიკოსი,
 ძვ. წ. 220-130 წწ.

victōria, ae f გამარჯვება
 concordia, ae f თანხმობა, ერთსულოვნება

cōgītō, āre ვფიქრობ, ვამროვნებ
 ergō (adv.) ამგვარად, ესე იგი

festīnō, āre ვჩქარობ
 lentē (adv.) ნელა, წყნარად
 via, ae f ქუჩა, გზა

dolōrōsus, a, um განჯული,
 საგანჯველი, ტკივილით
 აღსავსე

habeō, ēre მაქვს, მყავს

amō, āre მიყვარს
 rosa, ae f ვარდი

vīvō, ēre ვცხოვრობ
 discōdō, ēre მივდივარ, უკან ვიხევ

veniō, Ire მოვდივარ
 puella, ae f გოგონა

multus, a, um მრავალრიცხოვანი
 labōrō, āre ვმუშაობ, ვშრომობ
 amīca, ae f მეგობარი ქალი

narrō, āre ვყვები
 fābūla, ae f ამბავი, მითი, თქმულება,
 ზღაპარი

Rōmānus, a, um რომაელი,
 რომაული
 schola, ae f სკოლა

Rōma, ae f რომი, ლაციუმის, ხოლო შემდეგ მთელი რომის
 იმპერიის დედაქალაქი, მდებარე გიბერისის მარცხენა
 სანაპიროზე; დაარსებულია
 გადმოცემით რომულუსის მიერ
 ძვ. წ. 753 წ.

ambūlō, āre ვსეირნობ, დავდივარ
 silva, ae f ტყე

parvus, a, um პატარა
 vīta, ae f სიცოცხლე, ცხოვრება
 longus, a, um გრძელი, ხანგრძლივი

antiqūus, a, um ძველი
 fēcundus, a, um ნაყოფიერი

Eurōpa, ae f ევროპა
 nātūra, ae f ბუნება, ხასიათი

Italicī, ōrum m იტალიკები, ისტორიული ეპოქის
 იტალიკური ტომები, რომლებიც
 იტალიის ტერიტორიაზე სახლობდნენ
 dōnō, āre ვჩუქნი

§3 LECTIO TERTIA

II კანკელობა. -us და -um
დაბოლოებიანი არსებითი
და მედსართავი სახელები
Pronomina interrogativa et
relativa და მათი ბრუნება
Praes. ind. act. და imper. III და
IV უღლების ზმნებისა

კავშირები et, que, atque
წინდებულები a (ab), ad, ex, de,
per
ნაცვალსახელური ზმნიმედები
unde? quo? hic
Ablativus separationis

Populus Romanus

Populus Romanus est populus
Italicus antiquus. Etiam Latini et
Sabini et Etrusci sunt populi Italici
antiqui. Latini, Sabini, Etrusci
finitimi sunt populi Romani. Latini
et Sabini diu adversarii Romanorum
sunt. Nam populus Romanus saepe
bellat et vicos finitimorum delet.
Sed rustici Latini et Sabini vicos
suos amant et populum Romanum a
vicis suis arcent. Latini et Sabini
arant, sed saepe bellare et
adversarios arcere debent. Itaque
semper debent parati esse.

Ab Etruscorum populo Tiberis fluvius Romanos separat. Etruscis multi
populi parent. Sed denique Romani vicos oppidaque Etruscorum
occupant, et Romani sunt domini etiam ceterorum populorum Italicorum.

Sententiae:

1. Otium post negotium – დასვენება საქმის შემდეგ.
2. Ignorantia non est argumentum – არცოდნა არ არის არგუმენტი
(ბუნედიქტე სპინოზა, გამოჩენილი პოლანდიელი ფილოსოფოსი-
მაგერიალისტი).
3. Persona non grata – არასასურველი პიროვნება.
4. Vivere est cogitare (Cicero) – სიცოცხლე არის აზროვნება.
5. Qui quaerit, reperit – ვინც ეძებს, ის პოულობს.

6. Quod nocet, docet – რასაც ზიანი მოაქვს, ის გვასწავლის (შეცდომებზე ვსწავლობთ).
7. Asinus ad lyram – ვირი ლირასთან (როდესაც ვინმე ლაპარაკობს ან აკეთებს მისთვის შეუფერებელ საქმეს).
8. In propria persona – პირადად.
9. Per aspera ad astra (Seneca) – ეკლიანი (გზით) ვარსკვლავებისაკენ.
10. Lupus non mordet lupum – მგელი არ კბენს მგელს.

გრამატიკა

II კანკლედობა. -us და -um დაბოლოებიანი (ი-ფუძიანი) არსებითი და ზედსართავი სახელების ბრუნება

m		dominus bonus კარგი ბატონი		
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	-us	-ī	domin-us bon-us	domin-ī bon-ī
Gen.	-ī	-ōrum	domin-ī bon-ī	domin-ōrum bon-ōrum
Dat.	-ō	-īs	domin-ō bon-ō	domin-īs bon-īs
Acc.	-um	-ōs	domin-um bon-um	domin-ōs bon-ōs
Abl.	-ō	-īs	domin-ō bon-ō	domin-īs bon-īs
Voc.	-e	-ī	domin-e bon-e	domin-ī bon-ī

n		templum magnum დიდი ტაძარი		
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	um	a	templ-um magn-um	templ-a magn-a
Gen.	-ī	-ōrum	templ-ī magn-ī	templ-ōrum magn-ōrum
Dat.	-ō	-īs	templ-ō magn-ō	templ-īs magn-īs
Acc.	-um	-a	templ-um magn-um	templ-a magn-a
Abl.	-ō	-īs	templ-ō magn-ō	templ-īs magn-īs
Voc.	-um	-a	templ-um magn-um	templ-a magn-a

Pronomina interrogativa et relativa –

კითხვითი და მიმართებითი ნაცვალსახელები

Quis? quid? – ვინ? რა? (არსებითის მნიშვნელობით). **Quis** narrat fabulam? – ვინ ყვება ამბავს?

Qui? quae? quod? – რომელი? (ზედსართავის მნიშვნელობით). **Qui** discipulus narrat fabulam? – რომელი მოსწავლე ყვება ამბავს?

Qui, quae, quod – ვინც, რაც, რომელიც. **Discipulus, qui** narrat fabulam, strenuus est – მოსწავლე, რომელიც ყვება ამბავს, ბუკითია.

კითხვითი და მიმართებითი ნაცვალსახელების ბრუნება

	interrogativa	interrogativa et relativa					
	sg.	sg.			pl.		
		m	f	n	m	f	n
Nom.	quis? quid?	quis	quae	quod	quis	quae	quae
Gen.	cuius?		cuius		quorum	quarum	quorum
Dat.	cui?		cui			quibus	
Acc.	quem? quid?	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quom?	quom	quam	quom		quibus	

Praesens indicativi activi

		III უღლება		IV უღლება
		თანმოვანფუბიანი	შერეული	ი-ფუბიანი
sg.				
1.	reg-ō	capi-ō		audi-ō
2.	reg-i-s	capi-s		audi-s
3.	reg-i-t	capi-t		audi-t
pl.				
1.	reg-i-mus	capi-mus		audi-mus
2.	reg-i-tis	capi-tis		audi-tis
3.	reg-u-nt	capi-u-nt		audi-u-nt
inf.	reg-ē-re	capi-re		audi-re
imper.	reg-e! reg-i-te!	capi! capi-te!		audi! audi-te!

NB

შემაერთებელი ხმოვნები:

მ - -nt-ს წინ,

ზ - -r-ს წინ,

I - დანარჩენ შემთხვევებში.

Coniunctiones et, que, atque (ac) – კავშირი „და“

et – და; Petrus et Maria – პეტრე და მარია; წინადადების დასაწყისში შეიძლება პქონდეს მნიშვნელობა „აგრეთვე“, „-ც“: et alii – აგრეთვე სხვები, სხვებიც.

que – ენკლიტიკური კავშირი, რომელიც უფრო ხშირად ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ (სინონიმებს ან დაპირისპირებულ) ცნებებს აერთებს: Terra marique – ხმელეთზე და ზღვაზე; Senatus populusque Romānus – სენატი და რომაელი ხალხი.

atque (**ac** – მხოლოდ თანხმონების წინ გარდა **h-სი**) – აერთებს ასევე უფრო ხშირად ერთმანეთთან ახლოს მდგომ ცნებებს; ხშირ შემთხვევაში ის მეორე წევრს უსვამს ხაზს: **Di atque homines** – ღმერთები და ადამიანები (მსგავსების ან განსხვავების გამოჩნაგველ მელსართავ სახელებთან მას აქვს მნიშვნელობა “ვიდრე”, “როგორც”: **Non dixi secus ac sentiebam** – არ მითქვამს სხვანაირად, ვიდრე ვუფიქრობდი (მე ისე ვთქვი, როგორც ვუფიქრობდი)).

წინდებულები

a – თანხმონების წინ, **ab** – ხმონების და თანხმონების წინ (**+abl.**) – -დან, -გან, მიერ

ab (ex) urbe discēdo – ქალაქიდან მივდივარ

ab oppīdo venio – ქალაქიდან მოვდივარ

a pueritia amo – ბავშვობიდან მიყვარს

ab amīco librum peto – მეგობრისაგან წიგნს ვითხოვ

absum a patria – სამშობლოდან შორს ვარ

ad (+acc.) – -თან, -მდე, -კენ, -თვის, მიხედვით

ad medicum venio – ექიმთან მივდივარ

ad cenam voco – ვპატივებ სადილად

ad rogatiunculam respondeo – მოკლე კითხვაზე ვუპასუხებ

ad verbum – სიტყვასიტყვით

ad Romam – რომთან ახლოს

e, ex (+abl.) – -დან, -გან

de (+abl.) – შესახებ, მიხედვით, გამო, -გან

per (+acc.) – ვაულით, -ით, -ზე; განმავლობაში, გამო, მიმეგით, შემწეობით, წყალობით

ნაცვალსახელური ზმნიზედები

unde? – საიდან? – **unde venis?** – საიდან მოდიხარ?

quō? – საით? სად? – **quo vadis?** – სად მიდიხარ?

hīc – აქ – **hic sum** – აქ ვარ.

Ablativus separationis – დაშორების (გამოყოფის) abl.

აღნიშნავს საგანს, რომელსაც რაღაც შორდება ან გამოიყოფა. უპასუხებს კითხვაზე საიდან? ვისგან? რისგან? Abl. separ. იხმარება დამორება-დაცილების აღმნიშვნელ მზნებთან. მასთან გამოიყენება წინდებულები *ā, ab, dē, ē, ex*.

ქალაქების სახელებთან, ასევე რამდენიმე სახელთან (*domo, rure*) abl. იხმარება უწინდებულოდ.

Romā – რომიდან	ex Sicilia – სიცილიიდან
domō – სახლიდან	dē monte – მთიდან
ā castris – ბანაკიდან	

Ab urbe Athenis – ქალაქ ათენიდან, მაგრამ: Athenis – ათენიდან.
Roma, ex capite Italiae, revertimur – რომიდან, იტალიის დედაქალაქიდან ვბრუნდებით.

Abl. separ. გამოიყენება აგრეთვე:

1. გამოყოფის აღმნიშვნელ ზედსართავეებთან (*liber, vacuus*) და მზნებთან (*liberare, vacare, abstinere*) უწინდებულოდ ან *ex, a, de* წინდებულებთან ერთად: *liber (a) curis* – საზრუნავისაგან თავისუფალი.

Proelio abstinere – ბრძოლისგან თავშეკავება.
აღამიანის აღმნიშვნელ სახელთან abl. separ.-ი ყოველთვის *a (ab)* წინდებულთან ერთად გამოიყენება: *populus liberatus a regibus* – მეფეებისაგან გათავისუფლებული ხალხი.

2. მყარ გამოთქმებთან: *a tergo* – მურგიდან, მურგს უკან, *a fronte* – წინიდან, *a latere* – გვერდიდან, *e contrario* – პირიქით, *magna ex parte* – უმეტესწილად, უმეტესად, *ex omnibus partibus* – ყველა მხრიდან.

საეარჯიშოები:

1. აულეთ praes. -ში მზნები:
deleo, -ēre – ვანადგურებ, *arceo, -ēre* – ვიგერიებ, *bello, -āre* – ვიბრძვი, *debeo, -ēre* – მე უნდა..., *saepioro, aro, -āre* – ვხნავ, *video, -ēre* – ვხედავ, *dormio, -īre* – მძინავს, *lavo, -āre* – ვიბან, ვბან, *tego, -ēre* – ვუარავ.

2. აბრუნეთ: *finitimus, ī* – მეზობელი, *populus antiquus* – ძველი ხალხი, *puella pulchra* – ლამაზი გოგონა, *oppidum clarum* – ცნობილი ქალაქი.

3. განსაზღვრეთ ბრუნვა:

adversarios, Romanorum, vicos, adversarii (3), vicis (2), fluvio (2), Etruscis (2), dominum, ceterorum, amici (3), bibliothecas, discipulo (2), populorum, verba (3), absurdum, a fluvio, populi antiqui (3), a populo antiquo, fluvios, fluvii (3), fluvium, multa bella (3), in oppido, oppidi Etrusci, in multis oppidis, armorum.

4. იპოვეთ ამ სიტყვების ქართული შესატყვისები:

concursum, disciplina, ambitio, demonstrare, affectum, sententia, fabula, continens, absurdus, calamus.

5. თარგმნეთ ლათინურად:

1. გოგონებს ესალმები. 2. მეგობრებს სადილად პატივებთ. 3. საიდან მოდიხარ? 4. სად ცხოვრობ? – ვცხოვრობ ათენში. 4. კორნელია მეგობრისაგან წიგნს თხოულობს. 5. პეტრე რომთან ახლოს ცხოვრობს. 6. ვინ ლაპარაკობს?

6. თარგმნეთ:

1. Amici veri sunt rari. 2. Audite et intellegite. 3. Avarus non possidet divitias, sed divitiae possident avarum. 4. Silva umbram parat. 5. Historia est magistra vitae.

ლექსიკონი:

populus, ī m ხალხი
 Latīni, ōrum m (pl.) ლათინები,
 ლაციუმის მცხოვრებლები
 Sabīni, ōrum m (pl.) საბინები,
 ძველი იტალიკური ტომი,
 რომელიც ლაციუმის
 სამხრეთით ცხოვრობდა
 Etrūscī, ōrum m (pl.) ეტრუსკები,
 იტალიის ტერიტორიაზე,
 ეტრურიაში (დღევანდელი
 ტოსკანა) მცხოვრები ტომი
 finitīmī, ōrum m (pl.) მეზობლები (მო-
 საზღვრე ქვეყნები ან ტომები)
 diū (adv.) დიდი ხანია, დიდი ხნის
 განმავლობაში

adversarius, ī m მოწინააღმდეგე,
 მტერი
 nam (ci.) რადგან, მართლაც,
 იმიტომ რომ, ვინაიდან,
 კერძოდ
 saepe (adv.) ხშირად
 bellō, āre ვიბრძვი, ვომობ
 vicus, ī m სოფელი
 dīcēd, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
 rūsticus, ī m გლეხი, მიწის მუშა
 suus, a, um (pron. poss. refl.) თა-
 ვისი, საკუთარი
 arced, ēre ვიცავ, ვიგერიებ
 arō, āre ვხნავ, ვამუშავებ
 debēd, ēre ვალდებული ვარ, უნდა

*in*que (adv.) ამგვარად, ამის გამო
semper (adv.) მუდამ, ყოველთვის
parātus, a, um მზა, გამზადებული
Tibēris, is m (III კანკლ.) ტიბერი-
სი, მდინარე, რომლის სანა-
პირობეც მდებარეობს ქალა-
ქი რომი

*fluvi*us, i m მდინარე
sēparō, āre ვყოფ, ვაცალკევებ
pāreō, ēre ვემორჩილები, ვუჯერებ
*dēnī*que (adv.) ბოლოს, საერ-
თოდ, ერთი სიტყვით

*oppī*dum, i n ქალაქი (უფრო ხში-
რად პროვინციული)

*occū*pō, āre ვიპყრობ, ვიკავებ,
ხელში ვიგდებ

*domī*nus, i m ბატონი, მპრძანე-
ბელი, მფლობელი

*cē*tērī, cētera, cētera (pl.) დანარ-
ჩენები, სხვები

*ō*tium, i n დასვენება, თავისუფა-
ლი დრო

post (+acc.) შემდეგ, მერე
*negō*tium, i n საქმე, სამუშაო

*īgnō*rantia, ae f უცოდინრობა,
არცოდნა

*argū*mentum, i n საბუთი, არგუმენტი

*persō*na, ae f პიროვნება, პირი

*grāt*us, a, um სასურველი, სანატ-
რელი, სასიამოვნო

Marcus Tullius Cicērō, ōnis m
მარკუს ტულიუს ციცირონი,
რომაელი ორატორი, იურის-
ტი, მწერალი, პოლიტიკოსი

(ძვ. წ. 106-43 წწ.)
quaerō, ēre ვეძებ

*reperī*ō, īre ვპოულობ

noceō, ēre ვაზიანებ, ზიანი მის-
მაქვს, ვაუჯკებ

doceō, ēre ვასწავლი

*asī*nus, i m ვირი, (გადატ. მნ.) სულელი

lyra, ae f (ბერძ.) ლირა

asper, era, erum ეკლიანი, მწარე,
ძნელი

astrum, i n (ბერძ.) ვარსკვლავი

Seneca, ae m სენეკა, *Lucius*
Annaeus Seneca რომაელი

მწერალი, ფილოსოფოსი და
პოლიტიკური მოღვაწე

(გარდ. ახ. წ. 65 წ.)
lupus, i m მგელი

mordeō, ēre ვკბენ

*avā*rus, i m ძუნწი, ხარბი

regō, ēre ვმართავ, ვმპრძანებ-
ლობ, ვხელმძღვანელობ

*amī*cus, i m მეგობარი

*vēr*us, a, um ნამდვილი, ჭეშმარიტი

*rār*us, a, um იშვიათი

audiō, īre ვუსმენ, მესმის

*intellē*gō, ēre ვიგებ, მესმის, ვაზ-
როვნებ

possideō, ēre ვფლობ, მაქვს

*dīv*itiae, ārum f pl. სიმდიდრე

umbra, ae f ჩრდილი

parō, āre ვამზადებ

historia, ae f (ბერძ.) ისტორია

magistra, ae f მასწავლებელი ქალი

vacuus, a, um ცარიელი, თავისუ-
ფალი

proclium, i n ბრძოლა, ომი, თავ-
დასხმა

abs-tineō, tinuī, tentum, ēre არ ვუ-
შვებ, ვაკავებ, თავს ვიკავებ

§4 LECTIO QUARTA

II კანკლედობა. -er და -ir დაბო-
ლოებიანი არს. სახელები

II კანკლ. -er დაბოლოებიანი
შედსართავი სახელები

Impf. ind. act. 3მისა esse
Imperfectum indicativi activi
Ablativus instrumenti
უკუთქმითი ბრძანებითი

Familia Romana

Familia Romana ex viro, femina, liberis
servisque constabat. Servi dominis suis servi-
ebant. Romani magnum numerum servorum
habebant. Servos Romani bellis sibi* para-
bant. Servi liberi non erant. Etiam liberi ser-
vorum servi esse debebant. Servorum officia
varia erant: alii** in villis, alii** in latifundiis
metallisque Romanorum opulentorum labora-
bant. Etiam multi Graeci erant servi Roma-
norum. Erant viri docti. Itaque non in agris
laborare debebant. Alii servi Graeci morbos
Romanorum aegrotorum medici curabant
remediis sanabantque, alii educabant magistri
liberos docebantque pueros
grammaticam, philosophiam aliasque litteras, atque libros poëtarum
Graecorum legebant.

დედის პორტრეტი შეიღებთ.
გამოსახულება ვერცხლის
ჯვარზე ახ. წ. IV ს.

* sibi – თავისთვის.

** alii ... alii – ერთნი ... მეორენი (სხვანი); შოგი ... შოგი.

Facetia (ხუმრობა):

A.: Barbam video, philosophum non video.

B.: Barba non facit philosophum.

Sententiae:

1. Barba crescit, caput nescit – წვერი იზრდება,
თავმა არაფერი არ იცის.
2. Discordiae malum – განხეთქილების ვაშლი.
3. Praestat vir sine pecunia quam pecunia sine
viro – ჯობია ადამიანი ფულის გარეშე,
ვიდრე ფული ადამიანის გარეშე.

4. Credo, quia absurdum – მწამს (მჯერა), რადგან აბსურდულია.
5. Verba volant, scripta manent – სიტყვები გაფრინდება, ნაწერები რჩება.
6. Noli me* tangere – არ შემეხოს.
7. Noli tacere, si dicere debes – არ გაჩუმდე, თუკი უნდა (ვალდებული ხარ) თქვა.
8. Patriam amamus non quia magna est, sed quia nostra – სამშობლო გვიყვარს არა იმიტომ, რომ დიდია, არამედ იმიტომ, რომ ჩვენია.
9. Non sum qualis eram – აღარ ვარ ისეთი, როგორც ვიყავი.
10. Tabula rasa – სუფთა დაფა (აღამიანი, რომელსაც არაფერი არ უსწავლია, არაფერი არ იცის).
11. Gratis – უფასოდ (უსასყიდლოდ, საჩუქრად).

* me – acc. ego-დან – მე.

გრამატიკა

II კანკლედობის -er და -ir-დაბოლოებიანი სახელების ბრუნება

მასწავლებელი		ლაშაში ბიჭი		კარგი კაცი	
m					
sg.					
Nom.	magister	puer	pulcher	vir	bon-us
Gen.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I
Dat.	magistr- ō	puer- ō	pulchr- ō	vir- ō	bon- ō
Acc.	magistr- um	puer- um	pulchr- um	vir- um	bon- um
Abl.	magistr- ō	puer- ō	pulchr- ō	vir- ō	bon- ō
Voc.	magister	puer	pulcher	vir	bon-e
pl.					
Nom.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I
Gen.	magistr- ōrum	puer- ōrum	pulchr- ōrum	vir- ōrum	bon- ōrum
Dat.	magistr- īs	puer- īs	pulchr- īs	vir- īs	bon- īs
Acc.	magistr- ōs	puer- ōs	pulchr- ōs	vir- ōs	bon- ōs
Abl.	magistr- īs	puer- īs	pulchr- īs	vir- īs	bon- īs
Voc.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I

NB

ზოგიერთი **-ōr** დაბოლოებიანი არსებითი და ზედსართავი სახელი კარგავს **e** ხმოვანს ორივე რიცხვში. ამ შემთხვევაში **e** შენარჩუნებულია მხოლოდ nom. და voc. sg.-ში. მაგ., magister, tri; liber, bri; pulcher, chri.

NB

ამგვარად, **-ēr, -us** და **-um** დაბოლოებიანი ზედს. სახელები იბრუნვის II კანკლ. შესაბამისი არს. სახელების მსგავსად.

magnus (m), a (f), um (n) – დიდი pulcher, chra, chrum – ლამაზი
 bonus, a, um – კარგი tener, ēra, erum – ნაზი
 malus, a, um – ცუდი

NB

liber, librī m – წიგნი
 liberī, ōrum m – ბავშვები (pluralia tantum – აქვს მხოლოდ pl.)
 liber, libera, liberum – თავისუფალი

ზმნების ულლება Imperfectum indicativi activi-ში

		I ულლება	II ულლება
		ჟუბე + -ba- + პირის დაბოლოებები	
	esse ყოფნა	amā-re სიყვარული	habē-re ქონა
sg.			
	ვიყავი	მიყვარდა	მქონდა
1.	er-a-m	amā-ba-m	habē-ba-m
2.	er-ā-s	amā-bā-s	habē-bā-s
3.	er-a-t	amā-ba-t	habē-ba-t
pl.			
1.	er-ā-mus	amā-bā-mus	habē-bā-mus
2.	er-ā-tis	amā-bā-tis	habē-bā-tis
3.	er-a-nt	amā-ba-nt	habē-ba-nt

		III ულლება	III ულლება, ზმნები -io-ზე	IV ულლება
		ჟუბე + -eba- + პირის დაბოლოებები		
	reg-ē-re	capē-re		audi-re
sg.	ვიმართავდი	ვიღებდი		ვისმენდი
1.	reg-ēba-m	capī-ēba-m		audi-ēba-m
2.	reg-ēbā-s	capī-ēbā-s		audi-ēbā-s
3.	reg-ēba-t	capī-ēba-t		audi-ēba-t
pl.				
1.	reg-ēbā-mus	capī-ēbā-mus		audi-ēbā-mus
2.	reg-ēbā-tis	capī-ēbā-tis		audi-ēbā-tis
3.	reg-ēba-nt	capī-ēba-nt		audi-ēba-nt

Ablativus instrumenti – იარაღობითი abl.: რითი?

bellis parabant – ომებით ამზადებდნენ
pilis ludunt – ბურთებით თამაშობენ
armis pugnant – იარაღით იბრძვიან

უკუთქმითი ბრძანებითი

sg. – nōī + inf.

pl. – nōīte + inf.

nōī docere! – ნუ ასწავლი!

nōīte docere! – ნუ ასწავლით!

nōī amare! – ნუ გიყვარს!

nōīte amare! – ნუ გიყვართ!

სავარჯიშოები:

1. ჩასვით ორივე რიცხვის acc.-სა და abl.-ში:

fluvius magnus – დიდი მდინარე

lucus pulcher – ლამაზი ჭალა

oppidum parvum – პატარა ქალაქი

puella tenera – ნაზი გოგონა

2. განსაზღვრეთ არსებით და ზედსართავ სახელთა ბრუნვა და რიცხვი:

antiquorum populorum, amicis bonis, bello magno, amicos bonos, bella magna, Romanorum opulentorum, magnum numerum, dominis severis.

3. აბრუნეთ: dominus severus, campus latus, vir doctus, ager amplus.

4. თარგმნეთ ლათინურად: მეგობრის წიგნს ვეითხულობ. ნუ იბრძვით! ნუ თამაშობ!

5. აუღლეთ impf.-ში: iubēre, iuvāre, invenīre.

6. განსაზღვრეთ ზმნის ფორმები, გამოყავით ზმნის ფუძე და ჩასვით praes.-ის inf.-ში:

tenebant, iuvabam, vinciebatis, inveniebamus, parcit, finiunt, facis, punit, vincis, curatis, clamas, legite! fac!

ლექსიკონი:

familia, ae f ოჯახი
 ex, ē (+abl.) -დან, -გან
 vir, virī m კაცი, ადამიანი
 femīna, ae f ქალი
 libērī, ōrum m (pl.) ბავშვები
 parō, āre ვამზადებ
 servus, ī m მონა (გადატ. მნ.
 მსახური)
 cōnstō, āre შევდგები
 serviō, īre ვემსახურები
 numērus, ī m რიცხვი, რაოდენობა
 liber, era, erum თავისუფალი,
 დამოუკიდებელი
 officium, ī n ვალი, მოვალეობა
 alius, alia, aliud სხვა, დანარჩენი;
 alii ... alii ერთნი ... მეორენი
 villa, ae f ვილა, მამული
 lātifundium, ī n ლატიფუნდია,
 დიდი მამული
 metallum, ī n (ბერძ.) მალარო,
 მეტალი
 opulentus, a, um მდიდარი, გავ-
 ლენიანი
 doctus, a, um ნასწავლი, განათ-
 ლებული
 ager, grī m სახნავი მიწა, მინდო-
 რი, მიწის ნაკვეთი
 morbus, ī m ავადმყოფობა
 aegrōtus, a, um ავადმყოფი
 medicus, ī m ექიმი
 cūrō, āre ვუვლი, ვმკურნალობ,
 ვარჩენ, ვწუხვარ, ვზრუნავ
 remedium, ī n წამალი
 sānō, āre ვარჩენ
 ēdūcō, āre ვზრდი, აღვზრდი

puer, erī m ბიჭი, ვაჟი, ბავშვი
 grammatica, ae f (ბერძ.) გრამა-
 ტიკა
 philosophia, ae f (ბერძ.) ფილო-
 სოფია
 littēra, ae f ასო, წერილი, ლიტე-
 რატურა, მეცნიერება
 liber, brī m წიგნი
 poēta, ae m (ბერძ.) პოეტი
 legō, ēre ვკითხულობ
 facētia, ae f ხუმრობა, სიყვეა-
 მახვილობა, დაცინვა
 barba, ae f წვერი
 videō, ēre ვხედავ, ვუყურებ
 faciō, ēre ვაკეთებ
 crēscō, crescēre ვიზრდები
 caput, itis n (III კანკლ.) თავი
 nesciō, īre არ ვიცი
 discordia, ae f განხეთქილება,
 უთანხმოება
 mālum, ī n ვაშლი
 aurum, ī n ოქრო
 ālea, ae f (გადატ. მნ.) წილი
 praestat (impers.) უკეთესია,
 ჯობია
 sine (+abl.) გარეშე
 quam (adv.) ვიდრე
 noster, nostra, nostrum ჩვენი
 crēdō, ēre ვფიქრობ, ვთვლი,
 მჯერა, დარწმუნებული ვარ
 quia (ci.) რადგან, იმიტომ რომ
 absurdus, a, um (გადატ. მნ.)
 უაზრო, აბსურდული
 verbum, ī n სიტყვა, გამოთქმა
 volō, āre დაფიქრინავ

scriptum, I n ნაწერი, წერილი
 maneō, ēre (და)ვრჩები
 egō (pron. pers.) მე
 tangō, ēre ვეხები, ხელს ვკიდებ
 taceō, ēre ჩუმად ვარ, ვდუმვარ
 dicō, ēre ვამბობ, ვლაპარაკობ
 quālis, e (adi. interr.) როგორი,
 რომელი; tālis...quālis ისე-
 თი...როგორიც
 tabūla, ae f დაფა
 rādō, ēre ვასუფთავებ, ვუხეკ;
 rāsus, a, um (p. p. p.) სუფთა
 grātīs (adv.) უფასოდ, საჩუქრად,
 უსასყიდლოდ
 lūcus, I m ჭალა
 tener, era, erum ნაზი
 sevērus, a, um მკაცრი
 campus, I m მინდორი, ბრძოლის
 ველი

lātus, a, um განიერი, ფართო
 iubeō, ēre ვბრძანებ, დავადგენ
 iuvō, iuvāre ვეხმარები, ხელს
 ვუწყობ
 inveniō, īre ვიგონებ, ვპოულობ,
 ვიგებ
 teneō, ēre მიჭირავს, ვფლობ, ვი-
 გებ, მესმის
 parcō, ēre ვუფროთხილდები, ვზო-
 გავ, თავს ვარიდებ
 vinciō, īre ვბორკავ, ბორკილებს
 ვადებ, ვკრავ
 finiō, īre ვამთავრებ
 pūniō, īre (და)ვსჯი
 vincō, ēre ვიმარჯვებ, ვძლევ
 clāmō, āre ვყვირი, ხმამაღლა
 ვიძახი

§5 LECTIO QUINTA

IV კანკელეობა (ა-ფუძიანი სახელები)

Ablativus loci

Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc

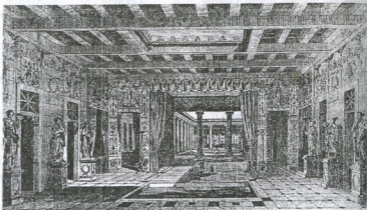
Domus Romanorum

Romani luxuriam amabant. Domus nobilium* Romanorum erant amplae et magnificae. Domus antiquorum Romanorum fenestras fere non habebant, sed erat magna lacuna in medio tecto. Per lacunam pluvia complebat impluvium. Ante ianuam erat vestibulum. Ex ostio introitus erat in magnum et latum atrium, ubi servi et amici mane dominum salutabant et familia interdiu habitabat. Erat in atrio focus, locus sacer, ubi tota familia

deis domesticis sacrificabat et ubi simulacra avorum etiam Avianus circumdabant cubicula et triclinia, ubi familia cenabat. Unde aditus in hortum patebat. Multas domus porticus amplae ornabant.

რომაული სახლი: ატრიუმი

*nobilium – gen. pl. nobilis, ე-დან (III კანკლ.).

Dialogus:

Publius: Claudia, domi es-ne?

Claudia: Quid clamas? Hic sum.

Publius: Quid agis?

Claudia: Librum lego.

Publius: Cur non ambulas in horto?

Claudia: Non possum. Pensum parare debeo. Scis-ne proverbium “Otium post negotium?”

Sententiae:

1. Manus manum lavat – ხელი ხელს ბანს.
2. Usus magister egregius – გამოცდილება საუკეთესო მასწავლებელია.
3. Larga manu – უხვი ხელით (გულუხვად).
4. Domus magna, magna cura – დიდი სახლი, ბევრი საზრუნავი.

5. Lapsus memoriae – მეხსიერების შეცდომა.
6. Lapsus linguae – უნებლიე შეცდომა (ლაპარაკისას).
7. Lapsus calami – უნებლიე შეცდომა (წერისას).
8. Aut Caesar, aut nihil – ან კეისარი, ან არაფერი.
9. De mortuis aut bene, aut nihil – გარდაცვლილების შესახებ ან კარგი თქვი, ან არაფერი.
10. Hic esse et illic simul non possum – აქაც და იქაც ერთდროულად ყოფნა არ ძალმიძს (ორი კურდღლის მადევარი ვერც ერთს ვერ დაიჭერს).
11. Hic haeret aqua – აქ გროვდება წყალი (აქაა დაბრკოლება).
12. Hic et nunc – აქ და ახლავუ, დაუყოვნებლივ.
13. Hoc pretium* ob stultitiam fero* (Terentius) – ამ სამღაურს სიბრყიანობისათვის ვიხდი (რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო).

* pretium fero – სამღაურს ვიხდი.

Facetia:

A.: Quis hic habitat?

B.: Vir quidam, iuris peritus*.

* vir ... iuris peritus – კანონებში გარკვეული კაცი.

გრამატიკა

IV კანკლედობა (-ი ფუძიანი სახელები)

	m	f	n
sg.			
	ნაკლფი	სახლი	რქა
Nom.	fruct-us	dom-us	corn-m
Gen.	fruct- is	dom- is / dom- i	corn- is
Dat.	fruct- ui	dom- ui	corn- ui
Acc.	fruct- um	dom- um	corn- m
Abl.	fruct- m	dom- m / dom- o	corn- m
Voc.	fruct-us	dom-us	corn-m
pl.			
Nom.	fruct- is	dom- is	corn- ua
Gen.	fruct- uum	dom- uum ან dom- orum	corn- uum
Dat.	fruct- ibus	dom- ibus	corn- ibus
Acc.	fruct- is	dom- is ან dom- os	corn- ua
Abl.	fruct- ibus	dom- ibus	corn- ibus
Voc.	fruct- is	dom- is	corn- ua

NB

domi (loc.) – შინ, სახლში

domo (abl. separ.) – შინიდან, სახლიდან

domum (acc.) – შინისკენ, სახლისკენ

Ablativus loci – ადგილის abl.: სად?

წინდებულები: **in, sub**

in Sicilia – სიცილიაში

in urbe Athenis – ქალაქ ათენში

sub monte – მთის ძირში

I-II კანკლედობის სახელებს აქეთ ძველი locativus-ის ფორმა, რომელიც gen.-ისას ემთხვევა:

humi – მიწაზე

domi bellique – მშვიდობაში (სახლში) და ომში

Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc – ჩვენებითი ნაცვალსახელი ეს

	m	f	n
	sg.		
Nom.	hic	haec	hoc
Gen.	huius	huius	huius
Dat.	huic	huic	huic
Acc.	hunc	hanc	hoc
Abl.	hōc	hāc	hōc
	pl.		
Nom.	hī	hae	haec
Gen.	hōrum	hārum	hōrum
Dat.	hīs	hīs	hīs
Acc.	hōs	hās	haec
Abl.	hīs	hīs	hīs

საგარჯიშოები:

- აბრუნეთ: exercitus magnus, sensus bonus, porticus ampla, haec longa vita, hoc theatrum.
- განსამღვრეთ მზნის დრო, პირი, რიცხვი:
narrabamus, legebant, clamabat, legis, narratis, narrabant, patebat, audiunt.
- აწარმოეთ IV კანკლედობის სახელები შემდეგი მზნებიდან და თარგმნეთ; რა მნიშვნელობითაა შემოსული ზოგიერთი მათგანი ქართულში?
sentire, videre, stare, mandare, conflicere, conspocere.
- Abl. sg.-ის მიხედვით დაადგინეთ არსებითი სახელების ფუძე და კანკლედობა:
victoria, periculo, puero, usu, manu, atrio, loco.
- ჩასვით გამოგოვებული დაბოლოებები:
senat... Romanum, albis corn..., in magno us..., e fruct... dulci, meam man..., nostrum laps..., bono exercit... (2).
- რომელი ლათინური სახელებიდან არის წარმომდგარი:
მანუფაქტურა, მანუსკრიპტი, კომპოზიტორი, პროკლამაცია, სენატორი, კონსერვატორი, კონსერვატიული, კონსერვატორი, ლეიბორისტი, ლეიბორისტული, ლინგვისტი, სენტიმენტალური, სენსორი, პროვოკაცია, სანაცია, სანატორიუმი, კონსპირაცია.

7. Hic, haec, hoc შეუთანხმეთ არსებით სახელს:

bestiae (3), domum, in villa, in portus, imperium, magistratibus, cornua.

ლექსიკონი:

domus, ūs f სახლი

luxuria, ae f ფუფუნება

nōbilis, e (adi.) დიდგვაროვანი, კეთილშობილური წარმოშობის; nobilium (III კანკლ.) gen. pl.

amplus, a, um დიდი, უზარ-

მაზარი, ფართო, განიერი

magnificus, a, um ბრწყინვალე, მდიდრული, არაჩვეულებრივი

fenestra, ae f ფანჯარა

ferē (adv.) თითქმის, დაახლოებით

lacūna, ae f ნახვრეტი, ღრმული

medius, a, um შუა, შუაში მდებარე; in medio tecto სახურავის შუაში

tēctum, ī n სახურავი, ჭერი

per (+acc.) გავლით, -ზე, -გან, -დან, განმავლობაში, დახმარებით, -ით

pluvia, ae, f წვიმა

compleō, ēre ვაკვებ, ვამარაგებ

implēvium, ī n წყალსადენი; აუზი; ოთხკუთხედი, სვეტებით გარშემორტყმული შიდა ეზო სახურავის გარეშე

ante (+acc.) წინ, -მდე

iānuā, ae f შესასვლელი, კარი

vestibŭlum, ī n შესასვლელი (ვესტიბიული), წინკარი

ōstium, ī n შესასვლელი; კარი, ჭიშკარი

introitus, ūs m შესასვლელი

ātrium, ī n აგრიუმი, გადახურული მისაღები დარბაზი რომაულ სახლში, დარბაზი

māne (adv.) დილას, აღრე

interdiŭm (adv.) დღისით, დღის განმავლობაში

focus, ī m კერა, ოჯახი, სახლი

sacer, cra, crum წმინდა

tōtus, a, um მთელი

domesticus, a, um სახლის, ოჯახის, ოჯახური

sacrificō, āre მსხვერპლად ვწირავ, მსხვერპლი მიმაქვს

simulācrum, ī n გამოსახულება, ქანდაკება

avus, ī m პაპა, დიდი პაპა; წინაპარი

circumdō, āre გარს შემოვარტყამ

cubicŭlum, ī n ოთახი, საძინებელი ოთახი

triclinium, ī n (ბერძ.) სასადილო ოთახი

cēnō, āre ვსადილობ

unde (adv.) საიდანაც, საიდან

aditus, ūs m შესასვლელი, გასასვლელი

hortus, ī m ბაღი

patēō, ēre ვიხსნებო

porticus, ūs f გადახურული
გალერეა, კოლონადა
bonus, a, um კარგი, კეთილი
hic, haec, hoc (pron. demonstr.)
ეს
quīdam, quaedam, quoddam
(pron. indef.) ერთი, ვიღაც,
ვინმე
iūs, iūris n სამართალი, იურის-
პრუდენცია, უფლება
perītus, a, um გამოცდილი, მცო-
ლნე
agō, ēre ვაკეთებ
cūr (adv.) რატომ? რისთვის?
possum, posse შემიძლია, ძალ-
მის
pēnsūm, ī n დავალება, მოვა-
ლება
sciō, īre ვიცი
prōverbium, ī n ანდაზა
manus, ūs f ხელი
lavō, āre ვებან, ვიბან
ūsus, ūs m ჩვეულება, გამოცდი-
ლება
magister, trī m მასწავლებელი
ēgregius, a, um საუკეთესო, არა-
ჩვეულებრივი, განსაკუთ-
რებული
largus, a, um უხვი, მდიდარი
cūra, ae f სამრუნავი
lāpsus, ūs m (გადატ. მნ.) შეცლო-
მა
memoria, ae f მეხსიერება,
მოგონება
calamus, ī m (ბერძ.) ლერწმის
ღერო, კალამი

Caesar, aris m კეისარი (ტიტული,
რომელიც ოქტავიანუსის
ღროიდან ენიჭებოდა რომის
იმპერატორებსა და მათ
შთამომავლებს)
nihil არაფერი
illīc (adv.) იქ
simul (adv.) ერთად, ერთდრო-
ულად
haerē, ēre გაუნძრევლად ვჩერ-
დები
pretium, ī n საფასური, ფასი,
სამღაური
ob (+acc.) -თვის, გამო
stultitia, ae f სისულელე, უგუნ-
რება
ferō, ferre მომაქვს, დამაქვს
Terentius, ī m გერენციუსი,
Publius Terentius Afer (ძვ. წ.
185-159 წწ.), რომელიც კომე-
დიოგრაფი
sentī, īre ვგრძობ, ვთვლი
cadō, ēre ვეცემა, ვვარდები
stō, stāre ვდგევარ
mandō, āre გადავცემ, ვავალებ
cōnflīgō, ēre ვეჯახები, ვიბრძვი
cōnspiciō, ēre ვამჩნევ, ვხედავ
perīculum, ī n საშიშროება,
საფრთხე, რისკი; periculum
est ... საშიშია
inopia, ae f გაჭირვება, სიღარი-
ბე, ნაკლებობა, არქონა
sēnsus, ūs m აზრი, გრძობა,
აღქმა, აზროვნება, გონება
portus, ūs m (dat. და abl. pl. -ibus
და -ubus) ნავსადგური, პორტი

§6 LECTIO SEXTA

Pronomina personalia et reflexiva

Cum წინდებული პირისა და უკუქცევითი ნაცვალ-სახელების abl.-თან

De exercitu Romano

Exercitus Romanus de equitatu et peditatu constabat. Romani arma et tela habebant. Arma erant scuta et gladii. Tela erant pila, gladii, sagittae. Romani scuta bracchiis

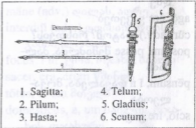

რომაელი
ლეგიონერი

laevis* gestabant et pilis e longinquo pugnabant. Scuta erant oblonga et signis aëneis et aquilis et coronis ornata. Sagittis socii Romanorum armati erant**. Copiae Romanorum noctu in castris erant. Ibi quoque erant impedimenta. Romani castra plerumque in clivo collocabant et vallo fossaque circumdabant. In ripis Rheni Romani multa castra ponebant. Etiam nunc multa vestigia Romanorum ibi sunt: aedificia, sepulcra, arma, instrumenta.

* bracchiis laevis – მარცხენა ხელში, მარცხენა ხელით.
** armati erant (ppf. ind. pass.) – იყვნენ შეიარაღებულნი.

Pronomina demonstrativa is, ea, id წინდებულები inter, ante, apud, adversus, prope, post, contra, trans, cum, sine, pro, prae, sub Ablativus pretii

1. Sagitta; 2. Pilum; 3. Hasta; 4. Telum; 5. Gladius; 6. Scutum;

De deis antiquis

Romani antiqui multos deos colebant; in eorum numero Neptunum, Mercurium, Proserpinam, Vestam. Neptunus dominus Oceani et fluviorum erat. Is in Oceano habitabat. Potentia eius magna erat. Nautae ei equos et tauros immolabant. Mercurius deus mercaturae erat. Eumque alii dei pro

nuntio habebant. Praeterea is animos mortuorum ad inferos deducebat. Dei inferorum erant Pluto et Proserpina; eis tauros nigros mactabant. Suis deis Romani multis in locis* templa aedificabant et sacrificabant. Vesta erat dea focorum domesticorum, templa eius erant rotunda.

* multis in locis – მრავალ ადგილას – abl. loci (ადგილის abl.).

ნუკუნუსი სამკაპით

Sententiae:

1. Aut cum scuto, aut in scuto – ან ფარით, ან ფარზე (ან გაშარჯვება, ან სიკვდილი – რომაელები ომში დაღუპულებს მოასვენებდნენ ფარზე დასვენებულებს).
2. Qui non est nobiscum, adversus nos est – ვინც ჩვენთან არ არის, ის ჩვენს წინააღმდეგაა.
3. Vade mecum – იარე ჩემთან ერთად (ცნობარი).
4. Inter nos – ჩვენს შორის (ე. ი. საიდუმლოდ).
5. Primo mihi – ჯერ მე (ჩემთვის) (ეგოისტის სიკვებები).
6. Periculum est in periculo securum esse – საშიშია, თავს გრძნობდე უსაფრთხოოდ საშიშროებაში (საშიშროების დროს).
7. Ubi tu, Gaius, ibi ego, Gaia – სადაც შენ, გაიუს, იქ მე, გაია (სიკვებები, რომელსაც ამბობდა რომაელი ქალი გათხოვებისას)*.
8. Nec sibi, nec alteri – არც თავისთვის, არც სხვისთვის (ავი ძალი არც თვითონ ჭამს, არც სხვას აჭმევს).
9. Id est – ესე იგი.

ქორწინების სცენა, უკანა
ქლანზე ქალღმერთი
Concordia

10. Quae tua sunt, tibi habe; || quae mea, redde mihi (Martialis) – რაც შენია, გქონდეს შენ; რაც ჩემია, დამიბრუნე მე.

11. Et tu quoque, Brute! – და შენც, ბრუტუს! (სიგყვები, რომლებიც წარმოთქვა იულიუს კეისარმა, როდესაც სენატში სხვა შეთქმულებთან ერთად მის წინააღმდეგ მახვილდამართული თავისი მეგობარი ბრუტუსი დაინახა).

კეისრის მკვლელობა

* ეს სიგყვები იყო პასუხი კითხვაზე: Esne parata mater familiae esse? – მზად ხარ გაბდე ოჯახის დედა? ქორწინებისას ცოლ-ქმარი ერთმანეთს მარჯვენა ხელს უწვდიდა, როგორც სიმბოლოს fides-ისა (ხელობა – V კანკლ.) და concordia-სი (ერისუფლები).

გრამატიკა

Pronomina personalia et reflexiva – პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელები

	p. I	p. II	p. III reflexivum
sg.			
Nom.	egō – მე	tū – შენ	– თავი
Gen.	meī	tuī	suī
Dat.	mihi / mi	tibi	sibi
Acc.	mē	tē	sē
Abl.	mē	tē	sē
pl.			
Nom.	nōs – ჩვენ	vōs – თქვენ	–
Gen.	nostrī / nostrum	vestrī / vestrum	suī
Dat.	nōbīs	vōbīs	sibī
Acc.	nōs	vōs	sēs
Abl.	nōbīs	vōbīs	sēs

Cum წინდებული პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელების abl.-თან

- mēcum – ჩემთან ერთად
- tēcum – შენთან ერთად
- sēcum – მასთან ერთად, მათთან ერთად
- nōbīscum – ჩვენთან ერთად
- vōbīscum – თქვენთან ერთად

Pronomina demonstrativa is, ea, id – ჩვენებითი ნაცვალსახელი ის

	m	f	n
sg.			
Nom.	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eō	eā	eō
pl.			
Nom.	eī (iī, ī)	eae	ea
Gen.	eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)
Acc.	eōs	eās	ea
Abl.	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)

წინდებულები

- post (+acc.) – შემდეგ
- contrā (+acc.) – წინააღმდეგ
- trāns (+acc.) – იქით, მიღმა
- inter (+acc.) – შორის
- ante (+acc.) – -მდე, წინ
- apud (+acc.) – შორის, თან, -ში
- adversus (+acc.) – წინააღმდეგ, საწინააღმდეგოდ, შედარებით, მიმართ
- prope (+acc.) – ახლოს
- sine (+abl.) – გარეშე
- cum (+abl.) – -თან, ერთად
- prō (+abl.) – მაგიერად, -თვის, გამო
- prae (+abl.) – წინ
- sub (+acc.) – საით?; (+abl.) – სად? – ქვეშ
- sub aquam (acc.) – წყლის ქვეშ (საით?)
- sub aquā (abl.) – წყლის ქვეშ (სად?)
- in (+acc.) – საით? – -ში, -კენ; (+abl.) – სად? – -ში
- venio in scholam (acc.) – მივდივარ სკოლაში, სკოლისკენ (საით?)
- sum in scholā (abl.) – ვარ სკოლაში (სად?)

Ablativus pretii – ფასის აღმნიშვნელი abl.

- რა ფასად? როგორ?
- magno pretio – ძვირად, მაღალ ფასებში.

საეარჯიშოები:

1. თარგმნეთ ლათინურად:

1. მოდი ჩემთან. 2. იმ ბრძოლებში რომაელები მუდამ იმარჯვებდნენ. 3. ძველი რომაელები მრავალ ღმერთს სცემდნენ თაყვანს. 4. მე ვარ ბიჭი, შენ – ვოგონა. 5. ვარსკვლავების ქვეშ. 6. მეგობრებს შორის.

2. აბრუნეთ: ea puella, id oppidum, id monumentum, is victus.

3. თარგმნეთ: Prope eos agros, post eum annum, sine eo libro, per eos legatos.

4. განსამღვრეთ ბრუნვა, რიცხვი: eorum magistratum, in eo loco, ea manu.

5. თარგმნეთ:

1. Cervi cornua habent et cornibus certant. 2. Viri, qui cervos necant, cornua eorum servant aut magno pretio vendunt. 3. Bestia se defendit cornibus. 4. Is est vir bonus, qui defendit patriam. 5. Ego sum puer, tu es vir. 6. Magister librum eum mihi dat. 7. Fabulam de lupo narramus eis pueris. 8. Id oppidum pulchrum est. 9. Amicus vester vir doctus est. Filius eius quoque vir doctus est; saepe eum visitamus.

ლექსიკონი:

exercitus, ūs m ჯარი
 equitatus, ūs m ცხენოსანი ჯარი,
 კავალერია
 peditatus, ūs m ქვეითი ჯარი
 arma, ōrum n (pl. tantum) საბრძოლო იარაღი (უმეტესად თავდაცვის: ფარი, მუზარაღი, ჯავშანი)
 telum, ī n საბრძოლო იარაღი: სასროლი (ისარი, შუბი); თავდაცვის იარაღი (ხმალი, ხანჯალი); arma et tela – თავდაცვის და თავდასხმის იარაღი
 scutum, ī n ფარი

gladius, ī m მახვილი
 pilum, ī n შუბი, რომელსაც ქვეითი ჯარის მებრძობი იყენებდნენ
 sagitta, ae f ისარი
 brachium, ī n (ბერძ.) მკლავი, ხელი (იდაყვიდან მტკვნამდე)
 laevus, a, um მარცხენა
 gestō, āre ვაგარებ, მომაქვს; gestare arma – იარაღის ტარება
 longinquus, a, um შორი, დამორეხული
 pugnō, āre ვიბრძვი

oblongus, a, um მოგრძო
 signum, I n ნიშანი, გამოსა-
 ხულება
 aëneus, a, um ბრინჯაოსი,
 სპილენძის
 aquila, ae f აქ: ბრინჯაოს ან
 ვერცხლის არწივის გამოსა-
 ხულება
 corōna, ae f (ბერძ.) გვირგვინი
 socius, I m მოკავშირე, თანა-
 მგზავრი, მონაწილე
 armātus, a, um შეიარაღებული
 cōpia, ae f სიუხვე; (pl.) ჯარი,
 სამხედრო ნაწილები
 noctū (adv.) ღამით
 castra, ōrum n (pl. tantum) სამ-
 ხედრო ბანაკი
 quoque (ci.) აგრეთვე, -ც
 impedimenta, ōrum n pl.-ში
 ბარგი (ჯარის)
 plērumque (adv.) უფრო ხშირად,
 ჩვეულებრივ
 clivus, I m ბორცვი
 collōcō, āre ვათავსებ
 vallum, I n მიწაყრილი, გამაგ-
 რება
 fossa, ae f თხრილი, ორმო
 rīpa, ae f მდინარის, ზღვის
 ნაპირი
 Rhēnus, I m მდ. რაინი
 pōnō, ěre ვათავსებ, აღვმართავ,
 ვაშენებ; castra ponere ბანა-
 კის გაშლა
 vestīgium, I n კვალი, pl. ნან-
 გრევები, ნაშთი
 aedificium, I n შენობა
 sepulcrum, I n სამარხი, საფლავი

Instrumentum, I n სამუშაო
 იარაღი, ინსტრუმენტი
 deus, I m ღმერთი
 colō, ěre ვევედრები, თაყვანს
 ვცემ, ვუვლი
 is, ea, id (pron. demonstr. და
 pers.) ის
 Neptūnus, I m ნეპტუნუსი,
 საგურუნუსის შვილი, ზღვის
 ღმერთი (გაიგივებულია
 ბერძ. პოსეიდონთან)
 Mercurius, I m მერკურიუსი,
 იუპიტერისა და მაიას შვი-
 ლი, ვაჭრობის ღმერთი,
 ღმერთების მაცნე, მიცვა-
 ლებულთა სულების საიქიო-
 ში ჩამცილებელი (გაიგივე-
 ბულია ბერძ. ჰერმესთან)
 Proserpīna, ae f პროსერპინა,
 კერესისა (ცერერა) და
 იუპიტერის ქალიშვილი,
 პლუტონის ცოლი, საიქიოს
 ქალღმერთი (გაიგივებულია
 ბერძ. პერსეფონესთან)
 Vesta, ae f ვესტა, საგურუნუსისა
 და რეას ქალიშვილი, ოჯა-
 ხის მფარველი ქალღმერთი;
 რომში, ვესტას ტაძარში, ენ-
 თო მუღმივი ცეცხლი, რო-
 მელსაც ვესტას ქურუმი ქა-
 ლები (ჯერ 4 და შემდეგ 6)
 და pontifex maximus-ი (უზუ-
 ნაესი ქურუმი) დარაჯობდნენ
 Oceānus, I m ოკეანე; ოკეანუსი
 (ბერძ. ოკეანოსი), ურანოსი-
 სა და გეას შვილი, გეთისის
 ქმარი, ზღვის ნიმფების მამა
 nauta, ae m მემღვაური

equus, I m ცხენი
 taurus, I m ხარი
 immōs, āre მსხვერპლად
 ვწირავ
 mercātūra, ae f ვაჭრობა
 pro (+abl.) სახით, როგორც,
 მაგიერად, -თვის, დასაცავად
 nūntius, I m მაცნე
 praetereā (adv.) გარდა ამისა
 animus, I m სული
 inferī, ōrum m (pl. tantum) მიცვა-
 ლებულები
 dēdūcō, ēre ჩამყავს, მიმყავს
 Plūtō (n), ōnis m პლუტონი,
 პრომერპინას ქმარი,
 იუპიტერისა და ნეპტუნუსის
 ძმა, საიქიოს ღმერთი
 niger, gra, grum შავი, მუქი
 mactō, āre მსხვერპლად ვწირავ,
 ვჩუქნი
 aedificō, āre ვაშენებ, აღვმართავ
 domesticus, a, um სახლის, ოჯა-
 ხური
 rotundus, a, um მრგვალი
 aut (ci.) ან; aut ... aut ან ... ან
 cum (+abl.) -თან, ერთად, -ით
 adversus (+acc.) წინააღმდეგ
 vādō, ēre დავდივარ, მივდივარ,
 მივაბიჯებ
 inter (+acc.) შორის, განმავლო-
 ბაში
 primō (adv.) ჯერ, პირველ
 რიგში
 periculum, I n საშიშროება,
 საფრთხე
 sēcūrus, a, um დარწმუნებული,
 უსაფრთხო, უდარდელი

tū (pron. pers.) შენ
 Gāius, I m გაიუსი, რომაული
 საკუთარი სახელი; შემოკ-
 ლებით იწერებოდა C. რად-
 გან არქაულ ლათინურში
 “გ”-ც – “კ”-თი აღინიშნე-
 ბოდა
 Gāia, ae f გაია, ქალის საკ. სახე-
 ლი Gāius et Gāia – აღნიშ-
 ნავს საქმროსა და საცოლეს
 māter, tris f დედა
 nec (ci.) არც, და არ
 alter, era, erum (adi.) სხვა, მეორე
 reddō, ēre ვაბრუნებ, ვუბრუნებ
 Mārtiālis, is m მარციალისი
 (M. Valerius), პოეტი, ეპიგ-
 რამების ავტორი, დაიბადა
 ახ. წ. ა. 43 წ. ბილბილისში
 (ესპანეთი), გარდაიცვალა
 დაახლ. ახ. წ. 104 წ.
 prope (+acc.) ახლოს, დაახლო-
 ებით
 annus, I m წელი, წელიწადის
 დრო
 lēgātus, I m ლეგატი, წარგზავნილი
 cervus, I m ირემი
 cornū, ūs n რქა
 certō, āre ვიბრძვი, ვჩხუბობ
 necō, āre ვკლავ, ვსპობ
 servō, āre გადავარჩენ, ვიცავ,
 ვინახავ
 magno pretio ძვირად
 vendō, ēre ვყიდი
 bēstia, ae f ცხოველი
 dēfendō, ēre ვიცავ
 filius, I m ვაჟი, pl. შვილები
 vīsītō, āre ვესტუმრები

§7 LECTIO SEPTIMA

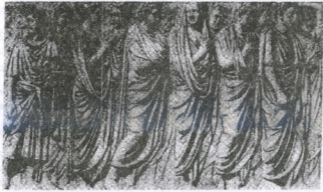
V კანკელობა. e-ფუძიანი სახელები

Dativus duplex

Pronomina possessiva

De re publica

Res publica – res populi est.* Res publica Romana est res senatus populique Romani. Status rei publicae et imperii firmus est. Nam magistratus ministri vel patroni populi Romani erant. Tutela rei publicae officium boni magistratus erat. Fides boni magistratus magna erat. Magistratus boni in rebus secundis atque rebus adversis rei publicae auxilio erant. Summi magistratus duo consules** erant. Itaque potestas consulis** infinita non erat. Reliqui quoque magistratus annui erant: praetores**, aediles**, quaestores**. Auctoritas** senatus magna erat. Reliqua multitudo** “plebs”** erat .

სენატორების მსვლელობა

* ეს სიტყვები ეკუთვნის ცნობილ ორატორს, პოლიტიკურ მოღვაწესა და ფილოსოფიური ნაშრომების ავტორს Marcus Tullius Cicero-ს.

** ვარსკვლავებით აღნიშნული სახელები III კანკელობას განეკუთვნება:

consules – nom. pl.	aediles, quaestores – nom. pl.
consulis – gen. sg.	auctoritas, multitudo, plebs – nom. sg.
praetores – nom. pl.	

Sententiae:

1. Res, non verba – საქმეები და არა სიტყვები.
  2. Spes ultima – უკანასკნელი იმედი.
  3. Carpe diem! – დაიჭირე დღე! დღეს ხელი სგაცე! (წუთი არ დაკარგო!).
  4. Re vera – სინამდვილეში, ნამდვილად.
  5. Tota vita hominis unus est dies (Quintilianus) – ადამიანის მთელი სიცოცხლე ერთი დღეა.
  6. Nocte* dieque labora! – ღამით და დღისით (დღე და ღამე) იმუშავე!
  7. Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt – სხვისი ნაკლი თვალწინ გვაქვს, საკუთარი – ზურგს უკან.
  8. Alter ego – მეორე მე (მეგობრის შესახებ).
  9. Non scholae, sed vitae discimus! – არა სკოლისათვის, არამედ ცხოვრებისათვის ვსწავლობთ!
- * nocte – ღამით – Abl. sg. nox-დან (III კანკლ.) – ღამე.

გრამატიკა

V კანკლედობა (ე-ფუჟიანი სახელები)

	ნიეთი, საქმე, საგანი*		დღე*	
	sg.		pl.	
	f	m, f	f	m, f
Nom.	r-ēs	di-ēs	r-ēs	di-ēs
Gen.	r-ef	di-ēi	r-ērum	di-ērum
Dat.	r-ef	di-ēi	r-ēbus	di-ēbus
Acc.	r-em	di-em	r-ēs	di-ēs
Abl.	r-ē	di-ē	r-ēbus	di-ēbus
Voc.	r-ēs	di-ēs	r-ēs	di-ēs

* სხვა ე-ფუჟიან სახელებს pl. ან სულ არ აქვთ, ან აქვთ მხოლოდ nom., acc. და voc.

NB

V კანკლედობაში შედის მდებარებითი სქესის სახელები. მამრობითი სქესისაა მხოლოდ dies – “დღე” და meridies – “შუადღე”. თუ დღე განსაზღვრულ დღეს აღნიშნავს, ის მდებარებითი სქესისაა.

Dativus duplex – ორმაგი dat.

შედგება dat. commodi-სა (სარგებლობის dat. ვისთვის? რისთვის? აღნიშნავს პირს ან საგანს, რომლის სასარგებლოდაც ხდება

მოქმედება) და **dat. finalis**-გან (მიზნის dat. რა მიზნით? რატომ? გამოხატავს მიზანს). Dat. Finalis გვხვდება შემდეგ ზმნებთან: *constituo* ვნიშნავ, მოვაწყობ, *deligo* ამოვირჩევ, *do* ვაძლევ, *duco* ვთვლი, *eligo* ავირჩევ, *mitto* ვგზავნი, *relinquo* ვტოვებ, *sum* ვარ, *tribuo* ვაძლევ, ვანიჭებ, *venio* მივდივარ, *verto* მივმართავ. *Auxilio* (dat. fin.) *rei publicae* (dat. comm.) – რესპუბლიკის დასახმარებლად.

Pronomina possessiva – კუთვნილებითი ნაცვალსახელები

sg.		pl.	
<i>meus, a, um</i>	ჩემი	<i>noster, nostra, nostrum</i>	ჩვენი
<i>tuus, a, um</i>	შენი	<i>vester, vestra, vestrum</i>	თქვენი
<i>suus, a, um</i>	მისი	<i>suus, a, um</i>	მათი

სავარჯიშოები:

1. განსაზღვრეთ ბრუნვა, რიცხვი და თარგმნეთ:
De rerum natura; laudate patriam! rei publicae gloria; in rebus adversis.

2. აბრუნეთ:
spes bona – კეთილი იმედი; *facies pulchra* – ლამაზი სახე; *res publica* – რესპუბლიკა; *dies festus* – დღესასწაული; *portus magnus* – დიდი ნავსადგური, პორტი; *domus parva* – პატარა სახლი.

3. აუღლეთ შემდეგი ზმნები *praes.*-სა და *impf.*-ში და ამასთან ერთად შეცვალეთ კუთვნილებითი ნაცვალსახელი:

1. *Narro amicis meis de patria mea.* 2. *Amo oppidum meum.* 3. *Docebam liberos meos linguam Latinam.* 4. *Libenter pareo amico meo.*

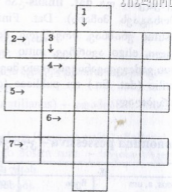
4. შეცვალეთ *sg.*-ი *pl.*-ით და პირიქით:
exercitui Romano, monumento novo (2), feminam aegrotam, sinum parvum, domibus magnis (2), servi Romani (3), vir clarus.

5. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:
fluvii magni (3), filiis meis (2), verba nostra (3), viri clari (3), morbo tuo (2), castra Romana (3), domine, domini (3), domino (2).

6. Aenigma (კროსვორდი):

1. Dea caeca fati.
2. Dea plantarum.
3. Nom. sg. f adiectivi "მხიარული".
4. Imper. sg. personae secundae verbi "ეხნავ".
5. Persona tertia sg. praes. ind. act. verbi "ეკრძალავ".
6. Ego – mea; tu – ?
7. In-iust-itia – iustus; in-san-ia – ?

ლექსიკონი:

rēs pūblica f საზოგადო საქმე, სახელმწიფო, რესპუბლიკა
 rēs, rei f საქმე, დავალება, მოქმედება, მიზეზი
 senātus, ūs m სენატი, რომის უმაღლესი ხელისუფლების ორგანო
 status, ūs m მდგომარეობა, პოზიცია, სტატუსი
 imperium, ī n სახელმწიფო, მმართველობა, ძალაუფლება
 firmus, a, um ძლიერი, სანდო, მდგრადი
 magistrātus, ūs m სახელმწიფო თანამდებობა, თანამდებობის პირი, ხელისუფლება, მაგისტრატი
 minister, trī m მსახური, დამხმარე
 vel (ci.) ან, და აგრეთვე; (adv.) კი, განსაკუთრებით

patrōnus, ī m პატრონი, დამცველი
 tūtēla, ae f მრუნვა, დაცვა
 officium, ī n საქმე, მოვალეობა
 fidēs, ei f რწმენა, ნდობა
 rēs secundae f ბედნიერება
 rēs adversae f უბედურება
 auxilium, ī n დახმარება
 summus, a, um უმაღლესი, უმნიშვნელოვანესი, უძლიერესი
 duo, ae, o (adi. num. card.) ორი, ორივე
 cōnsul, ulis m კონსული (ხელისუფლების ორი უმაღლესი წარმომადგენელი რომის რესპუბლიკაში დაახლ. 450 წლიდან; ირჩეოდნენ თითო წლით თავდაპირველად მხოლოდ პატრიციებიდან; 365 წლიდან კონსული პლებეებიდანაც შეიძლებოდა ყოფილიყო არჩეული)

potestās, ātis f ძალაუფლება,
ძალა, პოლიტიკური ძალა-
უფლება
īnfinītus, a, um შეუზღუდავი,
უსაზღვრო, განუსაზღვრელი
reliquī, ae, a დანარჩენები, სხეუ-
ბი
annuus, a, um ყოველწლიური,
ერთი წლით
praetor, ōris m წინამძღოლი,
პრეტორი (პირველი მაგისტ-
რატი კონსულის შემდეგ,
რომელიც ახორციელებდა
უმაღლეს სასამართლო
ხელისუფლებას; თავდაპირ-
ველად 2 პრეტორი იყო,
შემდეგ მათი რიცხვი 18-მდე
გაიზარდა)
aedilis, is m ედილი (თავდა-
პირველად იყო 2 aediles
plebei, პოლიციელები, რომ-
ლებიც საზოგადოებრივ
შენობებზე ზრუნავდნენ და
აწყობდნენ თამაშებს პლებ-
სისათვის; 336 წლიდან ედი-
ლები პატრიციებიდანაც
გაჩნდნენ, რომლებიც დიდ
სანახაობებს აწყობდნენ და
ზრუნავდნენ პატრიციების
გაძრებზე)
quaestor, ōris m კვესტორი
(მეფეების ეპოქაში გამომ-
ძიებელი, სისხლის სამართ-
ლის საქმეების მოსამართ-
ლე; რესპუბლიკისა და კეის-
რების ეპოქაში მეჭურჭლეთ-
უხუცესი)

auctōritās, ātis f გავლენა, ავტო-
რიტეტი
multitūdō, inis f სიმრავლე,
ბრბო
plēbs, is f ქლებსი, არადიდგვა-
როვნები
spēs, eī f იმედი
ultimus, a, um უკანასკნელი,
ბოლო
carpō, ėre ვიჭერ, შევირგებ
diēs, eī m, f დღე
mīnus, a, um (num. card.) ერთი
Quīntiliānus კეინტილიანუსი
Marcus Fabius Quintilianus
რომაელი პედაგოგი,
ლიტერატურის კრიტიკოსი
(ახ. წ. 35-95 წწ.)
nox, noctis f ღამე, სიბნელე
aliēnus, a, um უცხო, სხვისი
vitium, ī n შეცდომა, ნაკლი
ocūlus, ī m თვალი
tergum, ī n ზურგი; a tergo ზურგ-
ში, უკან
libenter (adv.) სიამოვნებით,
ხალისიანად
discō, ėre ვსწავლობ
sīnum, ī n განიერმუცლიანი
თიხის ჭურჭელი
clārus, a, um ცნობილი, ნათელი,
ბრწყინვალე
dea, ae f ქალღმერთი
caecus, a, um ბრმა
fātum, ī n ბედი
planta, ae f მცენარე
iniūstitia, ae f უსამართლობა
īnsānia, ae f სიგიჟე
glōria, ae f დიდება

§8 LECTIO OCTAVA

Praesens indicativi passivi
Imperfectum indicativi passivi
Accusativus duplex და nominativus duplex

Ablativus auctoris
Ablativus limitationis
Genetivus partitivus

De bello Gallico (Iulius Caesar-ის მიხედვით)

Gallia est omnis divisa* in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua** Celtae, nostra*** Galli appellantur. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Omnium proximi**** sunt Germani qui trans Rhenum incolunt, quibuscum***** continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt*****, quod fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt.

* est divisa (pf. ind. pass. divido-დან) – დაყოფილია.
 ** ipsorum lingua – თავიანთ ენაზე.
 *** nostra (lingua) (abl.) – ჩვენს ენაზე.
 **** omnium (gen. pl. III კანკლ.) proximi – ყველაზე ახლოს მყოფები. Omnis, e + superl. იხმარება superl.-ის გასაბღღიერებლად.
 ***** quibuscum = cum quibus – რომლებთანაც.
 ***** virtute praecedunt – (abl. sg. virtus-დან, III კანკლ.) სიმამაცით აღემატებიან.

De theatro antiquo

Primum theatrum antiquum Athenis saeculo sexto ante aeram nostram aedificatum erat*. Id theatrum in fano Dionysi erat. In medio theatro erat orchestra, ubi tragoediae agebantur. Ante orchestram aedificium erat. Id aedificium scaena appellabatur. Incolae Athenarum tragoedias in clivo vicino spectabant. Ea loca, ubi incolae sedebant et tragoedias

დიონისეს თეატრი ათენში

spectabant, theatrum appellabantur. In orchestra tragoediae agebantur et chori cantabant, in scaena autem variae machinae habebantur. Auxilio earum machinarum imprimis dei vel deae in tecto scaenae apparebant. Inde proverbium: "Deus ex machina".

Saeculo tertio ante aeram nostram etiam Romae tragoediae Graecae, in Latinum versae, in theatris agebantur. Diu theatra Romana lignea erant. Saeculo primo ante aeram nostram a Pompeio Magno primum theatrum lapideum aedificatum est**. Comoediae Romanae saepe talibus verbis finiebantur: "Vos plaudite et valete!"

* aedificatum erat – ppf. ind. pass. aedificō, āre-დან – აშენებულ იყო (აშენებულა).

** aedificatum est – pf. ind. pass. aedificō, āre-დან – აშენებულ იყო (აშენდა).

De erinaceo et vipera

Erinaceus quidam hieme viperam rogat: "Accipe me, o bona, in cavernam tuam, frigore* enim vexor". Obtemperat vipera precibus eius eumque angusto loco** accipit. Paulo post*** autem saepe erinacei spinis pungitur, itaque: "Relinque, – inquit, – domum meam et alio demigra, mihi enim et tibi nimis parva est". Cui erinaceus respondet: "Mihi placet caverna ista, itaque mihi non est in animo**** domum tuam relinquere;

tu autem, si tibi non placet, alio demigra". Et vipera cogitur domo sua
cedere. Periculosum est amicitiam cum eis facere, in quorum
potestate***** postea erimus*****.

*frigus, oris n – III კანკელ., frigore – abl. sg.

** angusto loco – abl. loci – ვიწრო ადგილას.

*** paulo post – ცოტა ხნის შემდეგ.

**** mihi (non) est in animo – მე (არ) ვაპირებ, განზრახული (არ) მაქვს, (გულში (არ) მაქვს).

***** potestās, ātis – III კანკელ., potestate – abl. sg.

***** erimus – fut. I ind. act. p. I pl. – ვიქნებით.

Dialogus:

Publius: Salve, Claudia!

Claudia: Salve!

Publius: Cur non eras in schola? Quomodo te habes?

Claudia: Aegrota eram. Medicus me visitabat et remedia aspera dabat.
Nunc sana sum.

Publius: Si tu bene te habes, ego bene me habeo. Claudia, hodie venite ad
me tu et Iulia, tua amica, invito vos ad cenam.

Claudia: Gratias maximas ago, bene vale!

Sententiae:

1. Si amicus meus es, tui amici mei sunt – თუ შენ ჩემი მეგობარი ხარ, შენი მეგობრები ჩემი მეგობრების არიან.
2. Dies diem docet – დღე დღეს ასწავლის.
3. Nulla dies sine linea – არც ერთი დღე ხაზის (სგრიქონის) გარეშე (უქმად) (Apelles, მის ამ გამონათქვამს გადმოგვეცემს Plin. Naturalis historia-ს XXXV წიგნში).
4. Me delectant mea, te tua – მე ჩემი მომწონს, შენ – შენი.
5. Mea culpa – ჩემი ბრალია.
6. Contra factum non datur argumentum – ფაქტის წინააღმდეგ არგუმენტი არ არსებობს.
7. Ut saluto, ita salutor – როგორც ვესალმები, ისე მესალმებიან.
8. Graeca sunt, non leguntur – ბერძნულია, არ იკითხება (ჩინურია, გაუკვებარია).
9. Memoria minuitur, nisi eam exerces – მეხსიერება დუნდება (ჩლუნგდება), თუკი მას არ ავარჯიშებ.

გრამატიკა

Praesens indicativi passivi

		I უღლება	II უღლება
sg.			
		ვეყვარებარ ვიღაყას	მასწავლის ვიღაყ
1.	-or, -r	am-or	doce-or
2.	-ris	amā-ris	docē-ris
3.	-tur	amā-tur	docē-tur
pl.			
1.	-mur	amā-mur	docē-mur
2.	-minī	amā-minī	docē-minī
3.	-ntur	ama-ntur	doce-ntur
Inf.	-ri / i	amā-ri	docē-ri

		III უღლება	IV უღლება
		i-ფუძიანი	თანხმოვანფუძიანი
sg.			
		მიჭერს მე ვიღაყ	მმართავს მე ვიღაყ
1.	capi-or	reg-or	audi-or
2.	cape-ris	reg-e-ris	audi-ris
3.	capi-tur	reg-i-tur	audi-tur
pl.			
1.	capi-mur	reg-i-mur	audi-mur
2.	capi-minī	reg-i-minī	audi-minī
3.	capi-u-ntur	reg-u-ntur	audi-u-ntur
Inf.	cap-I	reg-I	audi-rī

Imperfectum indicativi passivi

		I უღლება	II უღლება
ჴეძე + ba + ჴორის დაბოლოებები			
sg.			
		ვეყვარდი ვიღაყას	მასწავლიდა ვიღაყ
1.	amā-ba-r		docē-ba-r
2.	amā-bā-ris		docē-bā-ris
3.	amā-bā-tur		docē-bā-tur
pl.			
1.	amā-bā-mur		docē-bā-mur
2.	amā-bā-mini		docē-bā-mini
3.	amā-ba-ntur		docē-ba-ntur

III უღლება		IV უღლება	
ჟუპე + eba + პირის დაბოლოებები			
sg.			
	მიჭერდა ვილაც	მმართავდა ვილაც	მისმენდა ვილაც
1.	capi- ēba -r	reg- ēba -r	audi- ēba -r
2.	capi- ēbā -ris	reg- ēbā -ris	audi- ēbā -ris
3.	capi- ēbā -tur	reg- ēbā -tur	audi- ēbā -tur
pl.			
1.	capi- ēbā -mur	reg- ēbā -mur	audi- ēbā -mur
2.	capi- ēbā -minī	reg- ēbā -minī	audi- ēbā -minī
3.	capi- ēba -ntur	reg- ēba -ntur	audi- ēba -ntur

Ablativus auctoris – მოქმედი პირის abl.

Magister discipulum laudat – მასწავლებელი აქებს მოსწავლეს (act.).
Discipulus laudatur a magistro (abl. auctoris) – მოსწავლე იქება მასწავლებლის მიერ (pass.).

Accusativus duplex და nominativus duplex – ორმაგი acc. და ორმაგი nom.

იხმარება მზნებთან ვამბობ, ვთვლი, ვიძრე და ა. შ. Act-ში გამოიყენება acc. duplex-ი, pass.-ში კი nom. duplex-ი. მაგ.: Marcum amicum meum appello (acc. duplex) (act.) – მარკუსს ჩემს მეგობარს ვუწოდებ – acc.-ში დგას პირდაპირი დამატება და შემასმენლის სახელადი ნაწილი.
Marcus a me amicus appellatur (nom. duplex) (pass.) – მარკუსი ჩემს მიერ მეგობრად იწოდება – nom.-ში დგას ქვემდებარე და შემასმენლის სახელადი ნაწილი.

Genetivus partitivus – გამოყოფის gen.

აღნიშნავს მთელს, რომლიდანაც აღებულია რაღაც ნაწილი.
Gallia est omnis divisa in partes tres, **quarum** unam incolunt Belgae... – მთელი გალია სამ ნაწილადაა გაყოფილი, რომელთაგან ერთში ცხოვრობენ ბელგები, ...
Quis **vestrum** – რომელი თქვენგანი (თქვენგან).

Ablativus limitationis – განსაზღვრების abl.

მიუთითებს, თუ რა ნიშნით გამოირჩევა საგანი. უპასუხებს კითხვაზე რითი?
Hi omnes **lingua, institutis, legibus** inter se differunt – ისინი ყველანი ერთმანეთისგან განირჩევიან ენით, წეს-ჩვეულებებით, კანონებით.

სავარჯიშოები:

1. აულეთ: laudo, -āre; minuo, -ēre praes. და impf. pass.-ში.

2. თარგმნეთ:

a) Domini Romani magnum numerum servorum habebant. Servi, qui in villis et in agris laborabant, severissime tractabantur et custodiebantur atque interdum vinculis tenebantur et puniebantur. Difficile erat servos custodire.

b) 1. Mortui a Romanis cremabantur. 2. Celtae lingua Latina Galli appellabantur. 3. E ferro instrumenta et arma parantur. 4. Roma urbs aeterna vocatur.

3. თარგმნეთ:

1. წერილი იწერება კაცის მიერ. 2. წიგნი იკითხება მოსწავლის მიერ.
3. მიწა მუშავდება (იხვენება) გლეხის მიერ.

4. გადაიყვანეთ წინადადებები act. -დან pass.-ში:

1. Celtas Romani lingua sua Gallos appellabant. 2. Belgae et Celtae Galliam antiquam incolebant. 3. Is puer libros suos secum portabat. 4. Romani Gallos in proeliis vincebant. 5. Graeci Troiam debebant.

5. გადაიყვანეთ წინადადებები pass.-დან act.-ში:

1. Victoria concordia gignitur. 2. Ager ab agricola aratur. 3. Discipuli a magistris docebantur. 4. Castra ab inimicis non longe a Roma ponebantur. 5. De te fabula narratur.

6. რა ფორმითაა შემოსული შემდეგი ლათინური სიტყვები ქართულში?

emigro, consulto, occupo, auditorium, canistrum, consilium, cultura, figura, medicina, forma, fabrica, intellegentia, intervallum, medicamentum, invalidus, natura, consensus.

ლექსიკონი:

Gallia, ae f გალია
omnis, e (adi.) მთელი, მთლიანი; ყოველი
dīvīsus, a, um p.p.p. dīvido, ēre-დან
ვყოფ, ვანაწილებ
pars, partis f ნაწილი
trēs, tria სამი

incōns, ēre ვცხოვრობ, ვბინადრობ
Belgae, ārum m ბელგები, კელტურ-გერმანიკული ტომები
ჩრდილოეთ გალიაში
Aquitānī, ōrum m აკვიტანელები,
(იბერიული) მოსახლეობა

Aquītānia-სი, საზრეთ-დასავ-
ლეთ გალიაში
tertius, a, um მესამე
ipse, a, um თვითონ, პირადად
Celtae, ārum m კელტები (თავ-
დაპირველად ყველა კელტუ-
რი ტომის სახელწოდება)
Galli, ōrum m გალები, კელტები
(ლათინური სახელი ყველა
კელტური ტომისა, განს. საფ-
რანგეთისა და ზემო იტალიაში)
appellō, āre ვარქმევ, უწოდებ
Garumna, ae m, f გარუმნა, აკვი-
ტანიის მთავარი მდინარე
(დღეს Garonne)
flūmen, inis n (III კანკლ.) მდინარე
Mātrona, ae m მდ. მატრონა, მდ.
სეკვანის შენაკადი (დღეს
Marne)
Sēquana, ae m სეკვანა, მდინარე
გალიაში, რომელიც მისდევ-
და კელტებისა და ბელგების
საზღვარს (დღეს Saine - სენა)
Institūtum, ī n წეს-ჩვეულება
lēx, lēgis f კანონი
inter se ერთმანეთში, ერთმა-
ნეთს შორის
diffērō, differre განსხვავებული
ვარ, განსხვავდები
proxīmus, a, um (adi. superl.) ახ-
ლოს მყოფი, შემდეგი, უახ-
ლოესი
Germānī, ōrum m გერმანები
trans (+acc.) გადაღმა, გაღმა,
იქით, მიღმა
bellum gero ომს ეაწარმოებ

continenter (adv.) განუწყვეტ-
ლივ, გაუჩერებლად
causa, ae f მიზეზი; abl. causā გა-
მო; qua de causa ამის გამო,
ამ მიზეზით
Helvētīi, ōrum m პელევეციელები,
ვენევის ტბის გარშემო მცხოვ-
რები კელტური ტომი
virtūs, ūtis f სიმამაცე, გაბედუ-
ლება, ძალა, ღირსება, ნიჭი
praecēdō, ěre აღვემატები
quod (ci.) იმიტომ რომ, რადგან
ferē (adv.) თითქმის, დაახლოებით
cotīdiānus, a, um ყოველდღიური
proelium, ī n ბრძოლა, ომი, თავ-
დასხმა
contendō, ěre ვიბრძვი, ვეჭიდები
(cum aliquo)
theātrum, ī n (ბერძ.) თეატრი
prīmus, a, um პირველი
saecūlum, ī n საუკუნე
sextus, a, um მეექვსე
aera, ae f ერა, წელთაღრიცხვა
fānum, ī n წმინდა ადგილი,
ტაძარი
Dionysus, ī m = Bacchus დიონი-
სე, იუპიტერისა და სემელეს
შვილი, მეღვინეობის ღმერთი
orchēstra, ae f (ბერძ.) ორქესტ-
რა, რომში - სენატორე-
ბისათვის განკუთვნილი
ადგილები თეატრში
tragoedia, ae f ტრაგედია
scaena, ae f (ბერძ.) სცენა, სკენე
clivus, ī m ბორცვი
vicīnus, a, um მეზობელი, მეზობ-
ლად მყოფი, ახლოს მყოფი

locus, I m (pl. loca, locorum n)
ადგილი
sedeō, ēre ვზივარ
spectō, āre ვუყურებ
chorus, I m (ბერძ.) გუნდი, ქოროს
cantō, āre ვმღერო
autem (ci.) მაგრამ, ხოლო, მეორეს მხრივ
māchīna, ae f მანქანა, ხელსაწყო
vertō, ēre ვთარგმნი, ვცვლი
agō, ēre ვთამაშობ (სცენაზე),
წარმოვადგენ
diū დიდი ხანი, დიდი ხნის განმავლობაში
līgneus, a, um ხის
Cn. Pompeius Magnus პომპეუსი,
ცნობილი რომაელი სარდალი,
დაბ. ძვ. წ. 106 წ.; დაამარცხა
პირატები და მითრიდატე
lapideus, a, um ქვის, ქვისგან ნაკვეთი
tālis, e (adi.) ასეთი
imprimis (adv.) განსაკუთრებით,
პირველ რიგში
appāreō, ēre ვჩნდები
inde (adv.) აქედან, იქიდან
ērināceus, I m ზღარბი
vīpēra, ae f გველი
hiems, emis f (III კანკლ.) ზამთარი;
hiemē ზამთარში
rogō, āre ვეკითხები, ვთხოვ
accipiō, ēre ვიღებ, ვმასპინძლობ
caverna, ae f გამოქვაბული
enim (ci.) რადგან, კერძოდ,
მაგალითად
frīgus, oris n სიცივე
vexō, āre ვაწუხებ, ვაწვალებ,
ვგანჯავ; pass. vexor

ვწუხდები, ვწვალობ
ვიგანჯავებ
obtempērō, āre ვუკერებ, ვემორჩილები
precēs, um f (pl.) თხოვნა, სურვილი
angustus, a, um ვიწრო
paulum, I n მცირელი
post (adv.) შემდეგ, მოგვიანებით
spīna, ae f ეკალი, ნემსი
pungō, ēre ვჩხვლეტ
relinquō, ēre ვტოვებ, მივატოვებ
inquam (verbum defect.) ვამბობ,
ვლაპარაკობ; inquit თქვა
aliō (adv.) (მოუთითებს მიმართულებას) სხვა ადგილას,
საღმე სხვაგან
dēmigrō, āre მივდივარ, გადავდივარ
nimis (adv.) ძალიან, ზედმეტად,
მეტისმეტად
parvus, a, um პატარა
respondeō, ēre ვუპასუხებ
iste, a, ud (pron. demonstr.) ვც
cōgō, ēre ვაიძულებ
cēdō, ēre მივდივარ, უარს ვამბობ
periculōsus, a, um საშიში
amīcītia, ae f მეგობრობა
postea (adv.) ამის შემდეგ,
მოგვიანებით
quōmodo (adv.) როგორ?
sānus, a, um ჯანმრთელი
bene se habēre კარგად ყოფნა
invītō, āre ვუპატივები
grātia, ae f მადლობა; gratias
agere მადლობის გადახდა

maxīmus, a, um (superl. magnus-
დან) უზარმაზარი, უდიდესი,
ძალიან დიდი
nūllus, a, um არც ერთი, არა-
ვითარც, არანაირი
līnea, ae f ხაზი
Apellēs, is m აპელესი (ძვ. წ. IV
ს.), ცნობილი ბერძენი
მხატვარი ალესანდრე
მაკედონელის კარზე
dēlectō, āre ვახარებ; pass.: მიხა-
რია, მომწონს, მსიამოვნებს
culpa, ae f ბრალი, შეკდომა
contrā (+acc.) წინააღმდეგ
factum, ī n მოქმედება, ფაქტი
dō, dāre ვაძლევ
ut...ita როგორც ... ისე
salūtō, āre ვესალმები
minuō, ēre ვამცირებ, ვასუსტებ,
ვადუნებ
nisī (ci.) თუ არ, რომ არ
exerceō, ēre ვამოძრავებ, ვავარ-
ჯიშებ

severissīme – superl.-ი ადრე
sevērē მკაცრად
tractō, āre ვექცევი, ვეპყრობი
custōdiō, īre ვიცავ, ვდარაჯობ
interdum (adv.) მოგჯერ
vincūlum, ī n (უფრო ხშირად pl.)
ბორკილები
difficīlis, e (adi.) ძნელი, საშიში
cremō, āre ვწვავ
ferrum, ī n რკინა
urbs, urbis f (III კანკლ.) ქალაქი,
დედაქალაქი, რომი
aeternus, a, um მარადიული,
უკვდავი
vocō, āre ვეძახი, ვუწოდებ, ვიწვევ
portō, āre დამატებს, მომაქვს
agricōla, ae m გლეხი
inimīcus, ī m მტერი
longē (adv.) შორს, შორიდან
consensus, ūs m თანხმობა, ერ-
თიანობა, საიდუმლო თან-
ხმობა, ერთხმად მიღებული
გადაწყვეტილება

§9 LECTIO NONA

Futurum I ind. act. et pass.; imperat. futuri
Pronomen demonstrativum ille, illa, illud
Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum

De perfidia Falisci

Olim bellum erat inter Romam et Falerios, oppidum Romae proximum*, et Romani ante Falerios castra habebant. Pueri Faliscorum autem etiam in bello extra oppidum se exercebant. Aliquando Faliscus quidam cum pueris nonnullis in castra Romana intrat et Romanis dicit: "Frustra oppidum nostrum oppugnabitis: non armis, sed dolo incolas superabit. Videtis pueros istos, eos vobis mando ac ita Romanis victoriam parabo!" Sed

Romani ei respondent: "Contra viros arma habemus, nunquam gladios contra pueros stringemus. Pueros domum remitemus, te autem merito** puniemus".

* Romae proximus – რომთან ახლოს მდებარე.
 ** merito – დამსახურებულად (abl. modi).

De tauro et musca (Fabula)

In cornu tauri parva musca sedebat. "Si te nimis gravo, inquit, statim avolabo." Taurus respondet: "Ubi es, nihil sentio."

Sententiae:

1. Serva me, servabo te – მისხენი და გიხსნი.
2. Idea fixa – იდეა ფიქსი (აკვიტებული აზრი).
3. Parva domus, parva cura – პატარა სახლი, მცირე სამზრუნავი.
4. Nám tua rés agitúr, ‖ paríes cum próximus árdet (Horatius) – საქმე შენს ქონებასაც ეხება, როდესაც მეზობლის სახლი იწვის.
5. Asinus manebis in saecula saeculorum – ვირი დარჩები უკუნითი უკუნისამდე.
6. Fide, sed cui, vide! – ენდე, მაგრამ იყოდე, ვის!
7. Póst prandiúm stabís, ‖ póst cenam ámbulabís – საუზმის შემდეგ იდექი, სადილის შემდეგ კი გაისეირნე.
8. Ílle dolét veré, ‖ quí sine téste dolét (Martialis) – ის დარდობს ნამდვილად, ვინც მოწმის გარეშე დარდობს.
9. Ipsa se velocitas implicat – აჩქარება თავისთავად ხელისშემშლელია (მოჩქარეს დაუგვიანდესო).

ბ რ ა მ ა ბ ი კ ა

Futurum I activi

მზნა "ყოფნა"	I ულლება	II ულლება
	ფუძე + b + act.-ის პირის დაბოლოებები	
esse	amā-re	habē-re
sg.		
ვიქნები	შევიყვარებ	შექნება
1. er-ō	amā-b-ō	habē-b-ō
2. er-i-s	amā-b-i-s	habē-b-i-s
3. er-i-t	amā-b-i-t	habē-b-i-t

pl.			
1.	er-i-mus	amā-b-i-mus	habē-b-i-mus
2.	er-i-tis	amā-b-i-tis	habē-b-i-tis
3.	er-u-nt	amā-b-u-nt	habē-b-u-nt
Imperativus futuri activi			
2. sg.	estō	amā-tō	habē-tō
pl.	estō	amā-tō	habē-tō
3. sg.	estōtē	amā-tōtē	habē-tōtē
pl.	suntō	amā-ntō	habē-ntō
III უღლება		IV უღლება	
ფუტე + a (p. I-ში) + act.-ის დაბ.; ფუტე + e (დანარჩენ პირებში) + act.-ის დაბ.			
mitt-ē-re		capē-re	
audi-re			
sg.			
	ბავუგზაენი	დაეიჭერ	მოვისმენ
1.	mitt-a-m	capi-a-m	audi-a-m
2.	mitt-ē-s	capi-ē-s	audi-ē-s
3.	mitt-e-t	capi-e-t	audi-e-t
pl.			
1.	mitt-ē-mus	capi-ē-mus	audi-ē-mus
2.	mitt-ē-tis	capi-ē-tis	audi-ē-tis
3.	mitt-e-nt	capi-e-nt	audi-e-nt
Imperativus futuri			
2. sg.	mitt-i-tō	capi-tō	audi-tō
pl.	mitt-i-tō	capi-tō	audi-tō
3. sg.	mitt-i-tōtē	capi-tōtē	audi-tōtē
pl.	mitt-u-ntō	capi-u-ntō	audi-u-ntō

Futurum I passivi

I უღლება		II უღლება	
ფუტე + b + pass.-ის პირის დაბოლოებები			
amā-re		habē-re	
sg.			
	შემიყვარებენ	ვეყოლები	
1.	amā-b-or	habē-b-or	
2.	amā-b-ē-ris	habē-b-ē-ris	
3.	amā-b-i-tur	habē-b-i-tur	
pl.			
1.	amā-b-i-mur	habē-b-i-mur	
2.	amā-b-i-mīni	habē-b-i-mīni	
3.	amā-b-u-ntur	habē-b-u-ntur	

III ულგება		IV ულგება	
ფუძე + a (p. I-ში) + pass.-ის დაბ.; ფუძე + e (დანარჩენ პირებში) + pass.-ის დაბ.			
	mitt-ē-re	capi-ē-re	audi-re
	გამგამენიან	დამიჭერენ	შომისმენენ
sg.			
1.	mitt-a-r	capi-a-r	audi-a-r
2.	mitt-ē-ris	capi-ē-ris	audi-ē-ris
3.	mitt-ē-tur	capi-ē-tur	audi-ē-tur
pl.			
1.	mitt-ē-mur	capi-ē-mur	audi-ē-mur
2.	mitt-e-mīni	capi-e-mīni	audi-e-mini
3.	mitt-e-ntur	capi-e-ntur	audi-e-ntur

**Pronomen demonstrativum ille, illa, illud –
ჩვენებითი ნაცვალსახელი ის**

	m	f	n
sg.			
Nom.	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	illo
pl.			
Nom.	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	illis

Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum – განსაზღვრებითი ნაცვალსახელი თვით იგი, თვითონ, თავად

	m	f	n
sg.			
Nom.	ipse	ipsa	ipsum
Gen.	ipsius	ipsius	ipsius
Dat.	ipsi	ipsi	ipsi
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	ipso	ipsa	ipso
pl.			
Nom.	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	ipsorum	ipsarum	ipsorum
Dat.	ipsis	ipsis	ipsis
Acc.	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipsis	ipsis	ipsis

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ fut. act.-ში: dicere, se exercere, oppugnare, punire, remittere.
2. შეცვალეთ praes.-ი fut.-ით და პირიქით:
fugo, vastat, oppugnatis, liberamus, disputo, interrogabit, excusabo, accusabitis, es, timent, mutamus.
3. შეცვალეთ act.-ი pass.-ით და პირიქით:
donas, oppugnabamur, monstrant, dabatur, narratis, navigabor, agit, debes.
4. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით სათანადო ფორმებში:
1. Quando ego Ciceronem (მოეუხმენ)? 2. In urbe Roma (ვიცხოვრებთ).
3. (ისწავლით) in schola legere et recitare versus Latinos.
5. აწარმოეთ ა) gen. და abl. sg.; ბ) nom. და gen. pl.: magna inopia, ille clarus arcus.
6. შეუთანხმეთ არსებით სახელებს ნაცვალსახელები ille, is, ipse:
bestiae, diem, in villa, in portus, imperium, magistratibus, cornua.

ლექსიკონი:

perfidia, ae f ვერაგობა
olim (adv.) ოდესღაც, ერთხელ,
დიდი ხნის წინ
Faleri, ōrum m pl. ფალერი,
ქალაქი სამხრეთ
ეტრურიაში, რომის
ჩრდილოეთით
castrum, i n გამაგრება, პატარა
ციხე-სიმაგრე
castra, ōrum n pl. ბანაკი
extrā (+acc.) გარეთ, მიღმა
exerceō, ēre ვაეარჯიშებ; se
exercet ვარჯიშობს
aliquandō (adv.) ერთხელ, ოდესღაც
Faliscus, i m ფალისკი

quidam, quaedam, quoddam (pron.
indef.) ერთი, ვიღაც, ვინმე
nōnnullus, a, um რამდენიმე
intrō, āre შევიდვარ
frustrā (adv.) ცუკილად, ფუჭად
oppugnō, āre თავს ვესხმი
dolus, i m ცუკილი, ეშმაკობა
supērō, āre ვძლევ, ვამარცხებ,
გადავლაბავ, გადავდივარ
iste, ista, istud (pron. demonstr.) ევ;
istos – acc. pl.
mandō, āre გადავეცემ, ჩავაბარებ
nunquam (adv.) არასოდეს
stringō, ēre ქარქაშიდან ვიღებ
remitterō, ēre უკან ვაგზავნი,
ვუშვებ

meritō (adv.) დამსახურებულად
musca, ae f ბუზი

nimis (adv.) ძალიან, ზედმეტად,

მეტისმეტად

gravō, āre ვაწუხებ

statim (adv.) მაშინვე, დაუყო-

ნებლივ

āvis, āre მიუფრინავ

idea, ae f იდეა

fixus, a, um უცვლელი, მაგარი

cēna, ae f სადილი, საჭმელი

passus, ūs m ნაბიჯი

pariēs, etis m კედელი

ārdeō, ēre ვიწვი

Hōrātius, ī m (Quintus Horātius

Flaccus) პორაციუსი, ცნობი-

ლი რომაელი პოეტი, დაიბა-

და ძვ. წ. 65 წ. 8 დეკემბერს,

გარდაიცვალა ძვ. წ. 8 წ. 27

ნოემბერს

in saecula saeculōrum უკუნიითი

უკუნისამდე

fidō, ēre ვენდობი, ეუჯერებ

prandium, ī n მეორე საუზმე

doleō, ēre ვდარდობ, ვგლოვობ

vērē (adv.) ნამდვილად

testis, īs m მოწმე

vērōcītās, ātis f სიჩქარე

implīcō, āre ხელს ვუშლი,

ვაფერხებ

fungō, āre გაეზღებ, გაყვრი

vāstō, āre ვანადგურებ

libērō, āre ვათავისუფლებ

dispūtō, āre ვკამათობ, ვმსჯე-

ლობ

excūsō, āre ვპატიობ, პატიებას

ვითხოვ

accūsō, āre ვადანაშაულებ

nāvīgō, āre ზღვაში გაედივარ,

ზღვაზე დავცურავ

recītō, āre ხმამაღლა ვკითხუ-

ლობ, ზეპირად ვამბობ

versus, ūs m სტრიქონი, ლექსი

arcus, ūs m არკა, თალი, ტრიუმ-

ფალური არკა

§10 LECTIO DECIMA

III კანკლედობის თანხმოვანფუძიანი
სახელები

Perfectum ind. act. მზნისა esse

Perfectum-ის ფუძის სუფიქსიანი

და უსუფიქსო წარმოება

Corvus et vulpes

Corvus aliquando frustum casei raptavit
et cum praeda sua in arborem altam
evolavit. Vulpes, quae haud procul erat,

acrem casei odorem percepit. Tum vulpes, casei cupida*, appropinquavit blandisque corvum verbis occupare tentabat.

“Qualis”, inquit: “o corve, est pennarum tuarum nitor! Quantum in corpore tuo est decoris! Certe etiam vocem eximiam habes; non enim tam pulchra avis sine pulchra voce erit! Canta tandem!” Laudes dolosae vulpis inflabant** animum corvi ad superbiam**.

Stulta avis magna voce clamare instituit, sed caseus de rostro decidit et praeda fit*** vulpis. Praedam vulpes avidis dentibus suis rapuit eamque asportavit. Ut fabula docet, assentatores nobis semper nocent.

* casei cupida (gen. obiectivus) – ყველს დახარბებული (ყველის მოსურნე).
 ** inflabant ... ad superbiam – აღბესებდა სიამაყით (ქედმაღლობით, ამპარტაყენებით).
 *** praeda fit (praes. ind. p. III sg. fio, factus sum, fieri-დან) – ნადავლი ხდება.

Vulpes et uvae

Vulpes, fame enecta*, in vinetum penetravit, ubi maturis iam uvis vites onustae erant**. Avida vulpes uvas iam devorabat oculis summisque viribus saliebat; tamen uvas attingere non potuit: nimis altae erant vites! Tum vulpes discessit atque indignabunda haec dixit verba: “nondum maturae sunt; mihi non est in animo*** acerbas sumere uvas: dentes meos hebetabo!”

* fame enecta – შიმშილით გათანჯული.
 ** onustae erant – დაბზიშებული იყო – ppf. pass. p. III pl.
 *** mihi non est in animo – გულში არ მაქვს (არ ვაპირებ).

Facetia:

Uxor cum marito litigat.
 Maritus: Eheu! Quam pulchra puella olim eras! Nunc foeda anus es!
 Uxor: Quam bonus olim eras! Hodie ebrius es!
 Maritus: Sed cras ego ebrius non ero, at tu cras...*

* დაასრულეთ წინადადება.

Sententiae:

1. Homo novus – ახალი ადამიანი (ძვ. რომში იხმარებოდა მღაბით წარმოშობის ადამიანის მიმართ, რომელიც მაღალ მდგომარეობას მიაღწევდა).
2. Homo homini lupus est – ადამიანი ადამიანისთვის მგელია.
3. Homo locum ornat, non locus hominem – ადამიანი აქვს ადგილს და არა ადგილი ადამიანს.
4. Dura lex, sed lex – კანონი მკაცრია, მაგრამ კანონია.
5. In vino veritas – ღვინოშია ჭეშმარიტება.
6. Verus amicus amore, more, ore, re cognoscitur – ნამდვილი მეგობარი სიყვარულით, ხასიათით, სიტყვით, საქმით შეიყვარება.
7. Amicus Plato, sed magis amica veritas (Aristoteles) – პლატონი ჩემი მეგობარია, მაგრამ უფრო დიდი მეგობარია ჭეშმარიტება (ჭეშმარიტება ყველაზე და ყველაფერზე მაღლა დგას).
8. Ecce homo! – აი ადამიანი! (ტრადიციული შინაწერი ეკლის გვირგვინით გამოსახული ქრისტეს სურათზე).
9. Tēmpora mutantur, || et nōs mutāmur cum illis – დრონი იცვლებიან და ჩვენც ვიცვლებით მათთან ერთად.
10. Homo proponit, sed deus disponit – კაცი ბჭობს, ღმერთი განაგებს (კაცი ბჭობდა, ღმერთი იყინოდა).

ბ რ ა მ ა ტ ი კ ა

III კანკლედობა

ამ ბრუნებაში შედის მამრობითი, მდედრობითი და საშუალო სქესის სახელები, რომელთაც **gen.**-ში აქვთ დაბოლოება **-is**. III კანკლედობაში გამოიყოფა ბრუნების სამი ტიპი: თანხმოვანფუძიანი, შერეული და ხმოვანფუძიანი.

სახელობითი ბრუნვის წარმოება

III კანკლედობის სახელებს **nom. sg.**-ში სხვადასხვა დაბოლოებები აქვთ: **-o, -or, -os, -as, -us, -es, -io, -l, -en** და სხვა. იმისათვის, რომ ირიბი ბრუნვის მიხედვით გავიგოთ სიტყვის სალექსიკონო (სახელობითის) ფორმა, უნდა დავიხსოვოთ შემდეგი წესები:

1. ფუძეები, რომლებიც ბოლოვდება **-c, -g, -t, -d**-ზე, **nom. sg.**-ს აწარმოებენ მდედრ. და მამრ. სქესის სიტყვებში **-s**-ს საშუალებით (სიგმატურად). ამ დროს ფუძის ბოლოკიდური ბგერები ცვლილებებს განიცდის. მაგ.: **pēs** – ფეხი, (**gen. ped-is**) < **pes-s** < **ped+s** (ასიმილაცია).

Nom. sg.-ის სიგმატურად წარმოების ცხრილი

g+s > x	c+s > x	l+s > s	d+s > s
lĕx, ფუძე leg-	pāx, ფუძე pac-	vĕritās, ფუძე veritat-	pēs, ფუძე ped-

2. ფუძეები, რომლებიც ბოლოვდება -l-, -r-, -n და -s-ზე, აწარმოებენ nom. sg.-ს სიგმატურად (ასიგმატურად). მაგ., orator, orator-is m.

Nom. sg.-ის ასიგმატურად წარმოების ცხრილი

-r	-l	-n	-s
soror	sŏl	nŏmen (ფუძე nomĭn-)	წის*

*წის, წისris – ყვავილი; ფუძე flōs- (ორი ბრუნვებაში -s გადადის -r-ში როტაციის კანონით – ინტერვოკალური (ხმოვნებს შორის) -s- გადადის -r-ში).

III კანკლედობის არსებით სახელთა სუფიქსები

- m – -o, -or, -os, -er, -es (არათანაბარმარცვლოვანი).
- f – -s, -do, -go, -io, -es (თანაბარმარცვლოვანი), -x, -us (-utis, ან -udis).
- n – -e, -al, -ar, -men, -us (-oris ან -eris), -t.

თანხმოვანფუძიანი ბრუნება

ბრუნების ამ ტიპს მიეკუთვნება არათანაბარმარცვლოვანი არსებითი სახელები (ე. ი. სახელები, რომელთაც gen. sg.-ში ერთი მარცვლით მეტი აქვთ, ვიდრე nom. sg.-ში). მაგ. : homo, hominis m (nom. sg.-ში ფუძის ბოლოკიდური -n იკვეცება, ხოლო -i იცვლება -o-თი); lĕx, legis f; tempus, temporis n.

		აღამიანი	კანონი	თავი
		m	f	n
sg.				
Nom.	homō	lĕx	caput	
Gen.	homin-is	lĕg-is	capit-is	
Dat.	homin-i	lĕg-i	capit-i	
Acc.	homin-em	lĕg-em	caput	
Abl.	homin-e	lĕg-e	capit-e	
Voc.	homō	lĕx	caput	
pl.				
Nom.	homin-es	lĕg-es	capit-a	
Gen.	homin-um	lĕg-um	capit-um	
Dat.	homin-ibus	lĕg-ibus	capit-ibus	
Acc.	homin-es	lĕg-es	capit-a	
Abl.	homin-ibus	lĕg-ibus	capit-ibus	
Voc.	homin-es	lĕg-es	capit-a	

Perfectum indicativi activi

esse – “ყოფნა”

	sg.	pl.
1.	fu-I ვიყავი	fu-imus
2.	fu-istī	fu-istis
3.	fu-it	fu-ērunt
inf. pf. act. fu-is-se		

პირის დაბოლოებები

	sg.	pl.
1.	-I	-imus
2.	-istī	-istis
3.	-it	-ērunt
inf. pf. act. -isse		

Perfectum-ის ფუძის წარმოების საშუალებები

სუფიქსიანი perfectum-ი

1) praes.-ის ფუძე + -v- სუფიქსი I და IV ულლების გმნებისათვის.

	I ულლება	IV ულლება
	amā-re	audī-re
sg.		
1.	amā-v-I შევიყვარე	audī-v-I მოვისმინე
2.	amā-v-istī	audī-v-istī
3.	amā-v-it	audī-v-it
pl.		
1.	amā-v-imus	audī-v-imus
2.	amā-v-istis	audī-v-istis
3.	amā-v-ērunt	audī-v-erunt
Inf.	amāv-isse	audīv-isse

2) II ულლების გმნების უმეტესობა აწარმოებს pf.-ის ფუძეს შემდეგნაირად: praes.-ის ფუძე* + -u- (-v-) სუფიქსი: debeo – deb-u-i; doceo – doc-u-i; fleo – flē-v-i.

*ე სუფიქსი ამ გმნებს pf.-ში არ გადაყვება.

II უღლება		
	habēre	ძმწრე
sg.		
1.	hab-u-I ჰყავდა, მქონდა	ძმწრ-v-ი დაეანგრიე
2.	hab-u-istī	ძმწრ-v-istī
3.	hab-u-it	ძმწრ-v-it
pl.		
1.	hab-u-imus	ძმწრ-v-imus
2.	hab-u-istis	ძმწრ-v-istis
3.	hab-u-ērunt	ძმწრ-v-ērunt
Inf.	habu-isse	

3) III უღლების ზმნების უმეტესობა pf.-ის ფუძეს -s- სუფიქსის დართვით აწარმოებს (მიაქციეთ ყურადღება ასიმილაციის მოვლენებს, რომელთაც აქვთ ადგილი ფუძისეული თანხმოვნის -s- სუფიქსთან შეხვედრისას):

III უღლება		
reg-ě-re		
	sg.	pl.
1.	rĕx-I (< reg+s-i) ემართე	rĕx-imus
2.	rĕx-istī	rĕx-istis
3.	rĕx-it	rĕx-ērunt
Inf.	rĕx-isse	

III უღლების ზმნების perfectum-ის ფუძე

scribō, scrip-s-i, scrib-ě-re – ვწერ

dūcō, dūxī (duc+s-i), dūc-ě-re – ვმეთაურობ

regō, rĕxī (reg+s-i), reg-ě-re – ემართავ, ემბრძანებლობ

trahō, trāxī (trah+s-i), trāh-ě-re – მივათრევ

mittō, misī (mit+s-i), mīt-ě-re – ვგზავნი

cēdō, cessī (ced+s-i), ced-ě-re – მივდივარ (დენტალური თანხმოვანი ასიმილირებულია)

Perfectum-ის ფუძის უსუფიქსო წარმოება

ა) Pf.-ის ფუძე ფუძისეული მოკლე ხმოვნის დაგრძელებით იწარმოება:

lĕgō – ვკითხულობ, lĕgī – წავიკითხე, legĕre

vĕnīō – მივდივარ, vĕnī – წავედი, venīre

vīdĕō – ვხედავ, vīdī – დაეინახე, vidĕre

ბ) ფუძისეული მოკლე ხმოვანი სხვა გრძელ ხმოვანში გადადის:

ჭგნ – ვმოქმედებ, წგი – ვიმოქმედე, აგწე
 ცაჰიძ – ვიღებ, ვიჭერ, ცეჰი – დავიჭირე, ცაჰე

გ) Pf.- ის ფუძე ემთხვევა praes.-ისას:

statū – ვეღამ, statū – დავდგი, statuere
 vertō – გადავატრიალებ, verti – გადავატრიალე, vertere
 solvō – გამოვიყენებ, ამოვხსნი, solvi – ამოვხსენი, solvere

დ) ნაშალური (ცხვირისმიერი) თანხმოვანი ამოვარდება ფუძიდან:

vincō – ვიმარჯვებ, vici – გავიმარჯვე, vincere
 relinqvō – ვტოვებ, relinqvi – მივატოვე, relinqvère

სავარჯიშოები:

1. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

pars magna, a milite^o bono, militis boni, milites boni, verae pacis, veram pacem, verae paci, imperatoris Romani, imperatores Romanos, imperatori Romano, imperatores Romani, imperatorem clarum, imperatorum clarorum, a rege ultimo, regis ultimi, reges Romani, consuli, cum consule, consules, imperatores, imperatoris.

2. აბრუნეთ: conditor, ōris m; rēx, rēgis m; scriptor, ōris m.

3. სუფიქსები -(it)ia, (gen. -ae); -(i)tās, (gen. -tātis); -(i)tudō, (gen. -tudinis): amicus-ის მაგალითზე დაადგინეთ შემდეგი სახელების მნიშვნელობა: amicus – მეგობარი; amicitia – მეგობრობა.

duritia, pueritia, unitas, novitas, urbanitas, servitudo, magnitudo, claritudo, multitudo.

4. გადათარგმნეთ, განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

amicitiae, magnitudinis, servitudine, unitate, multitudinem, militiam, claritudini, multitudine, duritia.

5. დაადგინეთ agere-ს სხვადასხვა მნიშვნელობები:

1. Quid agis in agro meo? 2. In periculis non desperare, sed agere debemus. 3. "Cum hoste armato de pace non agimus!"

6. დაასახელეთ შემდეგი ზმნების ძირითადი ფორმები (praes., pf. inf.), განსაზღვრეთ, რა ფორმებშია ეს ზმნები და თარგმნეთ:
amavi, narraverunt, mutavisti, crevistis, petiverunt, decrevimus, audivistis, fui, defuit, florui, portas, portabit, portavisti, crescunt, crevimus, decreverunt, decernunt, timetis, timete, timuistis, timebatis, prohibuerunt, prohibebant.

ლექსიკონი:

corvus, ī m ყვავი
aliquandō (adv.) ერთხელ, ოდეს-
ღაც
vulpēs, is f მელა
frustum, ī n ნაჭერი
cāseus, ī m ყველი
raptō, āvī, āre ვიტაცებ, ვიპარავ
praeda, ae f ნადავლი
arbor, oris f ხე
altus, a, um მაღალი
ēvōlō, āvī, āre ავფრინდება
haud (adv.) არ, არა
procul (adv.) შორს
ācer, ācris, ācre ბასრი, ძლიერი,
მძაფრი (სუნის შესახებ)
odor, ōris m სუნი
percipiō, cēpī, ēre ვიღებ,
ვგრძნობ
tum (adv.) მაშინ
cupīdus, a, um მოსურნე,
მოწყურებული, მისწრაფე-
ბული, დახარბებული
appropinquō, āvī, āre ვუახ-
ლოვდები
blandus, a, um შემპარავი, პირ-
ფერული, მლიქვნელური

tentō (temptō), āvī, āre ვცდი,
ვცდილობ
penna, ae f ფრთა, ბუმბული
nitor, ōris m ბრწყინვალეობა,
პრიალი, სილამაზე
quantus, a, um (pron. correl.)
რამდენად დიდი, როგორი,
რა
corpus, oris n სხეული, ტანი
decus, oris n სამკაული, მოხდე-
ნილობა, სილამაზე, მიმზიდ-
ველობა
certe (adv.) ნამდვილად
vōx, vōcis f ხმა
eximius, a, um ბრწყინვალე,
არაჩვეულებრივი
tam (adv.) ისე, ისე ძალიან,
იმდენად
avis, is f ჩიგი
tandem (adv.) ბოლოს, ბოლოს
და ბოლოს
laus, dis f ქება, ღიღება
dolōsus, a, um ცბიერი, ეშმაკი
īnflō, āvī, āre ვავსებ, ვებრავ
superbia, ae f სიამაყე, ქედმაღ-
ლობა, ამპარტავნება
stultus, a, um სულელი, ბრიყვი

clāmō, āvī, āre ვევირი, ვზხავი
 institutō, uī, ěre გადავწყვეტ,
 ვიწყებ
 rōstrum, ī n ნისკარტი
 dēcidō, cidī, ěre ძირს ვვარდები,
 ვეცეპი
 avidus, a, um ხარბი, გაუმაძღა-
 რი
 dēns, dentis m კბილი
 rapiō, puī, ěre ღავტაცებ, ვიგა-
 ცებ, ვიპარავ
 asportō, āvī, āre მიმაქეს, მიმყავს
 ut (adv.) როგორც
 assentātor, ōris m მლიქვნელი,
 პირფერი
 ūva, ae f ყურძენი
 famēs, is f შიმშილი
 ēnectus, a, um დაღლილი, გაწა-
 მებული
 vīnētum, ī n ვენახი
 penetrō, āvī, āre შევალწევ,
 შევდივარ, ვძვრები
 mātūrus, a, um მწიფე
 vītis, is f ვაბი
 onustus, a, um დაძძიმებული,
 დახუნძლული, დაბურული,
 სავსე
 dēvōrō, āvī, āre ველაპავ,
 ვმთანთქავ, ვსანსლავ
 summus, a, um უდიდესი
 vīs, vis (dat. sg. vī, acc. sg. vim,
 abl. sg. vī; nom. pl. vīrēs, gen.
 pl. virium) f ძალა
 saliō, luī, īre ვხტები, დავხტივარ
 tamen (adv.) მაგრამ, მაინც,
 თუმცა
 attingō, tigī, ěre ვწვდები, ვეხები

discēdō, cessī, ěre მივდივარ,
 ვტოვებ
 indignābundus, a, um აღმფო-
 თებული, განრისხებული
 nōndum (adv.) ჯერ არ
 acerbus, a, um მყავე, მწარე,
 უმწიფარი
 sūmō, sūmpsī, ěre ვიღებ, ვკრეფ
 hebētō, āvī, āre ვკვეთ, ვჭრი,
 ვაბლაგვებ
 uxor, ōris f ცოლი
 maritus, ī m ქმარი
 litīgō, āvī, āre ვჩხუბობ, ვკამა-
 თობ
 ēheu (interi.) ო!
 foedus, a, um მახინჯი, სამი-
 ნელი
 anus, ūs f მოხუცი ქალი
 ēbrius, a, um მთვრალი
 hodiē (adv.) დღეს
 crās (adv.) ხვალ
 homō, inis m ადამიანი, კაცი
 locus, ī m ადგილი
 prōpōnō, posuī, ěre განვიზრახავ,
 ჩავიფიქრებ, წარმოვიდგენ
 dispōnō, posuī, ěre განვალაგებ,
 წესრიგში მომყავს, ვაწყობ,
 ვგვამავ
 dūrus, a, um მძიმე
 lēx, lēgis f კანონი
 vīnum, ī n ღვინო
 vērītās, ātis f ჭეშმარიტება,
 სიმართლე
 mōs, mōris m წეს-ჩვეულება,
 ხასიათი
 ōs, ōris n პირი, სიტყვა, ენა,
 მეტყველება

cognōscō, gnōvī, ēre ვიცილობ, შევიცილობ, ამოვიცილობ
Platō, ōnis m პლატონი, ბერძენი ფილოსოფოსი, სოკრატეს მოწაფე, აკადემიის ფუძემდებელი (ძვ. წ. 427-347 წწ.)
magis (adv. compar.) მეტად, უფრო, რაც შეიძლება მეტად
Aristotēlēs, is m არისტოტელე, ბერძენი ფილოსოფოსი, პლატონის მოწაფე, ალექსანდრე მაკედონელის მასწავლებელი (ძვ. წ. 384-322 წწ.)
ecce (adv.) აი
tempus, oris n დრო
mūtō, āvī, āre ვცვლი
mīles, itis m ჯარისკაცი, მებრძოლი
pāx, pācis f მშვიდობა, ზავი
imperātor, ōris m მბრძანებელი, მხედართმთავარი, იმპერატორი (რომაელი მბრძანებლის ტიტული. მაგ., Imperator Augustus)
condītor, ōris m დამფუძნებელი, შემქმნელი
scrīptor, ōris m მწერალი
dūritia, ae f სიმკაცრე
pueritia, ae f ბავშვობა, ახალგაზრდობა, ყრმობა

ūnītās, ātis f ერთიანობა
novītās, ātis f სიახლე
urbānītās, ātis f ქალაქური ცხოვრება, ქალაქური ცხოვრების წესი
servitūdō, inis f მონობა
magnitūdō, inis f სიდიდე, ძლიერება, ძალაუფლება
clārītūdō, inis f სახელგანთქმულობა, სიცხადე, დიდება, ბრწყინვალეობა, პატივი
dēsperō, āvī, āre იმედგაცრუებული ვარ
petō, ivī (ii), ēre მივისწრაფი, მინდა, მსურს, ვითხოვ
dēcrescō, crevī, ēre ეპაგარავედობი, ვიკლებ
dēsum, dēfui, deesse არ ვარ; mihi deest მაკლია, არ მყოფნის
flōrēō, uī, ēre ვყვავი
dēcernō, crevī, ēre გადავწყვეტ, დავადგენ
prohibeō, uī, ēre ვკრძალავ, ვიყავ
militia, ae f სამხედრო სამსახური, ომი, ლაშქრობა; ჯარისკაცები (კრებ.)

§11 LECTIO UNDECIMA

III კანკელდობის ხმოვანფუ-
ძიანი და შერეული გიჟის
ბრუნების სახელები

Perfectum-ის ფუძის გაორმაგე-
ბული წარმოება

III კანკელდობის თავისებური
სახელები Iuppiter, vis

Ablativus modi – ვითარების
abl.

De Daedalo et Icaro

Daedalus Atheniensis, artifex clarus, casu hominem necavit. Itaque cum Icaro, filio suo, ex urbe Athenis fugit et in Cretam insulam, ad regem Minōem migravit. Ibi iussu regis Labyrinthum aedificavit. Postea Daedalus consilium cepit in patriam remigrare. In Labyrintho Minotaurus, bestia saeva, custodiebatur et hostiis humanis nutriebatur. Minos autem Daedalum et Icarum retinuit atque etiam in Labyrintho inclusit. Tum Daedalus dolum excogitavit, nam pennas cera ligavit et ita quattuor alas paravit et cum filio avolavit. Sed incautus Icarus, qui volatu valde delectabatur, subito ducem suum deseruit, in altum volavit et soli appropinquavit. Tum cera, qua pennae vinctae* erant, calore solis tabuit; puer alas amisit et in aquam cecidit. Pater infelix, ubi pennas in undis vidit, artes suas devovit, filium in insula Icaria sepelivit, ipse autem in Siciliam pervenit.

დედალოსი და იკაროსი.
რომაული რელიეფი

*vincus, a, um (p. p. vincio-დან) – შეკრული, დამატრებული.

Ranae et Iuppiter

Omnes bestiae habebant regem: quadrupedes – leonem, aquilam – aves; solae ranae nondum habebant. Itaque a Iove sibi quoque regem petiverunt. Iuppiter, precibus ranarum commotus*, magnam trabem de caelo in paludem demisit. Ranae sonitu perterritae** primum diu tacentes*** sub aqua iacebant; deinde, postquam una de ranis supra aquam apparuit et

regis naturam placidam exploravit, omnes e palude evocavit. Ranae trabi annaverunt eique magna cum contemptione insultaverunt, quia nihil a tali rege timebant. Itaque magna voce alium regem sibi a Iove postulaverunt. Tum Iuppiter stultitiam ranarum punire constituit et ciconiam ad ranas misit. Haec statim multas ranas devoravit. Tum ranae stultitiam suam exploraverunt et a Iove mitiorem regem petiverunt. Is autem: "Quia placidum," inquit, "regem repudiavistis, nunc tolerare debetis crudelem".

* commotus, a, um p.p.p. commoveo-დან; precibus ranarum commotus - ბაკაკების თხოვნით აღელვებულმა.

** perterritae - nom. pl. p.p.p. perterreo-დან - შეშინებულნი.

*** tacentes - nom. pl. tacens-დან (part. praes. act.) - მდუმარენი.

De vestibus Romanorum

Civi Romano erat* vestis: toga et tunica, civi Romanae: stola et tunica. Tegimen pedum et viris et mulieribus erant calcei et soleae. Tegimen capitis viri saepe non habebant. Ornamentum viri habebant in digito anulum.

*Civi romano erat - esse + dat. (dat. poss.) აღნიშნავს ქონას.

calcei

soleae

რომაელი კაცი და ქალი ნაციონალურ განსაკუთრებით: კაცი ტუნიკაში და ტოგაში, ქალი ტუნიკაში და სტოლაში. სტოლაზე ქალს მოხვეული აქვს მოსასხამი - palla.

Sententiae:

1. Una hirundo non facit ver - ერთი მერცხალი გამაფხულს ვერ მოიყვანს.
2. Ars longa, vita brevis - ხელოვნება მარადიულია, სიცოცხლე წარმავალი (ხელოვნება ხანგრძლივია, სიცოცხლე - ხანმოკლე).
3. Procul ab oculis, procul ex mente - შორს თვალებისაგან, შორს გონებისაგან.
4. Veni, vidi, vici (Caesar) - მიველ, ენახე, გავიმარჯვე (იულიუს კეისრის სიგეები ზელასთან ბრძოლაში გამარჯვების შემდეგ).

5. Gens una sumus – ერთი ოჯახი ვართ (მოჭადრაკეების ფედერაციის
ლეიზი).

მოზაიკა პომპეის
ერთ-ერთი სახლის მღურბლზე

- 6. Dixi et animam levavi – ვთქვი და სული შევიმსუბუქე.
- 7. Taciturnitas stulto homini pro sapientia est (Syrus) – დუმილი სულელი ადამიანისათვის სიბრძნის მაგიერია.
- 8. Fames artium magistra – შიმშილი ხელოვნების მასწავლებელია.
- 9. Ab ovo usque ad mala – კვერციდან ვაშლამდე (ე. ი. თავიდან ბოლომდე, რომაელები სადილს კვერცხით იწყებდნენ, ამთავრებდნენ ხილით).
- 10. Cave canem! – უფრთხილდი ძაღლს (ეზოში ავი ძაღლია!)
- 11. Is cadet ante senem, si quis sapit ante diem – ის კვდება სიბერემდე, ვინც უძროოდ ბრძენდება (ბევრის ცოდნა ადრე დაგაბერებს).

- 12. Quod licet Iovi non licet bovi – რაც ნებადართულია იუპიტერისთვის, არ არის ნებადართული ხარისათვის (ე. ი., რაც ეპატიება გამორჩეულ ადამიანს, არ ეპატიება ჩვეულებრივ მოკვდავს).
- 13. Pauperitas non est probrum (vitium) – სიღარიბე არ არის სირცხვილი (ნაკლი).

ბ რ ა მ ა ტ ი კ ა

III კანკლედობა (ხმოვანფუძიანი და შერეული ტიპის სახელები)

ხმოვანფუძიანი ბრუნება

III კანკლედობის ხმოვანფუძიანი ბრუნებით იბრუნვის საშუალო სქესის სახელები, რომელთაც **nom. sg.**-ში აქვთ დაბოლოება **-e, -al, -ar**. მაგ., **mar-e, mar-is m; animal, animāl-is n** და ა. შ. ამ ბრუნებას ხმოვანფუძიანს უწოდებენ იმიტომ, რომ ფუძის ბოლოკიდური ბგერა

არის **-i-**, რომელიც შემონახულია ზოგიერთი ბრუნვის დასრულებაში. **Nom. sg.**-ში ფუძის ბოლოკიდური ბგერა **-I** გადადის **-e**-ში (**mare, mar-is**; **nom. mar-e**, ფუძე **mari-**) ან იკარგება (**animal, animal-is** – **nom. animal**, ფუძე **animali-**; **exemplar, exemplar-is** – ფუძე **exemplari-**). ამ სახელებს **abl. sg.**-ში აქვთ დაბოლოება **-I**, **nom. pl.**-ში **-ia**, **gen. pl.**-ში **-ium**.

	n	n	n
	sg.		
Nom.	mar-e – მღვა	animal – ცხოველი	exemplar – მაგალითი
Gen.	mar-is	animāl-is	exemplār-is
Dat.	mar-I	animāl-I	exemplār-I
Acc.	mar-e	animal	exemplar
Abl.	mar-I	animāl-I	exemplār-I
Voc.	mar-e	animal	exemplar
	pl.		
Nom.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Gen.	mar-ium	animal-ium	exemplar-ium
Dat.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus
Acc.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Abl.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus
Voc.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia

გამონაკლისები:

ხმოვანფუძიანი ბრუნებით იბრუნვის აგრეთვე 1) მღელრ. სქესის 6 არსებითი სახელი:

puppis, is f გემი

vis, vis f ძალა

sitis, is f წყურვილი

turris, is f კოშკი

febris, is f ციებ-ცხელება

secūris, is f ნაჯახი

2) მდინარეებისა და ქალაქების თანაბარმარცვლოვანი სახელები, როგორებიცაა: **Tiberis**, **-is m** ტიბერისი, **Neāpolis**, **-is f** ნეაპოლი.

ამ სახელების **acc. sg.** ბოლოვდება **-im**-ზე, **acc. pl.** **-is**-ზე ან **-es**-ზე.

	f	f
	sg.	pl.
Nom.	turr-is – კოშკი (ფუძე turri-)	turr-ēs
Gen.	turr-is	turr-ium
Dat.	turr-I	turr-ibus
Acc.	turr-im	turr-īs (-es)
Abl.	turr-I	turr-ibus
Voc.	turr-is	turr-ēs

შერეული ბრუნება

შერეული ტიპის ბრუნებას განეკუთვნება მამრ. და მდედრ. სქესის სახელები:

1. რომელთაც **gen. sg.**-ში **-is** დაბოლოების წინ ორი ან მეტი თანხმოვანი აქვთ. მაგ., **dens, dent-is m; urbs, urb-is f.**

2. **-es-**სა და **-is-**ზე დაბოლოებული თანაბარმარცვლოვანი არსებითი სახელები (ე. ი. **nom.**-სა და **gen.**-ში მათ მარცვლების თანაბარი რაოდენობა აქვთ). მაგ., **civis, civis m, f; mensis, mensis m.**

ამ ბრუნების სახელებს **abl. sg.**-ში აქვთ **-e** დაბოლოება, მსგავსად თანხმოვანფუძიანი ბრუნებისა, ხოლო **gen. pl.**-ში – **-ium**, ხმოვანფუძიანი ბრუნების მსგავსად.

	m, f	f
sg.		
Nom.	civ-is – მოქალაქე	urb-ს ქალაქი
Gen.	civ-is	urb-is
Dat.	civ-i	urb-i
Acc.	civ-em	urb-em
Abl.	civ-e	urb-e
Voc.	civ-is	urb-ს
pl.		
Nom.	civ-ის	urb-ის
Gen.	civ-ium	urb-ium
Dat.	civ-ibus	urb-ibus
Acc.	civ-ის (-Is)	urb-ის (-Is)
Abl.	civ-ibus	urb-ibus
Voc.	civ-ის	urb-ის

გამონაკლისები:

mater, -tris f – დედა

frater, -tris m – ძმა

pater, -tris m – მამა

parens, -entis m, f – მშობელი, ნათესავი

ეს სახელები **gen. pl.**-ში ბოლოვდება **-um**-ზე; ასევე რამდენიმე თანაბარმარცვლოვანი სიტყვა **-is**-ზე. მაგ., **canis, -is m, f** ძაღლი და **iuvenis, -is m** ყმაწვილი.

III კანკლედობის თავისებური სახელები

Anomalia et defectiva – არანესიერად ბრუნებადი და დეფექტური, ფორმანაკლი სახელები

	Anomalia		Defectiva	
	m		f	
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	Iuppiter – იუპიტერი	–	vīs – ძალა	virēs
Gen.	Iovis	–	–	virium
Dat.	Iovī	–	–	viribus
Acc.	Iovem	–	vim	virēs
Abl.	Iove	–	vī	viribus
Voc.	Iuppiter	–	vīs	virēs

ზმნები pf.-ის რედუბლიცირებული (გაორმაგებული) ფუძით

dō – dedī – dāre – ვაძლევ	tangō – tetigī – tangere – ვეხები
stō – stetī – stāre – ვდგევარ	cadō – cecidī – cadere – ვეცემი
mordeō, momordī, mordere – ვკბენ	currō, cucurrī, currere – გავრბივარ
fallō – fefellī – fallere – ვაყყუებ, ვმაღავ	

Ablativus modi – ვითარების abl.

მიუთითებს, თუ როგორ ხდება მოქმედება. უპასუხებს კითხვამ როგორ? Abl. modi იხმარება cum -ის გარეშე არსებით სახელთან, რომელსაც განსაზღვრება ახლავს:

aequo animo – გულგრილად	ea condicione – ამ პირობით
eo consilio – ამ განზრახვით	

Cum-თან ერთად, თუ განსაზღვრება არ ახლავს:

cum voluptate audire – სიამოვნებით მოსმენა
 Graeci ante moenia troiae **cum pertinacia** pugnaverunt – ბერძნები მონღომებით იბრძოდნენ ტროის კედლებთან.

თუკი განსაზღვრებასთან მაინც იხმარება **cum** წინდებული, მაშინ ის ჩვეულებრივ ზედს. სახელსა და არსებით სახელს შორის დგას: Graeci ante moenia Troiae **magna cum pertinacia** pugnaverunt – ბერძნები დიდი მონღომებით იბრძოდნენ ტროის კედლებთან.

magno (cum) periculo – დიდი საფრთხის ქვეშ
 multis cum lacrimis – ბევრი ცრემლით

Cum -ის გარეშე შემდეგ არსებით სახელებთან:

merito – დამსახურებულად	silentio – ჩუმად, მდუმარედ
iure – სამართლიანად	casu – შემთხვევით
vi – ძალით	dolo – ეშმაკობით
modo – ამგვარად	sponte – თავისი ნებით

სავარჯიშოები:

1. აუღლეთ pf. act.-ში: paro, āre; terreo, ēre; sto, āre; venio, īre.

2. აბრუნეთ: leo, ōnis m; artifex, ficis m, f; vulpes, is f.

3. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი, თარგმნეთ:

urbis, urbes oppidaque, urbi, urbem, pacis causa, in urbe, in urbem, hostibus, ab hostibus, hostium.

4. თარგმნეთ:

Leo et vulpes

Leo, annis confectus*, in spelunca recubebat et, quia vix magno labore victum parabat, aegrotum simulabat. Tum regem multae bestiae visitabant, sed statim a leone devorabantur. Venit tandem etiam vulpes neque tamen intravit, sed caute ante speluncam stetit et regem salutavit. Tum leo interrogavit: “Cur in speluncam non intras?” Vulpes respondit: “Quia me vestigia terrent: multa enim in speluncam spectant, nulla retrorsum”.

* annis confectus – წლებით დასუსტებული, დაღლილი.

5. მიაქციეთ ყურადღება, რას აღნიშნავს და როგორი ფორმითაა გადმოსული ქართულში შემდეგი ლათინური სიტყვები:

imperātor, ōnis m; lēctio, ōnis f; disputo, āre; congressus, ūs m; colloquium, ī n; distantia, ae f; ūtilitās, ātis; mōtio, ōnis f; nātio, ōnis f; regio, ōnis f; cōspirātio, ōnis f; simulātio, ōnis f; arbiter, trī m; liquor, ōnis m; terror, ōnis m.

6. დაასახელეთ ქვემოთ მოყვანილი ზმნების praes. ind. act.-ისა და inf. praes. act.-ის ფორმები, თარგმნეთ:

decrevit, crevit, salutaverunt, superavimus, videbant, vident, cedit, statuunt, venisse, postulabit, postulavit, studebat, desperavisti, laborabit, timuistis, terruisse, viderunt, timuisse, decernebat, crevisse, pervenit.

7. იპოვეთ ანგონიმები (საპირისპირო მნიშვნელობის სიტყვები):
pax – ზავი – bellum – ომი):

nunc	omnia	dare	multi
magnus	aqua	gratia	olim
discedere	negotium	nihil	post
nunquam	ira	vir	tacere
clamare	malus	magnificus	capere
ante	venire	otium	niger
bonus	lente	unus	femina
terra	parvus	albus	cum
sine	semper	cito	dominus
servus	miser		

ლექსიკონი:

Daedalus, ī m დედალოსი, იკაროსის მამა, კრეტის ლაბირინთის ამშენებელი
Icarus, ī m იკაროსი, დედალოსის შვილი
Athēniēnsis, is m ათენელი
artifex, ficis m, f ხელოვანი, შემქმნელი, შემოქმედი
cāsū (adv.) შემთხვევით
fugiō, fugi, ēre მივრბივარ, გავრბივარ, ვიპარები
īnsula, ae f კუნძული
rēx, rēgis m მეფე
Mīnōs, ōis m მინოსი, კრეტის ლეგენდარული მეფე
migrō, āvi, āre გადავდივარ, გადავსახლდები
iussus, (ūs) m ბრძანება; **iussū (abl. sg. m)** ბრძანებით
labyrinthus, ī m ლაბირინთი, რომელიც მითის მიხედვით კრეტაზე ააშენა დედალოსმა
aedificō, āvi, āre ვაშენებ, ვაგებ

cōnsilium, ī n რჩევა, გადაწყვეტილება
capiō, cēpi, ēre ვიღებ, ვიჭერ
remigrō, āvi, āre ვბრუნდები
Mīnōtaurus, ī m მინოტავრი, კაციჭაპია ურჩხული კრეტაზე, პასიფაესა და ხარის შვილი, რომელიც მოკლა თესევსმა
saevus, a, um საშინელი, მკაცრი
hostia, ae f მსხვერპლი, ზვარაკი, სამსხვერპლო ცხოველი
hūmānus, a, um ადამიანური, ადამიანის
nūtriō, īvi (ii), īre ვკვებავ, ვზრდი, ვუვლი
retineō, tinui, ēre ვიჭერ, ვაკავებ
inclūdō, clusi, ēre ვკეცავ, ჩაკეცავ
excōgitō, āvi, āre ვიგონებ
cēra, ae f ცვილი
ligō, āvi, āre ვაერთებ, ვაბამ
quattuor ოთხი

āla, ae f ფრინველის ფრთები
 āvolō, āvī, āre მივეფრინავ
 incautus, a, um გაუფრთხილებელი, უდარდელი
 volātus, ūs m ფრენა
 valdē (adv.) ძალიან, ძლიერად
 subito (adv.) უცხად, მოულოდნელად
 dux, ducis m, f წინამძღოლი, მხედართმთავარი, მბრძანებელი
 dēserō, seruī, ēre მივატოვებ, ვტოვებ
 altum, ī n ცა, სიმაღლე
 sōl, sōlis m მზე
 vinciō, vinxī, ire ვკრავ, ვამაგრებ
 calor, ōris m სითბო, სიცხე
 tābēō, uī, ēre ვღნებობ
 āmittō, mīsi, ēre ვკარგავ
 aqua, ae f წყალი
 infelix, icis (adi.) უბედური, მწუხარე
 ubī (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ რაც
 unda, ae f ტალღა, ზღვა
 ars, artis f ხელოვნება
 dēvoveō, vōvī, ēre ვწყვევ
 sepeliō, pelivī, ire ვასაფლავებ
 perveniō, vēnī, ire ვაღწევ, ჩავდივარ
 rāna, ae f ბაყაყი
 Iuppiter, Iovis m იუპიტერი, სატურნუსისა და რეას შვილი, ღმერთების მუფუ, მოგვიანებით გაიგივებული ზევსთან

quadrupēs, pedis m, f ოთხფეხი ცხოველი
 leō, ōnis m ლომი
 aquila, ae f არწივი
 sōlus, a, um მხოლოდ, მარტო
 commoveō, mōvī, ēre ვაღელვებ, შეძრული ვარ
 trabs, trabis f მორი
 caelum, ī n ცა
 palūs, ūdis f ჭაობი, ტბა
 dēmittō, mīsi, ēre ჩავუშვებ
 sonitus, ūs m ხმაური, ხმა
 perterreō, terruī, ēre ვაშინებ
 primum (adv.) ჯერ, პირველად
 sub (+abl.) ქვეშ
 iaceō, uī, ēre ვწევარ
 deinde (adv.) ამის შემდეგ, შემდეგ, კიდევ
 suprā (+acc.) ზემოთ, ადრე
 placidus, a, um წყნარი, მშვიდი
 explōrō āvī, āre ვიკვლევ, ვზვერავე, ვსწავლობ
 ēvocō, āvī, āre ვებახი, ვიძახებ
 annō, āvī, āre მივეცურავ, ცურვით უუახლოვდები
 contemptio, ōnis f ზიზღი, უპატივცემულობა
 Insultō, āvī, āre (+ dat.) დავცინი
 postulō, āvī, āre ვითხოვ, მსურს, მინდა
 cōstituō, uī, ēre ვწყვეტ, ვადგენ
 cicōnia, ae f წერო
 mittō, mīsi, ēre ვგზავნი
 mītis, e (adi.) რბილი, ნაზი, მშვიდობიანი; (mitior, ius – compar.)

repudiō, āvī, āre უარყოფ, უკუღებებელყოფ
 tolerō, āvī, āre ვიტან, ვუძლებ
 crudēlis, e (adi.) მრისხანე,
 საშინელი, სასტიკი
 vestis, is f ტანსაცმელი
 mulier, eris f ქალი, ცოლი
 cīvis, is m, f მოქალაქე
 toga, ae f გოგა, მოსახსამი, რომელსაც რომაელი მამაკაცები იცვამდნენ მშვიდობიანობის დროს
 tunica, ae f ტუნიკა, შალის ტანსაცმელი, რომლის ზემოდანაც ქალები იცვამდნენ სტოლას, ხოლო კაცები – გოგას
 stola, ae f (ბერძ.) სტოლა, ტუნიკაზე ჩასაცმელი კაბა
 palla, ae f ქალის მოსახსამი
 tegimen, inis n დასახური, სახურავი, მოსახვევი
 pēs, pedis m ფეხი
 calceus, ī m ფეხსაცმელი
 digitus, ī m თითი
 ānulus, ī m ბეჭელი
 solea, ae f სანდალი
 ōrnāmentum, ī n სამკაული, მოსართავი
 hirundō, inis f მერცხალი
 vēr, vēris n გაზაფხული
 brevis, e (adi.) მოკლე
 mēns, mentis f სული, გონება
 Caesar, aris m კეისარი; C.

(Gaius) Iulius Caesar (ძვ. წ. 100-44 წწ.), პოლიტიკოსი, მხედართმთავარი, ორა-

ტორი და მწერალი, ისტორიკოსი
 gēns, gentis f ოჯახი, ნათესაობა, გომი
 levō, āvī, āre ვამსუბუქებ
 taciturnitās, ātis f სიჩუმე, დუმილი
 sapientia, ae f სიბრძნე, გონება, ჭკუა
 ōvum, ī n კვერცხი
 ūsque ad (+acc.) -მდე
 caveō, cāvī, ēre ვუფრთხილდები
 canis, is m, f ძაღლი
 senex, senis m, f მოხუცი
 sapiō, iī (ivī, uī), ēre ჭკვიანი ვარ, გონიერი ვარ, მესმის
 licet, uit, ēre (impers.) შეიძლება, ნებადართულია
 bōs, bovis m, f ხარი, ძროხა
 pauperitās, ātis f სიღარიბე
 probrum, ī n სირცხვილი, სამარცხეინო საქციელი
 vitium, ī n ფიზიკური ნაკლი, ლეუქტი
 aufugiō, fūgī, ēre ვიპარები, გავრბივარ
 cōngi, cōngi, ēre ვაიძულებ
 aviditās, ātis f სიხარბე
 terreō, uī, ēre ვაშინებ
 cōnficiō, fēcī, ēre ვასუსტებ, ველი
 spēlunca, ae f გამოქვაბული
 recubō, āvī, āre მურგზე ვწევარ, ვისვენებ
 vix (adv.) ძლივს, როგორც კი, ახლა, ამ წუთში

labor, ōris m შრომა, მუშაობა,
 გარჯა
 victus, ūs m საკვები
 simulō, āvī, āre გამსგავსებ, თავს
 მოვაჩვენებ, ვთვალთ-
 მაქცობ, ვერუობ, ვიგონებ
 neque, nec (ci.) და არ, არც
 cautē (adv.) ფრთხილად, ეშმა-
 კურად

interrogō, āvī, āre ვეკითვები
 retrōrsūm (adv.) უკან, პირიქით
 statuō, tuī, ěre ედგამ, ეადგენ,
 ვწყვეტ, გადაწყვეტილებას
 ვიღებ
 albus, a, um თეთრი
 miser, era, erum უბედური,
 საწყალი, სამწუხარო

§12 LECTIO DUODECIMA

Participium praesentis activi
 III კანკელდობის ზედსართავი
 სახელები
Plusquamperfectum ind. act.
Futurum II activi

Pronomen demonstrativum
 idem, eadem, idem
Dativus possessivus
 დროთა თანამიმდევრობა
 წინადადებაში (impf. და ppf.;
 fut. II და fut. I)

De Prometheus

Prometheus, qui auxilio Minervae* homines ex terra et aqua fecerat, de genere humano bene meruit**. Dei saepe Prometheus ad epulas suas invitaverunt. Itaque consilium Iovis, qui omnes homines necare constituerat, Prometheus notum erat***. Prometheus aliquando in coelum venit, ignem, quem Iuppiter hominibus negavit, de Olympo subduxit et hominibus donavit. Quamquam Iovis ira magna erat, genus humanum non delevit. Prometheus autem Vulcanus

ტიტანები: ატლასი, რომელსაც უჭირავს ცა და პრომეთე, თასი ლაკონიიდან, ძე. წ. 550 წ.

iussu Iovis in monte Caucaso ferreis catenis ad saxum alligavit condieque aquila iecur Promethei devorabat. Iecoris pars, quam aquila interdum devoraverat, noctu crescebat. Ita Prometheus ingentes dolores tolerabat. Postea Hercules aquilam sagitta necavit Prometheumque liberavit.

- * auxilio Minervae – მინერვას დახმარებით (abl. instr.).
- ** de genere humano bene meruit – დიდი დამსახურება მქონდა ადამიანთა მოღმის წინაშე.
- *** notum erat – ცნობილი იყო (ppf. ind. pass.).

De viro avaro

Vir quidam, ad fluvium sedens, flebat et lamentabat, nam securis, qua navem resarciebat, in aquam exciderat. Tum fluvii deus, qui fletum viri audiverat, emersit et: "Cur ploras?" – interrogavit. Tum vir: "Eheu, securis mea excidit in aquam, faber sum, et securim novam emere non possum, pecunia mihi deest*." Tum deus aqua se immersit et paulo post venit, securim auream gerens. "Est-ne eadem, quam amisisti? Si tuam securim cognoveris, accipies eam." Negavit vir probus. Tum deus portavit aliam, argenteam. Faber autem hanc quoque non accepit. Tum deus eadem, quae exciderat, portavit eamque faber suam cognovit. Deus probitate viri commotus**, tres secures ei donavit.

Faber laetus domum properavit et vicinis omnia narravit. Tum vicinus eius ad fluvium properavit, securim sua sponte*** in aquam demisit et ad fluvium sedens lamentavit. Tum deus idem emersit, auream securim gerens, et: "Est-ne tua?" – interrogavit. Ille vero: "Haec mea securis est" – clamavit. At deus iratus: "Homo es avarus et mendax, neque auream neque tuam securim habebis," et in undas se immersit. Sic vir avarus se ipse securi privavit****.

- * mihi deest – არ მაქვს (dat. poss. esse-სიან).
- ** probitate viri commotus (p.p.p. commoveo-დან) – კაცის პატიოსნებით მოხიბლულმა.
- *** sua sponte – თვითონ (abl. modi).
- **** securi privavit – ცული ჩამოართვეა (abl. separationis).

NB

secūris, is f – ცული; acc. sg. securim
vis, vis f – ძალა; acc. sg. vim
Tiberis, is m – ტიბერისი; acc. sg. Tiberim

De gallina et vulpe

Ad gallinam aegrotam vulpes accessit et interrogavit: "Ecquid vales?" Gallina vulpi: "Satis" – inquit – "valeo, sed si tu discesseris, multo melius me habebo".

De Lacedaemoniis

Phillipus, Macedonum rex, Lacedaemoniis scripsit: "Si in Laconiam venero, finibus vos exturbabo." Lacedaemonii rescripserunt: "Si".

Sententiae:

1. Labor omnia vincit (Vergilius) – შრომა ყველაფერს ძლევს.
2. Aurora Musis amica – ცისკარი მუშების მეგობარია (დილის საათები ყველაზე კარგია გონებრივი მუშაობისათვის, ხელოვნებისათვის).

მუშები მანგინეადან; პრაქსიტელეს მიხედვით

3. Dónec erís felíx, || multós numerábis amícos;
témpera sí fuerínt || núbila, sólus erís. (Ovidius) – ვიდრე ბედნიერი იქნები, მრავალ მეგობარს დაითვლი; თუკი ღრუბლიანი დღე დაგიდგება, მარტო დარჩები.
4. Sero venientibus – ossa – დაგვიანებულებს – ძვლები (ასე მიმართავენდნენ რომაელები დაგვიანებულ სტუმრებს).
5. Ést modus ín rebús, || sunt cérti dénique fines (Horatius) – არის საგნებში ზომიერება და არსებობს (არის დადგენილი) გარკვეული საზღვრები (ე. ი. ყველაფერი კარგია ზომიერად).
6. Vox clamantis in deserto – ხმა მღალადებლისა უდაბნოსა შინა.
7. Nihil habenti nihil deest – არაფრის მქონეს არაფერი აკლია (არაფრის მქონეს არაფერი აქვს დასაკარგი).

8. Mens sana in corpore sano – ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულია.
9. Múnera, créde mihí, || capiúnt homínésque deúsque (Ovidius) – საჩუქრები ატყვევებენ, მერწმუნე, ადამიანებსაც და ღმერთებსაც (ქრთამი ჯოჯოხეთსაც ანათებსო).
10. Cántica gñgnit amór || et amórem cántica gñgnunt – სიყვარული ბაღებს სიმღერებს და სიმღერები ბაღებზე სიყვარულს.
11. Quod non vetat lex, hoc vetat fieri* pudor (Sen. Troad.) – რასაც არ კრძალავს კანონი, იმის ჩადენას კრძალავს სინდისი.

* fieri – inf. fio, factus sum, fieri-დან (depon.) – ვხდები, ვიქმნები.

გრამატიკა

Participium praesentis activi – ანმოს მოქმედებითი გვარის მიმლეობა

labōrō	labōrā-ns, laborantis	მომუშავე
habēō	habē-ns, habentis	მქონე
regō	reg-ēns, regentis	მმართველი
faciō	faci-ēns, facientis	მკეთებელი
audiō	audi-ēns, audientis	მსმენელი

მიმლეობების ბრუნება

Praes.-ის მიმლეობები იბრუნვის III კანკლედობით.

	m, f	n
sg.		
Nom.	labōr-āns	labōr-āns
Gen.	labōr-ānt-is	labōr-ānt-is
Dat.	labōr-ānt-ī	labōr-ānt-ī
Acc.	labōr-ānt-em	labōr-āns
Abl.	labōr-ānt-e / I*	labōr-ānt-e / I
Voc.	labōr-āns	labōr-āns
pl.		
Nom.	labōr-ānt-ēs	labōr-ant-ia
Gen.	labōr-ānt-ium	labōr-ānt-ium
Dat.	labōr-ānt-ibus	labōr-ānt-ibus
Acc.	labōr-ant-ēs (-Is)	labōr-ant-ia
Abl.	labōr-ānt-ibus	labōr-ānt-ibus
Voc.	labōr-ānt-ēs	labōr-ant-ia

* თუ მიმლეობა ზედსართავის გაგებითაა, მას abl.-ში ექნება დაბოლოება -I.

III კანკლედობის ზედსართავი სახელები

იბრუნვის ძირითადად ხმოვანფუძიანი ბრუნების გიპით:
sapiēns (m, f, n) გონიერი; **fēlix** (m, f, n) ბედნიერი; **dulcis** (m, f),
dulce (n) ტკბილი; **ācer** (m), **ācris** (f), **ācre** (n) მძაფრი, ბასრი.

	m, f	n	m	f	n	m	f	n
sg.								
Nom.	dulc-is	dulc-e	ācer	ācr-is	ācr-e	fēlix		
Gen.	dulc-is	dulc-is	ācr-is			felic-is		
Dat.	dulc-ī	dulc-ī	ācr-ī			felic-ī		
Acc.	dulc-em	dulc-e	ācr-em	ācr-em	ācr-e	felic-em fēlix		
Abl.	dulc-ī	dulc-ī	ācr-ī			felic-ī		
Voc.	dulc-is	dulc-e	ācer	ācr-is	ācr-e	fēlix		
pl.								
Nom.	dulc-ēs	dulc-ia	ācr-ēs	acr-ia	felic-ēs felic-ia			
Gen.	dulc-ium	dulc-ium	ācr-ium			felic-ium		
Dat.	dulc-ibus	dulc-ibus	ācr-ibus			felic-ibus		
Acc.	dulc-ēs (-Is)	dulc-ia	ācr-ēs	ācr-ia	felic-ēs felic-ia			
Abl.	dulc-ibus	dulc-ibus	ācr-ibus			felic-ibus		
Voc.	dulc-ēs	dulc-ia	ācr-ēs	ācr-ia	felic-ēs felic-ia			

Plusquamperfectum indicativi activi

	esse ყოფნა	I ულგება	
sg.		pf.-ის ფუძე + sum წმნის impf.	
	ვითქვამს	შევიყვარე (შემეყვარებია)	მივეცი (მიმიცია)
1.	fu- era -m	amā-v- eram	ded- eram
2.	fu- erā -s	amā-v- erās	ded- erās
3.	fu- era -t	amā-v- erat	ded- erat
pl.			
1.	fu- erā -mus	amā-v- erāmus	ded- erāmus
2.	fu- erā -tis	amā-v- erātis	ded- erātis
3.	fu- era -nt	amā-v- erant	ded- erant

	II ულგება	III ულგება	IV ულგება
	sg.		
	მქონდა (მქონია)	მივწერე (მიმიწერია)	მოვისმინე (მომისმენია)
1.	hab-u- eram	scrips- eram	audi-v- eram
2.	hab-u- erās	scrips- erās	audi-v- erās
3.	hab-u- erat	scrips- erat	audi-v- erat
pl.			
1.	hab-u- erāmus	scrips- erāmus	audi-v- erāmus
2.	hab-u- erātis	scrips- erātis	audi-v- erātis
3.	hab-u- erant	scrips- erant	audi-v- erant

Futurum II activi

ყოფნა მშენა		I უღლება	
sg.		pf.-ის ფუძე + sum მშენს fut. I	
1.	fu-er-ō ვიქნები	amā-v-erō შევეიყვარებ	ded-erō მივეცემ
2.	fu-eri-s	amā-v-eris	ded-eris
3.	fu-eri-t	amā-v-erit	ded-erit
pl.			
1.	fu-eri-mus	amā-v-erimus	ded-erimus
2.	fu-eri-tis	amā-v-eritis	ded-eritis
3.	fu-eri-nt	amā-v-erint	ded-erint
II უღლება		III უღლება	IV უღლება
sg.			
1.	hab-u-erō მექნება, მცეოლება	scrips-erō მივწერ	audi-v-erō მოვისმენ
2.	hab-u-eris	scrips-eris	audi-v-eris
3.	hab-u-erit	scrips-erit	audi-v-erit
pl.			
1.	hab-u-erimus	scrips-erimus	audi-v-erimus
2.	hab-u-eritis	scrips-eritis	audi-v-eritis
3.	hab-u-erint	scrips-erint	audi-v-erint

Pronomen demonstrativum idem, eadem, idem – ჩვენებითი ნაცვალსახელი იგივე, ისეთივე

	m	f	n
sg.			
Nom.	Idem	eadem	idem
Gen.	eiusdem	eiusdem	eiusdem
Dat.	eīdem	eīdem	eīdem
Acc.	eundem	eandem	idem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem
pl.			
Nom.	Idem	eadem	eadem
Gen.	eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.	eīsdem	eīsdem	eīsdem
Acc.	eūsdem	eāsdem	eadem
Abl.	eīsdem	eīsdem	eīsdem

Dativus possessivus – კუთვნისლების dat.

Dat. esse-სთან = მაქვს, ვულობ. აღნიშნავს პირს, რომელსაც რაღაც ეკუთვნის.

Publio et Tito multa proverbialia nota sunt -- პუბლიუსმა და ტიტუსმა ბევრი ანდაზა იციან.

დროთა თანამიმდევრობა წინადადებაში

მიაქციეთ ყურადღება **impf.**-ისა და **ppf.**-ის მიმართებას!
Vir quidam ... flebat et lamentabat, nam securis, qua navem resarciebat, in aquam exciderat – ერთი კაცი გიროდა და მოთქვამდა, რაღვან ცული, რომლითაც ნავს აკეთებდა, წყალში ჩაეარდნოდა.
flebat, lamentabat, resarciebat – **impf.**
exciderat – **ppf.**
 ჯერ ხდება **ppf.**-ის (წინარე წარსული) მოქმედება, შემდეგ კი **impf.**-ისა (ნამყო უსრული).

მიაქციეთ ყურადღება **fut. I**-ისა და **fut. II**-ის მიმართებას!
Si tuam securim cognoveris, accipies eam. – თუ შენს ცულს იცნობ, მიიღებ მას.
 ჯერ ხდება **fut. II**-ის მოქმედება, შემდეგ კი **fut. I**-ისა.
cognoveris – **fut. II.**
accipies – **fut. I.**

სავარჯიშოები:

I. თარგმნეთ:

In ludo

Pueri magistrum exspectant. Magister venit. Pueri "salve, magister!" – clamant. "Salve, pueri!" – magister respondet et: "Hodie, – inquit – non dormietis! Unusquisque vestrum proverbialia, quae memoria tenet*, recitabit. Qui multa proverbialia memoria tenet, praemio donabitur**. *Quis vestrum primus erit?"* Tum Publius: "Ego – inquit, nam audentes fortuna iuvat." Ecce Sextus tardus venit***, et Publius: "Sero venientibus – ossa" – clamat. Pueri rident, nam Sextus iocum non intellegit. "De te fabula narratur" – addit Marcus. "Mitte iocularia" – inquit Sextus iratus. Sed iam Titus: "Non scholae, sed vitae discimus". At Gaius:

ვოგონას პორტრეტი *stilus*-ითა და *tabellae*-ით.
 ფრესკა პომპეიდან, I ს-ის I ნახ.

“Omnia sūnt hominūm tenui pendētia flō”. Magister ad Aulum: “Et tu, Aule, cur taces? Semper garrulus es!” Cui Aulus: “Tēpora mutāntur et nos mutāmur in illis”, sed iam Publius: “Garrula lingua nocet”, et Titus: “Quae nocent, docent”. “Et tibi, Luci,” – magister rogat, “nullum proverbium notum est?” “Non omnia possumus omnes”, addit Publius, et Lucius: “Quot homines, tot sententiae”. Tum Titus: “Spe vivimus, magister!” Magister ridet: “Spe praemii vivitis?” – inquit. – “Praemia vobis dabuntur.” “Bis dat, qui cito dat”, clamat Titus. Tum magister: “Publio et Tito multa proverbia nota sunt****, itaque praemiis donabuntur. Tibi, Publi, stilum novum, at tibi, Tite, tabellas, quibus sententias et proverbia scribes, dono.”

* memoria tenere – დახსოვება (abl. instr.).

** premio donabitur – პრემიით დაჯილდოვდება.

*** tardus venit – adi. შოგჯერ შეიძლება ითარგმნოს როგორც მშნიმედა: გვიან მოდის.

**** nota sunt – ცნობილია (pf. ind. pass. p. III pl.).

2. ქვემოთ მოყვანილ სიტყვებში გადააადგილეთ ასოები ისე, რომ მიიღოთ ახალი სიტყვა:

Roma – რომი; mus – თაგვი; eram – ვიყავი; mulceo – ვაწყნარებ, ვარბილებ.

3. აწარმოეთ part. praes. act. შემდეგი ზმნებიდან:

მაგ., gigno – gignens, -entis.

defendo, orno, rapio, finio, narro, rideo, do, scribo, fugo, amo, capio, habito.

4. შეცვალეთ pf. p. III praes. p. III-ით:

cecidit, posuit, promisit, quaesivit, advenit, egit, cucurrit, scripsit, duxit, habuit, expugnavit.

5. აუღლეთ venio ppf. ind. act.-ში, ხოლო vinco fut. II ind. act.-ში.

6. დაადგინეთ ზმნის ფორმა და აწარმოეთ inf. praes.:

delevi, posuerat, quaesiverimus, expugnaveritis, fueris.

7. თარგმნეთ:

1. Tarquinius Superbus fuit ultimus rex Romanorum. 2. Milites audaces in proeliis multas victorias reportaverunt. 3. Tu heri ad me venire promiseras, sed non venisti. 4. Galli, qui non longe a Roma castra posuerant, in urbem eo die non intrare constituerunt. 5. Romani Gallos, qui in Italiam irruerant,

ceciderunt. 6. Marcus Alitius Regulus, qui in Africam suum traduxerat, ibi oppida et multa castella expugnavit.

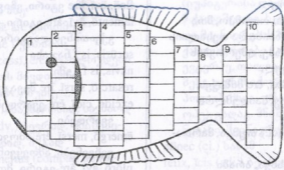
8. დაასახელეთ, ცხრა მუზა და განსაზღვრეთ, რომელი მუზა ხელოვნების რომელ დარგს მფარველობდა.

9. Aenigma:

თევზი იყო სიმბოლო ადრეული ქრისტიანობისა. ბერძნულად "თევზი" არის I CH TH Y S და შემოკლებაა Iesus Christos Theou Yios Soter-ისთვის: იესო ქრისტე, ძე ღვთისა, მხსნელი.

თუკი ყველა ქვემოთ მოცემულ სიტყვას ზემოდან ქვემოთ სწორად შეიტანთ თევზის სიმბოლოში, პირველი და ბოლო ასოები ამ სიტყვებისა, წაკითხული პირველი სიტყვიდან საათის ისრის მიმართულებით, მოგვცემს ორ ბერძნულ-ლათინურ სიტყვას, რომლებიც აღნიშნავენ ადგილებს, სადაც დევნილი ქრისტიანები იმალებოდნენ.

- 1) ლათ. თავები (nom. pl.)
- 2) ლათ. ავტორს (dat. sg.)
- 3) ლათ. გამყვები, მასწავლებელი (nom.); აწარმოეთ ამ ნიმუშის მიხედვით: curare – curator; tradere – ...
- 4) Voc. sg. apostolus-დან
- 5) ლათ. ის ფიქრობს
- 6) ლათ. ჩრდილები (nom. pl.)
- 7) ლათ. შიში (acc. sg.)
- 8) Voc. sg. bonus-დან
- 9) ლათ. ვებდავ
- 10) ლათ. გარეთ, მიღმა / არც

ლექსიკონი:

Promētheus, ēi (eos) m პრომეთე, იაფეგის ძე (შექმნა ადამიანი და მოუგანა მას ზეციდან ცეცხლი, რისთვისაც კავკასიონზე იქნა მიჯაჭვული, საიდანაც პერკულუსმა გაათავისუფლა).

Minerva, ae f მინერვა, სიბრძნის, ხელოვნებისა და მეცნიერების ქალღმერთი, გაიგივებული ბერძ. ათენასთან

genus, eris n გვარი, ოჯახი, შთამომავალი

mereō, ruī, ēre მოვიხვევ; bene mereri de + abl. დიდი დამსახურების ქონა ვიღაცის წინაშე

epulae, ārum f (pl.) სადილი, საჭმელი

nōtus, a, um (p.p.p.) ცნობილი, მზნიდან nōscō, nōvī, ēre ვიცი

coelum (caelum), I n ცა

ignis, is m ცეცხლი

negō, āvī, āre უარს ვამბობ, უარვეყოფ

Olympus, I m ოლიმპო, მთა მაკედონიისა და თესალიის საზღვარზე, ღმერთების სამყოფელი

subdūcō, dūxī, ēre მიმაქვს, ვართმევ, საიდუმლოდ მიმაქვს

quamquam (ci.) თუმცა, მართალია

īra, ae f რისხვა, ბრაზი

Vulcānus, I m ვულკანუსი, ცეცხლისა და მჭედლობის ღმერთი; იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ვენუსის მეუღლე, მოგვიანებით გაიგივებული ბერძ. პეფესგოსთან

mōns, montis m მთა

ferreus, a, um რკინის, ძლიერი, მაგარი

catēna, ae f ბორკილი, ჯაჭვი

saxum, I n კლდე

alligō, āvī, āre ვამაგრებ, ბორკილებს ვადებ, ვბორკავ, ვაბამ

cotidiē (adv.) ყოველდღე, ყოველდღიურად

iecur, iecoris n ღვიძლი

ingēns, gentis (adi.) უმარმაზარი, საშინელი

dolor, ōris m ტკივილი, ტანჯვა, დარდი

Herculēs, is (I) m პერკულუსი, ბერძ. პერაკლე; იუპიტერისა და ალკმენეს შვილი

fleō, ēvī, ēre ვგირი, ვზივი

lāmentō, āvī, āre ვგირი, ვზივი, ვქვითინებ, დავგირი

secūris, is f ნაჯახი

nāvis, is f გემი

resarciō, sarsī, īre შევაკეთებ

excidō, cidī, ēre ვვარდები, ძირს ვვარდები

ēmergō, mersī, ēre ამოვდივარ, ვეჩვენები, ამოვყვინთავ

plūrō, āvī, āre ვგირი, მოვთქვამ

faber, brī m ხელოსანი

emō, emī, ēre ვყიდულობ
 immergō, mersī, ēre ვყვინთავ,
 ჩავეშვებ; se immergere ჩა-
 შვება
 paulum, ī n ცოტა, ცოტა ხანი;
 paulo post ცოტა ხნის შემდეგ
 aureus, a, um ოქროსი
 Idem, eadem, idem (pron.
 demonstr.) იგივე, ისეთივე
 probus, a, um წესიერი, პატი-
 ოსანი, კარგი
 argenteus, a, um ვერცხლის
 prohibitās, ātis f პატიოსნება,
 წესიერება
 laetus, a, um მხიარული, გახა-
 რებული
 dōnum, ī n საჩუქარი
 properō, āvī, āre მივიჩქარი
 sponte f (abl.) (meā, tuā, suā
 sponte) საკუთარი ნებით,
 ნებაყოფლობით, თვითონ
 vērō (ci.) ხოლო, მაგრამ
 irātus, a, um გაბრაზებული,
 განრისხებული
 mendāx, ācis (adi.) მატყუარა
 neque...neque არც ... არც
 sic (adv.) ასე
 prīvō, āvī, āre ვართმევ
 gallīna, ae f ქათამი
 accēdō, cessī, ēre ვუახლოვდები,
 ახლოს მივდივარ
 ecquid (adv.) ნუთუ
 satis (adv.) საკმარისად, საკმაროდ
 multō (adv.) ბევრად, მნიშვნე-
 ლოვნად, მეტად
 melior, melius (compar. bonus-
 დან) უფრო კარგი; melius

(adv. compar. bene-დან) უფრო კარგად
 bene me habeo (bene se habere)
 კარგად ვარ (კარგად ყოფნა)
 Lacedaemonius, ī m ლაკედე-
 მონიის (სპარტის) მაცხოვ-
 რებელი, ლაკედემონელი
 Phillipus, ī m ფილიპე, მაკე-
 დონიის მეფე
 Lacōnia, ae f ლაკონია, სპარტის
 ძველი სახელწოდება
 finis, is m საზღვარი
 exturbō, āvī, āre ვაგდებ, გან-
 დევნი
 rescribō, scripsī, ēre წერილობით
 ვუპასუხებ
 Vergilius, ī m ვერგილიუსი (Pub-
 lius Vergilius Maro), რომა-
 ელი პოეტი, დაიბ. ძვ. წ. 70 წ.
 Andes-ში, მანტუის მახლობ-
 ლად, გარდ. ძვ. წ. 19 წ. ბრუნ-
 დიშიუმში, "Aeneis"-ის,
 "Georgica"-ს და სხვათა
 ავტორი
 aurōra, ae f ცისკარი
 Mūsae, ārum f (pl.) მუზები
 (იუპიტერისა და მნემოსინეს
 9 ქალიშვილი, ხელოვნებისა
 და მეცნიერების მფარველი
 ქალღმერთები (კლიო,
 ევტერპე, თალია, მელპო-
 მენე, ტერპსიქორე, ერაგო,
 პოლიჰიმნია, ურანია, კალი-
 ოპე); გადატ. მნიშვნ. ხელოვ-
 ნებანი, მეცნიერება
 dōnec (ci.) სანამ
 felīx, īcis (adi.) ბედნიერი

numerō, āvī, āre ვითვლი
 fuerint pf. coni. p. III pl. sum-დან
 nubilus, a, um ღრუბლიანი,
 მორღებულნი, ბნელი
 serō (adv.) გვიან
 os, ossis n ძვალი
 modus, ī m საზომი, საზღვარი,
 წესი (წეს-ჩვეულება)
 certus, a, um განსაზღვრული,
 დადგენილი, უეჭველი
 dēsertum, ī n უდაბნო
 canticum, ī n სიმღერა
 gignō, genuī, ēre ეაჩენ, წარმოე-
 შობ, ვბადებ
 amor, ōris m სიყვარული
 vetō, uī, āre ვკრძალავ
 pudor, ōris m სირცხვილი,
 სინდისი
 exspectō, āvī, āre ველოდები,
 ვუცდი
 dormiō, ivī (iī), īre მძინავს,
 უსაქმოდ ვარ
 minusque, unaquaeque, minus-
 quodque (pron. indef.) ყოვე-
 ლი
 praemium, ī n ჯილდო, პრემია
 audēns, entis მამაცი, უშიშარი,
 გაბედული
 fortuna, ae f ბედი, ბედისწერა
 tardus, a, um გვიანი
 rīdē, rīsī, ēre ვიცინი
 iocus, ī m ხუმრობა
 addō, didī, ēre ვუმატებ, ვამატებ
 mittō, misī, ēre თავს ვანებებ,
 ვათავებ, ვგზავნი
 ioculāria, ium n pl. ხუმრობა

tenuis, e (adi.) წვრილი, ნაზი,
 თხელი
 pendē, pependī, ēre ვკიდივარ,
 დაკიდებული (ჩამოკიდებუ-
 ლი) ვარ; pendet tenui filo –
 ბეწვზე ჰკიდია
 filum, ī n ძაფი
 garrulus, a, um მოლაპარაკე,
 ლაპარაკის მოყვარული
 quot...tot რამდენიც ... იმდენი
 bis (adv.) ორჯერ
 citō (compar. citius, superl.
 citissime) ჩქარა, სწრაფად
 stilus, ī m სტილუსი, პაგარა ჯო-
 ხი წვეტიანი ბოლოთი ცვი-
 ლიან დაფაზე (ფირფიტაზე)
 საწერად, ხოლო ბლაგვი ბო-
 ლოთი საწერის წასამლელად
 tabella, ae f პაგარა საწერი
 დაფა, საწერი ფირფიტა
 mūs, mūris m თაგვი
 mulcē, mulsī, ēre ვარბილებ,
 ვაწყნარებ
 audāx, ācis (adi.) მამაცი
 reportō, āvī, āre მოვიპოვებ,
 უკან მიმაქვს
 herī (adv.) გუშინ
 prōmittō, misī, ēre ვპირდები
 irrumpō, rūpī, ēre შევალწევ
 Africa, ae f აფრიკა, რომის
 პროვინცია
 tradūcō, dūxī, ēre გადავსვამ,
 გადავყავს
 castellum, ī n ციხე-სიმაგრე

§13 LECTIO TERTIA DECIMA

შედსართავი სახელების
ხარისხები და მათი ბრუნება
ხარისხთა სუპლეტური
წარმოება
Quam კავშირი შედარებით
ხარისხთან

Ablativus comparationis
Supinum I
Participium perfecti passivi
შმნის 4 ძირითადი ფორმა

De Solone et Croeso

Solo, ille sapiens, qui leges utilissimas Atheniensibus scripsit, terras alienas libenter visitabat. Aliquando Croesus, Lydiae rex, Solonem invitavit, nam divitias suas viro sapienti ostendere desideravit. Croesus Solone divitior, sed Solo Croeso sapientior erat. Croesus, qui se ipsum felicissimum putabat (nam divitissimus erat), Solonem interrogavit: "Quem tu, vir sapiens, omnium hominum felicissimum putas?" Solo respondit: "Tellum* Atheniensem felicissimum puto, nam filios bonos honestosque educavit et ipse pro patria pugnans morte honestissima vitam finivit." Alios quoque viros, qui mortem honestam habuerant, nominavit; tum rex iratus: "Nonne me felicissimum omnium hominum putas? Quis enim pulchriores vestes, splendiores gemmas, aedificia ampliora habet?" "O rex – inquit Solo – nunc te divitem et regem video, sed felicem non prius te nominabo, quam vitam bona et honesta morte finiveris." Hoc responsum minime regi placuit, et Solo regnum eius reliquit.

* Tellus – გელესი, საკუთარი სახელი.

სოლონის პორტრეტი.
გამოსახულება ბერძნულ მონეტაზე

De varietate morum (Tacitus -ის მიხედვით)

Magna est varietas morum populorum. Ut regiones dissimillimae sunt, ita mores incolarum dissimillimi sunt. Aliis temporibus* populis alii mores sunt. Dissimillimi erant mores Germanorum antiquorum et Romanorum.

Romani magnificentissima aedificia et celeberrimas urbes habebant. Domus Germanorum humillimae et angustissimae erant. Nonnullae gentes Germanorum temporibus Caesaris certas sedes non habebant. Romani habebant templa pulcherrima et simulacra deorum pretiosa, Germani simulacra et imagines deorum non habebant.

* aliis temporibus – სხვადასხვა დროს (abl. temporis).

Ad Ciceronem (Catullus)

Dissertissime* Rómulf nepótum,
Quót sunt quótque fuére , Márce Túlli,
Quótque póst aliís erúnt in ánnis,
Grátíás tibi máxímás Catúllus
Ágit péssímus ómniúm poéta,
Tánto péssímus ómniúm poéta,
Quánto t(u) óptímus ómniúm patrónus.

Marcus Tullius Cicero

* მახვილებით აღნიშნულია ხალექსო საზომის არსისებუი. ფრჩხილებში მოთავსებული სმოვანი არ იკითხება.

Sententiae:

1. Carissimo amico – უპეირფასეს მეგობარს.
2. Honesta mors turpi vita beator – სასახელო სიკვდილი სამარცხეინო სიცოცხლეზე უფრო სანატრელია.
3. Consultor homini tempus utilissimus – დრო ადამიანის საუკეთესო მრჩეველია.
4. Potior est, qui prior est – ვინც პირველია, ის ძლიერია.
5. Homines ratio agit – ადამიანებს გონება წარმართავს.
6. Nihil stultius est, quam superbia hominis divitis – არაფერი არ არის იმაზე სულელური, ვიდრე მდიდარი ადამიანის ამპარტავნება.
7. Citius, altius, fortius – უფრო სწრაფად, უფრო მაღლა, უფრო ძლიერად (ოლიმპიურ მედალზე ამოგვიფრული სიგყვები).
8. Omnia mea mecum porto – ყველაფერს ჩემსას თან დავაგარებ.
9. Domus propria – domus optima – საკუთარი სახლი ყველა სახლზე უკეთესია.
10. Vulgus pessimus rerum interpres (Seneca) – ბრბო ყველაზე უარესი მსაჯულია.
11. Pedibus timor addit alas – შიში ფეხებს ფრთებს შეასხამს.

გრამატიკა

ზედსართავი სახელების ხარისხები (დადებითი, შედარებითი, აღმატებითი)

Gradus positivus* – beātus, a, um – ბედნიერი.

Gradus comparativus* – beāt-ior, beāt-ior, beāt-ius – უფრო ბედნიერი.

Gradus superlativus* – beāt-issimus, a, um – უბედნიერესი.

* Posit. და superl. იბრუნვის I და II კანკელდობის სახელების მსგავსად.

Compar. იბრუნვის III კანკელდობის თანხმოვანფუძიანი ბრუნებით.

	m, f		n	
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	beāt-ior	beāt-ior-ēs	beāt-ius	beāt-ior-a
Gen.	beāt-ior-is	beāt-ior-um	beāt-ior-is	beāt-ior-um
Dat.	beāt-ior-ī	beāt-ior-ibus	beāt-ior-ī	beāt-ior-ibus
Acc.	beāt-ior-em	beāt-ior-es	beāt-ius	beāt-ior-a
Abl.	beāt-ior-e	beāt-ior-ibus	beāt-ior-e	beāt-ior-ibus
Voc.	beāt-ior	beāt-ior-es	beāt-ius	beāt-ior-a

Superl. -issimus-ზე:

dīves, dīvitis – მდიდარი; dīvit-ior, dīvit-ius, dīvit-issimus ან dīt-ior, -ius, dīt-issimus.

magnificus, a, um – დიდებული; magnificent-ior, -ius; magnificent-issimus.

Superl. -limus-ზე (აქეთ -lis-ზე დაბოლოებულ ზედსართავ სახელებს):
simi-lis, e – მსგავსი; simil-ior, -ius; simil-limus.

humilis, e – დაბალი; humil-ior, -ius; humil-limus.

Superl. -rimus-ზე (აქეთ -er-ზე დაბოლოებულ ზედსართავ სახელებს):
cel-er – ჩქარი; celer-ior, -ius; celer-rimus.

pulch-er, -chra, -chrum – ლამაზი; pulchr-ior, -ius; pulcher-rimus.

ხარისხთა სუბლექტური წარმოება

positivus		comparativus	superlativus
māgnus, a, um	დიდი	māior, māius	maximus, a, um
parvus, a, um	პატარა	minor, minus	minimus, a, um
bonus, a, um	კარგი	melior, melius	optimus, a, um
malus, a, um	ცუდი	pēior, pēius	pessimus, a, um
multī, ae, a	ბევრი	plūrēs, plūra*	plūrimī, ae, a

* gen. plūrium.

“Quam” კავშირი შედარებით ხარისხთან

Lacus (nom.) minor est, quam mare (nom.) – გბა უფრო პატარაა, ვიდრე ზღვა.

Ver (nom.) pulchrius est quam hiems (nom.) – გაზაფხული უფრო ლამაზია, ვიდრე ზამთარი.

Ablativus comparationis (“quam” კავშირის გარეშე) – შედარების abl.

Lacus (nom.) minor est mari (abl.) – გბა ზღვაზე პატარაა.

Ver (nom.) pulchrius est hieme (abl.) – გაზაფხული ზამთარზე ლამაზია.
mari, hieme – abl. comparationis.

Supinum I

ზმნის ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა. იწარმოება ზმნის ფუძე + **-tum** (-**sum**). ზოგიერთ ზმნაში ფუძე ფონეტიკური პროცესების გამო შეცვლილი შეიძლება იყოს. იხმარება მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან და მიზანს გამოხატავს.

video – vi-**sum** – სანახავედ; accipio – accep-**tum** – მისაღებად; amō – amā-**tum** – შესაყვარებლად; doceo – doc-**tum** – სასწავლად; audio – audi-**tum** – მოსასმენად; dicere – dic-**tum** – სათქმელად.

venio visitat**um** – მივიღივარ დასათვალიერებლად, მოსანახულებლად.

ზმნის ოთხი ძირითადი ფორმა

მიაქციეთ ყურადღება pf.-ის ფუძის წარმოებას!

praes.	pf.	supin. I	inf. praes.
amō	amāvī	amātum	amāre
habeō	habuī	habitum	habēre
iubeō	iussī	iussum	iubēre
audiō	audīvī	audītum	audīre
vīvō	vīxī	vīctum	vivēre
mittō	mīsī	missum	mittēre
relinquō	reliquī	relictum	relinquēre
faciō	fēcī	factum	facēre
veniō	vēnī	ventum	venīre
metuō	metuī	(metūtum)	metuēre

dēfendō	dēfendī	dēfēnsūm	dēfendēre
animadvertō	animadvertī	animadversūm	animadvertēre
dō	dedī	datum	dāre
stō	stetī	statum	stāre
capīō	cēpī	captum	capēre
trahō	trāxī	tractum	trahēre
dūcō	dūxī	ductum	ducēre

Participium perfecti passivi (p.p.p.) – pf. pass.-ის მიმღეობა

Supinum I-ის ფუძე + -us, a, um:

doceō	doct-us, a, um	ნასწაველი
accipiō	accept-us, a, um	მიღებული
audiō	audit-us, a, um	მოსმენილი
agō	act-us, a, um	გაკეთებული
gerō	gest-us, a, um	მოგანილი, ჩადენილი
mittō	miss-us, a, um	გაგზავნილი
pellō	puls-us, a, um	ღევნილი
rēcedō	recess-us, a, um	უკან დაბრუნებული, წასული
trahō	tract-us, a, um	წათრეული
vincō	vict-us, a, um	დამარცხებული
videō	vis-us, a, um	დანახული
relinquō	relict-us, a, um	დატოვებული
īnstruō	īnstruct-us, a, um	აშენებული

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ და ყურადღება მიაქციეთ gen. partitivus-ს:

1. Quid est omnium inimicissimum homini? Alter homo. 2. Reges Persarum potentissimi fuerunt omnium regum Asiae. 3. Homerus optimus est poëtarum. 4. Epistula fratris brevissima erat. 5. Roma est urbs clarissima. 6. Optimus hominum es homo. 7. Turpe est Latine nescire. 8. Melius sero, quam nunquam.

2. თარგმნეთ. აღნიშნეთ, რომელია abl. comparationis და შემდეგ იგივე წინადადება quam კავშირით გადმოცეთ:

1. Fama nihil est celerius. 2. Pax melior est bello. 3. Nihil est victoria dulcius. 4. Patria civibus carior est vita. 5. Mors mihi est servitute facior.

6. Quis vivit te honestior? 7. Terra maior est luna, minor sole. 8. Lux est sonitu velocior. 9. Aurum gravius est argento. 10. Aër levior est aqua.

3. აბრუნეთ: is exercitus maior, ea res optima, ille fructus dulcis, maxima pars.

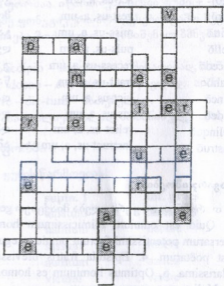
4. აწარმოეთ ზელსართავთა ხარისხები:
longus, brevis, gravis, honestus, velox, fortis, celer, utilis, pauper, humilis.

5. ზელსართავი სახელი brevis, e შეუთანხმეთ არსებით სახელს ბრუნვაში, სქესა და რიცხვში:
verbo ..., itinera ..., vitam ..., sermonibus ..., aetas ..., amorum ..., iuventutis ....

6. Aenigma:

განსაზღვრეთ ქვემოთ მოცემულ მიმღებობათა inf. praes. act. და ჩასვით კროსვორდში.

- actus
- armatus*
- auditus
- expugnatus**
- gestus
- instructus
- missus
- neglectus
- paratus
- pulsus
- recessus
- relictus
- servatus
- tractus
- visus
- victus

* armā-re - ვიარაღდება

**expugna-re - იერიშით ვიღებ

7. განსაზღვრეთ არსებითი და ზელსართავი სახელების ბრუნვა და სქესი:
civitati Romanae, omnium legum, militis fortis, innumerabiles hostes, virginibus nobilibus, hiemis longae, verba volucra, equo celeri, locus communis.

8. თარგმნეთ:

1. პომპროსი ყველაზე ცნობილია ბერძენ პოეტოვან. 2. ყველა სამუშაოდან უძნელესს აკეთებ. 3. ძველი (superl.) მეგობარი საუკეთესო მეგობარია. 4. უმამაცესი მებრძოლი. 5. ადამიანთა შორის უბედნიერესი. 6. ძნელი საქმე. 7. უფრო ადვილი გზა.

9. განსაზღვრეთ (ლექსიკონის დახმარებით), რომელი ლათინური სიტყვებიდან მომდინარეობს:

ომნიბუსი, კომუნალური, კომუნიზმი, ასიმილაცია, დისიმილაცია, კონსერვატორი, არგისტი, აბრევიატურა, მაიორი, ოპტიმისტი, პლურალიზმი, პესიმიზმი, ამპლიტუდა, პლემბეი, სოლარიუმი, ვიზიტი, დისპუტი, კორექტურა, ექსპერტი, ოპუსი, ვეგო, აგიტაცია, აგიტატორი.

ლექსიკონი:

Solō(n), ōnis m სოლონი, ათენელი კანონმდებელი, არქონტი ძვ. წ. 594 წ., ერთ-ერთი შეიდ ბრძენთაგანი; გარდ. ძვ. წ. 559 წ.

Croesus, ī m კროსოსი, ლიდიის მეფე დაახლ. ძვ. წ. 560-546 წწ., ცნობილი თავისი სიმდიდრით; დაამარცხა კიროსმა sapiēns, entis (adi.) ბრძენი, ჭკვიანი; subst. m ბრძენი

ūtilis, e (adi.) გამოსადეგი სასარგებლო, მომგებიანი

Lydia, ae f ლიდია, ქვეყანა მცირე აზიაში, რომლის დედაქალაქი იყო Sardes-
dīvitiāe, ārum f სიმდიდრე, განძეულობა

ostendō, tendī, tentum, ėre ვუჩვენებ, ვავენ, აღმოვაჩენ

dēsiderō, āvī, ātum, āre მსურს, მინდა

dīves, itis (adi.) მდიდარი putō, āvī, ātum, āre ვთვლი, მიმაჩნია, ვფიქრობ, მგონია honestus, a, um ღირსეული, წესიერი, პატიოსანი, პატიეცემული

mors, tis f სიკვდილი nōnne ხომ, განა არ splendidus, a, um ბრწყინვალე gemma, ae f ძვირფასი ქვა prius (adv.) ვიდრე, სანამ minimē (adv. superl.) ყველაზე

ნაკლებად placeō, uī, itum, ėre მოვწონვარ varietās, ātis f სხვადასხვაგვარობა, განსხვავებულობა ut...ita როგორც ... ისე

dissimilis, e (adi.) განსხვავებული, არამსგავსი ceber, bris, bre ცნობილი, სახელოვანი

humilis, e (adi.) დაბალი, პაგარა

sēdēs, is f ადგილსამყოფელი,
მუდმივი საცხოვრებელი
ადგილი, სამშობლო
pretiōsus, a, um ძვირფასი,
ბრწყინვალე
imāgō, inis f სურათი, გამოსა-
ხულება
Catullus, ī m კატულუსი, Gaius
Valerius Catullus, რომაელი
პოეტი, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ.
87 წ. ვერონაში, გარდ.
დაახლ. ძვ. წ. 54 წ. რომში
dissertissimus, a, um (superl.
dissertus-დან) მჭევრმეტყვე-
ლი, მეტად ენამჭვერი
nepōs, ōtis m შვილიშვილი,
შთამომავალი
quot (adi. indecl.) რამდენი
cārus, a, um ძვირფასი, საყვა-
რელი
turpis, e (adi.) სამარცხვინო
beātus, a, um ბედნიერი, ნებარი
cōnsultor, ōris m მრჩეველი
potis, e (adi.) ძლიერი, შემძლე;
potior, ius (compar.) უფრო
მნიშვნელოვანი, უკეთესი
prior, us (comp.) პირველი, წინა
ratiō, ōnis f გონება
fortis, e (adi.) ძლიერი, მამაცური
vulgus, ī n ხალხი, ბრბო

interpres, etis m, f ამხსნელი,
თარჯიმანი, შუამავალი,
კომენტატორი
ala, ae f ფრთა
addo, didī, ditum, ēre ეუმატებ,
ვაძლევ
pēs, pedis m ფეხი
timor, ōris m შიში
lacus, ūs m ტბა
mare, is n ზღვა
epistula, ae f წერილი
fāma, ae f ხმა, ჭორი
celer, eris, ere ჩქარი
lūna, ae f მთვარე
vēlōx, ōcis ჩქარი, მოხერ-
ხებული
gravis, e (adi.) მძიმე
levis, e (adi.) მსუბუქი
sermō, ōnis m საუბარი
innumerābilis, e (adi.) უთვალავი,
უამრავი
virgō, inis f ახალგაზრდა ქალი,
გოგონა
volucer, cris, cre ფრთამესხმუ-
ლი, ფრთიანი, მფრინავი
commūnis, e (adi.) საერთო,
საყოველთაო, ჩვეულებრივი
agitātio, ōnis f მოძრაობაში მო-
ყვანა, მოძრაობა
agitātor, ōris m მეეტლე, მეხრე

§14 LECTIO QUARTA DECIMA

Supinum II

Participium futuri activi

Infinitivus futuri activi

Infinitivus perfecti passivi

Perfectum indicativi passivi

Accusativus cum infinitivo (A c I)

Nominativus cum infinitivo (N c I)

De Alexandro (Paride) Priami filio

Antiquis temporibus in Asia fuit Troia, oppidum praeclarum. Ibi populus Troianorum sub Priamo rege vixit. Multos post annos filius Priamo natus est*, Alexander nomine. Sed oraculum regem monuit: "Neca Alexandrum! Alexander fax Troiae est!" Tum pater servum cum filio parvo in silvam misit; servum puerum interficere iussit. Servus, postquam in silvam venit, imperata regis non fecit; puerum non interfecit, sed in silva exposuit et reliquit. Ibi puer a pastoribus inventus et educatus est. Nomen autem pueri pastores ignoraverunt.

Aliquando puer in oppidum Troiam descendit et ludis Troianorum interfuit. Postquam multos Troianos vicit, Priamus rex Alexandrum animadvertit et interrogavit de patre et matre. Tum rex filium cognovit. Ita cuncti viderunt Alexandrum non interfectum, sed servatum et a pastoribus educatum esse. Quamquam multi Troiani verba oraculi metuerunt, Priamus filium a ceteris defendit et in aulam regis intrare iussit.

* natus est (pf. ind. pass.) - დაიბადა - nascor-დან - ვიბადები (deponens-ი - 886ა, რომელიც ფორმით არის პასიური, მნიშვნელობით კი - აქტიური).

De Ennio poeta et de Nasica

Nasica aliquando Ennium poetam visitatum venit. Cui ancilla dixit dominum domi non esse et sero domum venturum esse. Sed Nasica ei non credidit, nam sensit Ennium domi esse. Postridie poeta Nasicam visitatum venit et ostiarium rogavit: "Est-ne domi dominus tuus?" Tum Nasica, qui domi erat, clamavit se domi non esse. Tum Ennius: "Credis me vocem tuam non cognoscere?" At Nasica: "Ego ancillae tuae credidi, et tu mihi ipsi non credis me domi non esse?"

De Roma, ab anseribus servata

Aliquando a copiis Gallorum et a Brenno Italia vastata est. Romani magno praelio ad Alliam superati et fugati sunt, multi necati (sunt), oppida expugnata (sunt), Roma fere occupata est. Difficile erat servari. Nocte obscura Galli Capitolium, arcem urbis Romae, tentabant occupare, sed clamore anserum, deae Iunonis sacrarum avium, arx servata est: nam Manlius, vir fortissimus, vocibus milites ad arma vocaverat, et hostes fugavit. A gratis civibus* Manlius appellatus est Capitolinus.

* a gratis civibus – მაღლიერი მოქალაქეებისაგან.

De Demosthene, Graecorum celeberrimo, et fure

Demostheni fur quidam rem pretiosam arripuit, qui captus ita se defendere studebat: “Nesciebam id tuum esse”. Cui Demosthenes: “At id tuum non esse satis sciebas”.

Sententiae:

დემოსთენე

1. A nullo diligitur, qui neminem diligit – არავის არ უყვარს ის, ვისაც თვითონ არავინ უყვარს.
2. Alea est iacta – წილი ნაყარია (გადმოცემით ეს სიგეყები წარმოთქვა იულიუს კეისარმა, როდესაც თავისი ლეგიონით მდინარე რუბიკონის გადალახვა და რომში ძალაუფლების ხელში ჩაგდება გადაწყვიტა ძვ. წ. 49 წლის 10 იანვარს. გამოთქმა იხმარება მტკიცედ მიღებული გადაწყვეტილების აღსანიშნავად).
3. Piger ipse sibi obstat – ზარმაცი თავის თავს თვითონ აფნებს.
4. Ab urbe condita (a. u. c.) – რომის დაარსებიდან.
5. Facile dictu, difficile factu – სათქმელად ადვილია, გასაკეთებლად ძნელი.
6. Salus populi – suprema lex (Cicero) – ხალხის კეთილდღეობა უზენაესი კანონია.
7. Post scriptum (P.S.) – პოსტ სკრიპტუმი (მინაწერი წერილზე).
8. Post factum – გაკეთებულის შემდეგ (ფაქტის შემდეგ).

9. Equi donati dentes non inspiciuntur – ნაჩუქარ ცხენს კბილებს არ უსინჯავენ.
10. Ave, Caesar (imperator)! Morituri te salutant! – მშვიდობა შენ, კეისარო (იმპერატორო)! სასიკვდილოდ განწირულნი მოგესალმებიან! (რომაელი გლადიატორების შეძახილი იმპერატორის კოლოზეუმში გამოჩენისას).
11. Patriae fumus igne alieno lucentior (est) – სამშობლოს კვამლი უცხოეთის ცეცხლზე უფრო ნათელია.

გრამატიკა

Supinum II

- გმნის ფუძე + **-tu (-su)**
facilis dictu – სათქმელად ადვილი.
terribile visu – შესახედავად საშიში.

Participium futuri activi

Supinum I-ის ფუძე + **-urus, a, um.**

praesens inf.	supinum I	part. fut. act.	
laudāre ქება	laudātum	laudāt-ūr-us, a, um	ის, ვინც შეაქებს
docēre სწავლება	doctum	doct-ūr-us, a, um	ის, ვინც ასწავლის (უნდა ასწავლოს)
facēre კეთობა	factum	fact-ūr-us, a, um	ის, ვინც გააკეთებს
accipēre მიღება	acceptum	accept-ūr-us, a, um	ის, ვინც უნდა მიიღოს (ვინც აპირებს მიღებას)
audire მოსმენა	auditum	audīt-ūr-us, a, um	ის, ვინც მოისმენს

Pf. ind. pass., inf. pf. pass., inf. fut. act.

p.p.p. + ყოფნა გმნა praes. -ში		
sg.		
1.	doctus, a, um sum მასწავლეს	missus, a, um sum გამაგზავნეს
2.	doctus, a, um es	missus, a, um es
3.	doctus, a, um est	missus, a, um est
pl.		
1.	docti, ae, a sumus	missi, ae, a sumus
2.	docti, ae, a estis	missi, ae, a estis
3.	docti, ae, a sunt	missi, ae, a sunt
Inf. pf. pass.		Inf. fut. act.
doctum, am, um esse		doct-ūr-um esse
missum, am, um esse		miss-ūr-um esse

Accusativus cum infinitivo (AcI)

კონსტრუქცია, რომელსაც დამატებითი დამოკიდებული წინადადების ფუნქცია აქვს. დამოკიდებული წინადადების ქვემდებარე acc.-შია, შემასმენელი – inf.-ში. მთავარი წინადადების პირიანი ზმნა გამოხატავს გრძნობას, ბრძანებას, თქმას, სურვილს და ა. შ. AcI იხმარება აგრეთვე უპირო გამოთქმებთან notum est, constat, oportet, debet და ა. შ. Inf.-ში მყოფი ზმნა ქართულად პირიანი ფორმით გადმოიყვება; მთავარ წინადადებას დამოკიდებული „რომ“ კავშირით უკავშირდება.

Scimus **magistrum** (acc.) **discipulum bonum laudare** (inf.). – ვიცი, რომ მასწავლებელი კარგ მოსწავლეს აქვს.

Scimus **magistrum** **discipulum bonum laudavisse**. – ვიცი, რომ მასწავლებელმა კარგი მოსწავლე შეაქო.

Nasica sensit **Ennium** **domi esse**. – ნასიკამ იგრძნო, რომ ენიუსი შინ იყო.

Nominativus cum infinitivo (NcI)

ზმნა, რომელიც act.-ში AcI-ს მოითხოვს, pass.-ში ქმნის კონსტრუქციას NcI. ლოგიკური ქვემდებარე nom.-შია, შემასმენელი კი განუსაზღვრელ ფორმაში. მთავარი წინადადების ზმნა ვნებით გვარშია. NcI იხმარება ზმნებთან videor – ჩანს, რომ (თითქოს) მე...; iubeor (vetor) – მე მიბრძანებენ (მიკრძალავენ); dicor – ამბობენ, რომ (თითქოს) მე...; putor (existimor, iudicor) – ფიქრობენ, რომ (თითქოს) მე ....

Romulus et Remus (nom.) **Romam condidisse** (inf.) **traduntur** – გადმოგვცემენ, რომ (გადმოცემის მიხედვით) რომულუსმა და რემუსმა დააარსეს რომი.

Amicus (nom.) **aegrotus fuisse** (inf.) **dicitur** – ამბობენ, რომ მეგობარი ავად იყო.

სავარჯიშოები:

I. თარგმნეთ:

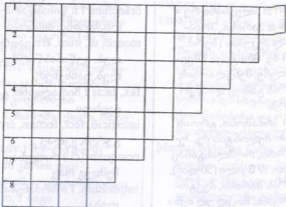
1. Menelaus cognovit Helenam a Paride raptam esse.
2. Thales, philosophus Graecus antiquus, docebat ex aqua constare omnia.
3. Legem brevem esse oportet.
4. Populi antiqui putabant Oceanum terram cingere.
5. Notum est non solem circum terram moveri, sed terram circum solem.
6. Edicta sunt praecepta magistratum populi Romani.

2. ამოხსენით კროსვორდი; რა სიტყვა გამოდის ვერტიკალურად პირველ სვეტში?

Aenigma:

Transverse (პორიზონტალურად):

1. ლათ.: სასტუმრო ოთახები, სტუმართმოყვარეობის გრადიცია.
2. ანტიკური თეატრის შემადგენელი ნაწილი.
3. ლათინურად: წამალი, სამშუალეობა.
4. ლათინურად: მსაჯი.
5. ლათინურად: გოგის შიგნით ჩასაცმული.
6. ლათინურად: ნაცვალსახელი ის სამშუალო სქესში.
7. ლათინურად: ქალაქი.
8. ლათინურად: წინდებული ქვეშ, ქვემოთ.

3. განსაზღვრეთ, რომელი ლათინური ფუძეებიდან არის წარმომდგარი შემდეგი სიტყვები და რა მნიშვნელობით იხმარება ისინი ქართულში: ალტერნატივა, იუსტიცია, მორალური, ნიპილისტი, რეალური, ელევატორი, უტილიტარული, სალტო, ტაქტიანი, ინსპექტორი, ორბიტა, დიქტორი, აგენტი, აქცია, ინსპექცია, კოოპერაცია, კოოპერატივი, ტანგენსი, კოტანგენსი, კომპონენტი, კომპოზიცია, ექსპონატი.

4. ყოველ წინადადებას დაურთეთ წინ "notum est" და გადააკეთეთ ის ამ გამოთქმის შესაბამისად:

1. Salus rei publicae suprema lex est.
2. Tantalus, Iovis filius, rex Phrygiae, omnibus deis clarus erat.
3. Iuppiter iussit eum admitti ad convivia deorum.

5. აწარმოეთ part. praes. act.-ის, p.p.p.-სა და part. fut. act.-ის ფორმები შემდეგი ზმნებიდან:

cogĕre, tangĕre, elevāre, donāre, inspicĕre, pingĕre, accipĕre.

6. თარგმნეთ, ჩასვით ზმნები praes. -ში:

1. Vidi te accurere.
2. Cur non venisti?
3. Vidistine filios vicini?
4. Syrus portas aperuit.
5. Pueri in campum misi sunt.
6. Aequi in campum ducti sunt.
7. Pueri ab arbore descenderunt.
8. Arbor ab equis in altam tracta est.
9. Num equos metuistis, pueri?
10. Quid dixisti, pater?
11. Copiae castellum fecerunt.
12. Oppidum ab incolis defensum est.

ლექსიკონი:

Alexander, drī m ალექსანდრე = Paris, idis m პარისი, პრია-მოსისა და ჰეკუბას (ბერძ. ჰეკაბეს) ძე; მოიგაცა მშვენიერი ელენე, მენელაოსის ცოლი, რის გამოც დაიწყო გროის ომი

Priamus, I m პრიამოსი, გროის მეფე; ლაომედონტის ძე, ჰეკუბას ქმარი, რომლისგანაც მას ჰყავდა 19 შვილი (50-დან), მათ შორის პარისი, პექტორი და სხვანი. მოკლულ იქნა აქილევსის შვილის, პიროსის მიერ

Trōia, ae f ტროა = Ilion ილიონი praeclārus, a, um ცნობილი, სახელგანთქმული, ბრწყინვალე

vīvō, vīxī, vīctum, ĕre ვცხოვრობ ნāscor, nātus sum, nāscī (depon.) ვიბადები, ვიქმნები, წარმოვიშვები

nōmen, inis n სახელი; nōmine სახელად

ōrāculum, I n წინასწარმეტყვე-ლი, მისანი; მისნობა

moneō, uī, itum, ĕre ვაფრთხი-ლებ, ვუწინასწარმეტყვე-ლებ, ვახსენებ

fax, facis f ჩირალდანი, განჯვა, ცეცხლი

interficiō, fēcī, fectum, ĕre ეანად-გურებ, ვკლავ

postquam (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ რაც

imperātum, I n ბრძანება, დავა-ლება

expōnō, posuī, positum, ĕre გამო-ვუენ, ვუშვებ, გადავსვამ

pāstor, ōris m მწყემსი

inveniō, vēnī, ventum, ĩre შემოხ-ვევით ვპოულობ, აღმოვაჩენ

Ignōrō, āvī, ātum, āre არ ვიცი dēscendō, scendī, scēnsum, ĕre ჩავდივარ

lūdus, I m თამაში

intersum, fuī, esse ვმონაწილე-ობ, ვესწრები

animadvertō, tī, sum, ēre ვამჩნევ, ყურადღებას ვაქცევ
 pater, tris m მამა; pl. მშობლები, წინაპრები
 māter, tris f დედა
 cūnctus, a, um ყველა
 metuō, uī, (ūtum), ēre მეშინია
 aula, ae f სამეფო სასახლე
 Ennius, I m ენიუსი; Quintus Ennius-ი Rudiae-დან (კალაბრია), რომაული ეპოსის ფუძემდებელი და ლათ. პოემიის შემქმნელი; ანალების, გრაგედიების, კომედიებისა და სხვათა ავტორი (ძვ. წ. 239-169 წწ.)
 Nāsīca, ae m (“წვეტიანცხვირიანი”) ნასიკა, სციპიონების გვარის კოგნომენი
 ancilla, ae f მსახური ქალი, მონაქალი
 postrīdiē (adv.) მეორე დღეს
 ōstiārius, I m კარისკაცი
 at (ci.) მაგრამ, თუმცა, პირიქით
 ānser, eris m, f ბაგი
 Brennus, I m ბრენუსი, გალების წინამძღოლი, რომელიც შეიჭრა იტალიაში ძვ. წ. 390 ან 387 წ. და დაამარცხა რომაელები მდ. ალიასთან
 expūgnō, āvī, ātum, āre ვიკავებ, იერიშით ვიღებ, ვიპყრობ, ვანადგურებ, ვამარცხებ
 Allia, ae f მდ. ალია, გიბერისის მარცხენა შენაკადი რომის ჩრდილოეთით, ადგილი, სადაც რომაელები დამარ-

ცხდნენ გალებთან ბრძოლაში ძვ. წ. 390 წ.
 obscūrus, a, um ბნელი
 Capitōlium, I n კაპიტოლიუმი, კაპიტოლიუმის ბორცვის ყველაზე მაღალი წერტილი რომში, ფორუმის დასავლეთით, სადაც იდგა იუპიტერის, იუნოსა და მინერვას ტაძრები
 arx, cis f ციხე, ციხე-სიმაგრე, ბორცვი, მწვერვალი
 clāmor, ōris m ყვირილი
 Iūnō, ōnis f იუნო, საგურუნუსისა და რეას უფროსი ქალიშვილი, იუპიტერის და და ცოლი; გაიგივებული ბერძ. პერასთან; მარსის, ვულკანუსისა და სხვათა დედა, ქორწინებისა და ოჯახის მფარველი ქალღმერთი
 Marcus Mānlius Capitōlinus მანლიუსი, კონსული ძვ. წ. 392 წ., რომელმაც გადაარჩინა კაპიტოლიუმი ლამით გალების თავდასხმისაგან ძვ. წ. 390 წ.
 grātus, a, um მადლიერი
 Capitōlinus, a, um კაპიტოლიუმის, კაპიტოლიელი
 Dēmōsthenēs, is (I) m დემოსთენე, დემოსთენეს ძე, უდიდესი ბერძენი ორატორი ატიკიდან (ძვ. წ. 381-322 წწ.)
 fūr, fūris m, f ქურდი
 arripīō, ripuī, reptum, ēre (ხელს) ვტაცებ

ita (adv.) ასე
 se defendere თავის დაცვა
 nullus, a, um (pron. neg. adi.)
 არავინ, არც ერთი
 diligō, lēxī, lēctum, ēre პატივს
 ვცემ, ვაფასებ, მიყვარს
 iaciō, iēcī, iactum, ēre ვისვრი,
 ვაგდებ
 piger, gra, grum მარმაცი
 suī (gen.), sibi (dat.); acc. და abl.
 sē (pron. refl.) თვითონ,
 თავი, მას
 obstō, stitī, stātum, āre ხელს ვუშ-
 ლი, ვეწინააღმდეგები, წინ
 ვუღკები
 condō, didī, ditum, ēre ვაფუძნებ,
 ვაარსებ
 ēdictum, ī n ედიქტი, განცხადება,
 ბრძანება
 salūs, ūtis f კეთილდღეობა, ჯან-
 მრთელობა, ბედნიერება
 suprēmus, a, um უმაღლესი, უზე-
 ნაესი
 inspicī, spexī spectum, ēre ვუყუ-
 რებ, ვამოწმებ, ვათვალიე-
 რებ
 fūmus, ī m ბოლი, კვამლი
 lūcēō, xī, -, ēre ვანათებ, ნათე-
 ლი ვარ
 exīstimō, āvī, ātum, āre ვთვლი,
 ვფიქრობ
 iūdicō, āvī, ātum, āre ვწყევტ,
 ვთვლი, ვფიქრობ
 Rōmulus, ī m რომულუსი, რეა
 სილვიასა და მარსის შვილი,
 რემუსის გყუპი ძმა, რომის
 მითიური დამაარსებელი და

მისი პირველი მეფე
 (ძვ. წ. 753-716 წწ.)
 Remus, ī m რემუსი, რომულუსის
 გყუპი ძმა, რომელიც რომუ-
 ლუსმა მოკლა
 trādō, didī, ditum, ēre გადავცემ,
 ვაცნობებ, ვანდობ
 vetō, uī, itum, āre ვკრძალავ
 hospitālia, ium n სასტუმრო
 ოთახები
 arbiter, trī m მსაჯი
 Thalēs, ētis (is) m თალესი,
 მილეტელი ფილოსოფოსი,
 ერთ-ერთი შვიდ ბრძენთა-
 განი
 oportet, uit, -, ēre (impers.) საჭი-
 როა, უნდა, შეჰფერის
 cingō, cinxī, cinctum, ēre გარს
 შემოვარგყამ
 circum (+acc.) გარშემო
 movēō, mōvī, mōtum, ēre ვმოძ-
 რაობ, ვამოძრავებ
 admittō, mīsī, missum, ēre ვიღებ,
 შემოვუშვებ
 convivium, ī n ნადიმი
 ēlevō, āvī, ātum, āre ვწვევ, ვამცი-
 რებ
 pingō, pīnxī, pictum, ēre ვხატავ,
 ვქარგავ
 accurrō, currī, cursum, ēre მოვი-
 ბივარ
 tractō, āvī, ātum, āre მიმაქვს,
 მივათრევ
 num (adv.) ხომ არ, ნუთუ, განა

§15 LECTIO QUINTA DECIMA

Plusquamperfectum indicativi passivi

Futurum II passivi

Ablativus causae

De causa belli Troiani

Erant nuptiae Pelei, regis Thessaliae, et Thetidis deae. Omnes dei invitati erant praeter Discordiam. Dea Discordia ira commota est* et malum aureum inter epulantes iactavit, in quo inscriptum erat "Pulcherrimae". Diu Iuno, Minerva et Venus de malo certaverunt. Denique iussu Iovis a Mercurio ad Paridem (Alexandrum), regis Priami filium, ductae erant. Iuno Paridi potentiam, Minerva sapientiam, Venus Helenam, pulcherrimam mulierem promisit. Paris Veneri malum tradidit. Paulo post a Priamo patre in Graeciam missus est. Ibi Helenam Menelai regis uxorem, rapuit et secum in oppidum Troianorum duxit. Hinc bellum Troianum incipitur. Decem annos ad Troiam frustra pugnatum est. Incolae oppidum magna virtute defenderunt. Denique Troia a Graecis dolo capta et deleta est.

* ira commota est – რისხვით შეძრულ იქნა, განრისხდა (abl. causae).

პარისის სამსჯავრო: პერმესს მიჰყავს სამი ქალღმერთი – ათენა, პერა და აფროდიტე პარისთან, რომელიც ცხერებს მწყემსავს და უკრავს ლირაზე

De praeceptis imperatoris

Imperator ad milites (qui iam pridem convocati erant): "Milites fortissimi estis, certum est*, et fortiter hodie pugnabitis. Si hostes a vobis victi erunt**, praemia vobis dabuntur. Si classis hostium superata erit, miles, qui primus navem hostium ascenderit, corona navali vel rostrata ornabitur. Si captivi a vobis Romam adducti erunt, praemia multa vobis dabuntur. Hostem depellere, patriam servare debetis. Miles, qui alium periculo liberaverit et vitam ei servaverit, corona civica ornabitur."

* certum est – უპიკველია.

** Si hostes ... victi erunt (ind.) ... – თუ მტრები ... დამარცხდებიან ... (si realis პირობითი წინადადება).

corona civica – მუხის ფოთლების გვირგვინი, განკუთვნილი რომელიც მოქალაქეთა ხსნისათვის წარწერით: ob civem servatum – მოქალაქის ხსნისათვის.

corona rostrata – ოქროს გვირგვინი, ეძლეოდა მებრძოლს, რომელიც პირველი დაადგამდა ფეხს მტრის ხომალდზე (rostrum, i n – ხომალდის ცხერი). ამ გვირგვინს corona navalis-საც უწოდებენ (navis, is f – ხომალდი).

corona muralis – ოქროს გვირგვინი, რომელიც გადაეცემოდა მეომარს, რომელიც პირველი ავიღოდა მტრის ქალაქის ზღუდებზე (murus, i m – კედელი).

Facetia:

Mater: Quid est? Quid agitis? Oh, mei pulchri flores!
Puer et puella: O, mater! Autumnus est!
Folia iam cadunt! Tempore autumni rami nudi, sine foliis sunt.

Sententiae:

1. Repetitio est mater studiorum – გამეორება ცოდნის დედაა.
2. Honores mutant mores, sed raro in meliores – პატივი ცელის ხასიათს, მაგრამ იშვიათად უკეთესობისაკენ.
3. O tempora, o mores! (Cicero) – ო დრონი, ო ჩვეულებანი!
4. Omnia praeclara – rara – ყველაფერი მშვენიერი იშვიათია.
5. Latet anguis in herba – გველი ბალახში იმალება.
6. Mors et vita in manibus linguae – ენის ხელშია სიკვდილ-სიცოცხლე (ენამან ჩემმან მიმგრო მე).
7. Nemo solus satis sapit (Plautus) – მარტო ერთი კაცის ჭკუა საკმარისი არ არის.
8. Nemo sapiens, nisi patiens – არავეინაა ბრძენი, თუ ის არ არის მომთმენი.
9. Ver, aestas, autumnus, hiems, redit annus in annum;
Omnia cum redeunt, homini sua non redit aestas – გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა, მამთარი, წლები ბრუნავს; თუმცა ყველაფერი ბრუნდება, ადამიანს თავისი ცხოვრების წლები აღარ დაუბრუნდება.
10. Stultum est* timere, quod vitari non potest** (Syrus) – სისულელეა გეშინოდეს იმისი, რაც გარდაუვალია (რისი თავიდან აცილება შეუძლებელია).
11. A priori – აპრიორი, თავიდანვე, წინასწარ.

* stultum est – სისულელეა.

** potest – praes. ind. act. p. III sg. possum, potui, posse-დან შემოიღია.

გრამატიკა

ზმნების უღლება ppf. ind. pass.-სა და fut. II pass.-ში

	Ppf. ind. pass.	Fut. II ind. pass.
	p.p.p. + ყოფნა ზმნა impf.-ში	p.p.p. + ყოფნა ზმნა fut.-ში
	შემიყვარეს (შეცუვარებივარ)	შემიყვარებენ
	sg.	
1.	amā-tus, a, um eram	amā-tus, a, um erō
2.	amā-tus, a, um erās	amā-tus, a, um eris
3.	amā-tus, a, um erat	amā-tus, a, um erit
	pl.	
1.	amā-ti, ae, a erāmus	amā-ti, ae, a erimus
2.	amā-ti, ae, a erātis	amā-ti, ae, a eritis
3.	amā-ti, ae, a erant	amā-ti, ae, a erunt

Ablativus causae – მიზეზის abl.

გვიხვენებს მოქმედების მიზეზს. უპასუხებს კითხვამ რის გამო?

Servus metu poenae aufugit – მონა გაიქცა სასჯელის შიშით.

ხშირად abl.-ის ფორმასთან **p.p.p.** ღვას, რომელიც შეიძლება არ ითარგმნოს:

metu coactus (p.p.p.) – შიშით იძულებული – შიშისაგან.

timore perterritus (p.p.p.) – შიშისაგან დამფრთხალი – შიშით, შიშისაგან.

aviditate inflammatus (p.p.p.) – სიხარბით ანთებული – სიხარბისაგან, სიხარბით.

საეარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. *Romulus et Remus, ut fama est, in eodem loco, ubi a pastore educati erant, urbem condere statuerunt.* 2. *Xerxes, ubi cum copiis Athenas intravit, omnes fere sacerdotes, qui in arce Athenarum manserant et ab eo inventi erant, necavit urbemque incendio delevit.* 3. *Orpheum poetam numquam fuisse Aristoteles docet.* 4. *Cicero multis verbis senatum monet rem publicam Romanam magno in periculo esse.* 5. *Theatra Graecorum et Romanorum clara erant. Reliquiae eorum hodie quoque a multis visitantur.*

2. თარგმნეთ:

De Gaius Plinio Caecilio Secundo

Gaius Caecilius Caecilii et Plinae filius erat. Cum Gaius adolescentulus erat, pater eius mortuus est. Tum a Plinio, matris fratre, adoptatus est. Gaius nomen Caecilio a patre erat, ab avunculo autem, a quo adoptatus erat, Plinio; inde nomen eius: Gaius Caecilius Plinius Secundus. Scimus Plinium Calpurniam, uxorem suam, valde amavisse*. Litteras ad amitam uxoris suae, Calpurniam Hispullam, a qua Calpurnia educata erat, et ad prosocerum eius Calpurnium saepe scripsit, quibus virtutes uxoris suae laudabat. In Plinii epistulis legimus Calpurniam non solum pulchram, sed etiam doctam puellam fuisse, libros Plinii legisse, versus eius cantavisse, et cithara formavisse; magistrum musicae non habuisse, sed amorem illi magistrum fuisse.

* scimus Plinium ... amavisse (Acl) – Calpurniam – პირდაპირი დამატება.

3. აწარმოეთ *impf. ind. pass.-ის, pf. ind. pass.-ის p. II-სა და fut. II ind. pass.-ის* ფორმები შემდეგი ზმნებიდან:
statuère, ponère, ducère, damnäre, invenire.

4. რომელი ლათინური სიტყვებიდან მომდინარეობს:
ეესტი, რემისტორი, პოზიცია, პროდუქტი, პაციენტი, სიმულანტი, რეპეტიცია, პერბარიუმი, რელიქვია, ინიციატივა, ინიციატორი, ნავიგაცია.

5. გახსენით ფრჩხილები და დაალაგეთ წინადადება *AcI-ს* გამოყენებით:

1. *Aristippus ad oram Rhodi agitatus erat (nobis notum est) et Rhodi multis donis donatus est (amici domi narrant).* 2. *In patriam renavigare nondum in animo habet (amicis Aristippus narrat).* 3. *Spectaculis, quae Romam olim spectabant, vos non delectamini (non ignoramus).* 4. *Multi viri tum in arena sunt (constat).*

6. რატომ პქვია ასეთ ოთხკუთხედს მაგიური? რამდენი სიტყვის ამოკითხვა შეიძლება ამ ოთხკუთხედში?

M	A	R	E
A	M	O	R
R	O	M	A
E	R	A	M

7. გადაიყვანეთ წინადადება *act.-დან pass.-ში*:

1. *Vos salutamus.* 2. *Nos ipsi hos cibos parabimus.* 3. *Amicos ad aegrotum vocavistis.* 4. *Eum adiuvamus.* 5. *Medicus te visitabit.* 6. *Quis vestrum eum vocaverat?*

ლექსიკონი:

nuptiae, ārum f (pl.) ქორწილი
Pēleus, eī m პელეუსი, მირმიდონელთა მეფე, ერთ-ერთი არგონავგთაგანი, აქილეუსის მამა
Thessalia, ae f თესალია, ქვეყანა ჩრდილოეთ საბერძნეთში

Thetis, idis f თეტისი, ზღვის ქალღმერთი, ნერეუსის ასული, პელეუსის ცოლი, აქილეუსის დედა
praeter (+acc.) გარდა
Discordia, ae f დისკორდია, განხეთქილების ქალღმერთი

epulō, -, -, āre ვქეიფობ; epulans
(part. praes. act.) მოქეიფე
iactō, āvī, ātum, āre ვაგდებ
īnscrībō, scrīpsī, scrīptum, ěre მე-
მოდან ვაწერ

Venus, eris f ვენუსი, ბერძ. აფ-
როდიტე, სილამაზისა და
სიყვარულის ქალღმერთი,
ვეულკანუსის ცოლი, ამურის
(კუპიდონის) და ენეასის
დედა

dūcō, dūxī, ductum, ěre მიმყავს
Helena, ae f ელენე, იუპიტერისა
და ლედას ქალიშვილი,
მენელაოსის ცოლი, რომე-
ლიც განთქმული იყო სილა-
მამით

trādō, didī, ditum, ěre გადავცემ,
ვაცნობებ

Menelāus, ī m მენელაოსი,
ატრევსის ძე, აგამემნონის
უმცროსი ძმა, მშვენიერი
ელენეს ქმარი, სპარტის
მეფე

hinc (adv.) აქედან

īncipiō, incēpī, inceptum, ěre ვიწ-
ყებ

decem (adi. num. card.) ათი
praeceptio, ōnis f ბრძანება,
დავებლება

prīdem (adv.) დიდი ხნის წინ,
დიდი ხანია, ოდესღაც

convocō, āvī, ātum, āre ვეძახი,
ვკრებ, გამოვუძახებ

hostis, is m, f მტერი, მოწინა-
აღმდეგე, უცხოელი

praemium, ī n ჯილდო, პრემია

classis, is f ფლოტი ერჩინებული
superō, āvī, ātum, āre ვამართობი,

ვჯობნი, ვერევი
ascendō, scendī, scēnsūm, ěre

ავდივარ, ავადწევ
nāvālis, e (adi.) საზღვაო, ხო-
მალდისა

rōstrātus, a, um გემის ცხვირიანი,
ნისკარტიანი

ōrnō, āvī, ātum, āre ვრთავ, ვამ-
კობ, პატივს ვცემ

captīvus, ī m ტყვე

addūcō, dūxī, ductum, ěre მიმ-
ყავს, გადავიბირებ

dēpellō, pulī, pulsum, ěre ვაგდებ,
უკუვაგდებ, ვყრი

cīvicus, a, um სამოქალაქო

წიშ, ōris m ყვავილი

autumnus, ī m შემოდგომა

folium, ī n ფოთოლი

rāmus, ī m გოგი

nūdus, a, um შიშველი

repetitiō, ōnis f გამეორება

studium, ī n სწავლა, შესწავლა,

შეცნიერება, სიბუჯითე

honor, oris m პატივი, პატივისცემა

raro (adv.) იშვიათად

melior, ius (compar. bonus-დან)

უფრო კარგი

praeclarus, a, um მშვენიერი,

ბრწყინვალე, ცნობილი

lateo, uī, -, ere ვიმალები

anguis, is m, f გველი

herba, ae f ბალახი, მწვანილი

nēmō, inis (pron. neg.) subst. m, f

არავინ, არც ერთი

მთავარი

Plautus, I m პლაუტე, რომაელი
კომედიოგრაფი, ძვ. წ. 254-184 წწ.
patiēns, entis (adi.) მომთმენი
aestās, ātis f მაფხული
redeō, iī, itum, ire ვბრუნდები,
უკან მოვდივარ
aetās, ātis f ცხოვრება, დრო,
ასაკი
timeō, aī, -, ēre მეშინია
vītō, āvī, ātum, āre გვერდს ვუე-
ლი, გავებრძობივარ, თავს
ვარიდებ
Syrus, I m სირუსი, Publius Syrus
რომაელი მიმოგრაფი ძვ.
წ. I ს-ისა, "Sententiae"-ს
ავტორი
prior, ius (adi.) წინა, ადრეული
Xerxēs, is (acc. ēn) m ქსერქსე,
სპარსეთის მეფე ძვ. წ. 485-
465 წწ.
sacerdōs, ōtis m, f ქურუმი, ქურუ-
მი ქალი
incendium, I m ხანძარი
Orpheus, eī (eos) m ორფეუსი,
აპოლონისა და კალიოპეს
შვილი, ევრიდიკეს ქმარი,
მითიური პოეტი და მომღე-
რალი
numquam (adv.) არასოდეს,
არაფითარ შემთხვევაში
reliquiae, ārum f (pl.) გადმო-
ნაშთები, ნანგრევები
Gaius Plinius Caecilius Secundus
გაიუს პლინიუს კეკილიუს
სეკუნდუსი "Epistulae"-ს
ავტორი (ახ. წ. 62-113 წწ.)
Plinia, ae f პლინია

adulēscēntulus, a, um ძალიან
ახალგაზრდა, ყმაწვილი
frāter, tris m ძმა
adoptō, āvi, ātum, āre ვიშვილებ
avunculus, I m ბიძა (დედის
მხრიდან)
Calpurnia, ae f კალპურნია,
იულიუს კეისრის ცოლი
amita, ae f მამიდა
Hispulla, ae f ჰისპულა (საკუ-
თარი სახელი)
prōsocer, eri m ცოლის პაპა
cithara, ae f (ბერძ.) კითარა
(ოთხსიმნიანი მუსიკალური
ინსტრუმენტი)
fōrmō, āvi, ātum, āre ვასრულებ,
ვაფორმებ
Aristippus, I m არისტიპე, ფილო-
სოფოსი კირენიდან, კირე-
ნის სკოლის (პედონიზმის)
ფუძემდებელი (დაახლ. ძვ. წ.
434-360 წწ.)
Rhodos (us), I f როდოსი, კუნძუ-
ლი მც. აზიის სამხრ.-დას.
სანაპიროზე
ora, ae f ნაპირი, მხარე
agitō, āvi, ātum, āre ვაგლებ, ვაგ-
ზავნი, ვამოძრავებ
renāvigō, āvi, -, āre უკან მივსუ-
რავ
spectāculum, ī n სანახაობა,
სპექტაკლი
arēna (harēna), ae f ქვიშა, არენა
(საბრძოლო ადგილი ამფი-
თეატრში)
cōnstat (impers. cōnstō-დან) ცნო-
ბილია

§16 LECTIO SEXTA DECIMA

Numeralia

Accusativus temporis

Ablativus temporis

De diebus et mensibus

Hora est vicesima quarta pars diei. Menses triginta aut triginta unum, solus Februarius duodetriginta aut undetriginta dies continet. Nomina mensium Romanae sunt originis. Antiquissimis autem temporibus apud Romanos annus fuit decem mensium*. Primo mensi nomen fuit Martius, secundo – Aprilis, tertio – Maius, quarto – Iunius, quinto – Quintilis, sexto – Sextilis, septimo – September, octavo – October, nono – November, decimo – December. Numa, alter rex, numerum mensium duobus auxit et ordinem horum mutavit. Postea Romani Quintilem mensem Iulium, Sextilem – Augustum nominaverunt. Iulio nomen est a Iulio Caesare, Augusto – ab Augusto imperatore. Primo mensis diei nomen fuit Kalendae, quinto Nonae, tertio decimo Idus; mensibus autem Martio, Maio, Iulio, Octobri septimo diei nomen fuit Nonae, Idus quinto decimo.

* annus fuit decem mensium – წელიწადი ათთვიანი იყო.

Summarium historiae Romanae

Annos numerabant Romani ab anno Urbis conditae (ab Urbe condita = ab U. c.), qui annus fuit ante aeram nostram septingentesimus quinquagesimus tertius. Initio reges per annos circiter ducentos quinquaginta civitatem ad arbitrium suum rexerunt. Anno quinquagesimo nono, sive ab Urbe condita ducentesimo quadragesimo quarto, postquam expulsus est Tarquinius Superbus, creati sunt duo consules, qui potestatem parem habebant atque alter alterum coërcabant. Hunc statum quinque saecula observaverunt Romani. Iam anno ducentesimo sexagesimo sexto tota fere Italia in potestate Romanorum fuit.

Deinde Romani cum Carthaginiensibus tribus bellis Punicis dimicaverunt atque Carthaginem deleverunt. Tum Hispaniam, Macedoniam, Graeciam,

alias regiones subegerunt. Anno tricesimo imperium occupavit Augustus, qui primus imperator populi Romani fuit. Imperatoribus paruit imperium Romanum usque ad unum quadingentesimum septuagesimum sextum aerae nostrae, sive millesimum ducentesimum tricesimum ab urbe condita.

Sententiae:

1. Primus inter pares – პირველი თანასწორთა შორის.
2. Duabus sedere sellis – ორ სავარძელზე (სკამზე) ჯდომა.
3. Testis unus – testis nullus – ერთი მოწმე მოწმე არ არის.
4. Bis dat, qui cito dat – ორჯერ აძლევს, ვინც სწრაფად აძლევს.
5. Dá mi básia mñle, deínde céntum! (Catullus) – მაკოც ათასჯერ და კიდევ ასჯერ!
6. Post Christum natum (p. Chr. n.) – ქრისტეს დაბადებიდან, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით.
7. Non est fumus absque igne – კვამლი უცეცხლოდ არ არის.
8. Qui scribit, bis legit – ვინც წერს, ის ორჯერ კითხულობს.
9. Duae res sunt, quae homines ad maleficium impellunt – luxuria et avaritia – ორი რამ უბიძგებს ადამიანს ბოროტებისაკენ – ფუფუნება და სიხარბე.
10. Tribus verbis – სამი სიტყვით (მოკლედ).
11. Pro forma – ფორმისათვის.

ზ რ ა მ ა ტ ი კ ა

Numeralia (რიცხვითი სახელი)

Cardinalia (რაოდენობითი): რამდენი?

1	I*	ūnus, a, um	28	XXVIII	duodētrīgintā
2	II*	duo, ae, o	29	XXIX	ūndētrīgintā
3	III*	trēs, tria	30	XXX	trīgintā
4	IV	quattuor	40	XL	quadrāgintā
5	V*	quinque	50	L*	quīnquāginta
6	VI	sex	60	LX	sexāginta
7	VII	septem	70	LXX	septuāgintā
8	VIII	octō	80	LXXX	octōgintā
9	IX	novem	90	XC	nōnāgintā
10	X*	decem	100	C*	centum
11	XI	ūndecim	101	CI	centum ūnus
12	XII	duodecim	200	CC	ducentī, ac, a
13	XIII	trēdecim	300	CCC	trecentī და ა. შ.
14	XIV	quattuordecim	400	CD	quadringentī
15	XV	quīndecim	500	D	quīngentī
16	XVI	šēdecim	600	DC	sescentī
17	XVII	septendecim	700	DCC	septingentī
18	XVIII	duodēvigintī	800	DCCC	octingentī
19	XIX	ūndēvigintī	900	CM	nōngentī
20	XX	vigintī	1000	M*	mille

* I, II, III თავდაპირველად ცალკეული თითებით აღინიშნებოდა, V და X კი ერთი და შესაბამისად ორი გაშლილი მკვენით; C = centum, L = 1/2 C; M = mille; D = 1/2M.

Ordinalia (რიგობითი): მერამდენე?

1. primus*, a, um	15. quīntus decimus	90. nōnāgēsīmus
2. secundus* (alter)	16. sextus decimus	100. centēsīmus
3. tertius	17. septimus decimus	101. centēsīmus primus
4. quārtus	18. duodēvicēsīmus	200. ducentēsīmus
5. quīntus	19. ūndēvicēsīmus	300. trecentēsīmus
6. sextus	20. vicēsīmus	400. quadringentēsīmus
7. septimus	28. duodētrīcēsīmus	500. quīngentēsīmus
8. octāvus	29. ūndētrīcēsīmus	600. sescentēsīmus
9. nōnus	30. trīcēsīmus	700. septingentēsīmus
10. decimus	40. quadrāgēsīmus	800. octingentēsīmus
11. ūndecimus	50. quīnquāgēsīmus	900. nōngentēsīmus
12. duodecimus	60. sexāgēsīmus	1000. milēsīmus
13. tertius decimus	70. septuāgēsīmus	
14. quārtus decimus	80. octōgēsīmus	

* primus – პირველი (ბევრიდან), prior – პირველი ორიდან, secundus – მეხუთე, მეორე (შანიდან sequi).

Distributiva et adverbialia – დაყოფითი და ჯერობითი რიცხვითი სახელი

Distributiva (დაყოფითი): რამდენ-რამდენი?		Adverbialia (ჯერობითი) რამდენჯერ?	
singulī, ae, a	თითო-თითო	semel	ერთხელ
binī, ae, a	ორ-ორი	bis	ორჯერ
ternī, ae, a	სამ-სამი	ter	სამჯერ
quaternī	ოთხ-ოთხი	quater	ოთხჯერ
quinī	ხუთ-ხუთი	quinq̄uies	ხუთჯერ
sēnī	ექვს-ექვსი	sexiēs	ექვსჯერ
septēnī	შვიდ-შვიდი	septiēs	შვიდჯერ
octōnī	რვა-რვა	octiēs	რვაჯერ
novēnī	ცხრა-ცხრა	noniēs	ცხრაჯერ
dēnī	ათ-ათი	deciēs	ათჯერ

NB

bīdūum – 2 დღე, trīdūum – სამი დღე; biennium – 2 წელი, triennium – 3 წელი;

ūnum diem – ერთი დღე, ერთი დღის განმავლობაში (რამდენი ხანი?).

duōbus mēnsibus – 2 თვეში, 2 თვის მანძილზე, 2 თვის განმავლობაში? (რამდენ ხანში? რამდენი ხნის განმავლობაში?).

unus, a, um; duo, ae, o; tres, tria; mille* რიცხვითი სახელების ბრუნება

	m	f	n	m	f	n	m, f	n
Nom.	ūnus	ūna	ūnum	duo	duae	duo	trēs	tria
Gen.		ūnūs		duōrum	duārum	duōrum	trium	
Dat.		ūnī		duōbus	duābus	duōbus	tribus	
Acc.	ūnum	ūnam	ūnum	duōs	duās	duo	trēs	tria
Abl.	ūnō	ūnā	ūnō	duōbus	duābus	duōbus	tribus	

	m, f, n
	pl.
Nom.	mīlia
Gen.	mīlium
Dat.	mīlibus
Acc.	mīlia
Abl.	mīlibus

* mille sg.-ში არ იბრუნვის.

Accusativus temporis – დროის acc.

რამდენი ხანი?

Decem annos natus – 10 წლის.

Servus Tullius regnavit annos quattuor et quadraginta (Livius) – სერვუს ტულიუსმა იმეფა 44 წელიწადი.

Ablativus temporis – დროის abl.

როდის? რამდენი ხნის (რა დროის) განმავლობაში?

nocte, vespere, luce, aestate, hieme, initio, tempore.

Anno tricesimo imperium occupavit Augustus – 30 წელს ძალაუფლება ავგუსტუსმა ჩაიგდო ხელში.

ter in anno – სამჯერ წელიწადში.

decimo quoque anno – ყოველ მეათე წელს.

bello Persarum – სპარსეთის ომში; მაგრამ: in bello – როცა სახელს განსაზღვრება არ ახლავს, abl.-თან წინდებული იხმარება!

Initio reges per annos circiter ducentos quinquaginta civitatem... rexerunt. – დასაბამიდან მეფეები თითქმის 250 წელი განაგებდნენ სახელმწიფოს.

initio – abl. temporis.

per annos... – acc. temporis.

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Marius septies consul fuit, Camillus quinquies.
2. Duo milia militum defendunt urbem.
3. In singulis legionibus erant seni tribuni militum.
4. Ter terna sunt novem, quater quaterna sedecim.
5. Septimus fuit atque ultimus regum Romanorum Tarquinius.
6. Amicus est unus animus in duobus corporibus.

2. წაიკითხეთ: CCC, XC, XXVIII, XXX, D, L, MCMX.

3. აბრუნეთ: tres centuriae, quinque menses, centesimus miles.

4. განსაზღვრეთ, თვის რა რიცხვებია:

მარტის იღები, 9 ღლით აღრე სექტემბრის კალენდებამდე, ერთი ღლით აღრე აპრილის ნონებამდე.

5. რომელი ლათინური ძირებიდან მომდინარეობს:

ოქტავა, ტერცია, სეკუნდა, კვარტალი, კვინტეტი, ტრიო, პრიმა, მილი, დეჟინიცია, პოსტულატი, სეგმენტი, სეგმენტაცია.

6. თარგმნეთ:

1. წელიწადში 12 თვე და 4 დროა. 2. კერბერს 3 თავი ჰქონდა. 3. პანიბალის არმიამი 37 სპილო იყო. 4. ბერძნები გროას კელლებთან 10 წელი და 6 თვე იყვნენ.

7. Aenigma:

Quid id est?

Unus est pater, duodecim autem filii ei sunt, quorum singulis sexaginta filiae sunt, duplicem formam habentes: aliae enim albae sunt, aliae nigrae. Quamquam vero immortales sunt, omnes tamen moriuntur.

8. თარგმნეთ:

1. Septem fuerunt reges Romani: Primus fuit Romulus, septimus Tarquinius Superbus. 2. Roma condita est in anno DCCLIII. 3. Caesar Idibus Martiis anno XLIV interfectus est. 4. In legione Romana decem erant cohortes, in cohorte tres manipuli, in manipulo duae centuriae: primo centuria centum milites habebat (unde centuria appellabatur), deinde modo quinquaginta. 5. Anno ab urbe condita CCCIII leges XII tabularum editae sunt, quae nunc quoque fons omnis publici privatique sunt iuris.

ლექსიკონი:

mēnsis, mensis m თვე
 hōra, ae f (ბერძ.) დრო; საათი;
 წელიწადის დრო
 Februārius, i m თებერვალი,
 განწმენდის თვე (ძვ. წ. 450
 წლამდე წლის ბოლო თვე,
 შემდგომში – მეორე)
 continē, tinū, tentum, ēre შევი-
 ცაბ, ვაკავებ, თავს ვიკავებ
 origō, inis f წარმოშობა
 apud (+acc.) -თან, ახლოს
 Mārtius, a, um მარსის; (mensis)
 Martius m მარტი

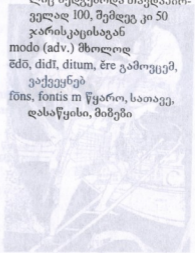
Aprīlis, is m აპრილი
 Māius, i m მაისი
 Iūnius, a, um იუნიუსის; I. (mensis)
 იუნისი
 Quīntilis, is m ივლისი (V თვე)
 მარტიდან; შემდგომში
 იულიუს კეისრის საპატივცე-
 მულოდ ივლისად (Iūlius)
 წოდებული
 Sextilis, e მეექვსე (mensis), VI
 თვე მარტიდან მოყოლე-
 ბული, შემდგომში აგვისტო

September, bris, bre მეშვიდე
(mensis), VII თვე მარტიდან
მოყოლებული, სექტემბერი
October, bris m ოქტომბერი,
რომაული წლის VIII თვე
November, bris m ნოემბერი,
რომაული წლის IX თვე
December, bris m დეკემბერი,
რომაული წლის X თვე
Numa (Pompilius) m ნუმა
პომპილიუსი, რომის მეორე
მეფე (ძვ. წ. 715-672 წწ.)
augeō, xī, ctum, ēre ვამრავლებ,
ვადიდებ
ōrdō, inis m რიგი, მიმდევრობა
C. (Gaius) Iūlius Caesar იულიუს
კეისარი (ძვ. წ. 100-44 წწ.),
პოლიტიკოსი, მხედართ-
მთავარი, ორატორი, მწერა-
ლი და ისტორიკოსი, რომე-
ლიც აღწერდა თავის ლამ-
ქრობებს
Augustus, ī m ავგუსტუსი, ოქტა-
ვიანუსის cognomen-ი; ეს
წოდება შემდგომში გავრ-
ცელდა ყველა იმპერატორზე
Kalendae (Kal.), ārum, f კალენდა-
ბი, თვის პირველი დღე
Iūlius, a, um იულიუსის; I.(mensis)
ივლისი
Nōnae, ārum f ნონები (მეცხრე
დღე იდებაძდე), მარტში,
მაისში, ივლისში ოქტომბერ-
ში მეშვიდე, დანარჩენ
თვეებში მეხუთე დღე
Idūs, Iduum f იდეები, თვის შუა
ნაწილი: მარტის, მაისის,

ივლისისა და ოქტომბრის
მეთხუთმეტე, ხოლო დანარ-
ჩენი თვეების მეცამეტე დღე
summārium, ī n მოკლე შინაარსი
initium, ī n დასაწყისი, შესავალი;
initio დასაწყისში, თავდა-
პირველად
circiter (adv.) დაახლოებით
arbitrium, ī n ძალაუფლება, ნება;
ad arbitrium suum თავიანთი
შეხედულებისდა მიხედვით
sive (seu) (ci.) ან
expellō, pullī, pulsum, ēre ვავლებ,
ვამარცხებ
Tarquinius, ī m Superbus ტარკვი-
ნიუს სუპერბუსი (ამაყი),
რომის მეშვიდე მეფე
creō, āvī, ātum, āre ვირჩევ
pār, paris (adi.) თანაბარი,
ერთნაირი
potestās, ātis f ძალა, ძალაუფლე-
ბა
alter, era, erum ერთი, მეორე
(ორიდან)
coērcēō, cui, citum, ēre ვაკავებ,
ვიჭერ, ვაცხრობ
observō, āvī, ātum, āre თვალს
ვადევნებ, ვაკვირდები,
ვასრულებ, პატივს ვცემ
Carthāginiēnsis, is m კართა-
გენელი
Pūnicus, a, um პუნიკური, კართა-
გენის
dīmīcō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი
Carthāgo, ginis f კართაგენი, ქა-
ლაქი აფრიკის ჩრდ. სანა-
პიროზე (დღეს ტუნისი), გაღ-

მოცემით დაარს. დაახლ. ძვ.
წ. 800 წ., რომელიც რომაელე-
ბმა დაანგრიეს ძვ. წ. 146 წ.
Hispania, ae f ესპანეთი, ე. ი.
მთელი პირინეის ნახევარ-
კუნძული
Macedonia, ae f მაკედონია, ქვე-
ყანა ეპიროსსა და თრაკიას
შორის
regiō, ōnis f რეგიონი, მხარე
subigō, ēgī, āctum, ēre ვიმორ-
ჩილებ, ვიმონებ
usque ad -მდე
sella, ae f სკამი, სავარძელი
bāsium, ī n კოცნა
Christus, ī m ქრისტე
absque (+abl.) გარეშე
maleficium, ī n დანაშაული
impellō, pulī, pulsum, ēre ვუბი-
გებ
avāritia, ae f სიძუნწე, სიხარბე
fōrma, ae f ფორმა, შეხედულება,
სახე, გარეგნობა
pro (+abl.) -თვის
vesper, erī m საღამო; vesperī
(-e) (adv.) საღამოს

lūx, lūcis f სინათლე, ნათელი,
შუქი
duplex, icis (adi.) ორმაგი
immortālis, e (adi.) უკვდავი
dēfīnitio, ōnis f განსაზღვრება,
ღეფინიცია
postulātum, ī n მოთხოვნა,
პოსტულატი
segmentum, ī n ნაწილი, ნაჭერი,
სეგმენტი
cohors, tis f კოპორტა, ლეგიონის
შეათელი, რომელიც შედგე-
ბოდა 3 manipuli-სა ან 6
centuriae-სგან
manipulus, ī m მანიპულუსი, =
ლეგიონის 1/30-ს = კოპორტის
1/3-ს = 2 ცენტურიას
centuria, ae f ცენტურია, რომე-
ლიც შედგებოდა თავდაპირ-
ველად 100, შემდეგ კი 50
ჯარისკაცისაგან
modo (adv.) მხოლოდ
ēdō, didī, ditum, ēre გამოეცემ,
ვაქვეყნებ
fōns, fontis m წყარო, სათავე,
დასაწყისი, მიზევი

§17 LECTIO SEPTIMA DECIMA

Praesens coniunctivi activi და passivi
ორიბი კითხვა

De Argonautis

Phrixus et Helle, Athamantis et Nebulae liberi, ex patria fugientes, ariete, qui pellem auream habebat, vehebantur. Sed Helle de ariete decidit, unde mare Hellespontus appellatum est, Phrixus autem ad Aetem, Colchorum regem, pervenit; ibi arietem immolavit pellemque eius auream in luco Martis e quercu suspendit, ubi a dracone, somni experti, custodiebatur.

კოლხეთისკენ მიმავალი ფრიქსოსი
ოქროს ვერძზე. ნახატი ოქროს
პელიკაზე, დაახლ. ძვ. წ. 460 წ.

Eo tempore in Thessalia Pelias regnabat, cuius frater Iasonem filium habebat. Ipsi Peliae liberi non erant*. Tum Apollinem Delphicum de regno consultit responsumque accepit: "Cave eum, qui, uno calceo indutus**, ad te veniet". Paulo post Pelias Neptuno sacra faciebat ad eaque Iasonem invitavit. Is prope ad Peliam festinat, sed in transitu fluminis calceum amittit.

არგოს გარემო მსხლმი
არგონავტები

Hac re perterritus*** rex Iasonem post sacra ad se vocat eique imperat: "Sine mora proficiscere**** et pellem arietis aurei huc apporta". Erat res ardua et plena periculorum, quam Pelias Iasoni imperaverat; itaque Iason socios expeditionis ex fortissimis viris illius aetatis sibi elegit; omnes erant quinquaginta quattuor, in his: Hercules, Castor et Pollux gemini, Orpheus,

vates nobilissimus. Navis eorum appellabatur Argo, unde vix ipsi Argonautae dicebantur.

- * Ipsi Peliae ... non erant – თვით პელიასს ... არ ჰყავდა (dat. poss.).
- ** uno calceo indutus – ცალი ფეხსაცმლით, ცალფეხსაცმლიანი (abl. limitationis).
- *** hac re perterritus – ამ ამბით შეშინებულმა (abl. causae).
- **** proficiscere (praes. imper. pass. p. II sg.) – წავი, გაემგზავრე.

Carmina Burana (Carl Orff დაბ. 1895 წ. გერმანიაში) (ნაწყევები)

(ბურების სიმღერები – ოპერა, რომელსაც საფუძვლად დაედო შუა საუკუნეების ლათინური ლექსები, დაწერილი მოგზაური სტუდენტებისა და მოხეტიალეთა (ვაგაბუნდების) მიერ)

Ecce gratum et optatum
 Ver reducit gaudia!
 Purpuratum floret pratum,
 Sol serenat omnia.
 Iam, iam cedant tristia!
 Aetas redit, nunc recedit
 Hiemis saevitia!

Facetia:

Quid agam?* Quo me vertam?*** De memoria mea excessit, ubi parentes parvuli habitarent...

- * Quid agam? – რა ვქნა?
- ** Quo me vertam? – ვის მიემართო? (სად წავიდე?)
- coni. აქ გამოხატავს ორჭოფობას, ყოყმანს (coni. dubitativus).

Facetia:

Iulia, Octaviani Augusti filia, venit ad patrem luxurioso et licentiore vestitu*, quod patri non placuit; sed iram continuit. Postero die Iulia modeste vestita ad Augustum venit, qui gaudium continere non potuit et:

“Quantum hic cultus, – inquit, –
aptior est Augusti filiae!” Cui Iulia:
“Hodie enim me patris oculis
ornavi**, heri oculis viri”.

* licentiore vestitu – უტიფრად ჩაცმული.
** se...ornare – შორთვა (გამოპრანჭვა); me
oculis...ornavi – თვალებისათვის (თვალების
დასატკობად) ... გამოვიპრანჭე.

Sententiae:

1. Aequo animo (Seneca) – სულიერი სიმშვიდით, წყნარად, აუღელვებლად, მშვიდად.
2. Aures habent non audient – ყურები აქვთ, მაგრამ ვერ მოისმენენ.
3. Aut viam inveniam aut faciam – ან ვიპოვი გზას, ან თვითონ გავიყვან.
4. Ignoscas aliis multa, nihil tibi – სხვებს ბევრი შეუნდე, შენს თავს კი არაფერი.
5. Fiat lux! – იყოს ნათელი! (ბიბლ.).
6. Audiatur et altera pars – მოსმენილ იყოს მეორე მხარეც (იმისათვის, რომ მიუკერძოებელი იყო, უნდა მოუსმინო ბრალდებულსაც და ბრალმდებელსაც (იურ.)).
7. Feci quod potui, et faciunt meliora potentes – რაც შეეძლო, გავაკეთე, ვისაც შეუძლია, უკეთესად გააკეთოს (ამ სიტყვებით გადასცემდნენ რომაელი კონსულები თავის ძალაუფლებას ახლადარჩეულ კონსულებს).
8. Qui dedit beneficium, taceat, narret qui accepit – ვინც გაიღო წყალობა, ჩუმად იყოს, ილაპარაკოს (მოყვეს), ვინც მიიღო.
9. Destruam et aedificabo – დაფანგრევ და ავაშენებ.
10. Do ut des – გაძლევ, რათა მომცე (დათმობის ფორმულა, რომაული სამართლის პრინციპი).
11. Né laudét dignós, et laudát Callístratus ómnes, cui malus ést nemó, et quis bonus éssé potést (Mart.) – რომ არ აქოს ღირსეული, ყველას აქებს კალისტრატე, ვისთვისაც არავინაა ცუდი, ვინ შეიძლება იყოს კარგი?

გრამატიკა

Praesens coniunctivi activi

	ყოფნა მზება - i	I უღლება - e	II უღლება - a
sg.			
	ვიყო (ნეტავ, რომ)	მიყვარდეს (ნეტავ, რომ)	მჭონდეს, მკაედეს (ნეტავ, რომ)
1.	s-i-m	am-e-m	habe-a-m
2.	s-I-s	am-შ-s	habe-ა-s
3.	s-i-t	am-e-t	habe-a-t
pl.			
1.	s-I-mus	am-შ-mus	habe-ა-mus
2.	s-I-tis	am-შ-tis	habe-ა-tis
3.	s-i-nt	am-e-nt	habe-a-nt

	III უღლება - a	IV უღლება - a
sg.		
1.	reg-a-m ემართო (ნეტავ, რომ)	audi-a-m ვისმენდე (ნეტავ, რომ)
2.	reg-ა-s	audi-ა-s
3.	reg-a-t	audi-a-t
pl.		
1.	reg-ა-mus	audi-ა-mus
2.	reg-ა-tis	audi-ა-tis
3.	reg-a-nt	audi-a-nt

Praesens coniunctivi passivi

	I უღლება	II უღლება
sg.		
1.	am-e-r ვუყვარდე ვინმეს (ნეტავ, რომ)	habe-a-r ვყავდე (ნეტავ, რომ)
2.	am-შ-ris	habe-ა-ris
3.	am-შ-tur	habe-ა-tur
pl.		
1.	am-შ-mur	habe-ა-mur
2.	am-შ-mini	habe-ა-mini
3.	am-e-ntur	habe-a-ntur

III უღლება		IV უღლება	
sg.			
	მმართოს (ნეტავ, რომ)		მისმენდეს (ნეტავ, რომ)
1.	reg-a-r		audi-a-r
2.	reg-ŕ-ris		audi-ŕ-ris
3.	reg-ŕ-tur		audi-ŕ-tur
pl.			
1.	reg-ŕ-mur		audi-ŕ-mur
2.	reg-ŕ-mini		audi-ŕ-mini
3.	reg-a-ntur		audi-a-ntur

ირიბი კითხვა

კითხვა, რომელიც დამოუკიდებელი წინადადებით გადმოიცემა, არის პირდაპირი, ხოლო დამოკიდებული წინადადებით გადმოცემული კითხვა ირიბია. ირიბი კითხვა მთავარ წინადადებას უკავშირდება:

კითხვითი ნაცვალსახელებით:

Quis? – ვინ? **quid?** – რა? **qualis?** – როგორი? **quantus?** – რამდენად დიდი? **quot?** – რამდენი?

Quid legis? – რას კითხულობ? – პირდაპირი კითხვა (legis – ind.).

Rogo, quid legas? – გეკითხები, რას კითხულობ? – ირიბი კითხვა (legas – coni.).

კითხვითი ზმნიზედებით:

Ubi? – სად? **quo?** – საით? **unde?** – საიდან? **cur?** – რატომ?

Cur taces? – რატომ ღუმხარ? – პირდაპირი კითხვა (taces – ind.).

Rogo, cur taceas? – გეკითხები, რატომ ღუმხარ – ირიბი კითხვა (taceas – coni.).

კითხვითი ნაწილაკებით:

num, -ne – ნუთუ, **nonne** – ნუთუ არ

Num sic putas? – ნუთუ ასე ფიქრობ? – პირდაპირი კითხვა (putas – ind.).

Dubito, num idem tibi suadere debeam – ვეჭვობ, ნუთუ ამაში უნდა დავარწმუნო – (debeam – coni.).

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Dictis facta respondeant. 2. Sít nox cúm somnó, sít sine líte díes (Martialis) 3. Uni navi ne committas omnia. 4. Qui aures habet, audiat.

2. აუღლეთ praes. coni. act. და pass.-ში შემდეგი გზნები:
adimēre, signāre, alligāre, miscēre.

3. განსაზღვრეთ გზნის ფორმები:
ornas, ornes, ornabas, ornabis, delemus, delemus, delebamus, delebimus,
tangit, tangat, tangebāt, tanget, audiunt, audiant, audiebant, audient.

4. შეცვალეთ imper.-ის ფორმები coni.-ით:
Divide et impera! Misce, da, signa! Nota bene! Noli dicere! Finite studium
vestrum! Valetē! Lege! Nolite audire! Recipe! Carpe diem!

5. შეცვალეთ coni.-ი imper.-ის ფორმებით:
Veritas stylum! Scribas bene! Epistulam ne mittas! Ornes domum floribus!
Ne taceatis!

6. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით imper.-სა და
coni.-ში: 1. (წაიკითხე) *librum novum!* 2. (გაჩუმი) *de ea re!*
3. (იცხოვრეთ და გაიხარეთ), *dum iuvenes estis!*

7. მოძებნეთ ქვემოთ მოყვანილი სიტყვების ლათინური ძირები:
მიქსტურა, ბარბაროსი, კონსულტაცია, ტრანზიტი, ოპტიმალური,
მანიფესტაცია, ობსერვაცია, ობსერვატორია.

8. თარგმნეთ:
1. თქვი, რას წერ. 2. კითხე, რას აკეთებს. 3. არ ვიცი, რაგომ მიდის.

ლექსიკონი:

Argonauta, ae m არგონაუტი, ხო-
მალდ “არგოს” მემლვაური
Phrixus (os), i m ფრიქსოსი, ათა-
მასისა და ნეფელეს შვილი,
რომელიც თავის დასთან,
პელესთან ერთად გაექცა
დედინაცვალ ინოს, ჩავიდა
ოქროს ვერძით კოლხეთში
მეფე აიეტთან, მსხვერპლად
შესწირა ვერძი ღმერთებს,
ხოლო ოქროს საწმისი დაკი-
და მარსის (ბერძ. არესის)
გამოქვაბულში

Hellē, ēs f ჰელე, ორქომენიდან,
ათამასისა და ნეფელეს ასუ-
ლი, რომელიც თავის
ძმასთან, ფრიქსოსთან ერ-
თად გაექცა დედინაცვალ
ინოს კოლხეთში, მაგრამ
ოქროს ვერძიდან ზღვაში
გადავარდა და დაიხრჩო;
აქედან მოდის ამ ზღვის
სახელი “ჰელესპონტი”

Athamās, antis m ათამასი, ეო-
ლოსის შვილი, ნეფელესა და
კადმოსის ასულის, ინოს

მეუღლე, ფრიქსოსისა და
 პელეს მამა
 Nebula ნებულა (ბერძ. Nephelē),
 პერსონიფიცირებული ნისლი,
 ათამასის პირველი ცოლი,
 ფრიქსოსისა და პელეს დედა
 ariēs, etis m ვერძი
 pellis, is f საწმისი, ცხოველის
 ტყავი, ბეწვი
 vehō, vēxi, vectum, ēre მივდივარ,
 მივცურავ, მივაჭენებ
 dēcidō, cidī, -, ēre ვვარდები,
 ჩავვარდები, ვეცემა
 Hellēspontus, ī m პელესპონტი
 (ამჟამად დარდანელი)
 Acētēs, ae m აიეტი, კოლხეთის
 (აიას) ლეგენდარული მეფე,
 მედეას მამა, ოქროს საწმი-
 სის მფლობელი
 Colchis, idis f კოლხეთი, ქვეყანა
 კავკასიონის ქედის სამხრე-
 თით (მისი მთავარი მდინარე
 იყო ფაზისი)
 lūcus, ī m ჭალა
 Mārs, Mārtis m მარსი, იუპიტერი-
 სა და იუნოს შვილი, ამინდისა
 და ომის ღმერთი (შემდგომში
 გაიგივებული ბერძ. არეს-
 თან), რომელუსისა და
 რემუსის მამა
 quercus, ūs f მუხა
 suspendō, pendī, pēnsum, ēre ვკი-
 დებ, ჩამოვკიდებ
 dracō, ōnis f (ბერძ.) დრაკონი,
 გველი
 somnus, ī m ძილი, სიზმარი
 expers, pertis (adi.) არმქონე

Peliās, ae m პელეასი, ნეპტუნუსი-
 სა და ნიმფა გიროს შვილი,
 იასონის ბიძა, იოლკოსის
 მეფე
 Iāsō(n), ōnis m იასონი, არგო-
 ნავიგების წინამძღოლი
 Apollō, inis m აპოლონი, იუპი-
 ტერისა და ლატონას შვილი,
 სინათლის, პოეზიის, მედიცი-
 ნის, მისნობის ღმერთი
 Delphicus, a, um დელფოსის,
 დელფიური
 cōnsultō, āvī, ātum, āre რჩევას
 ვეკითხები (ეთხოვ), ვეკით-
 ხები, ვთათბირობ, გადაწყვე-
 ტილებას ვიღებ
 respōnsum, ī n პასუხი
 induō, duī, dūtum, ēre ვაცმევ
 Neptūnus, ī m (ბერძ. პოსეიდონი)
 ნეპტუნუსი, სატურნუსისა და
 რეას შვილი, იუპიტერისა და
 პლუტონის ძმა, ამფიტრიტეს
 ქმარი, ზღვებისა და მდინარე-
 ების ღმერთი
 sacrum, ī n მსხვერპლ შეწირვა,
 ღვთისმსახურება
 properē (adv.) სწრაფად, სასწრა-
 ფოდ, ჩქარა
 trānseō, iī, itum, īre გადავდივარ,
 გადავლახავ, გადავაბიჯებ
 trānsitus, ūs m გადასვლა
 imperō, āvī, ātum, āre ვბრძანებ,
 ვუბრძანებ
 mora, ae f გადადება, დაყოვნება,
 წინააღმდეგობა
 proficiscō, -, -, ēre = proficiscor,
 fectus sum, ficiscī (depon.) მი-

ვემართები, მივდივარ, მივემ-
გზავრები

hīc (adv.) აქ, აქეთ

apportō, āvī, ātum, āre თან მო-
მაქვს, მომაქვს

arduus, a, um ძნელი, მძიმე

expeditiō, onis f ექსპედიცია,
სამხედრო ლაშქრობა

ēligō, lēgī, lēctum, ēre ვირჩევ,
ამოვირჩევ

Castor, oris m კასტორი, გინდა-
რევისა და ლელას შვილი,
პოლუქსის, ელენესა და კლი-
ტემნესტრას ძმა, “დიოსკუ-
რი”, ცხენების მომთვი-
ნიერებელი და მუეგლე; მის
საპატივცემულოდ იყო აგებუ-
ლი გაძარი რომის ჟორუმის
სამხრეთ ნაწილში, Basilica
Iulia-სა და ვესტას გაძარს
შორის

Pollux, ūcis m პოლუქსი (ბერძ.
პოლიპევესი), გინდარე-
ვისა და ლელას შვილი,
კასტორის ძმა

geminus, ī m გყუპი

vātēs, is m, f წინასწარმეტყველი

Argō, ūs f არგო, არგონავტების
გემი

carmen, inis n სიმღერა, ლექსი

Buranus, a, um ბურების, ბურუ-
ლი; burana – nom. sg. n

(ბურები (Buri) – აღმოსავ-
ლეთგერმანული გომი)

optatus, a, um სახურველი, სახია-
მოუნა

redūcō, dūxī, ductum, ēre უკან

მომაქვს, ვაბრუნებ

gaudium, ī n სიხარული

purpurātus, a, um მეწამული,

ძოწისფერსამოსიანი

prātum, ī n მინდორი

serēnō, āvī, ātum, āre ვახალისებ,
ვანათებ

iam (adv.) უკვე, ახლა, მალე;

iamiam ამ წუთში

trīstia, ium n (pl.) ჩივილი, სევდი-
ანი სიმღერები

recēdō, cessī, cessum, ēre მივდი-
ვარ, ვშორდები

saevitia, ae f სიმკაცრე, სიმაგრე

vertō, rī, rsum, ēre მივემართავ

excidō, cidī, –, ēre ვეცემი, ვეპარ-
დები (excidere de memoria
მეხსიერებიდან ამოვარდნა,
დავიწყება)

parēns, entis m მამა, f დედა;

parentēs მშობლები

parvulus, ī m ბავშვი, ჩივილი

Iūlia, ae f იულია, ავგუსტუსის
ერთადერთი ქალიშვილი მე-
ორე ცოლის, სკრიბონიასა-
გან; დაიბ. ძვ. წ. 39 წ.; იყო
ჯერ კლავდიუს მარცელუსის,
შემდეგ აგრიპასა და ბოლოს
ტიბერიუსის ცოლი; გარდა-
იცვალა ახ. წ. 14 წ.

Octāviānus, ī m ოქტავიანუსი,

ავგუსტუსის cognomen-ი

līs, lītis f დაეა, ჩხუბი

filia, ae f ქალიშვილი

luxuriōsus, a, um მდიდრული,
თავშეუკავებელი, გადა-
მეტებული
licēns, entis (adi.) თავისუფალი
vestitus, ūs m ტანსაცმელი
posterus, a, um შემდეგი,
მომდევნო
modestē (adv.) ზომიერად, თავშეკა-
ვებულად, მორიდებულად
vestitus, a, um ჩაცმული
cultus, ūs m ტანსაცმელი
aptus, a, um გამოსადეგი, მიზან-
შეწონილი
aequus, a, um მშვიდი, აუღელეე-
ბელი, მომთმენი, ერთნაირი
auris, is f ყური
via, ae f გზა, ქუჩა
ignōscō, gnōvī, gnōtum, ēre ეპატიობ
potēns, entis შემძლე, მცოდნე,
ძლიერი
beneficium, ī n კეთილი საქმე,
წყალობა

dēstruō, strūxī, strūctum, ēre ვა-
ნადგურებ, ვანგრევ
nē (+coni.) რომ არ, რათა არ
Callistratus, ī m კალისტრატოსი,
ათენელი ორატორი, გაძევ-
ბულ იქნა ათენიდან ძვ. წ. 361 წ.
potest praes. ind. act. p. III sg.
possum potuī, -, posse-დან
შემიძლია, შემძლე ვარ
com-mittō, mīsi, missum, ēre ვა-
ერთებ, ვაერთიანებ; ერთმა-
ნეთს ვუმაგებ; ჩავიდენ; ერთ-
მანეთს ვაჯახებ, ვამხედრებ;
ვანდობ, ვუშვებ
adimō, ēmī, ēmptum, ēre ჩამო-
ვართმევ, ვართმევ
signō, āvī, ātum, āre ბეჭედს
ესვამ, გამოვარჩევ
miscēō, miscuī, mixtum, ēre ვუ-
რევ, ვაერთიანებ
recipiō, cēpī, ceptum, ēre უკან
ვართმევ, უკან ვიღებ

§18 LECTIO DUODEVICESIMA

Adverbium

Ablativus absolutus

ევროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები ლათინურად

De Spartanis

Lycurgus rem publicam Spartanam praeclare instituit. Secundum leges eius pueri, adulescentes, iuvenes corpora strenue exercebant. Liberi discebant parentes et senes honorare, legibus semper parere, modeste, sed libere respondere. Ii, qui imperio non paruerant, severe puniebantur. Mos erat Spartanis breviter respondere, fortiter pugnare, patienter et constanter labores tolerare, honeste vivere.

De Romulo et Remo

Olim Albae Longae, in urbe Latii, fuit rex, nomine* Numitor, qui fratrem Amulium habuit. Fama est Numitorem regem ab Amulio, fratre suo, regno privatum esse**. Rheam Silviam, Numitoris filiam, retinebat in atrio deae Vestae. Tamen a Rhea Silvia duo filii nati sunt***, Romulus et Remus, quorum pater, ut fama erat, Mars, deus bellorum fuit. Amulius pueros in Tiberim praecipitare iussit, sed regis ministri pueros in ripa posuerunt. Tum

კაპიტოლიუმის მგელი, რომელმაც გაზარდა რომულუსი და რემუსი

lupa, quae forte ex monte Capitolino descendit, pueros flentes invenit et eos lacte suo nutrit. Postea pastor regius Faustulus pueros animadvertit et in casam suam portavit. Itaque Romulus et Remus inter pastores educabantur. Aliquando Remus a latronibus captus ad Amulium adductus est. Tum Romulus cum amicis suis Amulium agressus est et rege occiso Remum fratrem liberavit regnumque Numitori reddidit. Post Numitoris mortem Romulus et Remus urbem novam condere statuerunt. Itaque in Palatino colle, qui haud procul a Tiberi situs erat, arcem parvam posuerunt. Controversia inter fratres orta**** Romulus Remum occidit urbemque a suo nomine Romam nominavit.

* nomine – სახელად.
 ** regno privare – მეფობის წართმევა, ტახტიდან ჩამოღება (abl. separationis).
 *** nati sunt – pf. ind. nascor-დან (deponens).
 **** controversia ...orta – წარმოშობილი უთანხმოების გამო.

Dialogus:

Magister (ad pueros et puellas in schola):

– Hodie tabulam spectabitis. De terris et oppidis vobis narrabo. Spectate chartam! Quid in tabula videtis?

Discipuli:

–Europae terras videmus.

Paula:

– En – Italia est.

Magister:

– Quae terrae Italiae finitimae sunt? Responde, Marce!

Marcus:

– Francogallia, Suecia, Austria Italiae finitimi sunt.

Magister:

– Recte. Eras-ne in Francogallia, Petre?

Petrus:

– In Francogallia non eram, sed Austriam visitabam. Pater meus Lutetiam Parisiorum visitare desiderat; cum e Francogallia veniet, de oppidis et incolis eius mihi narrabit.

Magister:

– Et tu, Iulia, videbas-ne Vindobonam et Genovam?

Iulia:

– Vindobonam visitabam, nam ibi amicus meus habitabat. Genovam anno proximo visitabo.

**ევროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები
ლათინურად**

Amstelodamum – ამსტერდამი	Londinium, i – ლონდონი
Athenae, arum – ათენი	Lutetia Parisiorum, Parisii –
Berolinum, i – ბერლინი	პარიზი
Bruxellae, arum – ბრიუსელი	Madritum, i – მადრიდი
Budapestinum (Buda, Pestum) – ბუდაპეშტი	Moscovia, ac; Mosqua, ae – მოსკოვი
Genova, ae – ენევა	Neapolis, is – ნეაპოლი
Helsingfordia, ae – ჰელსინკი	Roma, ae – რომი
Holmia, ae – სტოკჰოლმი	Praga Bohemorum – პრაღა
Lipsia, ae – ლაიპციგი	Varsovia, ae – ვარშავა

Vindobona, ae – ვენა	Germania, ae – გერმანია
Austria, ae – ავსტრია	Graecia, ae – საბერძნეთი
Batavia, ae – პოლანდია	Helvetia, ae – შვეიცარია
Belgia, ae – ბელგია	Hispania, ae – ესპანეთი
Bohemoslavia, ae – ჩეხოსლოვაკია	Hungaria, ae – უნგრეთი
Britania, ae – ბრიტანეთი	Georgia, ae – საქართველო
Finnia, ae – ფინეთი	Thephelis, Thbilissi – თბილისი
Francogallia, ae – საფრანგეთი	

Sententiae:

1. Praesente medico nihil nocet – ექიმის თანდასწრებით არაფერი არ გაწუხებს.
2. Latrante uno latrat statim alter canis – როდესაც ერთი ძაღლი ყეფს, მაშინვე მეორეც აყეფდება.
3. Tú mihi sóla placés, Ꞓ nec íam te praéter in Úrbe Fórmosá (e)st oculís Ꞓ úlla puélla meís (Tibullus) – მხოლოდ შენ მომწონხარ, და შენზე ლამაზი გოგონა ჩემს თვალებს არ უნახავს ამ ქალაქში.
4. Vae victis! – ვაი დამარცხებულებს!
5. Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio (Horat.) – დაპყრობილმა საბერძნეთმა დააგყვევა ველური დამპყრობელი და ხელოვნებანი შეიგანა მღაბიო ლაციუმში (ე. ი. რომში).
6. Nihil dictum quod non dictum prius – არაფერია ნათქვამი (ვერაფერს იტყვი ისეთს), რაც ადრე არ თქმულა.
7. Nihil similius insano, quam ebrius – არაფერია ჰგავს ისე გიჟს, როგორც მთვრალი.
8. Plenus venter non studet libenter – სახსე კუჭი არ შეცადინეობს ხალისიანად.
9. Ille mi pár essé deó vidétur (Catullus) – ღმერთების დარი მგონია ის.
10. Ex oriente lux – შუქი აღმოსავლეთიდან (მოდის).
11. Nimia cura deterit magis, quam emendat – გადაჭარბებულ მზრუნველობას ზიანი უფრო მოაქვს, ვიდრე სიკეთე.
12. Praesens absens (Terentius) – დამსწრე-არდამსწრე.
13. Etiam sapientibus cupido gloriae novissima eximitur – ბრძენი აღამიანებიც კი დიდების წყურვილს ძლივს (სულ ბოლოს) ელევიან.

Adverbium – ზმნიზედა

I-II კანკლ. ზელს. სახელები adv.-ს adi.-ის ფუძეზე **-e**-ს დართვით აწარმოებენ: *latus* – *latē*; compar. – ფუძე + **-ius**; superl. – ფუძე + **e**.

III კანკლ. ზელს. სახელები კი adv.-ს აწარმოებენ adi.-ს ფუძეზე **-iter**-ის დართვით: *felix* – *felic-iter* (**-nt**-ზე დაბოლოებულ სახელებს ემატება **-er**: *sapiens* – *sapient-er*); compar. – ფუძე + **-ius**; superl. – ფუძე + **e**.

ზელსართავი	ზმნიზედა	comparativus	superlativus
<i>altus, a, um</i> მაღალი, ღრმა	<i>alt-ē</i> მაღლა, ღრმად	<i>alt-ius</i> უფრო მაღლა, უფრო ღრმად	<i>altissim-ē</i> ძალიან მაღლა, ძალიან ღრმად
<i>pulcher, chra, chrum</i> <i>brevis, e</i> <i>sapiēns</i> <i>bonus, a, um</i> <i>malus, a, um</i> <i>parvus, a, um</i> <i>magnus, a, um</i> <i>rarus, a, um</i>	<i>pulchrē</i> <i>breviter</i> <i>sapienter</i> <i>bene</i> <i>male</i> <i>paulum</i> <i>magnopere</i> <i>rarū</i>	<i>pulchrius</i> <i>brevius</i> <i>sapientius</i> <i>melius</i> <i>peius</i> <i>minus</i> <i>maius</i> <i>rarius</i>	<i>pulcherrimē</i> <i>brevissimē</i> <i>sapientissimē</i> <i>optimē</i> <i>pessimē</i> <i>minimē</i> <i>maximē</i> <i>rarissimē</i>

Ablativus absolutus – დამოუკიდებელი abl.

Abl. abs. ისეთი კონსტრუქციაა, რომელშიც მიმღეობა (ლოგიკური შემასმენელი) და მასთან შეთანხმებული სახელი (ლოგიკური ქვემდებარე) *abl.*-შია. ეს არის გარემოებითი წინადადება (დროის, მიზეზის, ვითარების) პირობითი ან დათმობითი. *Abl. abs.*-ში შემასმენელი შეიძლება გამოხატოს: ა) *Part. praes.*-ით, თუ მთავარი და დამოკიდებული წინადადებების ზმნებით გადმოცემული მოქმედება თანადროულია და ბ) *P.p.p.*-ით, თუ დამოკიდებული წინადადების ზმნით გამოხატული მოქმედება წინ უსწრებს მთავარი წინადადების ზმნით გამოხატულ მოქმედებას.

Tarquinius Superbo regnante Pythagoras in Italiam venit – გარკვეინუს სუპერბუსის მეფობის დროს პითაგორა იტალიაში ჩავიდა.

Tarquinius (abl.) – ქვემდებარე.

regnante – *part. praes. act. abl. sg. regno*-დან – შემასმენელი.

Tarquinius Superbo regnante = *Cum Tarquinius Superbus regnat...*

Xerxes Thermopylis expugnatis urbem Athenas incendio delevit – ქსერქსემ, მას შემდეგ რაც თერმოპილე დალაშქრა, ქალაქი ათენი ხანძრით გაანადგურა.

Thermopylis (abl.) – ქვემდებარე.
expugnatis (p.p. abl.) – შემასმენელი.

სავარჯიშოები:

Aenigma:

Transverse – ჰორიზონტალურად:

1. Homo homini ... est.
2. Aequo ... .
3. Repetitio est ... studiorum.
4. Dum spiro, ...
5. ... omnia vincit.
6. ... habent, non audient.
7. Aurora ... amica.
8. Amicus Plato, sed ... amica veritas.

1				9
2				

5				11
6				

Ad perpendicularum –

- ვერტიკალურად:
1. ... manu.
  9. Aut cum scuto, aut in ... .
  3. Honores mutant ... .
  10. Homines ... agit.
  5. Ars ... , vita brevis.
  11. ... dictantibus.
  7. Manus ... lavat.
  12. ... populi suprema lex.

3				10
4				

7				12
8				

2. თარგმნეთ:

1. Te adiuvante verba coniugavi.
2. Urbe capta hostes muros delent.
3. Praesente matre liberi in horto ambulant.
4. Alpibus superatis Hannibal in Italiam venit.
5. Minotauro occiso Theseus cum pueris puellisque servatus cum Ariadna fugit.
6. Troia deleta Aeneas in Italiam venit.
7. Imminente periculo incolae rura reliquerunt.
8. Fama est philosophum Pythagoram Tarquinio Superbo regnante Romam venisse.

3. აწარმოეთ ზმნიზღებები შემდეგი ზედსართავი სახელებიდან:
 lentus, a, um – ნელი; gravis, e – მძიმე; gratus, a, um – სასიამოვნო; altus,
 a, um – მაღალი; crudelis, e – სასტიკი; bonus, a, um – კარგი, კეთილი;
 benevolens, entis – კეთილგანწყობილი; vivus, a, um – ცოცხალი;
 gracilis, e – მოხდენილი; iucundus, a, um – სასიამოვნო, მზიარული;
 certus, a, um – უჭვეელი, ერთგული.

4. რომელი ზედსართავი სახელებიდან არის ნაწარმოები შემდეგი
 ზმნიზღებები:
 praeclare, strenue, modeste, libere, severe, breviter, fortiter, patienter,
 constanter, honeste.

5. განსაზღვრეთ, რომელი ლათინური ფუძეებიდან არის წარმომდგარი
 შემდეგი სახელები და რა მნიშვნელობა აქვთ მათ ქართულში:
 ეპისტოლარული, ნეიტრალური, პრემია, პრემიალური, სტაციონარ-
 რული, სტაციონარი, ვოკალური, დენტალური, პერპენდიკულარული.

6. თარგმნეთ ქართულად წარწერა, რომელიც ქმარმა ანჩხლი ცოლის
 საფლავის ქვაზე ამოაკვეთინა:

IACET
 TACET
 PLACET

ლექსიკონი:

Spartānus, ī m სპარტელი
 Lycūrgus, ī m ლიკურგოსი, სპარ-
 ტელი კანონმდებელი
 Spartānus, a, um სპარტანული
 praeclārē (adv.) ნათლად, მშვენივრად
 ĩnstituō, uī, ūtum, ěre ვაწყობ, წეს-
 რიგში მომყავს
 secundum (+acc.) (გადატ. მნ.)
 თანახმად, შესაბამისად
 adulēscēns, entis (adi.) ახალგაზრ-
 და (puer-სა და iuvenis-ს შორის)
 iuvenis, is m ახალგაზრდა, ახალ-
 გაზრდა კაცი (დაახლ. 20-45
 წლისა)

strēnuē (adv.) გულმოდგინედ,
 მხნედ, მკვირცხლად
 honōrō, āvī, ātum, āre პატივს ვცემ
 liberē (adv.) თავისუფლად, შეუზ-
 ლუდავად, პირდაპირ, გულღიად
 severē (adv.) მკაცრად
 breviter (adv.) მოკლედ
 fortiter (adv.) მაგრად, მამა-
 ცურად, მტკიცედ
 patienter (adv.) მოთმინებით
 cōstanter (adv.) მტკიცედ, უდრე-
 კად, მედგრად, შეუპოვრად
 honestē (adv.) ღირსეულად, პატი-
 ოსნად

Alba Longa, ae f ლაციუმის უძველესი ქალაქი რომის სამხრეთ-აღმოსავლეთით

Latium, I n ლაციუმი, ქვეყანა გირენიის ზღვას, ეტრურიასა და კამპანიას შორის; მისი ცენტრი იყო რომი

Numitor, ōris m ნუმიტორი, ალბა ლონგას მეფე, ამულიუსის ძმა, რეა სილვიას მამა, რომულუსისა და რემუსის პაპა

Amūlius, I m ამულიუსი, ნუმიტორის ძმა, ალბა ლონგას მეფე

rēgnum, I n სამეფო ხელისუფლება, სამეფო, მბრძანებლობა

Rhēa Silvia, ae f რეა სილვია, ალბას მეფის, ნუმიტორის ქალიშვილი, ვესტას ქურუმი ქალი, რომელმაც მარსისაგან გააჩინა რომულუსი და რემუსი

retinēō, tinuī, tentum, ēre მიჭირავს, ვიჭერ

praecipitō, āvī, ātum, āre ვაგდებ, ჩაევაგდებ, ვანადგურებ

pōnō, posuī, positum, ēre დაესვამ, ვდებ, ვდგამ, ვათავსებ

lupa, ae f ძუ მგელი

forte (adv.) შემთხვევით, ერთხელ

dēscendō, scendi, scēnsura, ēre ჩამოვდივარ, ჩავდივარ

inveniō, vēnī, ventum, Ire ვპოულობ, აღმოვაჩენ

lac, lactis n რძე

nūtriō, ivī (iī), itum, Ire ვკვებავ, ვაწოვებ, ვზრდი

Faustulus, I m ფაუსტულუსი, მწყემსი, რომელმაც იპოვა და

გამარდა გყუპები რომულუსი და რემუსი

casa, ae f სახლი

latrō, ōnis m (ბერძ.) დაქირაებული ჯარისკაცი, ყაჩაღი

aggredior, gressus sum, gredi (depon.) მივდივარ, თავს ვესხმი

occidō, cidī, cīsum, ēre ვკლავ

Palatinus, a, um პალატინის

Palatium, I n პალატინის ბორცვი რომში, ფორუმის სამხრეთით ავენტინსა და კაპიტოლუმს შორის

collis, is m ბორცვი, შემადღება

situs, a, um (p.p.p.) მღებარე

sinō, sīvī (siī), situm, ēre-დან ვდგამ, ვდებ

contrōversia, ae f კამათი, უთანხმოება

ortus, a, um (p.p.p.) წარმოშობილი

orior, ortus sum, irī-დან ვჩნდები, წარმოვიშვები

charta, ae f (ბერძ.) ქალაღი, წიგნი, პაპირუსი

rēctē (adv.) კარგად, სწორად, წესიერად

praesēns, entis (adi.) დამსწრე; aliquo praesente ვილაცის თანდასწრებით

latrō, āvī, ātum, āre ვყუფ

fōrmōsus, a, um ლამაზი, მოხდენილი

Illus, a, um რომელიღაც, ვილაც

Tibullus, I m (Albius) გიბულუსი, რომაელი ელეგიკოსი პოეტი (დაახლ. ძვ. წ. 54-19 წწ.)

vae (interi.) ვაი!

victus, a, um (p.p.p.) დამარცხებული vincō, vīcī, victum, ēre-დან ვამარცხებ

captus, a, um (p.p.p.) დაპყრობილი capiō, cēpī, captum, ēre-დან ვიპყრობ

victor, ōris m გამარჯვებული Inferō, intulī, illātum, Inferre შემაქვს

agrestis, e (adi.) გაუნათლებელი, უხეში

similis, e (adi.) მსგავსი

īnsānus, a, um გიჟი

plēnus, a, um სავსე

venter, tris m მუცელი

studeō, uī, -, ēre ვმეცადინებ, ვცდილობ

pār, paris (adi.) ტოლი, თანაბარი, სწორი, მსგავსი

videor, visus sum, eri (pass. video-დან) მეჩვენება, მგონია; mihi videor ვთვლი; videtur (impers.) ითვლება, თვლიან

oriēns, entis m აღმოსავლეთი

nimius, a, um გადაჭარბებული, ზედმეტად დიდი

dē-terō, trīvī, trītum, ēre ვაუარესებ, ვაფუჭებ

ēmendō, āvī, ātum, āre ვაუმჯობესებ, ვასწორებ

Thermopylae, ārum f (pl.) (ბერძ.

“თბილი კარიბჭე”) თერმოპილე, ხეობა გოგირდის თბილი წყაროებით

praesēns, entis (adi.) (part. pr. praesum-დან) თანდამსწრე, ახლანდელი

absēns, entis (adi.) (part. pr. absum-დან) არდამსწრე, არმყოფი adiuvō, iūvī, iūtum, āre ვეხმარები coniugō, āvī, ātum, āre ვაუღლებ mūrus, ī m კედელი, გალავანი Alpēs, ium f pl. ალპები Hannibal, is m პანიბალი, კართაგენელი მხედართმთავარი (ძვ. წ. 248-183 წწ.)

Thēseus, eī (eos) m თესეუსი, ათენის მეფე, იპოლიტეს მამა, არიადნას, ხოლო შემდეგ ფედრას ქმარი, მინოტავრის დამამარცხებელი, არგონავტების ლაშქრობის მონაწილე Ariadna, ae f არიადნა, მინოსის ქალიშვილი, რომელიც თესეუსმა ცოლად შეირთო, მოგვიანებით კი კუნძულ ნაქსოსზე მიატოვა; შემდგომში ბაკქუსის ცოლი

Aenēās, ae m ენეასი, ანქიმესისა და ვენუსის შვილი, დარდანელების ლეგენდარული მეფე; ტროას დანგრევის შემდეგ ჩავიდა იტალიაში და ცოლად შეირთო მეფე ლაგინუსის ქალიშვილი ლავინია

immineō, -, -, ēre ვუახლოვდები, ვემუქრები

rūs, rūris n სოფელი

Pythagōrās, ae m პითაგორა, ბერძ. ფილოსოფოსი (ძვ. წ. VI ს.) კუნძულ სამოსიდან, პითაგორელთა სკოლის ფუძემდებელი

§19 LECTIO UNDEVICESIMA

Impf. coni. act . და pass.

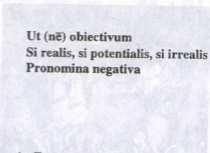
უწესო მზებო: **possum**

Ut (nē) finale

Ut (nē) obiectivum

Si realis, si potentialis, si irrealis

Pronomina negativa

De maligna crudelitate Darei

Dareus, rex Persarum, qui exercitum in Europam traicere constituerat, ut Scythis bellum inferret, a Persa nobili, cui quattuor filii erant, rogatus est, ut unus ex filiis domi relinqueretur. Cui rex: “Quoniam – inquit – a me petivisti, ut unum ex filiis tibi relinquerem, omnes domi relinquam”. Quo dicto crudelitate imperavit, ut quattuor illius filii occiderentur. Ita omnes filii domi manserunt.

De Lacedaemoniis

Magistri et paedagogi semper pueros et adulescentes monuerunt, ut parentes suos amarent et colerent. Sed legimus adulescentes non semper senectutem coluisse. Scriptores tradunt Lacedaemonem honestissimum domicilium senectutis fuisse. Aliquando Athenis in theatrum, ut ludos spectaret, vir quidam grandis natu* venit, locum tamen ei nemo dedit. In theatro etiam legati Lacedaemonii erant: unus ex iis rogavit, cur nemo locum dedisset et collegas admonuit, ut consurgerent et seni locum darent. Lacedaemoniis legatis ab Atheniensibus plausus est datus**. Tum unus ex legatis interrogavit, cur Athenienses id non fecissent primum***; nam ostenderunt se scire, quod rectum esse.

* grandis natu – მოსუცებული, წლებით დამძიმებული (abl. limitationis).

** plausus est datus – ტაშით დაბჯილდოვეს.

*** Tum unus ex legatis interrogavit, cur Athenienses id non fecissent primum – (ირიბი კითხვა) მაშინ ერთმა ელჩმა იკითხა, რატომ პირველად ათენელებმა არ გააკეთეს იგივე.

De Proserpina

პლუტონს მიჰყავს პროზერპინა
(პერსეფონე) მიწისქვეშეთში (ტარტაროში)
პერმესის თანხლებით, ხოლო ჰეკატე უნა-
თებს მათ გზას. კრატერი, ძვ. წ. 360-350 წწ.

Ceres dea antiqua agricolarum erat. Filiam Proserpinam habebat. Olim Proserpina, puella pulchra, in agris pratisque Siciliae ambulabat, cum amicis suis ludebat et flores legebat. Subito equos nigros et vehiculum aureum videt. In vehiculo deus Pluto, rex inferorum, sedebat. Pluto puellam rapit et sub terram in regnum suum Tartarum portat et eam reginam inferorum facit. Ceres, mater Proserpinae, quod filiam in terra invenire non poterat, eam mortuam putabat et magno cum dolore* mortem filiae suae deflebat.

Iam terra ab Cerere non curabatur.

In terra semper frigida hiems erat, plantae non florebant, agri ab aratoribus non arabantur. Homines et animalia non poterant vivere.

Tum Iuppiter sic Proserpinae dicit: "Per sex menses in terra vive et sex menses sub terra cum tuo marito". Itaque nunc per sex menses Proserpina in terra vivere poterat, et mater Ceres laeta erat. Ver et aestas tum in terra erant. Postea Proserpina ad maritum suum sub terram veniebat, et mater Ceres erat dolorosa, et in terra autumnus et hiems erant, et tota natura dormiebat.

* magno (cum) dolore – დიდი ტკივილით, განჯვით – (abl. modi).

როდესაც არს. სახელს ახლავს განსაზღვრება, გამოხატული ზედს. სახელით, cum შეიძლება გამოტოვებული იყოს.

cum virtute – სიმამაცით.

magna (cum) virtute – დიდი სიმამაცით.

Facetia:

Lacedaemone* peregrinus quidam altero pede** stans ad virum Lacedaemonium quendam: "Tu tantum temporis, quantum ego, pede uno

stare non possis". Cui Lacedaemonius: "Recte quidem; sed ex anseribus nullus est, qui altero pede stare non possit***".

* Lacedaemon, onis – სპარტა.

** altero pede – ერთ ფეხზე.

*** nullus est, qui ... stare non possit – არ არის ისეთი (ბატი), რომელსაც არ შეეძლოს ერთ ფეხზე დგომა.

Sententiae:

1. Vitam regit fortuna, non sapientia – ცხოვრებას ბედი წარმართავს და არა სიბრძნე.
2. Nemo duobus dominis servire potest – არავის შეუძლია ორ ბატონს ემსახუროს.
3. Ést focus própriús || multó pretiósior aúro – საკუთარი კერა (სახლი) ბევრად უფრო ძვირფასია ოქროზე.
4. Cúr non mító meós || tibi, Póntiliáne, libéllos?
Né mihi tú mittás, || Póntiliáne, tuós! (Martialis) – რატომ არ გიგზავნი, პონტილიანე, ჩემს წიგნებს? იმიტომ, რომ შენ არ გამომიგზავნო შენი წიგნები.
5. Sít tibi térra levís || mollíque tegáris aréna,
Né tua nóñ possínt || éruer(e) óssa canés (Martialis) – დაე მსუბუქი იყოს შენთვის მიწა და რბილი ქვიშა გფარავდეს, რათა ძაღლებმა ვერ შეძლონ შენი ძვლების ამოთხრა.
6. Per risum multum debes (poteris) cognoscere stultum – სულელის ამოცნობა შეგიძლია მისი ხშირი (ბევრი) სიცილით (ვინც ბევრს იცინის, უნდა მიხვდე, რომ სულელია).
7. Si vivis Romae, Romano vive more – თუ რომში ცხოვრობ, რომის კანონებით იცხოვრე (სადაც ცხოვრობ, იქაური ქული დაიხურე).
8. Póma dát autumnús, || formósa (e)st méssibus aéstas,
Vér praebéť florés, || ígne levátur hiéms – შემოდგომას ხილი მოაქვს, მაფხული მოსავლით არის ღამაში; გაზაფხული ყვავილებს გვაძლევს, ზამთარი ცეცხლით მსუბუქდება (გადაიგანება).
9. Nulla regula sine exceptione – არ არსებობს წესი გამონაკლისის გარეშე.
10. Omne principium difficile – ყოველი დასაწყისი ძნელია.
11. Absens carens – ვინც არ ესწრება, ის თვითონ ვნებს თავის თავს.

გრამატიკა

Imperfectum coniunctivi

	esse ყოფნა	Impf. coni. act.	impf. coni. pass.
	praes.-ის ფუძე + re + პირის დაბოლოებები		
sg.			
	ვეოფილიყავ (ნეტავ, რომ)	მყვარებოდა (ნეტავ, რომ)	ვევარებოდი (ნეტავ, რომ)
1.	es-se-m	amā-re-m	amā-re-r
2.	es-sē-s	amā-rē-s	amā-rē-ris
3.	es-se-t	amā-re-t	amā-rē-tur
pl.			
1.	es-sē-mus	amā-rē-mus	amā-rē-mur
2.	es-sē-tis	amā-rē-tis	amā-rē-minī
3.	es-se-nt	amā-re-nt	amā-re-ntur

უნესო ზმნების ულლება

possum, potuī, posse – შემოძლია

	praes. ind. act.	praes. coni. act.	impf. ind. act.
sg.			
1.	pos-sum	pos-sim	pot-eram
2.	pot-es	pos-sīs	pot-erās
3.	pot-est	pos-sit	pot-erat
pl.			
1.	pos-sumus	pos-sīmus	pot-erāmus
2.	pot-estis	pos-sītis	pot-erātis
3.	pos-sunt	pos-sint	pot-erant

	impf. coni. act.	pf. ind. act.	ppf. ind. act.	fut. II act.
sg.				
1.	pos-sem	potu-I	potu-eram	potu-erō
2.	pos-ses	potu-istī	potu-erās	potu-eris
3.	pos-set	potu-it	potu-erat	potu-erit
pl.				
1.	pos-semus	potu-imus	potu-erāmus	potu-erimus
2.	pos-setis	potu-istis	potu-erātis	potu-eritis
3.	pos-sent	potu-ērunt	potu-erant	potu-erint

ut (nē) finale – მიზნის დამოკიდებული წინადადება

oro te, ut (nē) facias – praes. coni. – გთხოვ, რომ (არ) გააკეთო.
 rogo te, ut venias – praes. coni. – გთხოვ, რომ მოხვიდე.
 oro te, ut respondeas – praes. coni. – გთხოვ, რომ მიპასუხო.

ut (nē) obiectivum – დამატებითი დამოკიდებული წინადადება

იხმარება ზმნების გარკვეულ ჯგუფთან, რომელსაც verba studii et voluntatis (მცდელობისა და სურვილის ზმნები) ეწოდება: curare, studere, imperare, monere, cupere, rogare, petere, და. ა. შ.
 curo, ut discas – praes. coni. – ვზრუნავ, რომ ისწავლო.
 curavi, ut disceris – impf. coni. – ვიზრუნე, რომ გესწავლა.

პირობითი წინადადებები

Si realis – რეალური si

Si interrogas, respondeo (praes. ind.) – თუ შეკითხები, გიპასუხებ.

Si potentialis – შესაძლებელი si

Si interrogas, respondeam – (praes. coni.) თუ შეკითხავ, გიპასუხებ.

Si irrealis – შეუძლებელი si

Si interrogares, responderem – (impf. coni.) რომ შეკითხებოდე (ახლა), გიპასუხებდი.

Si interrogavisses, respondissem – (plusquampf. coni.) რომ გეკითხა (აღრე), გიპასუხებდი (ორივე ზმნა coni.-შია).

Pronomina negativa nemo, nihil – უარყოფითი

ნაცვალსახელები არავინ, არაფერი

	არავინ	არაფერი
Nom.	nēmō	nihil
Gen.	nōllus	nōllus rei
Dat.	nēmīnī (nulli)	nōllī rei
Acc.	nēmīnem	nihil
Abl.	nōllō	nōllā rē

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ, განსაზღვრეთ მზნის დრო, გვარი, კალო:

1. Si hoc dicis, erras. 2. Homines miseri essent, si dies mortis iis notus esset.
3. Poma, si matura sunt, ex arboribus decidunt.

2. თარგმნეთ, აღნიშნეთ, რომელ დროში, გვარში და კილოშია მზნა ut-იან წინადადებაში:

1. Cicero in senatum venit, ut orationem habeat. 2. Multi senatores veniunt, ut orationem audiant. 3. Cicero verbis gravissimis senatores admonet, ut Catilinam, civem malum, puniant. 4. Catilina Romam relinquit, ne puniatur.

3. აუღლეთ impf. coni. act.-სა და pass.-ში: includere, florere, tegere, arcere, inducere.

4. განსაზღვრეთ მზნის ფორმები:

laudamus, laudemus, laudaremus, laudamur, laudaremur, laudemur, terres, terroris, terreas, terrearis, terreares, das, det, darem, dantes, dedimus, dari, dabo, dabitur, dare, date.

5. განმარტეთ, რომელი ლათინური ძირები უღევს საფუძვლად შემდეგ სიტყვებს:

პასტორი, პასტორალი, აპლოდისმენტები, დუალიზმი, გრიუმვირატი, კომპონენტი, პლურალიზმი, ვერსიფიკაცია.

6. თარგმნეთ:

1. Lacedaemonii non interrogabant quot essent hostes, sed ubi essent.
2. Pyrrhus, a filiis interrogatus, cui regnum mandaret: "Ei, - inquit, - cuius gladius acerrimus est". 3. Notum est, quanta fuerit eloquentia Demosthenis.
4. "Non refert, quam multos, sed quam bonos habeas libros", dicit Seneca, et idem Plinius: "Non multa, sed multum".

7. თარგმნეთ; მიაქციეთ ყურადღება მზნის ფორმებს ut (ne) კავშირიან წინადადებაში:

1. Timeo, ne veniat. 2. Timebam, ne veniret. 3. Timeo, ne non veniat.
4. Timebam, ut veniret. 5. Timor Romae grandis fuit, ne iterum Galli Romam caperent. 6. Xerxes, rex Persarum, ut Lacedaemonii arma traderent, postulavit. 7. Medici curabant, ne homines aegrotarent.

8. თარგმნეთ, განსაზღვრეთ, როგორი სახის წინადადებაა (si realis, si potentialis, si irrealis):

1. Si te rogavero aliquid, nonne respondebis? 2. In urbe, si licebit, manebo.
3. Si librum haberem, tibi darem. 4. Si vis* a me consilium utile accipere, ante victoriam ne canas triumphum. 5. Risum contine, si potes.

* vis – p. II sg. volo-დან – გინდა.

ლექსიკონი:

malignus, a, um ბოროტი, არაკეთილგანწყობილი, შურიანი
crūdēlitās, ātis f სისასტიკე, უღმობლობა

Dārēus (Dārīus), I m დარიოსი, სპარსეთის მეფე

Persae, ārum m სპარსელები
trāiciō, iēcī, iectum, ēre გადავისერი, გადამყავს

cōnstituō, uī, ūtum, ēre ვწყვეტ, გადავწყვეტ

Scytha (Scythēs), ae m სკვითი

Inferō, intulī, illātum, Inferre შემყავს, შემაქვს; bellum inferre ომის დაწყება

quoniam (ci.) რადგანაც, რადგან
paedagōgus, I m (ბერძ.) აღმზრდელი, პედაგოგი, მასწავლებელი

senectās, ūtis f სიბერე, მოხუცებულობა

domicilium, I n საცხოვრებელი, ბინა, საცხოვრებელი ადგილი

grandis, e (adi.) დიდი, ხანშიშესული; grandis natu მოხუცი

collēga, ae m თანამშრომელი, კოლეგა

admoneō, uī, itum, ēre ვახსენებ, ვაფრთხილებ, ვუთითებ, ვურჩევ

cōnsurgō, surrēxī, surrectum, ēre ვლგები

plausus, ūs m ტამი

rēctus, a, um სწორი, უშეცდომო

Cerēs, eris f კერესი, საგურნუსისა და რეას ასული, იუპიტერის და, პრომერპინას დედა, მინდვრების, მიწათმოქმედების ქალღმერთი

Sicilia ae f სიცილია

lūdō, sī, sum, ēre ვთამაშობ, ვხეივებ

legō, lēgī, lēctum, ēre ვაგროვებ
vehiculum, I n ეგლი

Tartarus (-os), I m გარგაროსი, ქვესკნელის, მკვდართა სამეფო, საიქიო

rēgīna, ae f დედოფალი

inveniō, vēnī, ventum, Ire ვპოულობ, აღმოვაჩენ

dēfleō, flēvī, flētum, ēre დავკვირი

frigidus, a, um ცივი

arātor, ōris m მხენელი, გლეხი

animal, ālis n ცხოველი

dolrōsus, a, um მწუხარე

peregrīnus, ī m უცხო, უცხოელი
 quīdam, quaedam, quoddam (pron. indef.) (gen. cuiusdam, dat. cuidam, acc. m quendam, f quandam, gen. pl. quōrundam, quārundam) ერთი, ვიღაც, ვინმე
 tantus, a, um ასეთი, ასეთი დიდი; tantus...quantus ისეთი ... როგორც
 quidem (adv.) კი, თავის მხრივ, ყოველ შემთხვევაში, ამასთან ერთად, მართალია
 proprius, a, um საკუთარი
 Pontilianus, ī m პონტილიანუსი
 libellus, ī m წიგნი
 mollis, e (adi.) ნაზი, რბილი
 tegē, tēxī, tēctum, ēre უფარავ, ეხაფულავენ, ემაღავენ
 ēruō, ruī, rutum, ēre ამოვთხრი, ავურევ
 rīsus, ūs m სიცილი
 pōmum, ī n ხილი, ნაყოფი
 messis, is f მოსავალი, მოსავლის დრო
 praebeō, buī, bitum, ēre ვაძლევ
 rēgula, ac f კანონი, წესი
 exceptiō, ōnis f გამონაკლისი
 pīncipiūm, ī n დასაწყისი
 ōrō, āvī, ātum, āre ვთხოვ, ვლაპარაკობ

careō, uī, (iturus), ēre არ მაქვს, მაკლია
 errō, āvī, ātum, āre ვცდები, დავეხეტები
 ōrātiō, ōnis f სიტყვა, მოხსენება
 Catilīna, ae m კატილინა, L. Sergius Catilīna, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ. 108 წ., შეთქმულების ორგანიზატორი, რომელიც გამოააშკარავა კონსულმა ციცირონმა ძვ. წ. 63 წ.
 quot რამდენი?
 Pyrrhus, ī m პიროსი, ეპიროსის მეფე
 ēloquentia, ae f მკვერმეგყველება
 Dēmōsthenēs, is m დემოსთენე, ცნობილი ბერძენი ორატორი (ძვ. წ. 381-322 წწ.)
 rēfert, rētulit, rēferre (impers.) მნიშვნელოვანია, საგულისხმოა, მნიშვნელობა აქვს
 nōnne (ნაწილაკი, რომელთანაც მოსალოდნელია დადებითი პასუხა) არ? არა?
 canō, cecinī, cantātum, ēre ვმღერო, ვუკრავ
 triumphus, ī m გრიუმფი, გამარჯვება

§ 20 LECTIO VICESIMA

Verba deponentia et semideponentia

Verba anomalia fiō, factus sum, fieri

Cum temporale

De Tantalō

Tantalus, rex Phrygum, filius Iovis erat. Itaque deis utebatur amicis*. Saepe conviviis caelestium interfuit, inter cenam cum iis collocatus est. Sed Tantalus, hac amicitia abusus, omnia, quae dii inter cenam locuti erant, in terra hominibus enarrabat. Quin etiam cibos, quos de mensa deorum furatus erat, amicis suis donabat.

Hoc cognitio**, dii eum sunt uli. Tantalō enim victo, apud inferos in lacu sub arbore collocaverunt. Pulcherrima mala super caput eius pendent, sed vesci eis non potest, nam, cum malum capere conatur, rami recedunt. Frustra etiam conatur aquam manibus haurire: aqua quoque recedit. Ita fame sitique vexatur, emori autem non potest. Itaque frustra sortem suam queretur, nunquam ipse veniam assequeretur.

* deis utebatur amicis – მეგობრობდა ღმერთებთან, ღმერთები სკავდა მეგობრებად.

** hoc cognitio – ამ ცოდვის გამო (abl. causae).

Phaëthon

Apollinis, qui etiam Sol vocatur, et Clymenae nymphae filius erat Phaëthon. Hic aliquando ad patrem venit et currum, quo ille per orbem caeli cotidie vehebatur, rogavit. Quod cum is audivisset*, filio persuadebat**, ut consilio suo*** desisteret. “Non est tuta”, inquit, “voluntas tua. Magnum munus petis, quod nec viribus tuis, nec tam puerilibus annis convenit, nemo enim praeter me curru igneo vehi potest. Cur per orbem caeli vehi cupis? Nam illic neque lucos, neque urbes, neque domos videbis. Posce a me potius aliquid boni****, repulsam accipies nullam. Tu autem, Phaëthon, poenam pro munere rogas. Noli dubitare, quin tibi, quodcumque optaveris, daturus sim***** sed tu sapientius opta”.

მზე (Sol, ბერძ. ჰელიოსი) ცეცხლოვან ეგლზე. წითელი ფერის კრატერი ძე. წ. 435 წ.

Frustra tamen filium adhortatus est: Phaëthon patrem complexus***** rogat oratque; precibus tandem a patre currum impetrat eumque celeriter ascendit. Sed cum equos feroces, qui pondere solito carentes in aëra saltus dederant, regere non posset, a via aberravit et errore suo***** caelum terramque incendit. Tum Iuppiter, ut deos hominesque servaret, cum fulmine necatum ex curru in Eridanum flumen praecipitavit.

- * cum is audivisset – ppf. coni. audio-დან – როდესაც ეს მოისმინა (cum hist.).
- ** filio (dat.) persuadebat – შეიღოს არწმუნებდა.
- *** consilio suo – თავის გადაწყვეტილებებზე (უარის თქმა).
- **** aliquid boni – რაიმე კარგი (სასიკეთო).
- ***** daturus sim – მოგცემ.
- ***** patrem complexus – მამას გადახვეული.
- ***** errore suo – თავისი შეცდომის გამო (abl. causae).

Gaudeamus

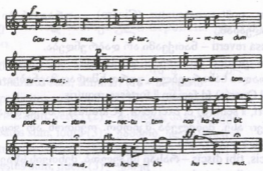
(შუა საუკუნეების სტუდენტური ჰიმნი)

1
 Gaudeamus igitur, } bis
 Iuvenes dum sumus,
 Post iucundam iuventutem,
 Post molestam senectutem
 Nos habebit humus. } bis

2
 Ubi sunt, qui ante nos } bis
 In mundo fuere*,
 Vadite ad superos,
 Transite ad inferos,
 Quos si vis** videre! } bis

3
 Vita nostra brevis est, } bis
 Brevi finietur,
 Venit mors velociter,
 Rapit nos atrociter,
 Nemini parcetur! } bis

4
 Vivat academia! } bis
 Vivant professores!
 Vivat membrum quodlibet,
 Vivant membra quaelibet,
 Semper sint in flore! } bis

Gau-de-a - mus i - gi-tur, ju - ve-nas dum
su - - - mus; post ju-ven - dam ju-ven-tu - tem,
post mo-ri - stam se-nec-tu - tem nos ha-be - - - bit
hu - - - - - mus, nos ha-be - - - bit hu - - - - - mus.

5
Vivant omnes virgines
Graciles, formosae! } bis
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonae, laboriosae! } bis

6
Vivat et respublica, } bis
Et qui illum regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Qui nos hic protegit. } bis

7
Pereat tristitia, } bis
Pereant dolores.
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius***
Atque irrisores! } bis

* fuere = fuerunt (pf. ind. act.).

** vis - p. II sg. praes. ind. act. მზნიდან volo, volui, -, velle - მინდა.

*** antiburschius - ახალგაზრდობის მტერი; anti - ბერძ. წინსართი და გერმანული სიტყვა Bursch(e) - ჭაბუკი.

Sententiae:

1. Aut vincere, aut mori - ან გამარჯვება, ან სიკვდილი.
2. Memento mori! - გახსოვდეს სიკვდილი!
3. Rem tene, verba sequuntur - საქმე იცოდე, სიტყვები თავისთავად მოვა.
4. Non progredi est regredi - წინ არ სვლა უკანსვლას ნიშნავს.
5. Dulc(e) ét decórum (e)st pró patriá morí. Mors ét fugácem pérsequitúr virúm ... (Horatius) - სასიამოვნო და სასახელოა სამშობლოსათვის სიკვდილი; სიკვდილი გაქცეულ ადამიანსაც დაეწევა.

6. *Oratores fiunt, poëtae nascuntur* (Cicero) – ორატორები ხდებათ პოეტებად იბადებიან.
7. *Nescit vox missa reverti* – ნათქვამი არ დაბრუნდება.
8. *Vinum aegrotis prodest raro, nocet saepissime* – ავადმყოფებისათვის ღვინო იშვიათადაა სასარგებლო, უფრო ხშირად მავნებელია.
9. *Ód(i) et amó. || Quar(e) íd faciám || fortásse requíris.*
Néscio, séd fierí, || sénti(o) et éxcruciór. (Catullus) – მძულს და მიყვარს. რატომ ვიქცევ ასე, შეიძლება მკითხო. თვითონ არ ვიცი, მაგრამ ვგრძნობ ამას და ვიგანჯები.
10. *Quidquid discis, tibi discis* – რასაც სწავლობ, შენთვის სწავლობ.
11. *Duobus certantibus tertius gaudet* – როცა ორი დავობს, მესამეს უხარია (მესამე ხარობს).
12. *Nítimur ín vetítum, || sempér cupimúsque negáta* (Ovidius) – ვესწრაფვით აკრძალულს, მუდამ გვსურს ის, რაც არ შეიძლება (აკრძალულია) (აკრძალული ხილი ტკბილია).
13. *Rebus dictantibus* – საქმის კარნახით.

გრამატიკა

Verba deponentia et semideponentia – დებონენსები და ნახევრადდებონენსები (გადადებული და ნახევრადგადადებული ზმნები)

ასეთ ზმნებს მხოლოდ **pass.**-ის ფორმები აქვს, მაგრამ ისინი **act.**-ის მნიშვნელობით იხმარება.

Verba deponentia

arbitror, arbitrátus sum, arbitrārī – ვფიქრობ

	praes. ind.	imper. pass.	impf. ind.	pf. ind.
	sg.			
	ფიქრობ		ფიქრობდი	ფიქირე
1.	arbitro-r	p. II arbitrā-re!	arbitrā-ba-r	arbitrātus sum
2.	arbitrā-ris	იფიქრე!	arbitrā-bā-ris	arbitrātus es
3.	arbitrā-tur		arbitrā-bā-tur	arbitrātus est
	pl.			
1.	arbitrā-mur	p. II arbitrā-mini!	arbitrā-bā-mur	arbitrāti sumus
2.	arbitrā-mini	იფიქრეთ!	arbitrā-bā-mini	arbitrāti estis
3.	arbitra-ntur		arbitrā-ba-ntur	arbitrāti sunt

ყველაზე ხშირად ხმარებული deponens-ების ძირითადი ფორმები

- arbitror, arbitrātus sum, arbitrārī (1) – ვუიქრობ, ვთვლი
- admīror, admirātus sum, admirārī (1) – მიკვირს
- polliceor, pollicitus sum, pollicērī (2) – ვპირდები
- vereor, veritus sum, verērī (2) – მეშინია, პატივს ვცემ
- loquor, locūtus sum, loquī (3) – ვამბობ, ვლაპარაკობ
- nāscor, nātus sum, nāscī – (3) – ვიბადები
- queror, questus sum, querī (3) – ვჩივი
- moriō, moritus sum, morī (3) – ვკვდები
- fiō, fīsus sum, fīī (3) – ესარგებლობ, ვიყენებ
- sequor, secūtus sum, sequī (3) (+acc.) – მივლევ
- congridior, congressus sum, congridī (3) – ვიკრიბები(თ)
- experior, expertus sum, experīī (4) – ვცდი, ვსინჯავ
- orior, ortus sum, orīī (4) – ამოვდივარ, ვჩნდები, ვიწყებ

Verba semideponentia

- Semideponens-ებს** ნაწილი ფორმებისა **act.-ის** აქვთ, ნაწილი კი **pass.-ისა**: **gaudeo** (praes. act.), **gāvīsus sum** (pf. pass.), **gaudēre** (inf. praes. act.) (2) – მიხარია
- soleo, solitus sum, solēre (2) – ჩვეულებად მაქვს
  - audeo, ausus sum, audēre (2) – ვბედავ
  - fidō, fīsus sum, fidēre (3) – ვენდობი
  - cōnfidō, confīsus sum, confidēre (3) – ვენდობი, იმედი მაქვს

Verba anomalia – უნესო ზმნები

fiō, factus sum, fierī – ვხდები – უნესო ზმნა, რომელიც განიხილება, როგორც **faciō, fēcī, factum, facēre** -ს (ვაკეთებ) **pass.-ის** ფორმა

	Praes. ind.	Praes. coni.	Impf. ind.	Impf. coni.	Fut. I
	sg.				
1.	fi-o	fi-a-m	fi-ē-ba-m	fi-e-re-m	fi-a-m
2.	fi-s	fi-ā-s	fi-ē-bā-s	fi-e-rē-s	fi-ē-s
3.	fi-t	fi-a-t	fi-ē-ba-t	fi-e-re-t	fi-e-t

	Praes. ind.	Praes. coni.	Impf. ind.	Impf. coni.	Fut. I
	pl.				
1.	fi-mus	fi-ā-mus	fi-ē-bā-mus	fi-e-rē-mus	fi-ē-mus
2.	fi-tis	fi-ī-tis	fi-ē-bā-tis	fi-e-rē-tis	fi-ē-tis
3.	fi-u-nt	fi-a-nt	fi-ē-ba-nt	fi-e-re-nt	fi-e-nt
Inf. praes. fieri			Inf. pf. factus, a, um esse		
Praes. imperat. fi! fite!			Inf. fut. fore = futurus, a, um esse		
P. p. p. factus, a, um			Part. fut. act. futurus, a, um		

Cum temporale – დროის დამოკიდებული წინადადება

გამოხატავს წინადადებაში მოქმედების მუსგ დროს. იგი ერთჯერად მოქმედებას აღნიშნავს. უპასუხებს კითხვაზე “როდის?” მთავარ წინადადებას უკავშირდება cum (quum) “როდესაც” კავშირით. დამოკიდებული წინადადების გზნა ind.-შია.

Cum Augustus imperio Romano praefuit, Christus natus est – როდესაც ავგუსტუსი რომის იმპერიას მართავდა, დაიბადა ქრისტე (praefuit – ind.).

სავარჯიშოები:

1. აუღლეთ:

admirārī – მიკვირს, pollicērī – ვპირდება, loquī – ვამბობ, gaudēre – მიხარია.

2. თარგმნეთ:

Aliquando Diogenes, accensam lucernam manu tenens, in foro ambulavit, cum in caelo sine nubibus sol luceret. A civibus interrogatus, cur lucernam accendisset: “Hominem, – inquit, – quaerere volo”.

3. თარგმნეთ:

Oedipus cum laetitia a plebe acceptus est, postquam Sphingis, ad portas Thebarum sedentis, hoc aenigma solvit: “Quid est? Mane quattuor, die duobus, vesperi tribus pedibus ingreditur?” Responsum tale est: “Homo: infans, dum ingreditur, pedibus et manibus utitur, vir – pedibus, senex baculo nititur”.

ოიდიპოსი სფინქსის გამოცანის გამოცნობის დროს. თასის შიდა მოხატულობა. ძვ.წ. 470-460 წწ.

4. აწარმოეთ praes. imperat.-ის ფორმები შემდეგი ზმნებიდან: prosequi, exigere, aggredi, cingere, loqui, fidere, solere.

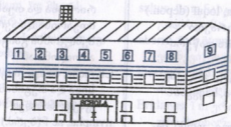
5. თარგმნეთ:

1. Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis.
2. Caesar anno centesimo ante aeram nostram natus est.
3. Belgae ab extremis finibus Galliae oriuntur.
4. Audire disce, si nescis loqui.

6. Aenigma:

Ad perpendiculum:

1. ..., Caesar, morituri te salutant!
2. ... victis!
3. ... mi par esse deo videtur .... (Catullus)
4. ... mortuis aut bene, aut nihil!
5. ... mi basia mille, deinde centum! (Catullus)
6. Cantica gignit ..., et amorem cantica gignunt!
7. ... transit gloria mundi!
8. ... homo! (Evangelium)
9. ... aspera ad astra!

Transverse:

Si recte omnia verba ad perpendiculum posita invenisti et scripsisti, in mediis fenestris dua verba transverse legere potes, quibus nos – magistri tui – te apud ultimam metam studii salutamus.

7. რომელი ლათინური ფუძეები უღევს საფუძვლად შემდეგ სიტყვებს: სერია, სერიული, პროგრესი, რეგრესი, აგრესია, კონგრესი, ნაცია, კოლოკვიუმი, მეცენატი (რას ნიშნავს ლა საიდან წამოვიდა ეს სახელი), ექსტრემალური, ექსპუმაცია, ექსპერტი, ექსპერტიზა.

ლექსიკონი:

Tantalus, ī m ტანტალუსი, იუპიტერის შვილი, ღრიგის მეფე, რომელიც ღმერთებმა საიღუმლოს გაცემისათვის დასაჯეს და ჩააგდეს ტარტაროსში

Phrygia, ae f ღრიგია, ქვეყანა მცაბის დასავლეთ ნაწილში

Phryges, um m pl. ღრიგიელები

ūtor, ūsus sum, ūtī (depon.) ვიყენებ, მაქვს, ვფლობ; vobis utor amicis ვმეგობრობ თქვენთან

intersum, interfuī, interesse მონაწილეობას ვიღებ, დამსწრე ვარ

caelestēs, ium m (pl.) ღმერთები

abūtor, ūsus sum, ūtī (depon.) ბოროტად ვიყენებ, ვიყენებ, ვხარჯავ

loquor, locūtus sum, loquī (depon.) ვამბობ, ვლაპარაკობ

ēnārō, āvī, ātum, āre დაწვრილებით ვყვები

quīn (adv.) და შეტიც, კიდევაც

cibus, ī m საჭმელი, საკვები

de (+abl.) –დან

mēnsa, ae f საჭმელი, კერძი, მაგიდა, სასადილო მაგიდა

fūror, ātus sum, ārī (depon.) ვიპარავ, ვიტაცებ

cognitīō, ōnis f ცოდნა, ნაცნობობა

ulcīscor, ultus sum, ulcīscī (depon.) შურს ვიძიებ, ვსჯი

pendō, pependī, pēnsūm, ēre ვკიდებ

vēscor, -, -, ēre ვიკვებები, ვჭამ, ვცოცხლობ (რაღაცით)

cōnor, ātus sum, ārī (depon.) ვცდილობ, ვებდავ

sitis, is f წყურვილი

vexō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ, ვაწამებ

ēmorior, mortuus sum, morī (depon.) ვკვდები

sors, rtis f ბედი

queror, questus sum, erī (depon.) ვჩივი, დავტირი

venia, ae f წყალობა, პატიება, ნების დართვა

assequor, secūtus sum, sequī (depon.) ვლებულობ, ვაღწევ

Phaēthō(n), ontis m (ბერძ. ბრწყინვალე) ფაეტონი, მზის ღმერთისა და კლიმენეს შვილი

Sōl, Sōlis m მზის ღმერთი, ჰიპერიონისა და თეას შვილი,

მთვარისა და აფრორას ძმა, შემღვომში გაიგივებული აპოლონთან

Clymene, ēs f კლიმენე, ოკეანოსისა და თეტიის ასული,

ფაეტონის დედა

nympha, ae f (ბერძ.) ნიმფა

currus, ūs m ეგლი

orbis, is m წრე, სარკველი, ცა; orbis terrae (terrarum) დედამიწა, სამყარო; orbis solis (lunae) მზის (მთვარის) დისკო

vehō, vēxī, vectum, ēre მიმყავს; vehor მივდივარ (curru ან in curru ეგლით), მიუფრინავ, გადავაღვილდები

persuādē, suasī, suasum, ēre (+dat.) ვარწმუნებ
 dēsisitō, stitī, stitum, ēre უკან ვიხევ, უარს ვამბობ. გადავთქვამ, შევწყვეტ
 tūtus, a, um უსაფრთხო, სანდო, ღაცული
 voluntās, ātis f სურვილი, ნება, გადაწყვეტილება, ჩანაფიქრი
 mīnus, eris n მსხვერპლი, სამსახური, მოვალეობა, დავალება, საჩუქარი
 puerilis, e (adi.) ბავშვური, ახალგაზრდული, საყმაწვილო
 conveniō, vēnī, ventum, īre ვიკრიბები(თ), ვხვდები, ვეთანხმები; convenit შეეფერება, შესაფერისია, მიღებულია
 igneus, a, um ცეცხლოვანი
 cupiō, īvī (iī), Itum, īre მსურს, მინდა, ვისწრაფვი
 posco, poposci, -, ēre მოვითხოვ, ვთხოვ, ვითხოვ
 potius (adv.) უკეთ, უფრო სწორად, უფრო
 repulsa, ae f უარი, უარყოფითი პასუხი
 poena, ae f სასჯელი, დასჯა, შურისძიება
 dubitō, āvī, ātum, āre ვეჭვობ, ვყოყმანობ, ვორჭოფობ
 quān (ci.) (უარყოფის მზნებითან dubitare, abesse და სხვ.) რომ
 quicumque, quaecumque, quodcumque (pron. rel.) ვინც კი, რაც კი

optō, āvī, ātum, āre ვთხოვ, ვირჩევ, მინდა, მსურს
 adhortor, ātus sum, āri (depon.) ვამხნევებ, ვაქებებ
 complector, plexus sum, plectī (depon.) ვეხვევი, გადავხვევი
 impetrō, āvī, ātum, āre თხოვნით ვაღწევ, ვაღწევ, მივიღებ
 ferōx, ōcis (adi.) გაგიჟებული, შეუკავებელი, სწრაფი
 pondus, eris n წონა, სიმძიმე, წონასწორობა
 solitō (adv.) ჩვეულებრივ, ჩვეულებისამებრ
 careō, uī, (iturus), ēre არ მაქვს, თავისუფალი ვარ
 āēr, āeris m (acc. a და em, abl. e, gen. pl. um, abl. pl. ibus) (ბერძ.) პაერი
 saltus, ūs m ნახტომი; saltum dare გადახტომა, ახტომა
 aberro, āvī, ātum, āre ავცდები, ვიბნევი, ვიკარგები
 incendiō, cendi, cēsum, ēre ვანთობ, ცეცხლს ვუკიდებ, ვწვავ
 Eridanus, ī m ერიდანუსი, მითიური მდინარე ევროპის უკიდურეს დასავლეთში
 praecipito, āvī, ātum, āre ვაგდებ, ჩაეაგდებ
 gaudeō, gāvīsus sum, ēre მიხარია, გახარებული ვარ
 igitur (ci.) ესე იგი, ამგვარად, მოკლედ, მაშ
 iūcundus, a, um სასიამოვნო, სასიხარულო

iuventūs, ūtis f ახალგაზრდობა,
 ახალგაზრდობის წლები
 molestus, a, um მიძიმე, მოსა-
 ბეზრებელი
 humus, ī f მიწა; loc. humī მიწაზე
 mundus, ī m ქვეყანა, სამყარო,
 მსოფლიო
 superī, ōrum m ღმერთები; (ცოც-
 ხლები) ადამიანები
 volō, voluī, -, velle მინდა, მსურს,
 მირჩევნია, გადავწყვეტ; vis
 praes. ind. act. p. II sg.
 brevī (abl. brevis-დან adv.-ის
 მნიშვნელობით) მალე, სწრა-
 ჟად, ჩქარა, მოკლე ხნის
 განმავლობაში
 vĕlōciter (adv.) ჩქარა, სწრაფად,
 მალე
 ātrōciter (adv.) ულმობლად,
 დაუნდობლად
 parcō, pepercī, -, ėre ვინდობ,
 დავინდობ
 acadēmīa, ae f (ბერძ.) აკადემია
 professor, ōris m პროფესორი,
 მასწავლებელი
 membrum, ī n წევრი
 quilibet, quaelibet, quodlibet (adi.)
 ყოველი, ნებისმიერი
 gracilis, e (adi.) ნაზი, განალი
 tener, era, erum ნაზი, ახალგაზრდა
 amābilis, e (adi.) საყვარელი,
 სიყვარულით აღსავსე
 labōriōsus, a, um შრომის-
 მოყვარე
 civitās, ātis f სახელმწიფო,
 მოქალაქეები, ხალხი
 maecēnās, ātis m მეცენატი

cāritās, ātis f პატივისცემა, პატი-
 ვი, სიყვარული
 prōtegō, tēxi, tēctum, ėre ვიცავ,
 ვმფარველობ
 pereō, iī, itum, ĩre ექრები, ვიღუ-
 პები, ვკვდები, ვიკარგები
 trīstitia, ae f მწუხარება
 diabolus, ī m ეშმაკი
 quīvis, quaevis, quodvis (pron.
 indef.) ყოველი, ნებისმიერი
 irrīsor, ōris m დამცინავი,
 გამჭირდავი
 mementō imperat. sg. meminī,
 meminisse-დან (defect.)
 მახსოვს
 sequor, secūtus sum, sequī (depon.)
 მიყვები, მივდევ, ეუჯერებ
 prōgredior, gressus sum, grēdī
 (depon.) წინ მივდივარ
 regredior, gressus sum, gredī (depon.)
 უკან მივდივარ, უკან ვიხევ
 dulcis, e (adi.) ტკბილი, სასი-
 ამოვნო, მიმზიდველი
 decōrus, a, um ლამაზი, შესა-
 ჟერისი, დამამშვენებელი
 morior, mortuus sum, morī
 (depon.) ვკვდები
 fugāx, ācis (adi.) მშიშარა,
 გასაქცევად მზად მყოფი,
 გაქცეული
 persequor, secūtus sum, sequī
 (depon.) მივდევ, მიყვები
 fiō, factus sum, fierī (pass. facio-
 დან) ვხდები, გავხდები
 nāscor, nātus sum, nāscī (depon.)
 ვიბადლები, წარმოვიშვები

revertor, reversus sum, reverti
(semidepon.) უკან ვბრუნდები,
უკან მოვდივარ
prōsum, fui, prōdesse სასარგებ-
ლო ვარ
saepissimus, a, um ძალიან ხშირი
ōdī, -, ōdisse (defect.) მძულს,
მეზიზღება, ვერ ვიტან
quārē (adv.) რატომ, რის გამო
fortasse (adv.) შეიძლება,
შესაძლებელია
requirō, sīvī, sītum, ēre ვეკითხები
excruciō, āvī, ātum, āre ვაწამებ,
ვგანჯავ, ვაწუვალებ
nītor, nīxus sum, nīī (depon.)
ვისწრაფვი, ვეყრდნობი
vetitum, In აკრძალული, აკრძალვა
cupiō, ivī (ii), itum, ēre მსურს,
მინდა
cupere negata აკრძალულისაკენ
სწრაფვა (მისწრაფება)
dicto, āvī, ātum, āre ხშირად ვამ-
ბობ, ვკარნახობ
Diogenēs, is m დიოგენე, ბერძენი
ფილოსოფოსი
accendō, cendī, cēsum, ēre ვან-
თებ, ვანათებ
lucerna, ae f ლამფა, ნათურა
forum, In ფორუმი, სახალხო
კრებების, ბაზრობის ადგილი
nūbēs, is f ღრუბელი
exigō, ēgī, āctum, ēre დაკადგენ,
რჩევას ვაძლევ
fidō, fisus sum, ēre (semidepon.)
უჯერებ, ვენდობი
soleo, solitus sum, ēre (semidepon.)
ჩვეულებად მაქვს

extrēmus, a, um ბოლო, საბო-
ლო, კიდევ (ბოლოში) მყო-
ფი, ყველაზე შორი, განსაკუთ-
რებული
orior, ortus sum, iri (depon.) ვი-
წყები, გამოვჩნდები
Oedipus, pi (podis), acc. poda
(pum), abl. pode (pō), acc. pl.
podas m ოიდიპოსი, ლაიოსისა
და იოკასტეს ვაჟი, თებეს მეფე
laetitia, ae f სიხარული
Sphinx, ingis (ingos) f სფინქსი,
მითური არსება ლომის
განით, ქალის თავითა და
ფრინველის ფრთებით
porta, ae f ჭიშკარი, კარიბჭე
Thebae, ārum, f თებე “შვიდ-
კარიბჭიანი”, ბუგოის დედა-
ქალაქი მდ. ისმენეზე, დაარ-
სებული კადმოსის მიერ
solvō, solvī, solūtum, ēre აუხსნი,
გამოვიყნობ, ვწყვეტ
ingredior, gressus sum, gredī
(depon.) დავდივარ, შევდი-
ვარ, ვიწყებ
infāns, antis m ბავშვი
baculum, In ჯოხი
trānseō, iī, itum, ire გავდივარ,
მივედინები, გავატარებ;
transit praes. ind. act. p. III sg.
positus, a, um (p.p.p.) pōno, posuī,
positum, ēre -დან ვათავსებ,
ვდებ, ვდგამ
mēta, ae f დასასრული, მიზანი,
სამღებარი

§21 LECTIO VICESIMA PRIMA

Gerundivum-ი და Gerundium-ი

De decemviris

Anno ante aeram nostram CCCCLIII Romani tres viros legum cognoscendarum causa in Graeciam miserunt. Hi primum Athenas ad Solonis leges describendas venerunt. Tum in alias Graeciae civitates ad leges, mores, instituta cognoscenda iter fecerunt. Post legatorum reditum proximo anno decemviri legibus scribendis creati sunt. In his fuit Appius Claudius, vir magnae auctoritatis et probitatis*. Leges in XII tabulis inscriptae sunt. Anno CCCL iterum decemviri ad rem absolvendam creati sunt. Proximo anno decemviris munus abrogatum est, quod in legis scribendis severiores fuerant.

* vir magnae auctoritatis et probitatis – დიდი ავტორიტეტისა და პატიოსნების მქონე კაცი (gen. qualitatis – თვისების gen.).

De Archimedis morte

Marcellus, Romanorum consul, ad Syracusas, urbem Siciliae nobilissimam, oppugnandas missus est. Diuturna fuit obsidio, nec urbem, nisi post tres annos, cepit Marcellus. Archimedes, qui ea tempestate Syracusis fuit, admirabili ingenio praeditus*, multis machinis urbis defendendae causa inventis opera Romanorum disturbabat. Captis Syracusis Marcellus eximia hominis prudentia delectatus caput illius parci iussit. Archimedes, dum in pulvere quasdam formas describit attentius, patriam suam captam esse non senserat, et militi, qui praedandi causa in domum irruperat strictoque gladio: "Quisnam es?" – interrogabat, propter nimiam cupiditatem illud investigandi, quod requirebat, nihil respondit nisi hoc: "Noli turbare circulos meos". Itaque a milite obruncatus est.

* admirabili ingenio praeditus – საოცარი ნიჭით დაჯილდოებული.

Pater noster – მამაო ჩვენო

Pater noster
qui es in caelis,
sanctificetur nomen tuum.
Adveniat regnum tuum. Fiat
voluntas tua, sicut in caelo
et in terra. Panem nostrum
quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita
nostra sicut et nos
dimittimus debitoribus
nostris. Et ne nos inducas
in tentationem, sed libera
nos a malo.
Amen.

განკითხვის დღე-ქრისტე მსაჯული;
ურაგმენტი მიქელანჯელოს სიქსტის
კაპელიდან

Sententiae:

1. Modus vivendi – ცხოვრების წესი.
2. Docendo discimus – სწავლებით ვსწავლობთ (როცა სხვას ვასწავლით, ჩვენც ვსწავლობთ).
3. Gúttá cavát lapidém non ví, sed saépe cadéndo:
Síc homo fít sapiéns non bís, sed saépe legéndo (პირველი სტრიქონი ოვიდიუსისაა, ხოლო მეორე დაამატა ჯორდანო ბრუნომ, 1548-1600 წწ.). – წვეთი ხვრეტს ქვას არა ძალით, არამედ ხშირი დაცემით, ასევე ადამიანი ბრძენი ხდება არა ორჯერ (წაკითხვით), არამედ ხშირი კითხვით.
4. Addenda et corrigenda – დამატებანი და შესწორებანი.
5. De duobus malis minimum eligendum – ორი ბოროტებიდან უმცირესი უნდა აირჩიო.
6. Deliberandum est diu, statuendum semel – დიდხანს უნდა იფიქრო და ერთხელ უნდა გადაწყვიტო.
7. De gustibus non est disputandum – გემოვნებაზე არ დავობენ.
8. Nunc est bibendum – ახლა სმის დროა.
9. Utendum est aetate – ასაკით უნდა ისარგებლო.

10. Homines nihil agendo discunt male agere – მცონარობა აღაშინებენ ბოროტებას ახწავლის (სიზარმაცე ბოროტების დედაა).
11. Nil agenti dies longus est – როცა არაფერს აკეთებ, დღე არ იღევა.
12. Ut desint virés, Il tamen ést laudanda volúntas (Ovidius) – სურვილიც შესაქებია, თუნდაც ძალა არ გეყოს (სასურველის შესასრულებლად).
13. Multum vinum bibere – non diu vivere – ბევრი ღვინის მსმელი დიდხანს არ ცოცხლობს.

გრამატიკა

Gerundivum sive part. fut. pass. – გერუნდივუმი ანუ part. fut. pass.

- libera-nd-us, a, um – გასათავისუფლებელი
 doce-nd-us, a, um – სასწავლი
 scrib-e-nd-us, a, um – დასაწერი
 audi-e-nd-us, a, um – მოსასმენი
 littera scribenda – დასაწერი წერილი (ის, რაც უნდა დაიწეროს)
 liber scribendus – დასაწერი წიგნი

Gerundium

		sg.
Nom.	(legère)	(კითხვა)
Gen.	leg-e-nd-ī	კითხვის
Dat.	leg-e-nd-ō	კითხვისთვის (იხმარება იმეიათად)
Acc.	ad leg-e-nd-um	წასაკითხად
Abl.	leg-e-nd-ō	კითხვით

სავარჯიშოები:

1. Inf.-ის მაგივრად ჩასვით gerundivum-ი ან gerundium-ი:
 aestimare, occidere, censere, exigere, proficisci, mittere, diligere, honorare, conficere, curare, patriam defendere, consilia nostra adhibere.
2. თარგმნეთ:
 1. Alieno more vivendum est mihi (Terentius). 2. Faciendum id nobis, quod parentes imperant (Plautus). 3. Quid mihi putas agendum? (Iuvenalis). 4. Dúlcibus ést verbís mollís aléndus amór (Ovidius).

3. თარგმნეთ, გაარჩიეთ *gerundivum*-ისა და *gerundium*-ის ფორმები:
 1. Non modo ars dicendi, sed etiam ars tacendi difficillima est. 2. Multi nostrum cupidi sunt carmina poetarum Romanorum legendi. 3. Hominis mens diligenter discendo *alitur* et cogitando (Cic.). 4. Consilia prudentium virorum audienda sunt. 5. Legati a Croeso, rege Lydorum, missi Delphos venerunt oraculum consultum. 6. Hoc est incredibile dictu et difficile intellectu. 7. Es-ne paratus ad ambulandum nobiscum? 8. Nonne in animo habes nobiscum ambulare? 9. Putasne tibi hos libros legendos esse? 10. Spes vincendi apud omnes magna erat. 11. Facile erat intellectu oratoris sententiam rectam non esse. 12. Saepe exercendo iuvenes corpora sua firmant.

4. რომელი ლათინური ფრაზებიდან არის წარმომდგარი შემდეგი სიტყვები:
 არკა, კურსი, ფაკულტატი, ლეგენდა, პაქტი, რეჟურენდუმი, ცენზორი, ცენზურა, რეცენზია, ლაპიდარული, ტრანსპორტირება, ტრანსპლანტაცია.

ლექსიკონი:

decemvirī, ōrum m pl. დეკემვირები
 dēscribō, scrīpsī, scrīptum, ēre
 აღწერ, გადაწერ, ვწერ,
 ვხატავ
 iter, itineris n გზა, მგზავრობა
 iter facere წასვლა, გამგზავრება;
 iter facio მიუღივარ, მივემტ-
 ბავრები
 reditus, ūs m დაბრუნება
 scrībō, scrīpsī, scrīptum, ēre ვწერ,
 აღწერ
 Appius, I Claudius, I m აპიუს
 კლაუდიუსი
 iterum (adv.) ისევ, მეორედ,
 მეორე მხრივ

absolvō, solvī, solvītum, ēre შევა-
 სრულებ, ვამთავრებ, ვათავი-
 სუფლებ, ვამართლებ
 abrogō, āvī, ātum, āre ვაუქმებ
 ხალხის გადაწყვეტილებით,
 ჩამოვართმევ
 Archimēdēs, is m არქიმედე,
 სირაკუზიდან, ევკლიდეს
 მოწაფე, ცნობილი მათემა-
 ტიკოსი და ფიზიკოსი (ძვ. წ.
 287-212 წწ.)
 Mārcellus, I m მარცელუსი,
 Marcus Claudius Marcellus,
 რომაელი მხედართმთავარი,
 მონაწილეობდა II პუნიკურ
 ომში; დაიპყრო სირაკუზე ძვ.

წ. 212 წ., დაიღუპა პანიბალ-
თან ბრძოლაში ძვ. წ. 208 წ.
Syrācūsae, ārum f სირაკუზე,
ქალაქი სიცილიის აღმ. სანა-
პიროზე
diuturnus, a, um ხანგრძლივი
obsidiō, ōnis f ალყა
tempestās, ātis f დრო, დროის
მონაკვეთი, ამინდი, ქარიშ-
ხალი
admīrābilis, e (adi.) გასაკვირი,
გასაოცარი
ingenium, ī n ნიჭი, გონება,
სიმაჰაცე
praeditus, a, um აღჭურვილი,
დაჯილდოებული, ნიჭიერი
disturbō, āvī, ātum, āre ვანგრევე
eximius, a, um განსაკუთრებული
prūdētia, ae f ცოდნა, ჭკუა
pulvis, eris m მტვერი, ქვიშა
fōrma, ae f ფორმა, სახე, ფიგურა,
გარეგნობა
attentus, a, um დაძაბული,
ყურადღებიანი
praedō, āvī, ātum, āre ვეაჩალობ,
ვიპარავ
irrupō, rūpī, ruptum, ėre შევი-
ჭრები
strictus, a, um ქარქაშიდან ამო-
ღებული, ამოწვილი
quisnam, quidnam (pron. interr.)
ნეტავი ვინ? ნეტავი რა?
propter (+acc.) ახლოს, გვერდით;
გამო, შედეგად
nimius, a, um ძალიან დიდი,
ძალიან ბევრი

cupiditās, ātis f დიდი სურვილი,
მისწრაფება, ლტოლვა,
სიხარბე, გაუმაძღრობა
investigō, āvī, ātum, āre ვეძებ,
ვიკვლევი
requirō, quisivī, quisitum, ėre ვე-
კითხები, ვეძებ, ვითხოვ, ვერ-
ვპოულობ, მჭირდება
turbō, āvī, ātum, āre ვურევ, ხელს
ვეშლი
circulus, ī m წრე
obtruncō, āvī, ātum, āre ვკლავ
sanctificō, -, -, āre წმინდას ვხდი
adveniō, vēnī, ventum, ĩre მოვდი-
ვარ
sicut (adv.) როგორც, ისევე
როგორც
pānis, is m პური
quotidiānus, a, um ყოველ-
დღიური, ჩვეულებრივი
dīmittō, mīsi, missum, ėre ვპატი-
ობ, მივეტყვებ
dēbitum, ī n ვალი, მოვალეობა
dēbitor, ōris m მევალე, თანამ-
ღები
nē (adv.) არ
indūcō, dūxī, ductum, ėre შემყავს
tentātio (temptātio), ōnis f ცდუნე-
ბა, განსაცდელი, გამოცდა
malum, ī n შეცდომა, უბედურება,
ცოდვა, ბოროტება
amen (subst. indecl.) ამინ
gutta, ae f წვეთი
cavō, āvī, ātum, āre ვხერეგ, ამო-
ფულრავ
lapis, idis m ქვა

corrigō, rēxī, rēctum, ēre ვასწორებ, შესწორებები შემაქვს
 minimus, a, um (superl. parvus-დან) ყველაზე პატარა, უმცირესი
 delīberō, āvī, ātum, āre ეფიქრობ
 semel (adv.) (მხოლოდ) ერთხელ
 gustus, ūs m გემო, გემოვნება
 bibō, bibī, -, ēre ესვამ
 proficīscor, fectus sum, ficīscī (depon.) მივემართები, მივდივარ, მივემგზავრები
 Iuvenālis, is m იუვენალისი (Decimus Iunius), რომაელი პოეტი-სატირიკოსი
 alō, aluī, altum, ēre ვკვებავ, ვზრდი
 colō, coluī, cultum, ēre ვამუშავებ (მიწას)
 necessitās, ātis f საჭიროება
 ēdō, didī, ditum, ēre გამოვყემ, ვაცნობებ

trānsportō, āvī, ātum, āre გადაბყავს
 trānsplanto, āvī, ātum, āre გადავწვავ
 renovō, āvī, ātum, āre ვაახლებ
 cōnservō, āvī, ātum, āre ვინახავ, ვინარჩუნებ
 dīligerter (adv.) ბუჯითად, მონდომებით
 prūdēns, entis (adi.) გამოცდილი, მცოდნე, ჭკვიანი
 Delphī, ōrum m დელფო, ქალაქი პარნასის ძირში, სადაც იყო აპოლონის ორაკული
 incrēdibilis, e (adi.) დაუჯერებელი, საკვირველი, გასაკვირი
 firmō, āvī, ātum, āre ვამაგრებ, ვაკავებ
 non modo არა მარტო

§22 LECTIO VICESIMA SECUNDA

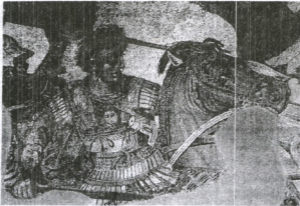
Genetivus qualitatis
 Pf. coni. act. და pass.
 Ppf. coni. act. და pass.

Cum causale
 Cum historicum, cum concessivum

De Alexandro Magno, rege Macedonum

Phillippo, rege Macedonum occiso, Alexander regnum occupavit, gentibus finitimis domitis a rege exercitus adversus Persas paratus est. Alexandro bellum gerente Graeci bellum moverunt. Hellesponto traiecto Persas ad Granicum flumen vicit; plurima oppida maritima portas Alexandro aperuerunt. Rex urbibus maritimis captis magnam partem Asiae occupavit.

ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი) ბრძოლის დროს

1. Cum Alexander Magnus piratam comprehensum interrogavisset, quo iure maria infestaret, ille: "Eodem iure, – inquit, – quo tu orbem terrarum*. Ego, quia parvo navigio id facio, pirata vocor, tu, quia id magno exercitu facis, imperator".
2. Cum Alexander Darei condiciones repudiavisset Parmenio: "Ego, – inquit, – si Alexander essem, pacis condiciones acciperem". Cum ille: "Ego quoque acciperem, si Parmenio essem".
3. Alexander cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amoenitate, per mediam urbem influentis, proiecit armis, plenus pulveris ac sudoris, in praefrigidam undam se proiecit.
4. Apelles, pictor illius aetatis clarissimus, Alexandrum, regem Macedonum, pinxit equitem. Quam imaginem cum rex minus laudaret, quam meruerat artifex, equus Alexandri interea adductus picto equo sic adhinnivit, quasi verus esset equus. Tum Apelles: "O rex, – inquit, – equus tuus, ut video, picturae peritior est, quam tu".

* orbis terrarum – დედამიწა, მსოფლიო.

De Codro, ultimo Atheniensium rege

Dores, cum in Atticam invasissent, Atheniensium urbem cinxerunt gravique obsidione presserunt. Itaque Athenienses legatos ad oraculum miserunt, qui rogarent, quomodo liberarentur. Quibus Pythia: "Victores, – inquit, – erunt ii, quorum rex per hostes animam amiserit". Cum hoc oraculum quoque

Dorum ducibus enuntiatum esset, hi suos, ne rex Atheniensium occideretur, a pugna prohiberunt.

Paulo post Codrus, rex Atheniensium, veste familiari indutus, ad hostium castra accessit rixamque cum militibus, qui in statione erant, commisit. Tum vero unus e Doribus, quem ille verbis laeserat, Codrum occidit. Postquam Athenienses corpus regis ab hostibus postulaverunt, Dores de victoria desperaverunt et statim ex Attica discesserunt.

De Biante philosopho

Biantis patria ab hostibus capta est. Cum hostes urbem cepissent, incolae arma abiecerunt et fugerunt. Omnes ita fugerunt, ut multa de suis bonis asportarent. Bias non idem fecit, sed fugit nihil secum portans. Cum esset ab amicis admonitus, ut res suas secum portaret, ille: "Ego, – inquit, facio: omnia mea mecum porto".

Facetia:

P. Cornelius Lentulus Dolabella, Tulliae, Ciceronis filiae, maritus, vir parvae staturae* erat. Cicero, cum eum longo gladio accinctum vidisset, interrogavit: "Quis generum meum ad gladium alligavit?"

* vir parvae staturae – დაბალი (სიმაღლის) კაცი (gen. qualitatis – თვისების gen. – გამოხატავს თვისებას, ხასიათს, წარმომადგენლობას, შოშას).

Sententiae:

1. Neminem cito laudaveris, neminem cito accusaveris – ნაჩქარევად ნურავის შეაქებ, ნურც ნურავის დაადანაშაულებ.
2. Si tacuisses, philosophus mansisses – რომ გაჩუმებულიყავი, ფილოსოფოსად მიგიჩნევდნენ (დარჩებოდი).
3. Ceterum censeo Carthaginem esse delendam (Cato) – მაინც ვუფიქრობ, რომ კართაგენი უნდა დაინგრეს (ამ სიტყვებით ასრულებდა ყოველ თავის გამოსულას რომის სენატში კატონ უფროსი).
4. Ab alio exspectes, alteri quod feceris (Syrus) – სხვისგან ელოდე იმას, რაც შენ მას გაუკეთე.

5. *Cum bonis bonus eris, cum malis perverteris* – კარგთან (აღაზიანთან) კარგი იქნები, ცუდთან გაუჟღებდი.
6. *Cras, cras, semper cras, sic evadit aetas* – ხვალ, ხვალ, მუდამ ხვალ, ასე გადაის ცხოვრება.
7. *Duos qui lepores sequitur, neutrum capit* – ვინც ორ კურდღელს გაეკიდება, ვერც ერთს ვერ დაიჭერს.
8. *Qui seminat mala, metet mala* – ვინც ბოროტებას თესავს, ბოროტებასვე მოიმკის.
9. *Litterae, cum sint paucae, variae tamen collocatae innumerabilia verba efficiunt* – ასოები, თუმცა ისინი არამრავალრიცხოვანნი არიან, სხვადასხვანაირად დაწყობილნი, უთვალავ სიტყვას იძლევიან.
10. *Ne fidem habueris homini blandienti!* – ნუ გექნება მლიქვნელი აღაზიანის რწმენა! (ნუ დაუჯერებ მლიქვნელს!).
11. *Vér hiemém sequitur, || sequitur post triste serénium* – ზამთარს მოჰყვება გაზაფხული, წუხილს (მწუხარებას) – სიხარული.
12. *Ádmirór, paríés, te nón cecidísse rufna, Quí tot scriptorúm taédia sústineás* – მიკვირს, რომ შენ, კედელო, აქამდე არ დანგრეულხარ, ამდენი მჯღაბნელის უმსგავსობას რომ იგან (ეს წარწერა ნაპოვნი იქნა პომპეის ერთ-ერთ კედელზე).
13. *Quísqvis amát, valeát, pereát qui néscit amáre!*
Bís tantó pereát, quísqvis amáre vetát! – ვისაც უყვარს, გაუმარჯოს, დაიღუპოს, ვინც არ იცის სიყვარული! კიდევ ორჯერ დაიღუპოს, ვინც სიყვარულს კრძალავს (წარწერები პომპეიდან).
14. *Otiosis locus hic non est, discede, morator!* – უსაქმურებისთვის აქ არ არის ადგილი (აქ უსაქმურების ადგილი არ არის), წადი (გაეცალე აქაურობას), ზანტო (წარწერა დიდი წითელი ასოებით ერთ-ერთ სახლზე, რომლის პატრონსაც არ მოსწონდა უსაქმურების თავშეყრა თავისი სახლის ფანჯრებთან)!

გრამატიკა

Genetivus qualitatis – თვისების gen.

არის gen.-ში დასმული საზღვრული და მასთან შეთანხმებული მსაზღვრელი, რომლებიც გამოხატავენ პირს, საგნის თვისებას, ხასიათს, მომას, წარმომავლობას და სხვ.: *puer novem annorum* – 9 წლის ბავშვი; *res magni momenti* – მნიშვნელოვანი საქმე; *vir acris ingenii* – მახვილგონიერი კაცი.

Pf. და ppf. coni. act. ზმნისა esse; Pf. coni. act. ოთხივე ულლებისა

esse ყოფნა		I ულლება		II ულლება
ვეოფილიყაუ (ნეტაუ, რომ)		შემეყვარებინა (ნეტაუ, რომ)		მეოლოდა, მქონოდა (ნეტაუ, რომ)
pf. coni. act.	ppf. coni. act.	pf. coni. act.		
sg.				
1.	fu-eri-m	fu-isse-m	amā-v-eri-m	hab-u-eri-m
2.	fu-eri-s	fu-isse-s	amā-v-eri-s	hab-u-eri-s
3.	fu-eri-t	fu-isse-t	amā-v-eri-t	hab-u-eri-t
pl.				
1.	fu-eri-mus	fu-isse-mus	amā-v-eri-mus	hab-u-eri-mus
2.	fu-eri-tis	fu-isse-tis	amā-v-eri-tis	hab-u-eri-tis
3.	fu-eri-nt	fu-isse-nt	ama-v-eri-nt	hab-u-eri-nt

III-IV ულლების გზნებიც ასევე იულლება.

Plusquamperfectum coniunctivi activi, perfectum coniunctivi passivi, plusquamperfectum coniunctivi passivi

Ppf. coni. act.	Pf. coni. pass.	Ppf. coni. pass.
ppf.-ის ფუძე + isse + act.-ის პირის დაბ.	p.p.p. + esse praes. coni.-ში	p.p.p. + esse impf. coni.-ში
sg.		
შემეყვარებინა (ნეტაუ, რომ)	შევეყვარებოდი ვინმეს (ნეტაუ, რომ)	შევეყვარებინებოდი ვინმეს (ნეტაუ, რომ)
1. amā-v-isse-m	amā-tus, a, um sim	amā-tus, a, um essem
2. amā-v-isse-s	amā-tus, a, um sis	amā-tus, a, um essēs
3. amā-v-isse-t	amā-tus, a, um sit	amā-tus, a, um esset
pl.		
1. amā-v-isse-mus	amā-ti, ae, a simus	ama-ti, ae, a essemus
2. amā-v-isse-tis	amā-ti, ae, a stis	ama-ti, ae, a essētis
3. amā-v-isse-nt	amā-ti, ae, a sint	ama-ti, ae, a essent

დანარჩენი ჯგუფების გზნებიც ასევე იულლება.

Cum causale – მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება

Cum – “იმიტომ რომ”, “როდესაც”. გზნა praes. ან impf. con.-შია თანადროული მოქმედებისას, ხოლო pf.-ში ან ppf.-ში წინადროული მოქმედებისას.

Aedui. cum se ab hostibus defendere non possint, legatos ad Caesarem mittunt – ედუები, რადგან მტრის მოგერიებას ვერ ახერხებენ, კეისარს ელჩებს უგზავნიან.

Cum historicum – ისტორიული cum

Cum – “როცა”. გამოხატავს წარსულში მომხდარ მოქმედებას. მზნა **con.**-შია.

Cum Caesar ad silvam pervenisset, hostes ex omnibus partibus silvae excurrerunt – როცა კეისარმა ტყეს მიაღწია, ტყის ყოველი მხრიდან მტრები გამოვიდნენ.

Cum concessivum – დათმობითი დამატებითი წინადადება

Cum – “თუმცა”, “მიუხედავად იმისა”, “რომ”. მზნა **praes.** ან **impf. con.**-შია თანადროული მოქმედებისას, ხოლო **pf.**-ში ან **ppf.**-ში წინადროული მოქმედებისას.

Phocion fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset – ფოკიონი მუდამ ღარიბი იყო, თუმცა შეეძლო უმდიდრესი ყოფილიყო.

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ **ppf. con. act.** -სა და **pass.**-ში:
sculpere, gignere, examinare.

2. თარგმნეთ მზნების შემდეგი ფორმები:

miraris, mirabar, miratus es, loquitur, loquebatur, locutus est, gaudetis, gaudebatis, gavisi estis, auget, augeat, auxit, auxerit, negabat, negaret, negaverat, negavisset, coniuncti sunt, coniuncti sint, coniuncti erant, coniuncti essent.

3. დაუქვემდებარეთ წინადადებები გამოთქმას **constat (AcI)**:

- 1. *Omnis ars imitatio est naturae.*
- 2. *Troia capta Graeci domos profecti sunt.*
- 3. *Mens sana in corpore sano.*

4. რომელი სიტყვებიდან მომდინარეობს შემდეგი არსებითი სახელები: ტენტი, მარმარილო, სკულპტორი, ფუნქცია, იმიტაცია.

5. ფრჩხილებში ჩასმული სახელები ჩასვით სათანადო ფორმაში:
De (gradus magnus), in (fuga difficilis), cum (puella nobilis), sine (socius fidelis), post (victoria grandis).

6. თარგმნეთ, დაადგინეთ, რა სახის cum-იანი დამოკიდებული წინადადებაა გამოყენებული:

1. Phillippus, cum bellum contra Persas pararet, occisus est.
2. Cum epistolam tuam legebam, frater meus venit.
3. Cicero, cum Athenis esset, Zenonem philosophum saepe audivit.
4. Phidias artifex, cum faceret Iovis formam aut Minervae, conspiciebat aliquem, e quo similitudinem duceret.
5. Plato varios Socratis sermones hominibus tradidit, cum Socrates ipse litteram nullam reliquisset.
6. Cum Hannibal ferro ignique Italiam vastaret et primo Romanos in fugam daret*, etiam ingentem numerum eorum caperet, tamen Romani post acerrimas pugnas ab eo victoriam grandem reportaverunt.
7. Ipse Cicero, cum tenuissima valetudine esset, ne nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat.
8. Cum Spartacus cum sociis, servis et ingenuis se coniunxisset, ingentes copias comparavit easque multum exercuit.

* in fugam daret – გააქცია.

ლექსიკონი:

Alexander Magnus, dñi m ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი), მაკედონიის იმპერიის დამაარსებელი (ძვ. წ. 356-323 წწ.)
 Macedones, um m (pl.) (sg. -dñ. -onis) მაკედონელები, მაკედონიის მცხოვრებლები
 Phillippus, i m ფილიპე III, ალექსანდრე მაკედონელის მამა
 domitñ. ãvñ. ãtum, ãre ვიმორჩილებ, ვაკავებ
 moveñ. mñvñ. mñtum, ãre ვიწვევ, გამოვიწვევ, ვიწყებ, ვაღელვებ, ვამოძრაებ
 trãicñ. iñcñ. iectum, ãre ვაღავისვრი, ვაღამყავს
 Grãnicus, i m გრანიკუსი, მდინარე მისიაში, სადაც ალექსანდრე მაკედონელმა დაამარცხა სპარსელები ძვ. წ. 334 წ.

maritimus, a, um ზღვისპირა
 aperiñ. ruñ. rtum, ãre ვაღებ
 cum (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ რაც, მას შემდეგ, თუმცა, იმიტომ რომ, რადგანაც
 pirãta, ae m (ბერძ.) პირატი
 comprehendñ. prehendiñ. prehensum, ãre ვიჭერ, ვაკავებ
 infestñ. ãvñ. ãtum, ãre ვაწუხებ, ვაწუხალებ, ვემუქრები
 nãvigium, i n გემი, ხომალდი
 condiciñ. ñnis f პირობა, შეთანხმება, ხელშეკრულება, მდგომარეობა
 Parmeniñ(ñ), ñnis m პარმენიონი, ფილიპესა და ალექსანდრე მაკედონელის სარდალი, რომელიც ამ უკანასკნელმა მოაკვლევინა

Tarsus, ī f გარსუსი, კილიკიის დედაქალაქი მდინარე კიდნუსზე

Cydnus, ī m კიდნუსი, მდინარე კილიკიაში, ქალაქ გარსუსთან

amoenitās, ātis f კარგი მდებარეობა, მიმზიდველობა, სილამაზე

inflū, flūxī, flūxum, ēre შეეცურავ, მივედინება

prōiciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ, ძირს (მიწაზე) ვაგდებ, ვაწყობ; se prōicere ჩავარდნა, ჩაშვება (წყალში)

sūdor, ōris m ოფლი

praefrigidus, a, um ძალიან ცივი

Apellēs, is m აპელესი, ცნობილი ბერძენი მხატვარი (ალექსანდრე მაკედონელის თანამედროვე)

pictor, ōris m მხატვარი

eques, itis m მხედარი

quam (adv.) ძალიან, იმდენად

mereō, uī, itum, ēre ვაკეთებ, ვიმსახურებ

intereā (adv.) ამასობაში

adhinnīō, ivī (ii), itum, ire ვჭიხინებ

perītiōr, ius compar. perītus, a, um-დან გამოცდილი, მცოდნე, ოსტატურად ვაკეთებული

Codrus, ī m კოდრუსი, ათენის უკანასკნელი ლეგენდარული მეფე, რომელმაც გადმოცემით, ღორიელებთან ბრძოლაში თავი გაწირა სამშობლოს გადასარჩენად

Dōrēs, um m ღორიელები-ღორეთი უძველესი ბერძ. გომი, რომელიც თავდაპირველად ოლიმპოსთან ცხოვრობდა, შემდეგ კი პელოპონესში

Attica, ae f ატიკა, ელადის ნაწილი, რომლის მთავარი ქალაქი იყო ათენი

invādō, vāsī, vāsum, ēre შეედივარ, თავს ვესხმი

premd, pressī, pressum, ēre ვიკავებ, ხელში ვიგდებ, ვავიწროვებ, ვაწამებ, ვაიძულებ, ვიმორჩილებ, ვიმონებ

Pythia, ae f პითია, აპოლონის ქურუმი ქალი, რომელიც წინასწარმეტყველებდა დელფოს ტაძარში

ēnūntiō, āvī, ātum, āre ვამბობ, ვაცნობებ, ვაუწყებ

familiāris, e (adi.) ადგილობრივი, ოჯახური, ჩვეულებრივი

rixa, ae f ჩხუბი, კამათი

statiō, ōnis f დაცვა, ყარაული, პოზიცია, საბრძოლო პოზიცია, ადგილი

committō, mīsi, missum, ēre ერთმანეთს ვაჯახებ, ვამხედრებ

laedō, sī, sum, ēre ვაწყენინებ, შეურაცხვეყოფ

Biās, antis m ბიასი პრიენუდან, ერთ-ერთი შვიდ ბერძენ ბრძენთაგანი

abiciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ, ძირს ვაგდებ, ვყრი

bonum, ī n ქონება

P. Cornelius Lentulus Dolabella
 პუბლიუს კორნელიუს ლენ-
 ტულუს დოლაბელა, ციცერო-
 ნის სიძე, კეისრის მომხრე
Tullia. ae f ტულია, ციცერონის
 ქალიშვილი
statūra. ae f სიმაღლე
accingō, cinxī, cinctum, ēre წელზე
 შემოვირტყამ
gener, erī m სიძე
cēterum (adv.) სხვათა შორის,
 მაგრამ, მაინც
cēnsēd, suī, sum, ēre ვთვლი,
 მგონია, მიმაჩნია
Catō, ōnis m კატონი, Marcus
 Porcius Cato მარკუს პორციუს
 კატონი, კონსული 195 წ.,
 კართაგენის დაუძინებელი
 მტერი
exspectō, āvī, ātum, āre ელო-
 დები, მოველო
pervertō, vertī, versum, ēre ვა-
 ფუჭებ, ვანადგურებ
ēvādō, vāsī, vāsum, ēre ვიპარები,
 მივრბივარ, ვავდივარ,
 მივედინები
lepus, oris m კურღლეული
neuter, tra, trum არც ერთი, არც
 მეორე
sēminō, āvī, ātum, āre ვთესავ
metō, (messuī), messum, ēre ვიმკი,
 მოსაველს ვიღებ
paucus, a, um პატარა, ცოტა; pl.
 pauci ზოგიერთნი, ცოტანი
efficiō, fēcī, fectum, ēre ვიძლევი,
 ვაწარმოებ

blandus, a, um შემპარავი, მლიქუ-
 ნელი
trīstis, e (adi.) მწუხარე, სამწუ-
 ხარო, უსიამოვნო
serēnus, a, um ნათელი, უღრუბ-
 ლო, წყნარი, სასიხარულო,
 ბედნიერი
factiō, ōnis f მოქმედება; პარტია
prīnceps, ipis m წინამძღოლი,
 მბრძანებელი, პრინციპსი
Aeduī, ōrum m ედუები, კელტური
 ტომები
Sēquani, ōrum m სეკვანები, ერთ-
 ერთი ყველაზე დიდი ტომი
 Gallia Belgica-ში
excurrō, (cu)currī, cursum, ēre გა-
 მოვრბივარ, გამოვდივარ
Phociōn, ōnis m ფოკიონი, ათენე-
 ლი მხედართმთავარი და პო-
 ლიტიკოსი, დემოსთენეს მოწი-
 ნააღმდეგე, მაკედონიის მომ-
 ხრე; დასჯილ იქნა ძვ. წ. 318 წ.
perpetuō (adv.) მუდამ, მუდმივად
pauper. eris (adi.) ღარიბი
sculpō, psī, ptum, ēre ამოვჭრი,
 ვჭრი
mīror, ātus sum, āri (depon.) მიკ-
 ვირს
coniungō, iūnxī, iūnctum, ēre ვა-
 ერთებ, ვაერთიანებ
imitātiō, ōnis f მიბაძვა, იმიტაცია
fidēlis, e (adi.) ერთგული, სარწ-
 მუნო
quisquis, quaeque, quidquid
 (subst.), quodquod (adi.) ვინც
 კი, რაც კი, ყოველი ვინც

tantō (adv.) მითუმეტეს, bis tanto
ორმაგად

vetō, uī, itum. āre ვერძალავ

ōtiōsus, a, um უსაქმური

morātor, ōris m მანტი, ნელი

Zēnō(n), ōnis m ზენონი, ბერძენი

ფილოსოფოსი ეპიკურელი,

ციცერონის მასწავლებელი

Phīdiās, ae m ფიდიასი, პერიკლეს

ეპოქის ათენელი სკულპ-

ტორი (გარდ. ძვ. წ. 431 წ.)

cōnspiciō, spexī, spectum, ēre ვუ-

ყურებ, შევხედავ

aliquis, aliqua, aliquid (pron.

indef.) ვინმე, რამე

similitūdō, inis f მსგავსება

Platō(n), ōnis m პლატონი, ბერძენი

ფილოსოფოსი, სოკრატეს

მოწაფე და არისტოტელეს

მასწავლებელი, აკადემიის

ფუძემდებელი (ძვ. წ. 427-347

წწ.)

Sōcratēs, is m სოკრატე, წარმომადგენელი

შობით ათენიდან, იდეალის

ტური ფილოსოფიური სკო-

ლის დამაარსებელი (ძვ. წ.

469-399 წწ.)

valētūdō, inis f ჯანმრთელობა

nocturnus, a, um ღამის

quiēs, ētis f სიმშვიდე, დასვენება

Spartacus, ī m სპარტაკი, თრაკი-

ის მკვიდრი, რომაელი მონე-

ბის აჯანყების ორგანიზატორი

და ხელმძღვანელი (ე. წ.

გლადიატორთა ომი ძვ. წ. 73-

71 წწ.); დაიღუპა კრასუსის

არმიასთან ბრძოლის დროს

ingenuus, a, um ადგილობრივი,

თავისუფალი (დაბადებით),

კეთილშობილი

se coniungere შეერთება, შეკავ-

შირება, დაკავშირება

comparō, āvī, ātum, āre ვამზადებ,

ვაიარალებ, აღვჭურვავ

§23 LECTIO VICESIMA TERTIA

თავისებური ზმნები eō, edō, volō, nōlō, mālō, ferō

De Alexandro Magno et Diogene

Alexander Magnus, cum aliquando Corinthi esset, ad Diogenem venit eumque interrogavit: "Quod optas, Diogenes? Faciam, quidquid volueris". Tum ille: "Opto, - inquit, - ne solem mihi intercipias". Quo audito*, Alexander exclamavisse dicitur**: "Nisi Alexander essem, Diogenem esse vellem***."

* Quo audito (abl. abs.) - როცა ეს მოისმინა.

** Alexander exclamavisse dicitur (Ncl) - ამბობენ, რომ აღუქსანდრემ წამოიძახა.

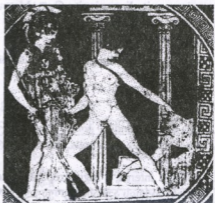
*** Nisi Alexander essem, Diogenem esse vellem (irrealis - პირობითი წინადადება) - აღუქსანდრე რომ არ ეყოფილიყავი, დიოგენედ ეოფნას ვისურვებდი.

Aesopus et viator

Aesopus aliquando Athenis ibat, multa secum cogitans. Subito viator quidam ei obviam iens: "Quot horas, – inquit, – usque ad urbem ibo?" Aesopus nihil respondit. Postquam ille iratus aliquantum prodiit, Aesopus, qui euntem observaverat, magna voce: "Duas horas ibis, amice". Tum ille: "Cur, – inquit, – non statim respondisti?" Et Aesopus: "Nunc tantum video te celeriter ire posse".

De Theseo et Ariadna

Minoem, Cretae insulae regem, antiquis temporibus cum Atheniensibus bellum gessisse fama est. Atheniensibus victis rex durum tributum imperavit: li quotannis septem iuvenes septemque virgines in Cretam insulam mittere debebant. Ibi Minotaurus, quod partim* hominis, partim* tauri speciem praebebat et labyrinthum habitabat, eos devorabat. Misericordia adductus** Theseus: "Ego", inquit, "aut amicos servabo aut a Minotauro supe-

თესეუსი კლავს მინოტავრს. გამოსახულება ბერძნულ ეპოპეაზე

ratus ipse cadam!" Tum una cum*** pueris puellisque navem conscendit Cretamque petivit. Theseus monstrum vidit occiditque. Sed labyrintho excedere non potuisset, nisi Ariadna, regis filia, quae cum amabat, ei adfuisset. Illa ei lanae glomus dederat, ut filum ad portam alligaret manuque teneret et eius auxilio exitum reperire posset. Theseus, postquam gladio Minotaurum necavit, amicos quoque liberavit et filo e labyrintho salvus exiit. Theseus Ariadnam secum duxit, ne pater eam puniret, quod hosti adfuerat. Sed postea Theseus eam in insula Naxo exposuit, quod Bacchus

deus, amore Ariadnae inflammatus, ei imperaverat, ut eam relinqueret. Bacchus Ariadnam secum in Olymum sustulit.

- * partim ... partim – ნაწილობრივ; ერთი ნაწილი ... მეორე ნაწილი.
- ** misericordia adductus – სიბრალეულით წაქეზებული (abl. causae).
- *** una cum ... – ... ერთად.

Facetia:

Quintus, Marci Tulli Ciceronis frater, parvae staturae erat. Pictor quidam Quinti imaginem enormi magnitudine pinxit. Cum Marcus Cicero imaginem vidisset: "Frater meus, – inquit, – dimidius* maior est, quam totus".

- * dimidius, a, um – ნახევარი; frater dimidius – ძმის ნახევარი.

Sententiae:

1. Fama crescit eundo – ჭორი გავრცელებით იზრდება.
2. Quae volumus, credimus libenter – რაც გვსურს, იმას სიამოვნებით ვიჯერებთ.
3. Séd fugit ínterea, || fugit irrepairábile témpus (Ovidius) – და ამასობაში მიქრის, მიქრის აუნაზღაურებელი დრო.
4. Íncidit ín Scyllám, || qui vult vitáre Charýbdim – სკილას უვარდება (ხახაში), ვისაც უნდა ქარიბდის დაალწიოს თავი.
5. Sic transit gloria mundi – ასე მიდის (ქრება, წარმავალი) ამქვეყნიური დიდება.
6. Scire volúnt omnes, || studiis incúmbere pauci (Horatius) – ცოდნა ყველას უნდა, სწავლისთვის თავგამოდება კი – ცოტას.
7. In sudore vultus tui comedes panem tuum (Bibl.) – ოფლითა შენითა მოიპოვე პური შენი (შენი სახის ოფლით ჭამე პური შენი).
8. Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt – რომელ ბალახსაც ცხვრები არ ჭამენ, იმას ადამიანები მიირთმევენ.
9. Quo vadis, Domine? – Eo Romam mi iterum crucifigi – სად მიდიხარ, უფალ? – მივდივარ რომში, რომ ხელახლა ჯვარს ვეცე (რომიდან დევნილ პეტრეს ქრისტე გამოეცხადა და ამ სიტყვებით მიმართა).
10. Etiam sanato vulnere cicatrix manet – შეხორცებული ჭრილობიდანაც რჩება ნაიარევი.

11. Esse oportet ut vivas, non vivere ut edas – უნდა ჭამო, რათა იცოცხლო, და არა იცოცხლო, რათა ჭამო (პერიფრაზი გამოთქმისა: Non ut edam vivo, sed ut vivam edo – ვცოცხლობ არა იმიტომ, რომ ვჭამო, არამედ ვჭამ იმიტომ, რომ ვიცოცხლო).
12. Tamdiu discendum est, quamdiu vivis – იმდენ ხანს უნდა ისწავლო, რამდენ ხანსაც ცოცხლობ.
13. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris – რასაც შენს თავს არ უსურვებ, სხვას იმას ნუ გაუკეთებ.
14. Optanda mors est sine metu mortis mori (Seneca, Troades) – სანატრელი სიკვდილია, მოკვდე სიკვდილის შიშის გარეშე.
15. Aquam haurit cribro, qui discere vult sine libro – საყროთ ხაპავს წყალს, ვისაც წიგნის გარეშე უნდა სწავლა.

გრამატიკა

თავისებური ზმნები

eō, ī, itum, īre – დავდივარ, მივდივარ

	Praes. ind.	Impf. ind.	Fut. I	Praes. coni.
sg.				
1.	e-ō	i-ba-m	i-b-ō	e-a-m
2.	i-s	i-bā-s	i-b-is	e-ā-s
3.	i-t	i-ba-t	i-b-it	e-a-t
pl.				
1.	i-mus	i-bā-mus	i-b-imus	e-ā-mus
2.	i-tis	i-bā-tis	i-b-itis	e-ā-tis
3.	e-u-nt	i-ba-nt	i-b-u-nt	e-a-nt
imperat. ! i-te!				
Part. praes. act. i-ēns, gen. e-untis			Part. fut. act. it-ūrus, a, um	

	Impf. coni.	Fut. II	Pf. ind.
sg.			
1.	i-re-m	i-erō	i-i
2.	i-rē-s	i-eris	i-isti
3.	i-re-t	i-erit	i-it
pl.			
1.	i-rē-mus	i-erimus	i-imus
2.	i-rē-tis	i-eritis	i-istis
3.	i-re-nt	i-erunt	i-erunt
			Inf. pf. Isse

	Ppf. ind. act.	Pf. coni. act.	Ppf. coni. act.
sg.			
1.	i-eram	i-erim	I-ssem
2.	i-erās	i-eris	I-ssēs
3.	i-erat	i-erit	I-ssēt
pl.			
1.	i-erāmus	i-erimus	I-ssēmus
2.	i-erātis	i-eritis	I-ssētis
3.	i-erant	i-erint	I-ssēt
Gerundivum eundum est – უნდა წავიდე			
Gerundium eundī – სიარულისა			

edō, edī, ēsum, edere (ēsse) – ვჭამ

	Praes. ind. act.	Praes. coni. act.	Impf. coni. act.
sg.			
1.	edō	edam / edim	ederem / Essem
2.	edis / ēs	edās / edīs	ederes / ēssēs
3.	edit / ēst	edat / edit	ederet / ēsset
pl.			
1.	edimus	edāmus / edīmus	ederemus / ēssēmus
2.	editis / ēstis	edātis / edītis	ederetis / ēssētis
3.	edunt	edant / edint	ederent / ēssent

Praes. ind. pass.-ში არის მხოლოდ ერთი უწესო ფორმა – **p. III sg. estur** – იჭმევა.

Imper.-საყ რამდენიმე ფორმა აქვს:
sg. p. II **ede!** / **ēs!** pl. p. II **edite!** / **ēste!**

volō, voluī, velle – მინდა

nōlō, nōluī, nolle – არ მინდა

mālō, māluī, mālle – ძალიან მინდა

Praes. ind.			
sg.			
1.	vol-ō	nōl-ō	māl-ō
2.	vī-s	nōn vīs	mā-vīs
3.	vul-t	nōn vult	mā-vult
pl.			
1.	vol-u-mus	nōl-umus	māl-u-mus
2.	vul-tis	nōn vultis	mā-vultis
3.	vol-u-nt	nōl-u-nt	māl-u-nt

Impf. ind. act.			
sg.			
1.	vol-ē-ba-m	nōl-ē-ba-m	māl-ē-ba-m
2.	vol-ē-bā-s	nōl-ē-bā-s	māl-ē-bā-s
3.	...	...	...
Fut. I			
sg.			
1.	vol-a-m	nōl-a-m	māl-a-m
2.	vol-ēs	nōl-ēs	māl-e-s
3.	...	...	...
Pf. ind. act.			
sg.			
1.	volu-I	nōlu-i	mālu-I
2.	volu-isti	nōlu-isti	mālu-isti
3.	...	...	...

Pf.-ის, ppf.-ისა და fut. II-ის ფორმები წესიერად იწარმოება.

Praes. coni.			
sg.			
1.	vel-i-m	nōl-i-m	māl-i-m
2.	vel-I-s	nōl-I-s	māl-I-s
3.	...	...	...
Impf. coni. act.			
sg.			
1.	vel-le-m	nōl-le-m	māl-le-m
2.	vel-lē-s	nōl-lē-s	māl-lē-s
3.	...	...	...
Imperat. p. II sg. -*		nōl-I!	-*
Imperat. p. II pl. -*		nōl-Ite!	-*

* volo-სა და malo-ს ეს ფორმები არ აქვს!

ferō, tullī, lātum, ferre – მომაქვს

Praes. ind. act.		Praes. ind. pass.	
sg.			
1.	fer-ō	fer-or	
2.	fer-s	fer-ris	
3.	fer-t	fer-tur	
pl.			
1.	fer-i-mus	fer-i-mur	
2.	fer-tis	fer-i-mini	
3.	fer-u-nt	fer-u-ntur	

Inf. praes. act. fer-re		Inf. praes. pass. fer-rī
Part. praes. act. fer-ēns, fer-entis		Gerundivum fer-e-ndus, a, um
Impf. coni. act.		Impf. coni. pass.
sg.		
1.	fer-rem	fer-re-r
2.	fer-rēs	fer-rē-ris
3.	fer-ret	fer-re-tur
pl.		
1.	fer-rē-mus	fer-rē-mur
2.	fer-rē-tis	fer-rē-mini
3.	fer-re-nt	fer-re-ntur
Praes. imperat.		Fut. imperat.
p. II sg. fer		p. II et III sg. fer-tō
p. II pl. fer-te		p. II pl. fer-tō-te
		p. III pl. fer-u-ntō

დანარჩენი ფორმები praes.-ის ფუძისა იწარმოება III ულლების გზების მსგავსად.

Perf.-ის წრეში ეს გზა წესიერად იუღლება.

სავარჯიშოები:

1. აუღლეთ praes. ind.-ში და coni. act.-ში: comedere, abire.

2. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით სათანადო ფორმაში:

1. (შეჭამე) malum rubrum! 2. Domum (წადით)! 3. Da viam (მიმავალს)!

3. შეავსეთ კროსვორდი:

Aenigma:

Transverse:

1. amo, are გზის pf. ind. act. p. III sg.

3. bellum – nom. pl. -ში.

4. ნაცვალსახელი is gen. pl. -ში.

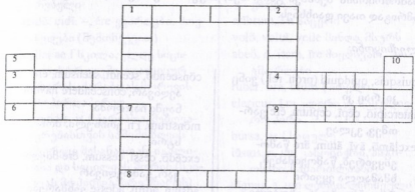
6. studeo, ere გზის praes. imper. p. II sg.

8. bonus-დან compar. m და f.

9. dux nom. pl. -ში.

Ad perpendicularum:

1. amica abl. sg.-ში.
2. tardus – აწარმოეთ adv.
5. eo, ire მზნიდან impf. ind. act. p. II sg.
7. erro, are-დან praes. coni. p. I sg.
9. do, dare-დან praes. ind. pass. p. III sg.
10. amo, are-დან praes. coni. act. p. II sg.

4. თარგმნეთ:
ლორმუცელას საფლავის ქვაზე აწერია:

NON EST, QUIA NON EST
ESSET, SI ESSET.

5. რომელი ლათინური სიტყვებიდან არის წარმომდგარი:
აბიტურიენტი, იმიჯი, სკულპტურა, ფორმაცია, კაღენცია, კონდიცია, პაგინაცია.

6. წაიკითხეთ, თარგმნეთ ლათინური ფრაზები; რაში მდგომარეობს ამ ანეგდოგის არსი?

სამი ახალგაზრდა გაემგზავრა სამოგზაუროდ. ყოველმა თითო ლათინური ფრაზა ისწავლა იმისთვის, რომ მათი გამოყენებისას უფრო ჭკვიანი გამოჩენილიყო. პირველმა ისწავლა: "Nos tres Clerici",

მეორემ: "Pro pecunia et bursa", მესამემ: "Quod iustum et dignum est". ერთხელ მიდიოდნენ გყეში, სადაც ცოცა ხნის წინ მკვლელობა მოხდა. გამოძიებულმა პკითხა მათ, ხომ არ იცოდნენ, ვინ იყო მკვლელი. "Nos tres Clerici", უპასუხა პირველმა. "რაგომ გააკეთეთ ეს?" – იყო შემდეგი კითხვა. "Pro pecunia et bursa", – უპასუხა მეორემ. ამისთვის თქვენ ჩამოგახრჩობენ – თქვა გამოძიებულმა. "Quod iustum et dignum est" – იყო მესამის პასუხი. მხოლოდ იმის შემდეგ, რაც ახალგაზრდებმა ჩამოხრჩობის შესახებ გაიგონეს, საკუთარ ენაზე ალაპარაკდნენ და ამრიგად თავი დაიხსნეს.

ლექსიკონი:

quisquis, quidquid (pron. rel.) ვინც კი, რაც კი	cōnscendō, scendī, scēnsum, ēre ავდივარ; conscendere navem ნავში ჩაჯდომა
intercipiō, cēpī, ceptum, ēre ვართმევ, ვკლავ	mōnstrum, ī n ურჩხული, მონსტრი
exclāmō, āvī, ātum, āre წამოვიყვირებ, წამოვიძახებ, ხმამაღლა ვყვირი	excēdō, cessī, cessum, ēre მივდივარ, გამოვდივარ
Aesōpus, ī m ეზოპე, ცნობილი ბერძენი იგავ-არაკების მწერალი ძვ. წ. VI ს-ისა	adsum, adfuī, adesse ვეხმარები
viātor, ōris m მოგზაური	lāna, ae f შალის ძაფი
eō, ī, itum, īre მივდივარ, მოვდივარ	glomus, eris n გორგალი
obviam (adv.) შესახვედრად	salvus, a, um უვნებელი
aliquantum (adv.) საკმაოდ (მანძილი)	Naxus (Naxos), ī f ნაქსოსი, ყველაზე დიდი კიკლადების კუნძულებიდან, მიძღვნილი ბაკქუსისადმი
prōdeō, ī, itum, īre წინ მივდივარ	Bacchus, ī m ბაკქუსი, იუპიტერი-სა და სემელეს შვილი, რომელიც დედამ ნაადრევად შვა და შემდეგ ხელმეორედ იშვა მამის თემოდან
celeriter (adv.) ჩქარა, სწრაფად	Inflammō, āvī, ātum, āre ცეცხლს ვუკიდებ; გადაგ. მნ. აღვავზნებ, ვწვავ
Crēta, ae f კუნძული კრეტა	subferō, (sufferō), sustulī, sublātum, sufferre ამყავს
tribūtum, ī n ხარკი, გადასახადი	
quotannis (adv.) ყოველწლიურად	
partim (adv.) ნაწილობრივ	
misericordia, ae f სიბრალული, თანაგრძნობა	

Quintus, I m კვინტუსი, რომაული
praenomen-ი

ḡnōrmis, e (adi.) უზარმაზარი,
არაჩვეულებრივად დიდი

stātūra, ae f სიმაღლე

dīmidius, a, um ნახევარი

irreparābilis, e (adi.) აუნაზღაუ-
რებელი

incidō, cidī, -, ėre ვვარდები, მოვ-
ხვდები (შემოხვევით)

Scyllia, ae f სკილა, კლდე სიცი-
ლიის სრუტეში, იტალიკურ
მხარეს, ქარიბდას შორევის
მოპირდაპირედ

Charybdis, is f ქარიბდა, მემღვა-
ურებისთვის საშიში ზღვის
შორევი მესინასთან, იტალი-
ასა და სიცილიას შორის (სკი-
ლას მოპირდაპირედ მხარეს)

incumbō, cubuī, cubitum, ėre თავს
მიეუძღვნი, თავს ვღებ

vultus, ũs m სახე

comedō, edī, ėsum, ėre ვჭამ

pecus, udis f ცხვარი

edō, edī, ėsum, ėre ვჭამ

quō (adv.) სად? საით?

crucifigō, fixī, fixum, ėre ჯვარზე
ვაკრავ

vulnus, eris n ჭრილობა

cicātrix, icis f ნაწიბური, ნაიარუ-
ვი, ნაჭრილობევი

tamdīm (adv.) იმდენი ხანი

quamdīm (adv.) სანამ

metus, ũs m შიში

haurīd, hausī, haustum, ėre ვხაპავ,
ვიღებ

cribrum, I n საყური

volō, voluī, velle მიინდა, მსურს

abeō, īī, itum, ėre მივდივარ,

ვმორდები

ruber, bra, brum წითელი

clericus, I m კლერიკი, სასულიე-
რო პირი

bursa, ae f საფულე

īnstus, a, um კანონიერი, პატი-
ოსანი, სამართლიანი

dīgnus, a, um ღირსი, ღირსეული

nōs, nōsui, -, nolle არ მიინდა, არ

მსურს; imperat. noli, nolite +

inf. აწარმოებს imperat.-ის

უკუთქმით ბრძანებითს: noli

me tangere! – ნუ მეხები, noli

putare! – ნუ ფიქრობ!

რომაული კალენდარი

თავდაპირველად რომაელებს მთვარის წელიწადი ჰქონდათ, რომელიც ათი თვისაგან შედგებოდა და გადმოცემით რომულუსის მიერ იყო დადგენილი. პირველი თვე იყო მარტი, რომელიც მარსის - რომულუსის მამის - სახელს უკავშირდება, მეათე კი - დეკემბერი (decem - ათი). გადმოცემის თანახმად ძვ. წ. VII-VI საუკუნეებისათვის მიღებულ იქნა თორმეტთვიანი კალენდარი. დამატებულ იქნა იანვარი ორსახა იანუსის - ყოველგვარი დასაწყისის ღმერთის პატივსაცემად, და თებერვალი - თვე, რომლითაც მთავრდებოდა წელი და რომელიც ითხოვდა გამოსასყიდ მსხვერპლს (februare - განწმენდა, მსხვერპლად შეწირვა). წელიწადი 355 დღეს შეიცავდა, რასაც ოთხ წელიწადში ერთხელ ემატებოდა კიდევ ერთი თვე (mensis intercalaris - "ჩართული თვე").

ძვ. წ. 46 წ. რომის იმპერატორმა C. Iulius Caesar-მა ალექსანდრიელი მათემატიკოსისა და ასტრონომის სოსიგენეს რჩევით მზის წელიწადი შემოიღო. წლის დასწყისი გადატანილ იქნა პირველ იანვარს, რადგან კონსულები ამ დღიდან იწყებდნენ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას. მზის მოძრაობის მიხედვით დადგენილ იქნა წლიური ციკლი 365, 25 დღის ოდენობით; 0, 25 დღე ოთხ წელიწადში გვაძლევდა მთელ დღეს, რომელსაც უმატებდნენ ყოველ მეოთხე წელს (dies intercalaris - "ჩართული დღე"), მაგრამ არა 29 თებერვალს, როგორც ეს მიღებულია დღეს, არამედ მეექვსე დღეს ითვლიდნენ ორჯერ მარტის კალენდების წინ, ე. ი. ეს დღე ემატებოდა 23-სა და 24 თებერვალს შორის. ამის გამო მთელ წელს ერქვა bissextilis ანუ ნაკიანი, რადგან ჩართულ დღეს dies bissextus - "ორჯერ მეექვსე დღე" ეწოდებოდა.

კეისრის პატივსაცემად თვეს "Quintilis" დაერქვა "Iulius"-ი, ხოლო მის მიერ გადაკეთებულ კალენდარს - იულიანური. ეს კალენდარი ანუ "ძველი სტილი" შემდეგ შეიცვალა უფრო ზუსტი ასტრონომიული კალენდრით, რომელსაც გრიგორიანული დაერქვა ამ კალენდრის შემოღების ინიციატორის, რომის პაპის, Grigorius XIII-ის პატივსაცემად 1582 წ. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ მართლმადიდებლური ეკლესია დღესაც იულიანურ კალენდარს იყენებს. ამიგომ არის, რომ მართლმადიდებლური ეკლესია ახალ წელს ზეიმობს ძველი სტილით, ე. ი. იულიუსის კალენდრის მიხედვით, 14 იანვარს, ხოლო ოფიციალურად ახალი წელი პირველ იანვარს აღინიშნება.

როდესაც Iulius Caesar-ი იმპერატორმა Octavianus Augustus-მა შეცვალა, "Sextilis"-ს გადაერქვა სახელი და გახდა "Augustus"-ი.

წელი – თვე – რიცხვი

წელი განისაზღვრებოდა ორივე იმ დროს მოღვაწე კონსულის მიხედვით. მაგ., M. Tullio Cicerone C. Antonio Hybrida consulibus (მარკუს ტულიუს ციცერონისა და გაიუს ანტონიუს ჰიბრიდას კონსულობის დროს) = ძვ. წ. 63 წ. Augustus-ის დროიდან (ძვ. წ. 16 წ.) წელთაღრიცხვა წარმოებდა ქ. რომის დაარსებიდან – ab urbe condita (a. U. c.), ე. ი. ძვ. წ. 753 წლიდან.

თვეების სახელწოდებები იყო: Iānuārius, Februārius, Mārtius, Aprīlis, Māius, Iūnius (Iuno-დან), Iūlius, Augustus, September, Octōber, November, December.

თვეების სახელწოდებები თავდაპირველად მდლსართავი სახელები იყო და იხმარებოდა mensis-თან ერთად: mensis Martius – მარტის თვე; mēnse Aprīli – აპრილის თვეში, აპრილში.

როგორც, ალბათ, უკვე შენიშნეთ, დღევანდელ კალენდარში სექტემბერი, ოქტომბერი, ნოემბერი და დეკემბერი IX, X, XI და XII თვეებია, რომაელებთან კი, რომლებიც წელიწადს მარტიდან ითვლიდნენ – VII, VIII, IX და X.

დღეების რაოდენობა ყოველ თვეში აგრეთვე იულიუს კეისრის დროსაა დადგენილი: 4 თვეში – აპრილში, ივნისში, სექტემბერში და ნოემბერში 30 დღეა, დანარჩენ თვეებში კი 31 დღე, თებერვალში – 28 (29) დღე. ეს სისტემა დღესაც ძალაშია.

თვეების დღეები თავდაპირველად განისაზღვრებოდა მთვარის ფაზებით. ყოველ თვეში იყო 3 განსაკუთრებულად გამოყოფილი (ე. წ. მთავარი) დღე:

Kalendae (Kal.) = თვის პირველი დღე (კალენდები. აქედან მომდინარეობს სიტყვა კალენდარი) (ახალი მთვარე),

Nōnae (Nōn.) = თვის V ან VII დღე, ნონები (მთვარის მეორე ფაზა),

Idus (Īd.) = XIII ან XV დღე (იდები) (მთვარის მესამე ფაზა, საესე მთვარე).

ნონები VII, ხოლო იდები XV დღეს იყო მარტში, მაისში, ივლისში და ოქტომბერში. დანარჩენ თვეებში კი ნონები იყო V, ხოლო იდები XIII დღეს. მაგ., Nonis Februariis = 5 თებერვალს, მაგრამ Nonis Martiis = 7 მარტს; Idibus Aprilibus = 13 აპრილს, მაგრამ Idibus Maiis = 15 მაისს.

დანარჩენ დღეებს ითვლიდნენ იმის მიხედვით, თუ რამდენი დღე იყო დარჩენილი უახლოეს მთავარ დღემდე თვით ამ დღისა და მთავარი დღის ჩათვლით. მაგ., პომპეის დაღუპვის დღე ახ. წ. 79 წლის 24 აგვისტო აღინიშნებოდა: ante diem IX Kalendas Septembres (ცხრა

დღით ადრე სექტემბრის კალენდებამდე). ე. ი. თვის პირველ დღეებს ითვლიდნენ შემდგომი ნონებიდან, შემდეგ, როდესაც ნონები გასული იყო - იდებიდან, ბოლო დღეები კი განისაზღვრებოდა მომავალი კალენდებიდან.

თუკი დღე კალენდებზე, ნონებზე ან იდებზე მოდიოდა, ამ დღის დასახელება abl. pl.-ში უნდა ყოფილიყო. მაგ., 1 თებერვალი = Kalendis Februariis. დღე, რომელიც კალენდების, ნონებისა და იდების წინ იყო, აღინიშნებოდა სიგყვით **pridie (prid.)** "წინა დღე" + acc. მაგ.: **Pridie Kalendas februarias** = 31 იანვარს.

დღე

რომაელებს არ ჰქონდათ დღე-ღამის მკაცრად ფიქსირებული სისტემა, როგორც გვაქვს ჩვენ დღეს. რომაელთა დღე იყოფოდა ორ ნაწილად: დღე - მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე - და ღამე - მზის ჩასვლიდან მზის ამოსვლამდე. ყოველი ნაწილი თავის მხრივ იყოფოდა 12 საათად (hora).

ამგვარად, hora prima diei იყო პირველი საათი მზის ამოსვლიდან, ხოლო hora prima noctis - პირველი საათი მზის ჩასვლიდან. რადგან დღისა და ღამის ხანგრძლივობა წელიწადის დროის მიხედვით იცვლება, დღის ხანგრძლივობაც მამთარსა და მაფხულში სხვადასხვა იყო. დღე და ღამე ერთმანეთს მხოლოდ ბუნიაობის დროს უტოლდებოდა, როდესაც დღე დილის 6 სთ-დან საღამოს 6 სთ-მდე გრძელდებოდა, ხოლო ღამე - საღამოს 6 სთ-დან დილის 6 სთ-მდე. ამიტომ, როდესაც ვკითხულობთ, რომ Caesar hora quarta diei Britanniam attingit, ეს ნიშნავს, რომ კეისარმა ბრიტანიას მიაღწია ჩვენი დროით 10 სთ-ზე (დილის 6 სთ-დან - დღის დაწყებიდან - გადავითვლით 4 სთ-ს).

ღამით დროს ითვლიდნენ ჩვეულებრივ vigilia-თი (ღამის მორიგეობა). ვიგილია სულ 4 იყო: (vigilia prima, secunda, tertia, quarta), ე. ი. ყოველი vigilia შეიცავდა 3 რომაულ საათს. ღამის ასეთი დაყოფა დაკავშირებული იყო პატრულირებასთან ძე. რომში. ასე რომ, Caesar in Britanniam fere tertia vigilia solvit უნდა გავიგოთ ისე, რომ კეისარი ბრიტანეთში წავიდა დაახლ. მესამე vigilia-ს დროს, ე. ი. ღამის 12 და 3 საათს შორის.

ძნელია, განისაზღვროს ზუსტი დრო. Hora prima შეიძლება ნიშნავდეს "7 სთ-ზე", ან მთელ საათს 6-დან 7-მდე.

კვირის დღეები

რომაელებს თავდაპირველად რვადღიანი კვირა ჰქონდათ, შემდეგ ძვ. ებრაული კალენდრიდან გადაიღეს შვიდდღიანი კვირა.

დღეების სახელები დაახლ. ახ. წ. 200 წლიდან იყო: *Solis diēs* – კვირა, *Lūnae diēs* – ორშაბათი, *Mārtis diēs* – სამშაბათი, *Mercūrii diēs* – ოთხშაბათი, *Iovis diēs* – ხუთშაბათი, *Veneris diēs* – პარასკევი, *Saturni diēs* – შაბათი.

რომაული მეტრიკა (ლექსთწყობა)

რომაული ლექსთწყობა (ვერსიფიკაცია – *versificatio*), ისევე როგორც ბერძნული, მეგრულ სისტემას განეკუთვნება, რომელიც დამყარებულია გრძელი და მოკლე მარცვლების კანონზომიერ მონაცვლეობაზე (გრძელი და მოკლე მარცვლების შესახებ იხ. §1). ამიტომ მას კვანტიტეტურ მეტრიკასაც უწოდებენ. ქართულისაგან განსხვავებით ანტიკური პერიოდის პოეზიაში რითმა არ არსებობს. ამიტომ მეგრული მახვილი სალექსო სტრიქონში ყოველთვის არ ემთხვევა სიგყვის (გრამატიკულ) მახვილს. მეგრული მახვილი სრულიად დამოუკიდებელია გრამატიკული მახვილისაგან. ლათინური ლექსის (*versus*) კითხვისას გრძელ მარცვალზე დაისმის მახვილი (მოკლე მარცვლები უმახვილოა). ლექსის ასეთ კითხვას სკანდირება ეწოდება (შენიდან *scanderè* – “აღსვლა”).

ლათინური ლექსის ერთეულებია მარცვალი, გერფი და ტაეპი.

ტერფების ძირითადი სახეები

იაზი: — — *rēgunt*

ქორე ან გროქე: — — *vīlā*

დაქტილი: — — — *tēmpōrā*

ანაქესტი: — — — — *ādērānt*

სპონდე: — — — — *aētās*

ყოველი გერფი 2 ნაწილისაგან შედგება: ერთ ნაწილს მოუდის მეგრული მახვილი (ხმის აწევა ანუ არსისი), ხოლო მეორეზე (უმახვილოზე) ხდება ხმის დაწევა (თესისი). მეგრული მახვილის ანუ არსისის ნიშანი არის *ictus*.

ტაეპის შუაში შესვენებას ეწოდება ცეზურა (შენიდან *caedo* – “კააობ, ეჭრი”), რომელიც აღინიშნება || ნიშნით.

ორი მოკლე მარცვალი ხანგრძლივობით ერთ გრძელს უდრის დაქტილს ან ანაპესტს შეესაბამება სპონდე. იმ დროს, რომელიც ერთი მოკლე მარცვლის წარმოსათქმელად არის საჭირო, ეწოდება **mora** ("დახანება"). ე. ი. მოკლე მარცვალი ერთი მორის გოლია, გრძელი კი – ორისა.

ლათინური ლექსის კითხვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი მეტრული წესები:

1. სიგყვის ბოლო მარცვლის კვანტიტეტის (სიგრძე-სიმოკლის) განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა მივიღოთ მომდევნო სიგყვის დასაწყისი ბგერებიც. მაგ., *Dónec eris felix* – i გრძელია იმიტომ, რომ მას მოსდევს 2 თანხმოვანი – s და f.

2. ბოლოკიდური ხმოვანი, აგრეთვე ხმ. + m შემდგომი სიგყვის თავიკიდური ხმოვნის ან h-ს წინ არ იკითხება. ამ მოვლენას ელიზია ეწოდება: *monument(um) aere; aquil(o) impotens*.

3. თუ est-ის წინა სიგყვა ხმოვნით ან ხმ. + m-ზე მთავრდება, est-ის e იკარგება: *patria (e)st*.

ყველაზე ხშირად ხმარებული სალექსო საზომები

დაქტილური ჰექსამეტრი

დაქტილური ჰექსამეტრი ექვსი გერფისაგან შედგენილი ტაქტია. თვით გერფი 3 მარცვლისაგან შედგება, რომელთაგან ერთი გრძელია, დანარჩენი ორი კი მოკლე. მეექვსე გერფი შეკვეცილია: შედგება მხოლოდ 2 მარცვლისაგან: — — გროქე, ან სპონდე: — —.

არსისი ყოველთვის გერფის I ნაწილზე მოდის. ცეზურა ჩვეულებრივ III მახვილიანი გერფის შემდეგ არის (*Penthemimeres* – ხუთი ნახევარგერფიანი), მაგრამ შეიძლება იყოს IV მახვილიანი გერფის შემდეგაც (*Hepthemimeres* – შვიდი ნახევარგერფიანი), რომელსაც წინ უძღვის სხვა ცეზურა, უმეტესად *Trithemimeres*-ი (სამი ნახევარგერფიანი) მეორე გერფის გრძელი მარცვლის შემდეგ. ცეზურა შეიძლება იყოს აგრეთვე III გერფის პირველი მოკლე მარცვლის შემდეგ (კატა ტრიტონ გროქაიონ). მაგ.: **Penthemimeres**:

Quídquid id | ést t̄r̄m̄ēr̄ || Danálos et | d̄n̄a ferl̄nt̄es (Vergilius).

მაინც მემინია დანაელებისა, თუნდაც საჩუქრები მოჰქონდეთ.

Hepthemimeres:

Príncipibñs || placulñsse vñrñs || non | úntñmá | lañs est.

მნიშვნელოვან ადამიანებს მოეწონო, არა არის ცუდი შექება.

კატა ტრიტონ ტროქაიონ:

Aút quáñs látet | érror || équat né | créditué | Teucri (Vergilius).

ან სხვა ხრიკი რამ იმალება, ცხენს ნუ ენდობით, გვეკრნო!

ელეგიური დისტიქი

ელეგიური დისტიქი არის ორი ტერფისაგან შედგენილი სტროფი, რომელშიც პირველი დაქტილური ჰექსამეტრია, მეორე კი დაქტილური პენტამეტრი. დაქტილური პენტამეტრი შედგება 5 დაქტილური ტერფისაგან, მაგრამ III და VI ტერფები შეკვეცილია და თითო გრძელ მარცვალს შეიცავს.

— — | — — | — — || — — | — — | — — (ჰექსამეტრი)

— — | — — | — — || — — | — — | — (პენტამეტრი)

Dónoc érñs fellix, || multis nympháñbñs quáñs,
Témpora | sí fuerúñt || núñqa, | séñs érñs (Ovidius).

*ვიდრე ბედნიერი იქნები, ბევრ ნიფობარს დაითვლი,
თუ ღრო დაგიღვა ღრუბლიანი, მარტო დარჩები.*

ფალეკეური თერთმეტმარცვლიანი ლექსი

შედგება სპონდუს, დაქტილისა და 3 ტროქესაგან:

— — | — — | — — | — —

Díssertíssime | Rómylí neptum (Catullus)

რომულუსის მჭევრმეტყველო შეილიშვილო

რომაული საკუთარი სახელები

რომაელებს ჩვეულებრივ სამი სახელი ჰქონდათ. პირველი – praenomen – პრენომენი – საკუთარი სახელი იყო. ასეთი სახელი მხოლოდ 18 არსებობდა. მათ ჩვეულებრივ 1, 2 ან 3 ასომე კვეცდნენ. ესენია: A. – Aulus, App. – Appius, C. – Gaius, Cn. – Gnaeus, D. – Decimus, K. – Kaeso, L. – Lucius, M. – Marcus, M. – Manius, Mam. – Mamercus, N. – Numerius, P. Publius, Q. – Quintus, Ser. – Servius, Sex. – Sextus, Sp. – Spurius, Tib. – Tiberius, T. – Titus.

მეორე სახელი – nomen – ნომენი – იყო გვარი, რომელიც ius-ზე ბოლოვდებოდა.

მესამე სახელი – cognomen – კოგნომენი – იყო “მეტსახელი”, რომელსაც მიაწერდნენ ოჯახს ან გვარის რომელიმე შტოს (მაგ.: Rufus – ელალი, Cato – ყოჩალი, Naso – ცხვირიანი) და რომლითაც მას გამოარჩევდნენ სხვა ოჯახების ან გვარების ამა თუ იმ შტოსაგან. მაგ., Cornelius-ების გვარს ეკუთვნოდნენ სციპიონების, რუფინუსების, ლენტულუსებისა და სხვათა ოჯახები.

ზოგჯერ განსაკუთრებული დამსახურებისათვის რომაელი იღებდა მეოთხე სახელს ან მეორე მეტსახელს – agnomen-ს: Publius Cornelius Scipio-მ აფრიკაში პანიბალზე მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად ძვ. წ. 202 წ. მიიღო სახელი Africanus.

ქალების სახელების მაგივრად გამოიყენებოდა გვარები მღედრ. სქესში. მაგ., Marcus Tullius Cicero-ს ქალიშვილს ერქვა Tullia, Gaius Iulius Caesar-ისას – Iulia. თუ ოჯახში 2 ან მეტი ქალიშვილი იყო, მათ სახელებს praenomen-ი ემატებოდა: უფროსი იყო Maior, უმცროსი – Minor, დანარჩენებს ერქვათ Tertia (მესამე), Quintilia (მეხუთე) და ა. შ. გათხოვილი ქალი ინარჩუნებდა თავის სახელს, რომელსაც ემატებოდა ქმრის cognomen-ი: Cornelia, filia Corneli, Gracchi – კორნელია, კორნელიუსის ასული, გრაქუსისა (ანუ გრაქუსის ცოლი).

მონებს არქმევდნენ სახელებს მათი წარმოშობის მიხედვით: Gallus (გალიდან), Syrus (სირიელი); მითიური გმირების სახელებს: აქილევსი, პექტორი; ქვების ან მცენარეების სახელებს: ადამანტი, სარდონი კი და ა. შ.

განთავისუფლებული მონები იღებდნენ ყოფილი პატრონის praenomen-სა და nomen-ს. მათი საკუთარი სახელი მესამე ადგილზე იყო, როგორც cognomen-ი. მაგ., ციცერონის მდივანს გირონს მონობისაგან განთავისუფლების შემდეგ ერქვა: M(arcus) Tullius M(arci) libertus Tiro – “მარკუს ტულიუსი მარკუსის განთავისუფლებული გირონი”.

სიგრძისა და წონის ერთეულები

სიგრძის ძირითადი საზომი ერთეული, რომელიც გამოიყენებოდა რომში, იყო ფუტი – pes, რომელიც უდრიდა 29,6 სანტიმეტრს. ერთნახევარი ფუტი შეადგენდა წყრთას – cubitus, ხუთი ფუტი (1,48 მ) – ორ ნაბიჯს – passus. დიდი მანძილები იზომებოდა ათასობით ნაბიჯით – mille passus; რომაული მილი უდრიდა, ამგვარად, 1478,8 მეტრს. სიგყვა მილი შესულია მრავალ ევროპულ ენაში დიდი მანძილების აღსანიშნავად. იქ, სადაც მილი, როგორც საზომი ერთეული, არ გამოყენებოდა, მანძილი იმ დროის მონაკვეთით განიზომებოდა, რა დროც ამ მანძილის დაფარვაზე იხარჯებოდა – iter pedestre, დაახლ. 28725 მ. წონა ფუნტებში იზომებოდა (libra – 327 გრ.); ფუნტი, თავის მხრივ, იყოფოდა 12 უნციად – uncia = 27,25.

ფულის ერთეულები

ძველად რომში ფულის ნაცვლად იხმარებოდა სპილენძის უხეში, დაუმუშავებელი ზოდები (ლათ. სპილენძი – aes). ძვ. წ. VI ს-ის II ნახევარში სპილენძიდან დაიწყეს მრგვალი მონეტების ჩამოსხმა, რომელთაც aes grave ეწოდებოდა. ასეთი მონეტა იწონიდა 1 რომაულ ფუნტს (libra) და ამიტომ მას ass liberalis-ს უწოდებდნენ.

რომაული სოლიდუსი

დროთა განმავლობაში ass-ის წონამ მოიკლო და ძვ. წ. I საუკუნისათვის ის მხოლოდ ფუნტის 1/24-ს (13, 624) იწონიდა და ფულის ყველაზე პატარა ერთეულს წარმოადგენდა. მონეტის ავერსზე (ე. ი. წინა მხარეს) გამოსახული იყო ღმერთი იანუსი, რევერსზე (ე. ი. უკანა მხარეს) კი – გემის კიჩო და ციფრი I. კლასიკურ პერიოდში 4 ass-ის წონა შეადგენდა sestertius-ს, 8 ass-ისა – quinarius-ს, 16 ass-ისა – denarius-ს. ბოლო სამი მონეტა ევრცხლისგან მზადდებოდა. ფულად ანგარიშსწორებაში ძირითად ერთეულად sestertius-ი ითვლებოდა, რომელსაც უბრალოდ მონეტას (nummus) უწოდებდნენ. იმპერატორ ავგუსტუსის დროს ხმარებაში შემოვიდა ოქროს მონეტები. ერთი ასეთი მონეტა (aureus) 8, 19 გრამს იწონიდა და 25 denarius-ს უდრიდა. ძვ. წ. IV ს-ის დასაწყისში იმპერატორმა კონსტანტინემ ოქროს მონეტა solidus-ი შემოიგანა (solidus, a, um მაგარი, მასიური), რომელიც 4,55 გრამს იწონიდა. ის მოგვიანებით რომის იმპერიაში ძირითად მონეტად იქცა.

**Abbreviaturae (ყველაზე ხშირად ხმარებული
ლათინური შემოკლებანი)**

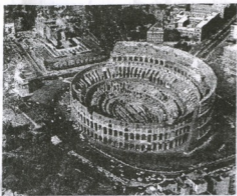
- a. c. = anno currente – მიმდინარე წელს
- a. Chr. = ante Christum natum – ქრისტეს დაბადებამდე, ე. ი. ძვ. წელთაღრიცხვით
- a. D. = anno Domini – უფლის წელს, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით
- a. m. = ante meridiem – შუადღემდე
- App. = Appendix – დამატება, დანართი
- a. u. c. = ab urbe condita – ქალაქის (რომის) დაარსებიდან
- c. (ca.) = circa – დაახლოებით
- cf. = confer – შეადარე
- D. h. c. = Doctor honoris causa – საპატიო დოქტორი
- e. g. (e. c.) = exempli gratia (causa) – მაგალითად
- etc. = et cetera – და სხვა
- f. v. = folio verso – მომდევნო გვერდზე
- h. l. = hoc loco – ამ ადგილას
- h. m. = huius mensis – ამა თვის
- ib. (ibid.) = ibidem – იქვე
- id. = idem – იგივე (ავტორი)
- i. e. = id est – ესე იგი
- i. m. = in margine – აშიაზე
- i. q. = idem quod – იგივეა რაც ...
- loc. cit. = loco citato – დამოწმებულ ადგილას
- l. s. = locus sigili – ბეჭდის ადგილი
- op. cit. = opus citatum – დამოწმებული ნაშრომი
- p. = pagina – გვერდი
- p. Chr. n. = post Christum natum – ქრისტეს დაბადების შემდეგ, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით
- p. m. = post meridiem – შუადღის შემდეგ
- P. S. = post scriptum – პოსტ სკრიპტუმი, მინაწერი წერილზე
- P. P. S. = Post post scriptum – პოსტ პოსტ სკრიპტუმი, მინაწერის მინაწერი
- sc. = scilicet – იგულისხმება
- sq. = sequens – შემდეგი (მაგ., წიგნის გვერდის შესახებ)
- S. P. Q. R. = Senatus Populusque Romanus – სენატი და რომაელი ხალხი
- v. = vide – იხილე
- verte – გადმოატრიალე

ილუსტრაციები

ძველი რომის გეგმა

გადმოცემით ძვ. რომი დააარსა რომულუსმა ძვ. წ. 753 წ. მდინარე ტიბერისის მარცხენა სანაპიროზე. იგი გაშენებულია შვიდ ბორცვზე: Aventinus, Caelius, Capitolium, Esquilinus, Palatinus mons, Quirinalis, Viminalis. Aventinus mons - ავენტინი. ქალაქის დაფუძნებამდე რომულუსი პალატინზე დაღა, რემუსი კი ავენტინზე. ჩიტებით მკითხაობამ რომულუსის სასარგებლოდ გადაწყვიტა ბედი. მართლაც, უძველესი დასახლება პალატინზე აღმოჩნდა. შობლოდ ძვ. წ. 455 წლიდან მისივე პლებს უფლება, ავენტინზე დასახლებულიყო. Caelius - კელიუსი. მდებარეობს ესკვილინის სამხრეთით. Capitolium - კაპიტოლიუმის ბორცვი, რომელზეც იყო Tabularium-ი (სამოქალაქო არქივი) და რომის მთავარი გაძარი. აქ კაპიტოლიუმის სამეულს (Trias) სევეზდენ თავიანს - მთავარ ღმერთს Iuppiter Optimus Maximus-ს, Iuno-სა და Minerva-ს. გამარჯვებული მხედართმთავრები აღიოდნენ იუპიტერის განსაკუთრებულ გამოწყობილი ამ გაძრისაკენ. Arx-ზე იდგა Iuno Moneta-ს გაძარი, რომის ხაზინა. კაპიტოლიუმის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ციცაბო მხრიდან იყო გარეის კლდე, რომლიდანაც აჯდებდნენ სახელმწიფო დაზნაშავეებს. Esquilinus mons - ესკვილინი. ამ ბორცვზე უძველესი დროიდან იყო სასაფლაო. Palatinus mons - პალატინი, რომელზედაც უძველესი თქმულების მიხედვით რომულუსის მიერ დაფუძნებული ქალაქი მდებარეობდა. Augustus-ის დროიდან იქ იმპერატოროთა სასახლეები იყო (Palatium).

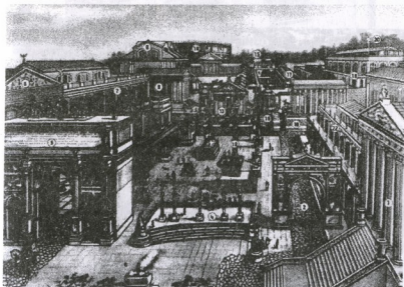
კოლიზეუმი

კოლიზეუმის შენება დაიწყო ახ. წ. 72 წ. ვესპასიანემ, რომელიც ფლავიუსების ოჯახიდან იყო. ამიტომ უწოდებენ მას ფლავიუსების ამფითეატრს. კოლიზეუმის მშენებლობა დაამთავრა მისმა შვილმა, ტიტუსმა. გაიხსნა ახ. წ. 80 წ. აქ იმართებოდა გლადიატორთა ბრძოლები და სხვა სანახაობები, რომელთაც 50000-მდე ადამიანი ესწრებოდა. გლადიატორები (მათ ასე უწოდებდნენ, რადგან ისინი მოკლე ხმალს, gladius-ს ატარებდნენ) ძირითადად მონები ან ბოროტმოქმედები იყვნენ. ისინი სპეციალურ სკოლებში იწვრთნებოდნენ. ბრძოლის ბოლოს მაცურებლები წყვეტდნენ დამარცხებულის ბედს ქვემოთ დაშვებული ცერი (Pollice verso) სიკედილს ნიშნავდა, ხოლო შემოთ აწეული კი იმას, რომ გამარჯვებული მას სიცოცხლეს ჩუქნიდა.

აქ მთავრდებოდა Via Sacra. თალი ამუნდა კონსტანტინეს გამარჯვების უკვდავსაყოფად ახ. წ. 313 წ.

კონსტანტინეს თალი

Forum Romanum (რეკონსტრუქცია)

ძვ. რომში Forum Romanum-ზე იმართებოდა სახალხო კრებები. ეს იყო რომის უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური და სამოგადობრივი ცენტრი.

1. სატურნუსის ტაძარი (ამუნდა რესპუბლიკის ხანაში დაახლ. ძვ. წ. 500 წ. და ერთ-ერთ უძველესად ითვლება).
2. Via Sacra (ასე ეწოდება იმიტომ, რომ Romulus-მა და Titus Tacius-მა მეგობრული ხელშეკრულების დადების შემდეგ აქ გაიარეს და აქვე იმართებოდა მსვლელოებში წმინდა ცერემონიების დროს).
3. ვესპასიანუსის ტაძარი (ამუნებული კეისარ დომიციანუსის მიერ).
4. როსტრები (ტრიბუნები, საიდანაც წარმოთქვამდნენ სიტყვებს რომელიც ორატორები).
5. Septimius Severus-ის თალი (ეკუთვნის ახ. წ. III ს-ს. აგებულია Septimius Severus-ის პართიელებზე გამარჯვების აღსანიშნავად).
6. კურია (რომის სენატის შენობა).
7. Basilica Aemilia (ამუნებულ იქნა ძვ. წ. 179 წ. M. Lepidus-ისა და Fulvius Nobilior-ის მიერ).
8. Maxentius-ის ბაზილიკა (მისი მშენებლობა დაამთავრა კეისარმა კონსტანტინემ ახ. წ. 312 წ.).
9. ანტონინუსისა და ფაუსტინას ტაძარი (მიძღვნილი იყო ანტონინუს პიუსისა და მისი ცოლისადმი).
10. კოლიზეუმი.
11. რომულუსის შრგვალი ტაძარი.

Forum Romanum

12. ფოკას სევეტი (ფოკა - კეისარი, ახ. წ. VII ს).
13. იულიუს კეისრის გაძარი.
14. ვენუსის გაძარი რომში.
15. ტიტუსის თალი (ამენებულ იქნა კეისარ Titus-ის მიერ იერუსალიმის აღების აღსანიშნავად).
16. ვესტას გაძარი (აგებულ იქნა Numa Pompilius-ის მიერ რომის მარადიულობის სიმბოლოდ. მასში მარადიული წმინდა ცეცხლი ენთო როგორც სიმბოლო სახელმწიფოს მუდმივი არსებობისა).
17. ვესტას ქურუმი ქალების სახლი (იყო ვესტას ქურუმი ქალების საცხოვრებელი).
18. Castor-ისა და Pollux-ის (ანუ დიოსკურების) გაძარი.
19. ეკლესია Santa Maria Antiqua.
20. პალატინის ბორცი (რომის 7 ბორცუთაგან ერთ-ერთი).
21. ავესტუსის გაძარი.
22. Basilica Iulia (ამენებულ იქნა იულიუს კეისრის მიერ იულიუსების გვარის განსაზღვრად).

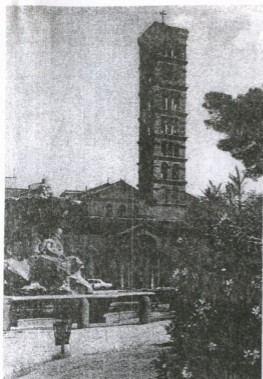

Marcus Aurelius-ის ქანდაკება კაპიტოლიუმის მოედანზე

Marcus Aurelius Antonius – რომელი იმპერატორი-ფილოსოფოსი (დაიბ. ახ. წ. 121 წ., მეფობდა ახ. წ. 161-180 წწ-ში), ძველი პლებეური გვარიდან. მისი ნამდვილი სახელი იყო M. Annius Verus. იმპერატორმა ჯადრიანემ თავისი ნაშვილები შემკვიდრე Antoninus Pius-ი აიძულა, თავის შვილებს ეწოდებინა M. Antonius-ი და L. Verus-ი. პიუსმა მხოლოდ Marcus Aurelius-ს მიანიჭა წოდება Caesar (ტახტის შემკვიდრე), მაგრამ M. Aurelius-მა გამეფებისთანავე აღიარა Verus-ი თანამმართველად. M. Aurelius-ი სტოიკოსი იყო. მას ძირითადად ეანათლება და მეცნიერება აინტერესებდა. ქვეყნის მართვა და ომების წარმოება მისთვის მხოლოდ მოვალეობა იყო. მან უარყო პრინციპი, რომლის მიხედვითაც ტახტი ნაშვილებს უნდა გადაეცემოდა და შემკვიდრედ თავისი შვილი Commodus-ი გამოაცხადა. ომებსა და სახელმწიფო საქმეებს მისთვის არ შეუმღია ხელი, დაეწერა 12 წიგნი.

— სიმონ მდინარისძე — ვიკი

ეკლესია მრავალჯერ იქნა
ვადაკეთებული. დღეს ის
წარმოადგენს შუა საუკუნე-
ების ეკლესიას ბაზილიკის
საფუძვლით. მარცხნივ, შე-
სახველელში არის ე.წ. Bocca
della Verità (სიმართლის პი-
რი), რომელიც ანტიკური
ხალხური გადმოცემის მი-
ხედვით მაგკუარებს ხელს
მოაყლიდა.

ეკლესია Santa Maria in Cosmedin (VI ს.)

Bocca della Verità (იგალიუ-
რად "სიმართლის პირი")

Vesta-ს ტაძარი

ვესტას ტაძარი. გარშემორტყმულია კორინთული სვეტებით. ამჟამად იგრძნობა ბერძნული ხელოვნების გავლენა, თუმცა უკვე ჩანს გიპიური რომაული ელემენტებიც. ვესტა – სატურნუსისა და ქალღმერთ ოპსის ქალიშვილი. ოჯახური კერის ქალღმერთი.

ვესტას ქურუმი ქალები ქალღმერთის მოლოდინში.

რელიეფი პალერმოს არქეოლოგიური მუზეუმიდან.

Via Appia Antica

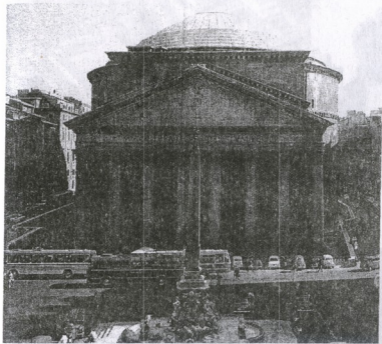
ანტიკური რომის ყველაზე მნიშვნელოვანი ქუჩა. აშენდა ძვ. წ. 312 წ. ცენზორის Appius Claudius-ის ბრძანებით. ის აკავშირებდა რომს სამხრეთ იტალიასთან და მიდიოდა გარეუბრებამდე. დღევანდელი რომის ყველაზე ძველი ქუჩა, რომლის მრავალ ადგილას კიდევ შემორჩენილია ანტიკური ქვაფენილი.

St. Callistus-ის კატაკომბები
St. Cecilia-ს აკლდამა (II-III სს.)

St. Callistus-ის კატაკომბები
პაპების აკლდამა (III ს.)

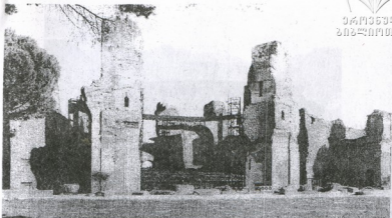
Via Appia Antica-ზე მდებარეობს კატაკომბებიც (Catacumbae) (მიწისქვეშა გასასვლელები, ოთახები და სასაფლაოები), რომლებიც რომში დევნილი პირველი ქრისტიანების საიდუმლო თავშესაფარი იყო. St. Callistus-ის კატაკომბები ყველაზე მნიშვნელოვანია რომში. ისინი დიაკონმა Callistus-მა გააფართოვა და ისინი მამინდელი ქრისტიანებისა და პაპების სასაფლაოდ გადააკეთა.

პანთეონი

ერთ-ერთი ყველაზე უკეთ შენახული ანტიკურ ძეგლთაგანი მსოფლიოში. ეს გაძარი მიძღვნილი იყო ყველა წარმართული ღვთაებისადმი. აქედან მომდინარეობს მისი სახელიც – პანთეონი (ბერძ. სიტყვა, რომელიც ნიშნავს ყველა ღმერთს). ის ააშენა ძვ. წ. 27 წ. კონსულმა აგრიპამ, კეისარ ავგუსტუსის მეგობარმა და სიძემ. ეს გაძარი მთლიანად ძვ. რომაული ხანისაა, გუმბათი და მასიური ბრინჯაოს კარიბჭეც კი, რომელიც ახ. წ. 130 წ. კეისარმა პადრიანემ (ახ. წ. 76-138 წწ.) გააკეთებინა. 609 წ. პანთეონი ქრისტიანულ ეკლესიად გადაკეთდა, რამაც, ალბათ, განაპირობა ის, რომ მან ჩვენამდე ამ სახით მოაღწია. შენობის შიგნით, სადაც სხვადასხვა ღმერთის ქანდაკებები იყო, ახლა საფლავებია, მათ შორის რაფაელისაც (Rafaello Sanzio).

საქართველოში
იღვწა, ამიოც

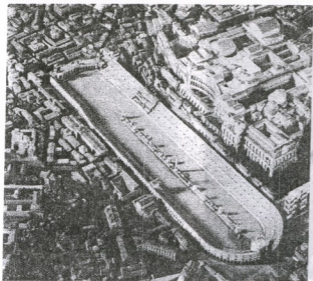

კარაკალას თერმები

იმპერატორი კარაკალა
პარიზი, ლუვრი

Caracalla, რომელი იმპერატორის Marcus Aurelius Antonius-ის შედგეტი სახელი (დარქმეული ამავე სახელწოდების მეორე ვალური მოსასხამის მიხედვით, რომელსაც იგი ატარებდა). Septimius Severus-ისა და Julia Domna-ს შვილი. მრძანებლობდა ახ. წ. 211-217 წწ-ში. ააშენა თერმები, რომლებიც III ს-ის დამდეგიდან მის სახელს ატარებენ. ეს არის ჩვენამდე მოღწეული ერთ-ერთი ყველაზე მონუმენტური კომპლექსი. აქ იყო ცივი, თბილი და ცხელი სააბაზანო ოთახები. ამას გარდა აქ იყო სხვა დანიშნულების ოთახებიც, რომლებიც რომაელების გასართობად იყო განკუთვნილი: ბაღები, ბიბლიოთეკები, სავარჯიშო დარბაზები.

Circus Maximus

თარგმანი

Circus Maximus ააშენა Tarquinius Priscus-მა. შემდეგ ის Iulius Caesar-ის მიერ იქნა გადაკეთებული და გადიდებული. აქ იმართებოდა სანახაობები, რომელთაც 200 000 მაყურებელი შეიძლებოდა დასწრებოდა. აქვე აწამებდნენ ხოლმე ქრისტიანებს იმ დროს, როდესაც ისინი ჯერ კიდევ იდეენებოდნენ. მრავალმა მბრძანებელმა გაითქვა ამით სახელი, განსაკუთრებით ნერონმა (ახ. წ. 64 წ.), ტრაიანემ, სეპტიმიუს სევერუსმა, ვალერიანუსმა, დიოკლეტიანემ და სხვებმა.

თარგმანი

იუპიტერი, საგურუნუსისა და რენს შვილი, ნეპტუნუსისა და პლუტონის ძმა, იუნოს ძმა და ქმარი. ზევსის რომაული შესატყვისი. ცის, ღმერთებისა და ადამიანების მბრძანებელი. მარჯვენა ხელში უჭირავს მესისატყორცი, ხოლო მარცხენაში კვერთხი რომაული არწივით.

Juppiter

Circus Maximus

მარსი, იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ყველაზე ცნობილი რომაული ღმერთებიდან და ყველაზე შრისხანე იუპიტერის შემდეგ. ომის ღმერთი, გაიგივებული ბერძ. არესთან. გადმოცემით რომულუსის მამა და, ამდენად, რომაელების მამამთავარი. მარმარილოს ქანდაკება. კაპიტოლიუმის მუზეუმი.

Mars

იუნო, ღმერთების დედოფალი. ფიგურა დაპირველად ძვ. რომაული სინათლის ქალღმერთი. მას რომაულ ხანაში ბევრი ფუნქცია ჰქონდა, დაკავშირებული ძირითადად ქორწინებასა და შვილოსნობასთან.

ვენუსი (ვენერა) (ბერძ. აფროდიტე). იუპიტერისა და დიონას ასული (სხვა გადმოცემით დაბადებული ზღვის ქაფიდან). სილამაზის, სიყვარულისა და ქორწინების ქალღმერთი. ვულკანუსის ცოლი, ამურისა (კუპიდონის) და ენეასის დედა, აქედან ოფიციალური რომაული ვერსიით იულიუსების გვარის ფუძემდებელი.
ძვ. წ. II ს. პარიზი, ლუორი.

Diana (კრეტელი)

Artemis

აპოლონი და დაფნა (Bernini)
Pallazzo Borghese

აპოლონი – სინათლის, წინასწარმეტყველების, პოეზიის, მედიცინის ღმერთი. იუპიტერისა და ლეტოს ძე. დაფნა, ნიმფა, მდინარის ღმერთის პენეესისა და დედამიწის ქალღმერთის გეას ასული, რომელიც ღმერთებმა, იმისთვის რომ გატყუოდა აპოლონის სიყვარულს, მისივე თხოვნით დაფნის ხედ აქციეს.

Diana (ვერსალელი)

დიანა (შეესაბამება ბერძ. არტემისს), იუპიტერისა და ლეტოს ქალიშვილი, აპოლონის და თავდაპირველად მთვარის ქალღმერთი, მოგვიანებით კი – ნადირობისა.

ძე. წ. IV-III სს-ის რომაული ასლი.

Pan

პანი, ტყის, მწყევსების და პირუტყვის მფარველი ღვთაება, გამოსახული თხის ჩლიქებით, რქებითა და კუდით. იუპიტერის ან მერკურიუსის შვილი.

Ianus

ორსახა ღმერთი იანუსი. უძველესი რომაული ღვთაება. ყოველგვარი დასაწყისისა და დასასრულის ღმერთი. რომაული მონეტა.

Minerva

მინერვა, ათენას რომაული ეკვივალენტი. ძვ. რომში ეგრესიებისაგან შეპოვიდა. ის იყო ხელოვნების მფარველი და ომის ქალღმერთი.

კლიო, ისტორიის მუზა, ერთ-ერთი შვილია ჰესპერისა და ვატიკანის მუზეუმი, რომი.

Clio

Genius

იყო კაცის მფარველი ღვთაება. არსებობდა რომაელი ხალხისა ან რაიმე ადგილის მფარველი გენიუსებიც (Genius loci - ადგილის დედა).

Seneca

Lucius Annaeus Seneca, ფილოსოფოსი და გრაგულების ავტორი, ნერონის მასწავლებელი (დაახლ. ძვ. წ. 4 წ. - ახ. წ. 65 წ.).

ნაციონალური არქეოლოგიური მუზეუმი, ნეაპოლი.

Octavianus Augustus

C. (Gaius) Octavius Augustus, რომის პირველი იმპერატორი. დაიბ. ძვ. წ. 63 წ. რომში; გარდ. ახ. წ. 14 წ. ნოლაში. წარმოშობით იგი იყო ვოლსკების ქვეყნიდან, ოქტავიუსების პლებეური გვარიდან. C. Octavius-ის და აგიას (იულიუს კეისრის დის, იულიუს ქალიშვილის) შვილი. 18 წლისა ის C. Iulius Caesar-მა იშვილა. ამის შემდეგ

მას (16. 01. 27 წ.) ეწოდა Imperator Caesar Augustus. ეს სახელი (Augustus) შემდგომ იმპერატორზე გადავიდა. კეისრის ანდერძის თანახმად იგი მის შემკვიდრედ ითვლებოდა. ამ უფლების მოსაპოვებლად იგი 43 წლის 27 ნოემბერს რომისკენ დაიძრა; ამით მან ანტონიუსი და რომის სენატი, რომლებიც ანდერძის განხორციელებას ეწინააღმდეგებოდნენ, აიძულა, მიეღოთ მისი პირობები და ანტონიუსთან და ლეპიდუსთან ერთად ე. წ. მეორე ტრიუმვირატი შეკრა. პოლიტიკური მოწინააღმდეგეები, მათ შორის ციცირონიც, თავიდან იქნენ მოცილებულნი, ასევე კეისრის მკვლელები ბრუტუსი და კასიუსი. სახელმწიფოს დაყოფისას ავგუსტუსმა დასაბუთებით ნაწილი, ანტონიუსმა აღმოსავლეთი, ხოლო ლეპიდუსმა აფრიკის პროვინციები მიიღო. 37 წელს ტრიუმვირატი კიდევ 5 წლით გაგრძელდა; 33 წელს ავგუსტუსსა და ანტონიუსს შორის ომი დაიწყო და ავგუსტუსმა ანტონიუსის მოკავშირეს, ვეპიკატის დედოფალ კლეოპატრას ომი გამოუცხადა. Actium-თან ბრძოლაში, ძვ. წ. 31 წლის 2 სექტემბერს, ანტონიუსი დაიღუპა. ავგუსტუსი რომის იმპერიის ერთპიროვნული მმართველი გახდა.

Traianus

Traianus, Marcus Ulpius, ახ. წ. 53-117 წწ.; რომის იმპერატორი 98 წლიდან. წარმოშობით იყო რომის კოლონია Italica-დან (ესპანეთი). მისი მამა, ვესპასიანეს ერთ-ერთი ბრწყინვალე მხედარიმთავართაგანი, იყო სირიის გამგებელი. დომიციანეს დროს გრაიანე კონსული გახდა; ნერვამ ის Germania Superior-ის გამგებლად დანიშნა, იშვილა და 97 წელს თავის მემკვიდრედ გამოაცხადა. ნერვას სიკვდილის შემდეგ გრაიანემ მრავალი გამარჯვება მოიპოვა, რომს ახალი კოლონიები შესძინა და სამეფო აღმოსავლეთისაკენ გააფართოვა. 115 წელს მან დაიწყო ომი პართელებთან. გიგრისის ქვეყანა (მესოპოტამია) და სომხეთი რომაული პროვინციები გახდა. ამის შედეგად იმპერიამ რომის ისტორიაში არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. გრაიანემ მოიპოვა სენატის მხარდაჭერა, რომელმაც მას ოფიციალურად მიანიჭა გიგული Optimus Princeps (საუკეთესო იმპერატორი). რომში ამენდა

ულამაგესი ფორუმი, Forum Traiani ორი ბიბლიოთეკით რომაული და ბერძნული ლიტერატურისათვის და უმარმაზარი Basilica Ulpia-თი. ბაზილიკის წინ იდგა გრაიანეს სეფი, რომლის ქვეშაც იყო გრაიანეს საფლავი (ფერფლი). თავისი ცოლის, პლოტინას დაფინებით გრაიანემ იშვილა პადრიანე და თავის მემკვიდრედ გამოაცხადა. ის გარდაიცვალა მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ სელინში (კილიკია).

ლათინურ-ქართული ლექსიკონი

A

ā, ab (+abl.) -დან, -გან, მიერ
ā-, ab-, abs- (თავს.) აღნიშნავს გამოყოფას, მოხსნას, წასვლას, უარს, უარყოფას და სხვ.
ab-breviō, -, -, āre ვამოკლებ
ab-eō, īvī (iī), itum, īre მივიდევარ, გადავიდევარ, ვმორღები
ab-erro, āvī, ātum, āre ავცდები, ვიბნევი, ვიკარგები
ab-iciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ, ძირს ვაგდებ, ვყრი
ab-rogō, āvī, ātum, āre ვაუქმებ ხალხის გადაწყვეტილებით, ჩამოვართმევ
ab-solvō, solvī, solvītum, ēre შევასრულებ, ვამთავრებ, ვათავისუფლებ, ვამართლებ
absque (+abl.) გარეშე
abs-tineō, tinuī, tentum, ēre არ ვუშვებ, ვაკავებ, თავს ვიკავებ
ab-sum, āfui, āfutūrus, abesse არ ვარ, შორს ვარ
absurdus, a, um (გადატან. მნ.) უამრო, აბსურდული, სულელური, უნიჭო, უადგილო
ab-ūtor, ūsus sum, ūnī (depon.) ბოროტად ვიყენებ, ვიყენებ, ვხარჯავ
acadēmīa, ae f (ბერძ.) აკადემია
ac-cēdō, cessī, cessum, ēre ვუახლოვდები, ახლოს მივდივარ
ac-cendō, cendī, cēnsum, ēre ვანთებ, ვანათებ

ac-cingō, cinxī, cinctum, ēre წელზე შემოვირტყამ
ac-cipiō, cēpī, ceptum, ēre ვიღებ, ვემასპინძლობ
ac-currō, currī, cursum, ēre მოვირბივარ
ac-cūsō, āvī, ātum, āre ვაღანაშაულებ
ācer, ācris, ācre ბასრი, ძლიერი, მძაფრი (სუნის შესახებ)
acerbus, a, um შეავე, მწარე, უმწიფარი
actio, ōnis f მოქმედება, საქციელი, ღონისძიება, მოძრაობა, აქტიურობა
ad (+acc.) -თან, -მდე, -კენ, -თვის, მიხედვით
ad- (ასიმილირდება მომდევნო თანხმოვნის ზეგაყვანიტთ: **acc-, aff-, agg-** და სხვ.) (თავს.) აღნიშნავს მიმატებას, დამატებას
ad-dō, didī, ditum, ēre ვუმატებ, ვამატებ
ad-dūcō, dūxī, ductum, ēre მიყავს, გადავიბირებ
ad-hibeō, uī, itum, ēre ვიყენებ
ad-hinniō, īvī (iī), itum, īre ვჭიხინებ
ad-hortor, ātus sum, āri (depon.) ვამხნევებ, ვაქებებ
ad-imō, ēmī, ēmptum, ēre ჩამოვართმევ, ვართმევ
aditus, ūs m შესასვლელი
ad-iuvō, iūvī, iūtum, āre ვეხმარები

ad-mittō, mīsi, missum, ėre ვიღებ,
შემოეუშვებ
admīrābilis, e (adi.) გასაკვირი,
გასაოცარი
ad-moneō, uī, itum, ėre ვახსენებ,
ვაფრთხილებ, ვუთითებ,
ვურჩევ
ad-optō, āvi, ātum, āre ვიშეალებ
ad-sum, adfuī, adesse ვესმარები,
მონაწილეობას ვიღებ, ვესწ-
რები
adulēscēns, entis (adi.) ახალგაზრდა
(puer-სა და iuvenis-ს შორის)
adulēscēntulus, a, um ძალიან
ახალგაზრდა, ყმაწვილი
ad-veniō, vēnī, ventum, ėre მოვდივარ
adversārius, ī m მოწინააღმდეგე,
მტერი
adversus (+acc.) წინააღმდეგ
aedificium, ī n შენობა
aedificō, āvi, ātum, āre ვაშენებ,
აღეშართავ, ვაგებ
aedilis, is m ედილი (თავდაპირ-
ველად იყო 2 aediles plebei,
პოლიციელები, რომლებიც
სამოგადოებრივ შენობებზე
ზრუნავდნენ და აწყობდნენ
პლებსისათვის თამაშებს; 336
წლიდან ედილები პატრიცი-
ებიდანაც გაჩნდნენ, რომლე-
ბიც დიდ სანახაობებს აწყობ-
დნენ და ზრუნავდნენ პატრი-
ციების გაძრებზე)
Aeduī, ōrum m ელუები, კელტური
გომები
Aeētēs, ae m აიეტი, კოლხეთის
(აიას) ლეგენდარული მეფე.

მედეას მამა, ოქროს საწმისი
სის მფლობელი
aegrōtus, a, um ავადმყოფი
Aenēās, ae m ენეასი, ანქიზესისა
და ვენუსის შვილი, დარდა-
ნელების ლეგენდარული
მეფე; ტროის დანგრევის შემ-
დეგ ჩავიდა იტალიაში და
ცოლად შეირთო მეფე ლატი-
ნუსის ქალიშვილი ლავინია
aēneus, a, um ბრინჯაოსი, სპი-
ლენძის
aequus, a, um მშვიდი, აუღელვე-
ბელი, მომთმენი, ერთნაირი
āēr, āeris m (acc. a და em, abl. e, gen. pl.
um, abl. pl. ibus) (ბერძ.) პაერი
aera, ae f ერა, წელთაღრიცხვა
Aesōpus, ī m ეზოპე, ცნობილი
ბერძენი იგავ-არაკების
მწერალი ძვ. წ. VI ს-ისა
aestās, ātis f ზაფხული
aetās, ātis f ცხოვრება, დრო,
ასაკი
aeternus, a, um მარადიული,
უკვდავი
affectus, ūs m მღვკომარეობა, გუ-
ნება, განწყობილება, აფექტი
Africa, ae f აფრიკა, რომის
პროვინცია
agēns, entis m რევიზორი, სამკებ-
რო აგენტი
ager, grī m სახნავი მიწა, მიწა-
ლო, მიწის ნაკვეთი
ag-gredior, gressus sum, gredi
(depon.) მივდივარ, თავს
ვესხმი
aggressio, ōnis f თავდასხმა

agitatio, ōnis f მოძრაობაში მოყვანა, მოძრაობა

agitator, ōris m მეეტლე, მესრე

agitō, āvi, ātum, āre ვაგდებ, ვაგზავნი, ვამოძრავებ

agō, ēgī, actum, ēre ვაკეთებ, ვთამაშობ (სცენაზე), წარმოვადგენ

agrestis, e (adi.) გაუნათლებელი, უხეში

agricola, ae m გლეხი

āla, ae f ფრინველის ფრთები

Alba Longa, ae f ლაციუმის უძველესი ქალაქი რომის სამხრეთ-აღმოსავლეთით

albus, a, um თეთრი

ālea, ae f (გადატ. მნ.) წილი

Alexander, drī m ალექსანდრე = Paris, idis m პარისი, პრია-მოსისა და ჰეკუბას ძე; მოიტაცა მშვენიერი ელენე, მენელაოსის ცოლი, რის გამოც დაიწყო ტროის ომი

Alexander Magnus, drī m ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი), მაკედონიის იმპერიის დამაარსებელი (ძვ. წ. 356-323 წწ.)

aliēnus, a, um უცხო, სხვისი

aliō (adv.) (მიუთითებს მიმართულებას) სხვა ადგილას, სადმე სხვაგან

aliquandō (adv.) ერთხელ, ოდესღაც

aliquantum (adv.) საკმაროდ (მანძილი)

ali-quis, aliqua, aliquid (pron. indef.) ვინმე, რამე

alius, alia, aliud (adi.) სხვა, დანარჩენი; alii ... alii ერთნი ... მეორენი, ზოგი ... ზოგი

Allia, ae f მდ. ალია, გიბერისის მარცხენა შენაკადი რომის ჩრდილოეთით, ადგილი, სადაც რომაელები დამარცხდნენ გალებთან ბრძოლაში ძვ. წ. 390 წ.

alligō, āvī, ātum, āre ვამაგრებ, ბორკილებს ვადებ, ვბორკავ, ვაბამ

alō, aluī, altum, ēre ვკვებავ, ვზრდი

Alpēs, ium f ალპები

alter, era, erum (adi.) სხვა, მეორე (ორიდან)

alternatio, ōnis f მონაცვლეობა, ცვლილება; იურიდიული: ალტერნატივა

altum, ī n ცა, სიმაღლე

altus, a, um მაღალი

amābilis, e (adi.) საყვარელი, სიყვარულით აღსავსე

ambitio, ōnis f პატივმოყვარეობა

ambulō, āvī, ātum, āre ვსეირნობ, დავედივარ

amen (subst. indecl.) ამინ

amīca, ae f მეგობარი ქალი

amīcitia, ae f მეგობრობა

amīcus, ī m მეგობარი

amita, ae f მამიდა

ā-mittō, mīsi, missum, ēre ვკარგავ

amō, āvī, ātum, āre მიყვარს

amoenitās, ātis f კარგი მდებარეობა, მიმზიდველობა, სილამაზე

amor, ōris m სიყვარული

amplitudo, inis f სიდიდე, მნიშვნე-
ლობა, სიგანე, დიდი ზომები
amplus, a, um დიდი, უზარმაზარი,
ფართო, განიერი
Amulius, i m ამულიუსი, ნუმი-
ტორის ძმა, ალბა ლონგას
მეფე
ancilla, ae f მოსამსახურე ქალი,
მონა ქალი
anguis, is m, f გველი
angustus, a, um ვიწრო
animadvertō, tī, sum, ēre ვამჩნევ,
ყურადღებას ვაქცევ
animal, ālis n ცხოველი
animus, i m სული
annō, āvī, ātum, āre მიეცურავ,
ცურვით ვუახლოვდება
annus, i m წელი, წელიწადის დრო
annuus, a, um ყოველწლიური,
ერთი წლით
ānser, eris m, f ბაგი
ante (+acc.) წინ, -მდე
antiquus, a, um ძველი
ānulus, i m ბეჭედი
anus, ūs f მოხუცი ქალი
Apellēs, is m აპელესი (ძვ. წ. IV
ს.), ცნობილი ბერძენი
მზაგვარი ალექსანდრე
მაკედონელის კარზე
aperiō, ruī, rtum, īre ვაღებ
Apollō, inis m აპოლონი, იუპი-
ტერისა და ლატონას შვილი,
სინათლის, პოეზიის, მედიცი-
ნის, მისნობის ღმერთი
apostolus, i m მოციქული
ap-pāreō, uī, itum, ēre ვჩნდება

ap-pellō, āvī, ātum, āre ვარქმევ,
ვეწოდებ
Appius, i Claudius, i m აპიუს
კლაუდიუსი
ap-plaudō, plausī, plausum, ēre
ვურგყამ, ტაშს ვუკრავ
applausus, ūs m (applaudo) ტაში,
დარგყმა, აპლოდისმენტები
ap-portō, āvī, ātum, āre თან მო-
მაქვს, მომაქვს
ap-propinquō, āvī, ātum, āre უუახ-
ლოვდება
Aprilis, is m აპრილი
aptus, a, um გამოსადეგი, მიზან-
შეწონილი
apud (+acc.) -თან, ახლოს
aqua, ae f წყალი
aquila, ae f არწივი; ბრინჯაოს ან
ვერცხლის არწივის გამოსა-
ხლება
Aquitānī, ōrum m აკვიტანელები,
(იბერიული) მოსახლეობა
Aquitānia-სი, სამხრეთ-დასავ-
ლეთ გალიაში
arātor, ōris m მხენელი, ვლები
arbiter, trī m დამკვირვებელი,
მოწმე, შუამავალი, მსაჯი,
არბიტრი
arbitrium, i n ნება, ძალაუფლება;
ad arbitrium suum თავისი
შეხედულებისდა მიხედვით
arbor, oris f ხე
arceō, uī, -, ēre ვიცავ, ვივერიებ
Archimēdēs, is m არქიმედე,
სირაკუზიდან, ვეკლიდეს
მოწაფე, ცნობილი მათემა-

ტიკოსი და ფიზიკოსი (ძვ. წ. 287-212 წწ.)
 arcus, ūs m თალი, არკა, გრიუმ-
 ფალური არკა, ცისარტყელა
 ardeō, arsī, arsum, ēre ვიწვი
 arduus, a, um ძნელი, მძიმე
 arēna (harēna), ae f ქვიშა, არენა
 (საბრძოლო ადგილი ამფი-
 თეატრში)
 argenteus, a, um ვერცხლის
 Argō, ūs f არგო, არგონავტების
 გემი
 Argonauta, ae m არგონავტი, ხო-
 მალდ "არგოს" შემღვაური
 argūmentum, ī n საბუთი, არგუ-
 მენტი
 Ariadna, ae f არიადნა, მინოსის
 ქალიშვილი, რომელიც თესე-
 ესმა ცოლად შეირთო, მოგვი-
 ანებით კი კუნძულ ნაქსოსზე
 მიაგოვა; შემდგომში ბაკ-
 ქუსის ცოლი
 ariēs, etis m ვერძი
 Aristippus, ī m არისტიპე, ფილო-
 სოფოსი კირენიდან, კირენის
 სკოლის (პედონიზმის) ფუძე-
 მდებელი (დაახლ. ძვ. წ. 434-
 360 წწ.)
 Aristotelēs, is m არისტოტელე,
 ბერძენი ფილოსოფოსი, პლა-
 ტონის მოწაფე, ალექსანდრე
 მაკედონელის მასწავლებელი
 arma, ōrum n (pl. tantum) საბრძო-
 ლო იარაღი (უმეტესად თავ-
 დაცვის: ფარი, მუშარაღი,
 ჯავშანი)
 armātus, a, um შეიარაღებული

arō, āvī, ātum, āre ვხნავ, ვამუშავებ
 ar-ripiō, ripuī, reptum, ėre (ხელს)
 ვტაცებ
 ars, artis f ხელობა, ხელოვნება,
 საქმიანობა
 artifex, ficis m, f ხელოვანი, შე-
 მქმნელი, შემოქმედი
 arx, cis f ციხე, ციხე-სიმაგრე,
 ბორცვი, მწვერვალი
 a-scendō, scendi, scēsum, ėre ავ-
 დივარ, ავალწევ
 asinus, ī m ვირი, (გადატ. მნ.) სულელი
 asper, era, erum ეკლიანი, მწარე,
 ძნელი
 as-portō, āvī, ātum, āre მიმაქვს,
 მიმყავს
 as-sentātor, ōris m მლიქვნელი,
 პირფერი
 as-sequor, secūtus sum, sequī
 (depon.) ვლებულობ, ვაღწევ
 assimilātio, ōnis f დამსგავსება,
 მსგავსება
 astrum, ī n (ბერძ.) ვარსკვლავი
 at (ci.) მაგრამ, თუმცა, პირიქით
 Athamās, antis m ათამასი, ეოლუ-
 სის შვილი, ნეფელესა და კად-
 მუსის ასულის, ინოს მეუღლე,
 ფრიქსოსისა და პელეს მამა
 Athēnae, ārum f ათენი, ატიკის
 მთავარი ქალაქი
 Athēniēnsis, is m ათენელი
 atque (ci.) და, -ც
 ātrium, ī n აგრიუმი, გადახურუ-
 ლი მისაღები დარბაზი რომა-
 ულ სახლში, დარბაზი
 ātrōciter (adv.) უღმობლად,
 დაუნდობლად

attentus, a, um დაძაბული, ყურადღებიანი
 Attica, ae f ატიკა, ელადის ნაწილი. რომლის მთავარი ქალაქი იყო ათენი
 at-tingō, tīgī, tāctum, ēre ვწვდები, ვეხები, ვაღწევ
 auctōritās, ātis f გაულენა, ავტორიტეტი
 audāx, ācis (adi.) მამაცი
 audēns, entis (adi.) მამაცი, უშიშარი, გაბედული
 audiō, īvī (iī), Itum, īre ვუსმენ, მესმის
 auditōrium, ī n აუდიტორია
 aufugiō, fūgī, -, ēre ვიპარები, გავრბივარ
 augeō, xī, ctum, ēre ვამრავლებ, ვაღიძვებ
 Augustus, ī m ავგუსტუსი, ოქტავიანუსის cognomen-ი; ეს წოდება შემდგომში გაურცელდა ყველა იმპერატორზე
 aula, ae f სამეფო სასახლე

B

Bacchus, ī m ბაკუსი, იუპიტერი-სა და სემელეს შვილი, რომელიც დედამ ნაადრევად შვა და შემდეგ ხელმეორედ იშვა მამის თებოდან
 baculum, ī n ჯოხი
 barba, ae f წვერი
 barbarus, ī m უცხოელი, ბარბაროსი
 bāsium, ī n კოცნა
 beātus, a, um ბედნიერი, ნეტარი

aureus, a, um ოქროს
 auris, is f ყური
 aurōra, ae f ცისკარი
 aurum, ī n ოქრო
 aut (ci.) ან; aut ... aut ან ... ან
 autem (ci.) მაგრამ, ხოლო, მეორეს მხრივ
 autumnus, ī m შემოდგომა
 auxilium, ī n დახმარება
 avāritia, ae f სიძუნწე, სიხარბე
 avārus, ī m ძუნწი, ხარბი
 aveō, -, -, ēre ჯანმრთელად ვარ; ave! გამარჯობა! მშვიდობით!
 aviditās, ātis f სიხარბე
 avidus, a, um ხარბი, გაუმაძღარი
 avis, is f ჩიტი
 āvolō, āvī, ātum, āre მივეფრინავ
 avunculus, ī m ბიძა (დედის მხრიდან)
 avus, ī m პაპა, დიდი პაპა; წინაპარი

Belgae, ārum m ბელგები, კელტურ-გერმანიკული ტომები ჩრდილოეთ გალიაში
 bellō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი, ვომობ
 bellum gero ომს ვაწარმოებ, ვიბრძვი
 bene (adv.) კარგად; bene me habeo (bene se habere) კარგად ვარ (კარგად ყოფნა)

beneficium. ī n კეთილი საქმე,
წყალობა
bēstia. ae f ცხოველი
Biās, antis m ბიასი პრიენდან,
ერთ-ერთი შვიდ ბერძენ
ბრძენთაგანი
bibō, bibī, -, ēre ვსვამ
bis (adv.) ორჯერ
blandus, a, um შემპარავი, მლიქ-
ვნელური, პირფერული
Boeōtia, ae f მხარე საბერძნეთში.
მისი მთავარი ქალაქი იყო თებე
bonum, ī n ქონება
bonus, a, um კარგი, კეთილი
bōs, bovis m. f ხარი, ძროხა
bracchium, ī n (ბერძ.) მკლავი,
ხელი (იდაყვიდან მტევნამდე)

C

C. (Gaius) Iulius Caesar იულიუს
კეისარი (ძვ. წ. 100-44 წწ.),
პოლიტიკოსი, მხედართ-
მთავარი, ორაგორი, მწერა-
ლი და ისტორიკოსი, რომე-
ლიც აღწერდა თავის ლაშქ-
რობებს
cadō, cecidī, casūrus, ēre ვეცემი,
ვვარდები, ვდაბლდები,
ვცოტავდები, ვსუსტდები,
ვიღუპები
caecus, a, um ბრმა
caelestēs, ium m (pl.) ღმერთები
caelum, ī n ცა
Caesar, aris m კეისარი (ტიტული,
რომელიც ოქტავიანუსის
დროიდან ენიჭებოდა რომის

Brennus, ī m ბრენუსი, გალების
წინამძღოლი, რომელიც
შეიჭრა იტალიაში ძვ. წ. 390
ან 387 წ. და დაამარცხა
რომაელები მდ. ალიასთან
brevis, e (adi.) მოკლე
breviter (adv.) მოკლედ
brevī (abl. brevis-დან adv.-ის
მნიშვნელობით) მალე, სწრა-
ფად, ჩქარა, მოკლე ხნის
განმავლობაში
Buranus, a, um ბურების, ბურუ-
ლი; burana – nom. sg. n (ბუ-
რები (Buri) – აღმოსავლეთ-
გერმანული ტომი)
bursa, ae f საფულე

იმპერატორებსა და მათ
შთამომავლებს)
calamus, ī m (ბერძ.) ლერწამი,
ლერწმის ლერო, კალამი
calceus, ī m ფეხსაცმელი
Calliopē, ēs და Calliopēa, ae f
(ბერძ. “მშვენიერხმიანი”) კა-
ლიოპე, ეპიკური პოემიის
მუზა, ორფეუსის დედა
calor, ōris m სითბო, სიცხე
Calpurnia, ae f კალპურნია,
იულიუს კეისრის ცოლი
campus, ī m მიწდორი, ბრძოლის
ველი
canis, is m, f ძაღლი
canistrum, ī n (ბერძ.) კალათა,
წნული

canō, cecinī, cantātum, ēre ვმღე-
რი, ვუკრავ
canticum, ī n სიმღერა
cantō, āvī, ātum, āre ვმღერი
capiō, cēpī, captum, ēre ვიღებ,
ვიჭერ
Capitōlium, ī n კაპიტოლიუმი,
კაპიტოლიუმის ბორცვის
ყველაზე მაღალი წერტილი
რომში, ფორუმის დასავლეთ-
ით, სადაც იდგა იუპიტერის,
იუნოსა და მინერვას
გაძრები
Capitōlinus, a, um კაპიტოლი-
უმის, კაპიტოლიელი
captivus, ī m გყვე
captus, a, um (p.p.) დაპყრო-
ბილი capiō, cēpī, captum, ēre-
დან ვიპყრობ
caput, itis n თავი
careō, uī, (iturus), ēre არ მაქვს,
თავისუფალი ვარ
cāritās, ātis f პატივისცემა, პატი-
ვი, სიყვარული
carmen, inis n სიმღერა, ლექსი
carpō, psī, ptum, ēre ვიჭერ,
შევირგებ
Carthāginiēnsis, is m კართა-
გენელი
Carthāgo, ginis f კართაგენი, ქა-
ლაქი აფრიკის ჩრდ. სანაპი-
როზე (დღეს გუნისი), გადმო-
ცემით დაარსებული დაახლ.
ძვ. წ. 800 წ., რომელიც რომა-
ელებმა დაანგრეს ძვ. წ. 146 წ.
cārus, a, um ძვირფასი, საყვა-
რელი

casa, ae f სახლი
cāseus, ī m ყველი
castellum, ī n ციხე-სიმაგრე
Castor, oris m კასტორი, გინდა-
რევსისა და ლედას შვილი,
პოლუქსის, ელენესა და კლი-
ტემნესტრას ძმა, "დიოსკუ-
რი", ცხენების მომთვინიე-
რებელი და მეველე; მის
საპატივებულად იყო აგე-
ბული გაძარი რომის ფორუ-
მის სამხრეთ ნაწილში,
Basilica Iulia-სა და ვესტას
გაძარს შორის
castra, ōrum n (pl.) სამხედრო
ბანაკი
castrum, ī n გამაგრება, პაგარა
ციხე-სიმაგრე
cāsū (adv.) შემთხვევით
catēna, ae f ბორკილი, ჯაჭვი
Catilīna, ae m კატლინა, L. Ser-
gius Catilīna, დაიბ. დაახლ.
ძვ. წ. 108 წ., შეთქმულების
ორგანიზატორი, რომელიც
გამოააშკარავა კონსულმა
ციცერონმა ძვ. წ. 63 წ.
Catō, ōnis m კატონი, Marcus
Porcius Cato, კონსული ძვ. წ.
195 წ., კართაგენის დაუძი-
ნებელი მგერი
Catullus, ī m კატულუსი, Gaius
Valerius Catullus, რომაელი
პოეტი, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ.
87 წ. ვერონაში, გარდ.
დაახლ. ძვ. წ. 54 წ. რომში
Caucasus, ī m კავკასია

causa, ae f მიზეზი; abl. causā გამო; qua de causa ამის გამო, ამ მიზეზით
 cautē (adv.) ფრთხილად, ეშმაკურად
 cavēd. cāvī, cautum, ēre ვუფრთხილდები
 caverna, ae f გამოქვაბული
 cavō. āvī, ātum, āre ვხერუტ, ამოვუღურავ
 cēdō. cessī, cessum, ēre მივდივარ, უარს ვაშობ
 celesber, bris, bre ცნობილი, სახელოვანი
 celer, eris, ere ჩქარი
 celeriter (adv.) ჩქარა, სწრაფად
 Celtae, ārum m კელტები (თავდაპირველად ყველა კელტური ტომის სახელწოდება)
 cēna, ae f სადილი; საჭმელი
 cēnō. āvī, ātum, āre ვსადილობ
 cēnsēd, suī, sum, ēre ვთვლი, მგონია, მიმაჩნია
 cēnsor, ōris m ცენზორი, ძველი რომის ერთ-ერთი მაგისტრადი, რომელიც თვალყურს ადევნებდა გადასახადების აკრეფასა და მოსახლეობის მწეობის დაყვას; მკაცრი კრიტიკოსი, მორალისტგი
 cēnsūra, ae f ცენზორის თანამდებობა, მკაცრი მსჯელობა, კრიტიკა
 centuria, ae f ცენტურია, რომელიც შედგებოდა თავდაპირველად 100, შემდეგ კი 50 კაციდან

cēra, ae f ცეილი
 Cerēs, eris f კერესი, საგურნუხისა და რეას ასული, იუპიტერის და, პროზერპინას დედა, მინდერების, მიწათმოქმედების ქალღმერთი
 certē (adv.) ნამდვილად, უეჭველად
 certō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი, ვჩხუბობ
 certus, a, um განსაზღვრული, დადგენილი, უეჭველი
 cervus, ī m ირემი
 cēteri, cēterae, cētera (pl.) დანარჩენები, სხვები
 cēterum (adv.) სხვათა შორის, მაგრამ, მაინც
 charta, ae f (ბერძ.) ქალაღი, წიგნი, პაპირუსი
 Charybdis, is f ქარიბდა, მებღეურებისთვის საშიში ზღვის შორევი მესინასთან, იგალიასა და სიცილიას შორის (სკილას მოპირდაპირე მხარეს)
 chorus, ī m (ბერძ.) გუნდი, ქორო
 Christus, ī m ქრისტე
 cibus, ī m საჭმელი, საკვები
 cicātrix, icis f ნაწიბური, ნაიარევი, ნაჭრილობევი
 cicōnia, ae f წერო
 cingō, cinxī, cinctum, ēre გარს შემოვარტყამ
 circiter (adv.) დაახლოებით
 circulus, ī m წრე
 circum (+acc.) გარშემო
 circum-dō, dedī, datum, āre გარს შემოვარტყამ

circus, ī m წრე, ცირკი; Circus Maximus ცირკუს მაქსიმუსი
 cithara, ae f (ბერძ.) კითარა (ოთხსიმებიანი მუსიკალური ინსტრუმენტი)
 citō (compar. citius, superl. citissime) ჩქარა, სწრაფად
 citus, a, um ჩქარი, სწრაფი
 cīvicus, a, um სამოქალაქო
 cīvis, is m, f მოქალაქე
 cīvitās, ātis f სახელმწიფო, მოქალაქეები, ხალხი
 clāmō, āvī, ātum, āre ვყვირი, ხმაძალა ვიძახი, ეჩხავი
 clāmōr, ōris m ყვირილი
 clārītūdō, inis f აღიარება, სიცხადე, დიდება, ბრწყინვალება, პატივი
 clārus, a, um ცნობილი, ნათელი, ბრწყინვალე
 classis, is f ფლოტი
 clericus, ī m კლერიკი, სასულიერო პირი
 Clīō, ūs f კლიო, ისტორიის მუზა
 clivus, ī m ბორცვი
 Clymene, ēs f კლიმენე, ოკეანოსისა და თეგისის ასული, ფაეტონის დედა
 Cn. Pompeius Magnus გნეუს პომპეიუს მაგნუსი, ცნობილი რომაელი სარდალი, დაბ. ძვ. წ. 106 წ.; დაამარცხა პირატები და მითრიდატე
 Codrus, ī m კოდრუსი, ათენის უკანასკნელი ლეგენდარული მეფე, რომელმაც, გადმოცემით, დორიელებთან ბრძო-

ლაში თავი გაწირა სამშობლოს გადასარჩენად
 coelum (caelum), ī n ცა
 co-ēmō, ēmī, ēmptum, ēre შეეისყიდი
 co-ērceō, cuī, citum, ēre ვაკავებ, ვიჭერ, ვაცხრობ
 cōgītō, āvī, ātum, āre ვფიქრობ, ვაზროვნებ
 cognitiō, ōnis f ცოდნა, ნაცნობობა
 co-gnōscō, gnōvī, gnitum, ēre ვიცნობ, შევიცნობ, ამოვიცნობ
 cōngō, cōngē, cōactum, ēre ვაიძულებ
 cohors, tis f კოპორგა, ლეგიონის მეთაული, რომელიც შედგებოდა 3 manipuli-სა ან 6 centuriac-სგან
 Colchis, idis f კოლხეთი, ქვეყანა კავკასიონის ქედის სამხრეთით (მისი მთავარი მდინარე იყო ფაზისი)
 collēga, ae m თანამშრომელი, კოლეგა
 collis, is m ბორცვი, შემალეება
 col-locō, āvī, ātum, āre ვათავსებ
 colloquium, ī n საუბარი, ლაპარაკი, გასაუბრება, მოლაპარაკება
 colō, coluī, cultum, ēre ვევედრები, თაყვანს ვეცემ, ვუვლი, ვამუშავებ (მიწას)
 com- (con- ასიმილაციით col-, cor-, ხმოვნების წინ co-) (თავს.) ერთად, სრულიად
 com-edō, edī, ēsum, ēre ვჭამ
 com-mittō, mīsi, missum, ēre ვაერთებ, ვაერთიანებ; ერთ-

მანეთს ვუმატებ; ჩავიდენ;
ერთმანეთს ვაჯახებ, ვამხედ-
რებ; ეანდობ, ვუშვებ
com-moveō, movī, mōtum, ēre ვა-
ლელვებ, ვამოძრავებ
com-mūnis, e (adi.) საერთო, სა-
ზოგადო, საყოველთაო, ჩვეუ-
ლებრივი
com-parō, avī, ātum, āre ვამზადებ,
ვაიარალებ, აღვჭურვავ, ვა-
დარებ
compendium, ī n შემოკლება
(operae, temporis), დანაზოგი
com-plector, plexus sum, plectī
(depon.) ვეხვევი, გადა-
ვებვევი
com-pleō, evī, etum, ēre ვავსებ,
ვამარავებ
com-pōno, posuī, positum, ēre შე-
ვადგენ, ვაერთებ
compositor, oris m (compono) შემ-
დგენელი, შემქმნელი, ორგა-
ნიზატორი
com-prehendō,prehendī,prehēn-
sum, ēre ვიჭერ, ვაკავებ
con-cordia, ae f თანხმობა, ერთ-
სულოვნება
concursum, ūs m (concurro) შეტა-
კება, შეხვედრა, ბრძოლა
condicio, ōnis f მდგომარეობა,
გარემოება, პირობა, შეთანხ-
მება, ხელშეკრულება
conditor, oris m დამფუძნებელი,
შემქმნელი
con-dō, didī, ditum, ēre ვაფუძნებ,
ვაარსებ

cōn-ficiō, fēcī, fectum, ēre ვასუს-
ტებ, ვლლი, ვამთავრებ
cōnflīctus, ūs m (cōnflīgō) შეჯახება,
შეტაკება, ბრძოლა, დარტყმა
cōn-īctō, īxī, īctum, ēre ვეჯახები,
ვიბრძვი
congressus, ūs m (congrēdior) მია-
ხლოება, ურთიერთობა
con-iungō, avī, ātum, āre ვაულლებ
con-iungō, iūnxī, iūnctum, ēre ვა-
ერთებ, ვაერთიანებ
cōnor, ātus sum, arī (depon.) ეცდი-
ლობ, ვებღავ
cōn-scendō, scendī, scēsum, ēre
ავდივარ; conscendere navem
ნაუში ჩაჯდომა
cōnsēsus, ūs m (cōnsentiō) თანხ-
მობა, ერთსულოვნება, ერთი-
ანობა, საიდუმლო თანხმობა,
ერთხმად მიღებული გადა-
წყვეტილება
cōnservātio, ōnis f (cōnservō) შენახვა
cōnservātor, oris m დამცველი,
მცველი, თაყვანისმცემელი
cōn-servō, avī, ātum, āre ვინახავ,
ვინარჩუნებ
cōnsilium, ī n რჩევა, გადაწყვე-
ტილება, სხდომა, კრება, გან-
ხილვა
cōn-spiciō, spexī, spectum, ēre ვა-
მჩნევ, ვხედავ, ვუყურებ,
შევხედავ
cōnspectus, ūs m გარეგნობა,
მიმოხილვა, ნარკვევი
cōnspirātio, ōnis f საიდუმლო
თანხმობა, შეთქმულება,
შეთანხმება

cōnstanter (adv.) მტკიცედ, უღრუ-
კად, მედგრად, შეუპოვრად
cōnstat (impers. cōnstō-დან) ცნო-
ბილია

cōnstitutū, aī, ūtum, ēre ვწყვეტ,
გადავწყვეტ, ვაღვენ

cōn-stō, stitī, stātūrus, āre შევდგები
cōnsul, ulis m კონსული (ხელისუფ-
ლების ორი უმაღლესი წარმო-
მადგენელი რომის რესპუბლი-
კაში დაახლ. 450 წ-დან; ირჩე-
ოდნენ თითო წლით თავდა-
პირველად მხოლოდ პატრიცი-
ებიდან; 365 წ-დან კონსული
პლებეებიდანაც შეიძლებოდა
ყოფილიყო არჩეული)

cōnsultātio, ōnis f განხილვა,
რჩევის თხოვნა, თათბირი

cōn-sultō, āvī, ātum, āre რჩევას
ვეკითხები (ვთხოვ), ვეკით-
ხები, ვთათბირობ, გადაწყვე-
ტილებას ვიღებ, ვბჭობ,
ვმსჯელობ

cōnsultor, ōris m მრჩეველი

cōn-surgō, surrēxī, surrectum, ēre
ვდგები

contemptio, ōnis f მიზლი, უპატივ-
ეშულობა

con-tendō, tendī, tentum, ēre ვიბრ-
ძვი, ვეჭიდები (cum aliquo)

continens, entis f კონტინენტი; adi.
შემხები, მოსამღერე, მომიჯ-
ნავე

continenter (adv.) განუწყვეტლივ,
გაუჩერებლად

con-tineō, tinuī, tentum, ēre შევი-
ცავ, ვაკავებ, თავს ვიკავებ

contrā (+acc.) წინააღმდეგ
contrōversia, ac f კამათი, უთან-
ხმოება

con-veniō, vēnī, ventum, īre ვი-
კრიბები(თ), ვხვდები, ვეთან-
ხმები; convenit შეეფერება,
შესაფერისია, მიღებულია
convīvium, ī n ნადიმი

con-vocō, āvī, ātum, āre ვეძახი,
ვკრებ, გამოვუძახებ

cōpia, ae f სიუხვე; (pl.) ჯარი,
სამხედრო ნაწილები

cornū, ūs n რქა

corōna, ae f (ბერძ.) გვირგვინი

corpus, oris n სხეული, ტანი

cor-rigō, rēxī, rēctum, ēre ვასწო-
რებ, ვაწესრიგებ

corvus, ī m ყვავი

cotidiānus, a, um ყოველდღიური

cotidiē (adv.) ყოველდღე, ყოველ-
დღიურად

crās (adv.) ხვალ

crēdō, didī, ditum, ēre ვფიქრობ,
ვთვლი, მჯერა, დარწმუ-
ნებული ვარ

cremō, āvī, ātum, āre ვწვავ

creō, āvī, ātum, āre ვირჩევ

crēscō, crēvī, crētum, crescēre ვი-
ზრდები

Crēta, ae f კუნძული კრეტა

crībrum, ī n საყერი

Croesus, ī m კროისოსი, ლიდის
მეფე დაახლ. ძვ. წ. 560-546 წწ.
ცნობილი თავისი სიმდიდ-
რით; დაამარცხა კიროსმა

crucifigō, fixī, fixum, ēre ჯვარზე
ვაკრავ

crūdēlis, e (adi.) მრისხანე, საში-
ნელი, სასტიკი
crūdēlitās, ātis f სიხასტიკე, ულ-
მობლობა
cubiculum, ī n ოთახი, საძინებე-
ლი ოთახი
culpa, ae f ბრალი, შეცდომა
cultus, ūs m განსაცემელი
cultūra, ae f აღზრდა, განათლება,
განვითარება
cum (+abl.) -თან, ერთად, -ით
cum (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც, მას შემდეგ, თუმცა, იმი-
ტომ რომ, რადგანაც
cunctus, a, um ყველა
cupiditās, ātis f ღიდი სურვილი,
მისწრაფება, ლტოლვა,
სიხარბე, გაუმაძღრობა
cupidus, a, um მოსურნე, მოწყუ-
რებული, მისწრაფებული,
დახარბებული

D

Daedalus, ī m დედალოსი, იკა-
როსის მამა, კრეტის ლაბი-
რინთის ამშენებელი
Dārēus (Dārīus), ī m დარიოსი,
სპარსეთის მეფე
dē (+abl.) შესახებ, -ზე, -დან
de- (თავს.) აღნიშნავს ჩამოცი-
ლებას, მოძრაობას ქვემოთ,
არქონას, მოქმედების დას-
რულებას
dea, ae f ქალღმერთი
debeo, uī, itum, ēre ვალდებული
ვარ, მე უნდა ...
debitor, oris m მევალე, თანამდები

cupiō, ivī (iī), itum, ēre მსურს,
მინდა, ვისწრაფვი; cupere
negata აკრძალულისაკენ
სწრაფვა (მისწრაფება)
cūr (adv.) რატომ? რისთვის?
cūra, ae f სამზრუნავი
cūrō, āvī, ātum, āre ვუვლი,
ემკურნალობ, ვზრუნავ, ვარ-
ხენ, ვწუხვარ
currō, cucurrī, cursum, ēre მივრბი-
ვარ
currus, ūs m ეტლი
cursus, ūs m გზა, მარშრუტი,
კურსი, მოძრაობა, სელა,
მიმართულება
custōdiō, ivī (iī), itum, īre ვიცავ,
ვღარაჯობ
Cydnus, ī m კიდნუსი, მდინარე
კილიკიაში, ქალაქ გარსუს-
თან

dēbitum, ī n ვალი, მოვალეობა
decem (adi. num. card.) ათი
December, bris m დეკემბერი,
რომაული წლის X თვე
decemvirī, ōrum m (pl.) დეკემ-
ვირები
dē-cernō, crēvī, crētum, ēre გადა-
ვწყვეტ, დავადგენ
dē-cidō, cidī, -, ēre ძირს ვვარდე-
ბი, ვეცემი, ჩავვარდები
decōrus, a, um ლამაზი, შესა-
ფერისი, დამამშვენებელი
dē-crēscō, crēvī, -, ēre ვაგარავ-
დები, ვიკლებ

decus, oris n სამკაული, მოხდენილობა, სილამაზე, მიმზიდველობა
 dē-dūcō, dūxī, ductum, ēre ჩამყავს, მიმყავს
 dē-fendō, fēndī, fēnsūm, ēre ვიყავ დეფინიტიო, ონის f განსაზღვრება, დეფინიციო
 dē-flēō, flēvī, flētum, ēre დავტირო
 deinde (adv.) ამის შემდეგ, შემდეგ, კიდევ
 dēlectō, āvī, ātum, āre ვახარებ; pass.: მიხარია, მომწონს, მსიამოვნებს
 dēleō, ēvī, ētum, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
 dē-libērō, āvī, ātum, āre ვფიქრობ
 Delphicus, a, um დელფოსი, დელფური
 Delphī, ōrum m დელფო, ქალაქი კარნასის ძირში, სადაც იყო აპოლონის ორაკული (სამისნო)
 dē-migrō, āvī, ātum, āre მივდივარ, გადავდივარ
 dē-mittō, mīstī, missum, ēre ჩავეუშვებ
 dē-mōnstrō, āvī, ātum, āre ვუჩვენებ, ვუთითებ, ვამტკიცებ
 Dēmosthenēs, is m დემოსთენე, ცნობილი ბერძენი ორატორი ატიკიდან (ძვ. წ. 381-322 წწ.)
 dēnique (adv.) ბოლოს, საერთოდ, ერთი სიტყვით
 dēns, dentis m კბილი
 dē-pellō, pulī, pulsum, ēre ვაგდებ, უკუვაგდებ. ვყრი

dē-scendō, scendi, scēnsūm, ēre ჩავმოვიდვარ, ჩავდივარ
 dē-scribō, scripsī, scriptum, ēre აღვწერ, გადავწერ, ვწერ, ვხატავ
 dē-serō, seruī, sertum, ēre მივატოვებ, ვტოვებ
 dēsertum, ī n უდაბნო
 dē-sistō, stitī, stitum, ēre უკან ვიხევე, უარს ვამბობ, გადავთქვამ, შევწყვეტ
 dēsiderō, āvī, ātum, āre მსურს, მინდა
 dē-spērō, āvī, ātum, āre იმედგაცრუებული ვარ
 dē-struō, strūxī, strūctum, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
 de-sum, dēfui, -, deesse არ ვარ; mihi deest მაკლია, არ მყოფნის
 dē-terō, trīvī, trītum, ēre ვაუარულებ, ვაუჭებ
 deus, ī m ღმერთი
 de-vorō, āvī, ātum, āre ვყლაპავ, ვშთანთქავ, ვსანსლავ
 de-voveō, vōvī, vōtum, ēre ვწყველი
 diabolus, ī m ეშმაკი
 dialogus, ī m დიალოგი, საუბარი
 dīcō, dīxī, dictum, ēre ვამბობ, ვლაპარაკობ
 dictor, ōris m მოლაპარაკე
 diēs, ēī m, f დღე
 dif-fero, distulī, dif-ferre განსხვავებული ვარ, განსხვავდები
 dif-ficilis, e (adi.) მხელი, საშიში
 digitus, ī m თითი
 dīgnus, a, um ღირსი, ღირსეული

diligenter (adv.) ბეჯითად, მო-
ნდომებით
dī-ligō, lēxī, lēctum, ēre პატივს
ვეყმ, ვაფასებ, მიყვარს
dī-micō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი
dīmidius, a, um ნახევარი
dī-mittō, mīsi, missum, ēre ვპატი-
ობ, მიუტყევებ
Diogenēs, is m დიოგენე, ბერძენი
ფილოსოფოსი
Dionysus, ī m = Bacchus დიონი-
სე, იუპიტერისა და სემელეს
შვილი, მელენიების ღმერთი
dis- (ს წინ ახიმილაციით dif-) (თავს.)
აღნიშნავს განცალკევებას
dis-cēdō, cessī, cessum, ēre მივდი-
ვარ, უკან ვიხვე
disciplīna, ae f სწავლება, განათ-
ლება, დისციპლინა, წესრიგი
discō, didicī, -, ēre ვსწავლობ
Discordia, ae f დისკორდია, გან-
ხეთქილების ქალღმერთი
discordia, ae f განხეთქილება,
უთანხმოება
dis-pōnō, posuī, positum, ēre გან-
ვალაგებ, წესრიგში მომყავს,
ვაწყობ, ვგეგმავ
disputātio, ōnis f განხილვა, მსჯე-
ლობა
dis-putō, āvī, ātum, āre ვმსჯე-
ლობ, ვკამათობ, ვდავობ
dissertissimus, a, um (superl.
dissertus-დან) მკვერმეგყვე-
ლი, მეტად ენამკვეერი
dissimilis, e (adi.) განსხვავე-
ბული, არამსგავსი

distantia, ae f მანძილი, განსხვავება, დისტანცია
dis-turbō, āvī, ātum, āre ვანგრევ
diurnus, a, um ხანგრძლივი
diū (adv.) დიდხანს, დიდი ხნის
განმავლობაში
dīversus, a, um განსხვავებული,
არამსგავსი
dīves, itis (adi) მდიდარი
dīvīsus, a, um p.p.p. dīvido, ēre-
დან ვყოფ, ვანაწილებ
dīvitiāe, ārum f (pl.) სიმდიდრე,
განძეულობა
dō, dedī, datum, dāre ვაძლევ
doceō, docuī, doctum, ēre ვასწავლი
doctus, a, um ნასწავლი, განათ-
ლებული
doleō, doluī, (dolitūrus), ēre ვდარ-
დობ, ვგლოვობ
dolor, ōris m ტკივილი, განჯვა,
დარდი
dolōrosus, a, um მწუხარე,
განჯული, საგანჯველი,
ტკივილით აღსავსე
dolōsus, a, um ცბიერი, ეშმაკი
dolus, ī m გყუელი, ეშმაკობა
domesticus, a, um სახლის, ოჯა-
ხური
domicilium, ī n საცხოვრებელი,
ბინა, საცხოვრებელი ადგილი
dominus, ī m ბატონი, მბრძანე-
ბელი, მფლობელი
domitō, āvī, ātum, āre ვიმორ-
ჩილებ, ვაკავებ
domus, ūs f სახლი
dōnec (ci.) სანამ
dōnō, āvī, ātum, āre ვჩუქნი

dōnum. ī n საჩუქარი

Dōrēs. um m დორიელები, ერთ-ერთი უძველესი ბერძ. გომი, რომელიც თავდაპირველად ოლიმპოსთან ცხოვრობდა, შემდეგ კი პელოპონესში

dormiō, īvī (īv), ītum, īre მძინავს, უსაქმოდ ვარ

dracō, ōnis f (ბერძ.) დრაკონი, გველი

duālis. e (adi.) ორობითი

dubiō, āvī, ātum, āre ეჭვობ.

უყოყმანობ, ვორჭოვობ

dūcō, dūxī, ductum, ēre მიმყავს

E

ē-, ex- (ასიმილაციით ef-) (თავს.) აღნიშნავს განცალკევებას, ვაძლიერებას, დამთავრებას და სხვ.

ēbrius. a, um მთვრალი

ecce (adv.) აი

ecquid (adv.) ნუთუ

ēdictum, ī n ედიქტი, განცხადება, ბრძანება

ē-dō, didī, ditum, ēre გამოვეცემ,

ვაცნობებ, ვაქვეყნებ

edō, edī, ēsum, ēre ვჭამ

ē-dūcō, āvī, ātum, āre ეზრდი,

აღვზრდი

ef-ficiō, fecī, lectum, ēre ვიძლევი,

ვაწარმოებ

egō (pron. pers.) მე

ēgregius. a, um საუკეთესო, არა-

ჩვეულებრივი. განსაკუთ-

რებული

ēheu (interi.) ო!

dulcis, e (adi.) ტკბილი, სასიამოვნო

ამოვნო, მიმზიდველი

dum (ci.) სანამ, იმ დროს როცა

duo, ae, o (adi. num. card.) ორი, ორივე

duplex, icis (adi.) ორმაგი

dux, ducis m, f წინამძღოლი,

შხედართმთავარი, მბრძანებელი

dūritia, ae f სიმკაცრე

dūrus, a, um მძიმე

ē-levō, āvī, ātum, āre ვიღებ, ვაგროვებ, ვწევ, ვამცირებ

ēligō, lēgī, lēctum, ēre ვირჩევ, ამოვირჩევ

ēloquentia, ae f მჭვერმეგყველება

ēmendō, āvī, ātum, āre ვაუმჯობესებ, ვასწორებ

ē-mergō, mersī, mersum, ēre ამოვდივარ, ვეჩვენები, ამოვყვინთავ

ēmigratio, ōnis f გადასახლება, გასახლება, წასვლა

ē-migrō, āvī, ātum, āre გადავსახლდები, გადავდივარ

emō, emī, emptum, ēre ვყიდულობ

e-morior, mortuus sum, morī (depon.) ვკვდები

ēn (int.) აი

ē-narrō, āvī, ātum, āre დაწვრილებით ვყვები

ēnectus, a, um დაღლილი, გაწა-
 მებული
 enim (ci.) რადგან, კერძოდ, მაგა-
 ლითად
 Ennius, ī m ენიუსი; Quintus
 Ennius-ი Rudiae-დან (კალაბ-
 რია), რომაული ეპოსის ფუძე-
 მდებელი და ლათ. პოეზიის
 შემქმნელი; ანალების, ტრაგე-
 დიების, კომედიებისა და სხვა-
 თა ავტორი (ძვ. წ. 239-169 წწ.)
 ēnōrmis, e (adi.) უმარმაზარი,
 არაჩვეულებრივად დიდი
 ē-nūntiō, āvī, ātum, āre ვამბობ,
 ვაცნობებ, ვაუწყებ
 eō, īī, itum, īre მივდივარ, მოვდი-
 ვარ
 epistolāris, e (adi.) ეპისტოლა-
 რული
 epistula, ae f (ბერძ.) წერილი,
 ვმავნილი
 epulae, ārum f (pl.) სადილი, საჭ-
 მელი
 epulō, -, -, āre ექეიფობ; epulans
 (part. praes. act.) მოქეიფე
 eques, itis m მხედარი
 equitātus, ūs m ცხენოსანი ჯარი,
 კავალერია
 equus, ī m ცხენი
 Eratō, ūs f ერატო, ლირიული,
 (ძირითადად სასიყვარულო)
 პოეზიის მუზა
 ergō (adv.) ამგვარად, ესე იგი
 Eridanus, ī m ერიდანუსი, მითი-
 ური მდინარე ევროპის უკი-
 დურეს დასავლეთში
 ērināceus, ī m მღარბი

errō, āvī, ātum, āre ვცდები, დავე-
 ხეგები
 ē-ruō, ruī, rutum, ēre ამოვიხრი,
 ავურეე
 et (ci.) და
 etiam (ci.) აგრეთვე, ასევე
 Etrūscī, ōrum m (pl.) ეტრუსკები,
 იტალიის ტერიტორიაზე,
 ეტრურიაში (დღევანდელი
 ტოსკანა) მცხოვრები ტომი
 Eurōpa, ae f ევროპა
 Euterpē, ēs f ევტერპე, მუსიკალუ-
 რი ხელოვნების მუზა, ფლეი-
 ტის გამომგონებელი
 ē-vādō, vāsī, vāsum, ēre ვიპარები,
 მივრბივარ, გავედივარ, მივე-
 დინები
 ē-vocō, āvī, ātum, āre ვეძახი,
 ვიძახებ
 ē-volō, āvī, ātum, āre ავფრინდები
 ex, ē (+abl.) -დან, -გან
 ex-cēdō, cessī, cessum, ēre მივედი-
 ვარ, გამოვდივარ
 exceptiō, ōnis f გამონაკლისი
 ex-cidō, cidī, -, ēre ვეყემი, ვვარ-
 დები (excidere de memoria
 მესხიერებიდან ამოვარდნა,
 დავიწყება)
 ex-clāmō, āvī, ātum, āre წამო-
 ვიყვირებ, წამოვიძახებ,
 ხმამაღლა ვყვირი
 ex-cōgitō, āvī, ātum, āre ვიფიქრებ
 ex-cruciō, āvī, ātum, āre ვაწამებ,
 ვგანჯავ, ვაწვალებ
 ex-currō, (cu)currī, cursum, ēre გა-
 მოვრბივარ, გამოვდივარ

ex-cūsō. āvī, ātum, āre ვპატიობ, ვამართლებ, პატიებას ვითხოვ
 ex-erceō, cuī, citum, ēre ვაებრჯიშებ, ვამოძრავებ; se exercet ვარჯიშობს
 exercitus, ūs m ჯარი
 ex-igō. ēgī, āctum, ēre დავაღვევ, რჩევას ვაძლევ
 eximius, a, umi ბრწყინვალე, არაჩვეულებრივი, განსაკუთრებული
 ex-istimō. āvī, ātum, āre ვივლი, ვუიქრობ
 expeditiō. onis f ექსპედიცია, სამხედრო ლაშქრობა
 ex-pellō. pullī, pulsum, ēre ვაგდებ, ვამარცხებ
 expers, pertis (adi.) არმქონე, არმცოდნე, კავშირის არმქონე

F

faber, brī m ხელოსანი
 fabrica, ae f ხელოვნება, ხელობა, დამუშავება, შენობა
 fābūla, ae f ამბავი, მითი, მოთხრობა, მლაპარი, თქმულება, ფაბულა, სიუჟეტი
 faciētia, ae f ხუმრობა, სიტყვა-მახეილობა, დაცინვა
 faciō. fēcī, factum, ēre ვაკეთებ
 factiō, ōnis f მოქმედება; პარგია, პოლიტიკური დაჯგუფება
 factum, ī n მოქმედება, ფაქტი
 factūra, ae f დამუშავება, დამზადება

expertus, a, um გამოცდილი
 მცოდნე
 ex-plōrō, āvī, ātum, āre ვიკვლევ, ვზეერავ, ვსწავლობ
 ex-pōnō, posuī, positum, ēre გამოვფენ, ვუშვებ, გადავსვამ
 ex-pūgnō, āvī, ātum, āre ვიკაეებ, იერიშით ვიღებ, ვიპყრობ, ვანადგურებ, ვამარცხებ
 ex-spectō. āvī, ātum, āre ველოდები, მოველი, ვუცდი
 extrā (+acc.) გარეთ, მიღმა
 extrēmus, a, um ბოლო, საბოლოო, კიდემე (ბოლოში)
 მყოფი, ყველაზე შორი, განსაკუთრებული, უკიდურესი, უშორესი, უკანასკნელი
 ex-turbō, āvī, ātum, āre ვაგდებ, განვძევნი

facultās, ātis f საშუალება, შესაძლებლობა, ხელსაყრელი შემთხვევა
 Faleriī, ōrum m ფალერი, ქალაქი სამხრ. ეტრურიაში, რომის ჩრდილოეთით
 Faliscus, ī m ფალისკი, ფალისკების გომის წარმომადგენელი
 fāma, ae f ხმა, ჭორი
 famēs, is f შიმშილი
 familia, ae f ოჯახი
 familiāris, e (adi.) ადგილობრივი, ოჯახური, ჩვეულებრივი

fānum, ī n ტაძარი, წმინდა
 ადგილი, სიწმინდე
 fātum, ī n ბედი
 Faustulus, ī m ფაუსტულუსი,
 მწყემსი, რომელმაც იპოვა
 და გაზარდა გუკუები რომუ-
 ლუსი და რემუსი
 fax, facis f ჩირაღდანი, ტანჯვა,
 ცეცხლი
 Februārius, ī m თებერვალი,
 განწმენდის თვე (ძვ. წ. 450
 წლამდე წლის ბოლო თვე,
 შემდგომში – მეორე)
 fēcundus, a, um ნაყოფიერი
 fēlix, icis (adi.) ბედნიერი
 fēmīna, ae f ქალი
 fenestra, ae f ფანჯარა
 ferē (adv.) თითქმის, დაახლოე-
 ბით
 ferō, tulī, lātum, ferre მომაქვს,
 დამაქვს
 ferōx, ōcis (adi.) გაგიჟებული,
 შეუკავებელი, სწრაფი
 ferreus, a, um რკინის, ძლიერი,
 მგარი
 ferrum, ī n რკინა
 festinō, āvī, ātum, āre ვჩქარობ
 fidēlis, e (adi.) ერთგული, სარწ-
 მუნო
 fidēs, eī f რწმენა, ნდობა
 fidō, fīsus sum, ēre (semidepon.)
 ვუჯერებ, ენდობი
 figūra, ae f ფიგურა, გარეგნული
 სახე, გარეგნობა, აღნაგობა,
 აგებულება
 filia, ae f ქალიშვილი
 filius, ī m ვაჟი, pl. შვილები

flum, ī n ძაფი
 finiō, ivī, itum, ire ვამთავრებ
 finis, is m საზღვარი, დასასრული
 fīnitimī, ōrum m (pl.) მემობლები
 (მოსაზღვრე ქვეყნები ან
 ტომები)
 fīō, factus sum, fierī (pass. facio-
 დან) ვხდები, გავხდები
 firmō, āvī, ātum, āre ვამაგრებ,
 ვაკაკებ
 firmus, a, um ძლიერი, სანდო,
 მდგრადი
 fixus, a, um უცვლელი, მაგარი
 fleō, ēvī, ētum, ēre ვტირი, ვჩივი
 Flōra, ae f ფლორა, ყვავილებისა
 და გამაფხულის ქალღმერთი
 flōreō, uī, -, ēre ვყვავი
 flōs, ōris m ყვავილი
 flumen, inis n მდინარე
 fluvius, ī m მდინარე
 focus, ī m კერა, ოჯახი, სახლი
 foedus, a, um მახინჯი, საშინელი
 folium, ī n ფოთოლი
 fōns, fontis m წყარო, სათავე,
 დასაწყისი, მიზეზი
 fōrma, ae f ფორმა, სახე, გარეგ-
 ნობა, ნახატი, ფიგურა, გამო-
 სახულება
 fōrmātio, ōnis f შექმნა, ფორმი-
 რება
 fōrmō, āvī, ātum, āre ვქმნი, ვაფო-
 რმებ, ფორმას ვაძლევ
 fōrmōsus, a, um ლამაზი, მოხდე-
 ნილი
 fortasse (adv.) შეიძლება, შესაძ-
 ლებელია

forte (adv.) შემთხვევით, ერთ-
ხელ
fortis, e (adi.) ძლიერი, მამაცური
fortiter (adv.) მავრად, მამა-
ცურად, მტკიყედ
Fortūna, ae f ფორტუნა, ბედის
ქალღმერთი, რომელიც ბრმა
იყო
fortūna, ae f ბედი, ბედისწერა
forum, ī n ფორუმი, სახალხო
კრებების, ბაზრობის ადგილი
fossa, ae f თხრილი, ორმო
frāter, tris m ძმა
frigidus, a, um ცივი
frigus, oris n სიცივე
frustum, ī n ნაჭკერი
frustrā (adv.) ცყვილად, ფუჭად

G

Gāia, ae f გაია, ქალის საკ. სახე-
ლი; Gāius et Gāia – აღნიშ-
ნავს საქმროსა და საცოლეს
Gāius, ī m გაიუსი, რომაული
საკუთარი სახელი; შემოკ-
ლებით იწერებოდა C, რად-
გან არქაულ ლათინურში “გ”-
ც C – “კ”-თი აღნიშნებოდა
Gaius Plinius Caecilius Secundus
გაიუს პლინიუს კეკილიუს
სეკუნდუსი “Epistulae”-ს
ავტორი (ახ. წ. 62-113 წწ.)
Gallia, ae f გალია. მდებარეობდა
დაახლ. დღევანდელი საფრან-
გეთის, ბელგიისა და ჩრდ. იტა-
ლიის ტერიტორიაზე (G. Cisal-
pina (Citerior), რომელსაც მდ.
პო G. Cispadana-დ და G. Trans-

fuerint pf. coni. p. III pl. sum-დან
fuga, ac f გაქცევა, სიჩქარე
fugāx, ācis (adi.) მშიშარა, გასაქ-
ცევად მზად მყოფი, გაქცეული
fugiō, fūgī, fugitūrus, ēre მიერბი-
ვარ, გავრბივარ, ვიპარები
fugō, āvī, ātum, āre გავაგდებ,
გავყრი
fulmen, inis n ელვა
fūmus, ī m ბოლი, კვამლი
fūnctio, ōnis f სამსახურეობრივი
მოვალეობა, ფუნქცია
fūr, fūris m, f ქურდი
fūrōr, ātus sum, āvī (depon.) ვიპა-
რავე, ვიტაცებ

padana-დ ყოფდა; ე. წ. გალიის
ომში დაიპყრეს რომაელებმა
Gallī, ōrum m გალები, კელტები
(ლათინური სახელი ყველა
კელტური ტომისა, განს. საფ-
რანგეთსა და შემო იტალიაში)
gallīna, ae f ქათამი
garrulus, a, um მოლაპარაკე,
ლაპარაკის მოყვარული
Garumna, ae m, f გარუმნა, აკვი-
ტანიის მთავარი მდინარე
(დღეს Garonne)
gaudeō, gāvīsus sum, ēre (semi-
depon.) მიხარია, გახარებუ-
ლი ვარ
gaudium, ī n სიხარული
geminus, ī m ტყუპი
gemma, ae f ძვირფასი ქვა

gener, erī m სიძე
 gēns, gentis f ოჯახი, ნათესაობა, გომი
 genus, eris n გვარი, ოჯახი, შთამომავალი
 Georgia, ae f საქართველო
 Germānī, ōrum m (pl.) გერმანები
 gerō, gessi, gestum, ēre ვატარებ, მომაქვს; gerere arma – იარაღის ტარება
 gestō, āvī, ātum, āre ვატარებ, მომაქვს; gestare arma – იარაღის ტარება
 gestus, ūs m პოზა, მოძრაობა, ქესტი, ეესტიკულაცია, მღვთმარეობა
 gignō, genuī, genitum, ēre ვაჩენ, წარმოვშობ, ვბადებ
 gladius, ī m მახვილი
 glomus, eris n გორგალი
 glōria, ae f დიდება
 gracilis, e (adi.) ნაზი, განადი
 gradus, ūs m ნაბიჯი, საფეხური, რანგი

H

habeō, uī, itum, ēre მაქვს, მყავს
 habitō, āvī, ātum, āre ეცხოვრობ
 habitus, ūs m გარეგნობა, შესახედობა
 haereō, haesī, haesum, ēre გაუნძრევლად ვჩერდები
 Hannibal, is m პანიბალი, კართაგენელი მხედართმთავარი (ძვ. წ. 248-183 წწ.)
 hasta, ae f შუბი
 haud (adv.) არა, არ

Graecia, ae f საბერძნეთი, ფართო მნიშვნელობით ყველა ქვეყანა, დასახლებული ბერძნებით, შათ შორის მც. ამია, სამხრ. იტალია და სხვა
 Graecus, a, um ბერძნული
 grammatica, ae f (ბერძ.) გრამატიკა
 grandis, e (adi.) დიდი, ხანშიშესული; grandis natu მოხუცი
 Grānicus, ī m გრანიკუსი, მდინარე მისიაში, სადაც ალექსანდრე მაკედონელმა დაამარცხა სპარსელები ძვ. წ. 334 წ.
 grātia, ae f მადლობა; gratias agere მადლობის გადახდა
 gratia (+gen.) გამო, -თვის
 grātīs (adv.) უფასოდ, უსასყიდლოდ, საჩუქრად
 grātus, a, um მადლიერი; სასურველი, სანატრელი, სასიამოვნო
 gravis, e (adi.) მძიმე
 gravō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ
 gustus, ūs m გემო, გემოვნება
 gutta, ae f წვეთი

hauriō, hausī, haustum, īre ვხაპავ, ვიღებ
 hebetō, āvī, ātum, āre ვკვეთ, ვჭრი, ვაბლაგვებ
 Helena, ae f ელენე, იუპიტერისა და ლედას ქალიშვილი, მწველათოსის ცოლი, რომელიც განთქმული იყო სილამაზით
 Hellē, ēs f ჰელე, ორქომენიდან, ათამასისა და ნეფელეს ასული, რომელიც თავის ძმას-

თან, ფრიქსოსთან ერთად
გაექცა დედინაცვალ ინოს
კოლხეთში, მაგრამ ოქროს
ვერძიდან ზღვაში გადავარ-
და და დაიბრჩო; აქედან მო-
დის ამ ზღვის სახელი "ჰელეს-
პონტი"

- Hellēspontus, I m ჰელესპონტი
(ამჟამად დარდანელი)
- Helvētiī, ōrum m ჰელვეციელები,
ვენევის გბის გარშემო მცხოვ-
რები კელტური ტომი
- herba, ae f ბალახი, მწვანელი
- herbārium, ī n ჰერბარიუმი, წიგ-
ნი მცენარეების შესახებ
- Herculēs, is (ī) m ჰერკულესი
(ბერძ. ჰერაკლე), იუპიტერ-
რისა და ალკმენეს შვილი
- herī (adv.) გუშინ
- hic, haec, hoc (pron. demonstr.) ეს
- hiems, emis f ზამთარი
- hinc (adv.) აქედან
- hirundō, inis f მერცხალი
- Hispania, ae f ესპანეთი, ე. ი.
მთელი პირინეის ნახევარ-
კუნძული
- Hispulla, ae f მისპულა (საკუთა-
რი სახელი)
- historia, ae f (ბერძ.) ისტორია

I

- iaceō, uī, -, ēre ეწევარ
- iaciō, iēcī, iactum, ēre ვისერი,
ვაგდებ
- iactō, āvī, ātum, āre ვაგდებ
- iam (adv.) უკვე, ახლა, მალე;
- iamiam ამ წუთში

- hodiē (adv.) დღეს
- homō, inis m ადამიანი, კაცი
- honestē (adv.) ღირსეულად, პატი-
ოსნად
- honestus, a, um ღირსეული, წესი-
ერი, პატიოსანი, პატივცემული
- honor, ōris m პატივი, პატივისცემა
- honōrō, āvī, ātum, āre პატივს ვცემ
- hōra, ae f (ბერძ.) დრო; საათი;
წელიწადის დრო
- Hōrātius, ī m (Quintus Horatius
Flaccus) ჰორაციუსი, ცნობი-
ლი რომაელი პოეტი, დაიბა-
და ძვ. წ. 65 წ. 8 დეკემბერს,
გარდ. ძვ. წ. 8 წ. 27 ნოემბერს
- hortus, ī m ბაღი
- hospitālia, ium n სასტუმრო
ოთახები
- hostia, ae f მსხვერპლი, ზვარაკი,
სამსხვერპლო ცხოველი
- hostis, is m, f მტერი, მოწინააღმ-
დეგე, უცხოელი
- humilis, e (adi.) დაბალი, პაგარა
- humus, ī f მიწა; loc. humī მიწაზე
- hūc (adv.) აქ, აქეთ
- hūmānus, a, um ადამიანური,
ადამიანის

- iānuā, ae f შესასვლელი, კარი
- Iāsō(n), ōnis m იასონი, არგო-
ნავგების წინამძღოლი
- ibi (adv.) იქ
- Īcarus, ī m იკაროსი, დედალოსის
შვილი

idea, ae f იდეა
 Idem, eadem, idem (pron. demonstr.)
 იგივე, ისეთივე
 Idūs, Iduum f იდუბი, თვის შუა ნა-
 წილი: მარგის, მაისის, იული-
 სისა და ოქტომბრის მეთხუთ-
 მეტე, ხოლო დანარჩენი თვე-
 ების მეცამეტე დღე
 iecur, iecoris n ღვიძლი
 igitur (ci.) ესე იგი, ამგვარად,
 მოკლედ, მაშ
 igneus, a, um ცეცხლოვანი
 ignis, is m ცეცხლი
 Ignōrantia, ae f უცოდინრობა,
 არცოდნა
 Ignōrō, āvī, ātum, āre არ ვიცი
 Ignōscō, gnōvī, gnōtum, ēre ვპატიობ
 illīc (adv.) იქ
 im- (in- თავიკიდურ ბაგისმიერ
 ხმოვანთან) (თავს.)
 imāgo, inis f სახე, გამოსახუ-
 ლება, სურათი, პორტრეტი,
 წარმოდგენა, იდეა, ცნება,
 წარმოსახვა
 imitātio, ōnis f მიბაძვა, იმიტაცია;
 გამოსახულება, კოპიო
 im-mergō, mersī, mersum, ēre
 ვყვინთავ, ჩაუშვებ; se im-
 mergere ჩაშვება
 im-mineō, -, -, ēre ვუახლოვდე-
 ბი, ვემუქრები
 im-molō, āvī, ātum, āre მსხვერპ-
 ლად ეწირავ
 im-mortālis, e (adi.) უკვდავი
 impedimentum, ī n დაბრკოლება;
 pl.-ში ბარგი (ჯარის)
 im-pellō, pulī, pulsum, ēre ვუბიძგებ

imperātor, ōris m მბრძანებელი,
 მხედართმთავარი, იმპერა-
 ტორი (რომაელი მბრძანებ-
 ლის ტიტული. მაგ., Imperator
 Augustus)
 imperātum, ī n ბრძანება, ღვა-
 ლება
 imperium, ī n სახელმწიფო,
 მმართველობა, ძალაუფლება
 im-perō, āvī, ātum, āre ვბრძანებ,
 ვუბრძანებ
 im-petrō, āvī, ātum, āre თხოვნი-
 ვაღწევ, ვაღწევ, მივიღებ
 im-plicō, āvī, ātum, āre ხელს
 ვუშლი, ვაფერხებ
 implūvium, ī n წყალხადენი; აუზი;
 ოთხკუთხედი, სვეტებით გარ-
 შემორტყმული შიდა ეზო სა-
 ხურავის გარეშე
 imprimis (adv.) განსაკუთრებით,
 პირველ რიგში
 in (+acc.; +abl.) -კენ, -ში, -ზე
 in (b, p, m-ს წინ im-; l-ს წინ il-; r-ს
 წინ ir-) (თავს.) უ-; -ზე, -ჩა
 in saecula saeculorum უკუნიით
 უკუნისამდე
 incautus, a, um გაუფრთხილებე-
 ლი, უდარღვლი
 incendium, ī m ხანძარი
 in-cendō, cendī, cēsum, ēre ვან-
 თებ, ცეცხლს ვუკიდებ, ვწვავ
 in-cidō, cidī, -, ēre ვვარდები, მო-
 ვხვდები (შემთხვევით)
 in-cipiō, incēpī, inceptum, ēre ვიწ-
 ყებ
 in-clūdō, clusī, clusum, ēre ვკე-
 ტავ, ჩავეკეტავ

incōla, ae m, f მაცხოვრებელი, მოსახლე
in-colō, coluī, cultum, ēre ცესოვრობ, ვებინადრობ
incrēdibilis, e (adi.) დაუჯერებელი, საკვირველი, გასაკვირი
in-cumbō, cubuī, cubitum, ēre თავს მივეუბლენი, თავს ვლებ
inde (adv.) აქედან, იქიდან
indignābundus, a, um აღშოთებული, განრისხებული
in-duō, duī, dūtum, ēre ვაცემევ
in-dūcō, dūxī, ductum, ēre შემყავს
īnfāns, antis m ბავშვი
īn-fēlīx, icis (adi.) უბედური, მწუხარე
Inferī, ōrum m (pl. tantum) მიცვალებულები
īn-ferō, intulī, illātum, inferre შემყავს, შემაქვს; bellum inferre ომის დაწყება
īn-festō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ, ვაწვალებ, ვემუქრები
īn-finitus, a, um შეუზღუდავი, უსაზღვრო, განუსაზღვრელი
īn-flammō, āvī, ātum, āre ცეცხლს ვუკიდებ; გადაგ. მნ. აღვავზნებ, ვწვა
īn-fo, āvī, ātum, āre ვავსებ, ვბერავ
īn-fusō, fusī, fūxum, ēre შევეყურავ, მივედინებ
ingenium, ī n ნიჭი, გონება, სიმაზაცე
ingēns, gentis (adi.) უზარმაზარი, საშინელი

ingenuus, a, um ადგილმდებარე თავისუფალი (დაბადებით), კეთილშობილი
in-gredior, gressus sum, gredi (depon.) დავდივარ, შევდივარ, ვიწყებ
inimicus, ī m მტერი
initiō, āvī, ātum, āre ვიწყებ
initium, ī n დასაწყისი, შესავალი; initio დასაწყისში, თავდაპირველად
in-īnstitia, ae f უსამართლობა
in-numerābilis, e (adi.) უთვალავი, უამრავი
inopia, ae f გაჭირვება, სიღარიბე, ნაკლებობა, არქონა
inquam (verbum defect.) ვამბობ, ვლაპარაკობ; inquit ოქვა
Insānia, ae f სიგიჟე
Insānus, a, um გიჟი
In-scribō, scripsī, scriptum, ēre მემოდან ვაწერ
Inspectio, ōnis f დათვალიერება, მიმოხილვა, ინსპექცია
Inspector, ōris m მეთვალყურე, დამკვირვებელი, მკვლევარი, მიმოხილველი
In-spiciō, spexī spectum, ēre ვეყურებ, ვამოწმებ, ვათვალიერებ
In-stituō, uī, ūtum, ēre გადავწყვეტ. ვიწყებ; ვაწყობ, წესრიგში მომყავს
Institūtum, ī n წეს-ჩვეულება
Instrumentum, ī n სამუშაო იარაღი, ინსტრუმენტი

In-struō, struī, strūctum, ēre ვაშენებ. ვაგებ. ვასწავლი, ვუთითებ

Insula, ae f კუნძული

Insultō, āvī, ātum, āre (+ dat.) დაუცინი

intel- = inter- (იხმარება თავკიდური I-ს წინ) (თავს.)

intellegentia, ae f (intellego) გონება, გაგება, აღქმის უნარი, ცოდნა, შეძლება

intel-legō, lēxī, lēctum, ēre ვიგებ, მესმის, ვაზროვნებ

inter (+acc.) შორის, განმავლობაში; inter se ერთმანეთში, ერთმანეთს შორის

inter-cipiō, cēpī, ceptum, ēre ვართმევ, ვკლავ

inter-dūm (adv.) დღისით, დღის განმავლობაში

inter-dum (adv.) ზოგჯერ

inter-cā (adv.) ამასობაში

inter-ficiō, fēcī, fectum, ēre ვანადგურებ, ვკლავ

interpres, etis m, f ამხსნელი, თარჯიმანი, შუამავალი, კომენტატორი

inter-rogō, āvī, ātum, āre ვეკითხები

inter-sum, fuī, esse ვმონაწილეობ, ვესწრები

intervallum, ī n შუალედი, მანძილი, დროის მონაკვეთი, ინტერვალი

intrō, āvī, ātum, āre შეედივარ

introitus, ūs m შესახველი

in-vādō, vāsī, vāsum, ēre შევიღებ ვარ, თავს ვესხმი

invalidus, a, um უძლური, სუსტი

in-veniō, vēnī, ventum, Ire შემთხვევით ვპოულობ, ვიგებ; აღმოვაჩენ, ვიგონებ

in-vestigō, āvī, ātum, āre ვეძებ, ვიკვლევ

invītō, āvī, ātum, āre ვეპატივებ

iocularia, ium n (pl.) ხუმრობანი,

ოხუნჯობანი

iocus, ī m ხუმრობა

ipse, a, um თვითონ, პირადად

ir- = in- (თავს.)

īra, ae f რისხვა, ბრაზი

īrātus, a, um გაბრაზებული,

განრისხებული

ir-reparābilis, e (adi.) აუნაზღაურებელი

ir-rīsor, ōris m დამცინავი,

გამჭირდავი

ir-rumpō, rūpī, ruptum, ēre შევადწევ, შევიჭრები

is, ea, id (pron. demonstr. და pers.) ის

iste, a, ud (pron. demonstr.) ეგ

ita (adv.) ასე

Italicī, ōrum m იტალიკები, ისტორიული ეპოქის იტალიკური გომები, რომლებიც იტალიის ტერიტორიაზე სახლობდნენ

itaque (adv.) ამგვარად, ამის გამო

item (adv.) ასევე, ამის მსგავსად

iter, itineris n გზა, მგზავრობა (in, ex itinere გზაში)

iter facere წასვლა, გამგზავრება

iterum (adv.) ისევ, მეორედ, მეორე მხრივ
iubeō, iussī, iussum, ēre ვბრძანებ, დავაძგენ
iūcundus, a, um სასიამოვნო, სასიხარულო
iūdicō, āvī, ātum, āre (ius + dico) ეწყვეტ, ვთვლი, ვფიქრობ, განვსჯი
Iūlia, ae f იულია, აგვისტუსის ერთადერთი ქალიშვილი მეორე ცოლის, სკრიბონიასაგან; დაიბ. ძვ. წ. 39 წ.; იყო ჯერ კლავდიუს მარცელუსის, შემდეგ აგრიპასა და ბოლოს ტიბერიუსის ცოლი; გარდაიცვალა ახ. წ. 14 წ.
Iūlius, a, um იულიუსის; I. (mensis) ივლისი
Iūnius, a, um იუნიუსის; I. mensis ივნისი
Iūnō, ōnis f იუნო, საგურნუსისა და რეას უფროსი ქალიშვილი, იუპიტერის და და ცოლი; გაიგივებული ბერძ. პერასთან; მარსის, ვულკანუსისა და სხვათა დედა, ქორწი-

K

Kalendae (Kal.), ārum f (pl.) კალენდები, თვის პირველი დღე

L

labor, ōris m შრომა, მუშაობა, გარჯა
labōriōsus, a, um შრომისმოყვარე

ნებისა და ოჯახის მფარველი ქალღმერთი

Iuppiter, Iovis m იუპიტერი, საგურნუსისა და რეას შვილი, ღმერთების მეფე, მოგვიანებით გაიგივებული ზევსთან
iūs, iūris n სამართალი, იურის-პრუდენცია, უფლება
iūstitia, ae f სამართლიანობა, მართლმსაჯულება
iūstus, a, um კანონიერი, პატიოსანი, სამართლიანი
iussus, (ūs) m ბრძანება; iussū (abl. sg. m) ბრძანებით
Iuvenālis, is m იუვენალისი (Decimus Iunius), რომაელი პოეტი-სატირიკოსი
iuvenis, is m ახალგაზრდა, ახალგაზრდა კაცი (დაახლ. 20-45 წლის)
iuventūs, ūtis f ახალგაზრდობა, ახალგაზრდობის წლები
iuuō, iuuī, iutum, iuuāre ვეხმარები, ხელს ვუწყობ

labōr, āvī, ātum, āre ვმუშაობ, ვშრომობ
labyrinthus, i m ლაბირინთი, რომელიც მითის მიხედვით კრეტაზე ააშენა დედალოსმა

lac. lactis n რძე
 Lacedaemonius. ī m ლაკედემონიის (სპარტის) მაცხოვრებელი, ლაკედემონელი
 Lacōnia, ae f ლაკონია, სპარტის ძველი სახელწოდება
 lacus, ūs m ტბა
 lacūna, ae f ნახვრეტი, ღრმული
 laedō, sī, sum, ēre ეაწყენინებ, შეურაცხყოფ
 laetitīa, ae f სიხარული
 laetus. a. um მხიარული, გახარებული
 laevus, a. um მარცხენა
 lāmentō. āvī, ātum, āre ვგირი, ვჩივი, ვქვითინებ, დავგირი
 lāna, ae f შალის ძაფი
 lapidārius, a. um ქვის, ქვაზე ამოკვეთილი, ლაპიდარული
 lapideus. a. um ქვის, ქვისგან ნაკვეთი
 lapis. idis m ქვა
 lāpsus, ūs m (გადატ. მნ.) შეედომა
 largus, a. um უხვი, მდიდარი
 lateō, uī, -, ēre ვიმალები
 lātīfundium. ī n ლატიფუნდია, დიდი მამული
 Latium. ī n ლაციუმში, ქვეყანა ტირენიის მღვას, ეგრურიასა და კამპანიას შორის; მისი ცენტრი იყო რომი
 Latīni. ōrum m (pl.) ლათინები, ლაციუმის მცხოვრებლები
 Latīnus. a. um ლათინური, რომაული
 lātrīna. ae f (*lavatrīna-დან < lavo) აბანო. ტუალეტი

lātrō, āvī, ātum, āre ვყეფ
 latrō, ōnis m (ბერძ.) დაქირაებული ჯარისკაცი, ყაჩაღი
 lātus, a. um განიერი, ფართო
 laus, dis f ქება, დიდება
 lavō, lāvī (lavāvī), ātum, āre ვბან, ვიბან
 lectio, ōnis f კითხვა, ხმამაღალი კითხვა, სწავლა, გაკვეთილი, ტექსტი
 lēgātus, ī m ლევატი, წარგზავნილი
 legenda, ae f (გვიანლათინური) ამბავი წმინდანებზე, ლეგენდა
 legō, lēgī, lēctum, ēre ვკითხულობ, ვაგროვებ
 lentē (adv.) ნელა, წყნარად
 leō, ōnis m ლომი
 lepus, oris m კურდღელი
 levis, e (adi.) მსუბუქი
 levō, āvī, ātum, āre ვამსუბუქებ
 lēx, lēgis f კანონი
 libellus. ī m წიგნი
 libenter (adv.) სიამოვნებით, ხალისიანად
 liber, hī m წიგნი
 liber, era, erum თავისუფალი, დამოუკიდებელი
 liberē (adv.) თავისუფლად, შეუმლუდავად, პირდაპირ, გულლიად
 liberī, ōrum m (pl.) ბავშვები
 līberō, āvī, ātum, āre ვათავისუფლებ
 licēns, entis (adi.) თავისუფალი
 licet, uit, ēre (impers.) შეიძლება, ნებადართულია
 līgneus, a. um ხის

ligō, āvī, ātum, āre ვაერთებ, ვაბამ
 linea, ae f ხაზი
 lingua, ae f ენა
 liquor, ōris m სითხე, ზღვა
 lis, litis f ჩხუბი, დავა
 litigō, āvī, ātum, āre ეჩხუბობ, ვკამათობ
 littera, ae f ასო, წერილი, ლიტერატურა, მეცნიერება
 locus, ī m (pl. loca, locorum n) ადგილი
 longē (adv.) შორს, შორიდან
 longinquus, a, um შორი, დამორეზებული
 longus, a, um გრძელი, ხანგრძლივი
 loquor, cūtus sum, loquī (depon.) ვამბობ, ვლაპარაკობ
 lucerna, ae f ლამფა, ნათურა
 lupa, ae f ძუ მგელი
 lupus, ī m მგელი

M

Macedones, um m (pl.) (sg. -dō, -onis) მაკედონელები, მაკედონიის მცხოვრებლები
 Macedonia, ae f მაკედონია, ქვეყანა ეპიროსსა და თრაკიას შორის
 māchina, ae f მანქანა, ხელსაწყო
 mactō, āvī, ātum, āre მსხვერპლად ეწირავ, ეჩუქნი
 maecēnās, ātis m მეცენატი
 Maecēnās, ātis m მეცენატი, (C. Cilnius) ავგუსტუსის ახლო მეგობარი, ვერგი-

luxuria, ae f ფუფუნება, ეროვნული ღირსიერება
 luxuriōsus, a, um მდიდრული, თავმუშუკავებული, გადაშეგებული
 lūcēd, xī, -, ēre ვანათებ, ნათელი ვარ
 lūcus, ī m ჭალა
 lūndō, sī, sum, ēre ვთამაშობ, ვსეპკვებ
 lūndus, ī m თამაში
 lūna, ae f მთვარე
 lūx, lūcis f სინათლე, ნათელი, შუქი
 Lycūrgus, ī m ლიკურგე, სპარტელი კანონმდებელი
 Lydia, ae f ლიდია, ქვეყანა მცირე აზიაში, რომლის დედაქალაქი იყო Sardes-ი
 lyra, ae f (ბერძ.) ლირა

ლიუსის, პორაციუსისა და სხვათა მფარველი; გარდაიცვალა ძვ. წ. 8 წელს
 magis (adv. compar.) მეგად, უფრო, რაც შეიძლება მეგად
 magister, trī m მასწავლებელი
 magistra, ae f მასწავლებელი ქალი
 magistrātus, ūs m სახელმწიფო თანამდებობა, თანამდებობის პირი, ხელისუფლება, მაგისტრატი

magnificus, a. um ბრწყინვალე, მდიდრული, არაჩვეულებრივი
 magnitūdō. inis f სიდიდე, ძლიერება, ძალაუფლება
 magnus, a. um დიდი
 māior. maius (compar. magnus-დან) უფროსი, უფრო დიდი
 Māius, ī m მაისი
 malefīcium, ī n დანაშაული
 malignus, a. um ბოროტი, არაკეთილგანწყობილი, შურიანი
 malum, ī n შეცდომა, უბედურება, ცოდვა, ბოროტება
 mālum, ī n ვაშლი
 malus, a. um (compar. pēior, superl. pessīmus) ცუდი
 mandatūm, ī n დაჯალება, ბრძანება, ხელშეკრულება, მანდატი
 mandātus, (ūs) m დაჯალება; abl. mandatūm დაჯალებით, ბრძანებით
 mandō. āvī, ātum, āre გადავეემ, ვაჯალებ
 māne (adv.) დიღას, ადრე
 maneō, mānsī, mānsum, ēre (და)ვრჩები
 manifestātīō. ōnis f გამოვლინება, გამოვლენა, გამოძვლავნება
 manipulus, ī m მანიპულუსი, = ლეგიონის 1/30-ს = კოჰორტის 1/3-ს = 2 ცენტურიას
 manus. ūs f ხელი
 Mārcellus, ī m მარცელუსი, Marcus Claudius Marcellus, რომაელი მხედართმთავარი, მონაწილეობდა II პუნიკურ

ომში; დაიპყრო სირაკუზებ. ძვ. წ. 212 წ., დაიღუპა ჰანიბალთან ბრძოლაში ძვ. წ. 208 წ.
 Marcus Mānlius Capitolinus მანლიუსი, კონსული ძვ. წ. 392 წ., რომელმაც გადაარჩინა კაპიტოლიუმი ღამით გალების თავდასხმისაგან ძვ. წ. 390 წ.
 Marcus Tullius Cicerō, ōnis m მარკუს ტულიუს ციცერონი, რომაელი ორატორი, იურისტი, მწერალი, პოლიტიკოსი (ძვ. წ. 106-43 წწ.)
 mare, is n ზღვა
 maritimus, a. um ზღვისპირა
 marītus, ī m ქმარი
 marmor, oris n მარმარილო
 Mārs, Mārtis m იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ამინდისა და ომის ღმერთი (შემდგომში გაიგივებული ბერძ. არესთან), რომელუსისა და რემუსის მამა
 Mārtiālis, is m მარციალისი (M. Valerius), პოეტი, ეპიგრამების ავტორი, დაიბადა ახ. წ. 43 წ. ბილბილისში (ესპანეთი), გარდაიცვალა დაახლ. ახ. წ. 104 წ.
 Mārtius, a. um მარსის; (mensis) Martius m მარტი
 māter, tris f დედა
 Mātrona, ae m მდ. მატრონა, მდ. სეკვანის შენაკადი (დღეს Marne)
 mātūrus, a. um მწიფე

maximus, a, um (superl. magnus-დან) უზარმაზარი, უდიდესი, ძალიან დიდი
 medicamentum, ī n წამალი, სამკურნალო საშუალება
 medicīna, ae f მედიცინა
 medicus, ī m ექიმი
 medius, a, um შუა, შუაში მდებარე; in medio tecto სახურავის შუაში
 melior, melius (compar. bonus-დან) უფრო კარგი; melius (adv. compar. bene-დან) უფრო კარგად
 Melpomenē, ēs f (ბერძ. “მომღერალი”) მელპომენე, გრაფედისა და ლირიკული პოემების მუზა
 membrum, ī n წევრი
 mementō imperat. sg. meminī-დან, meminisse (defect.) მახსოვს
 memoria, ae f მახსოვრება, მოგონება
 mendāx, ācis (adi.) მაყუარა
 Menelāus, ī m მენელაოსი, ატრევსის ძე, აგამემნონის უმცროსი ძმა, მშვენიერი ელენეს ქმარი, სპარტის მეფე
 mēns, mentis f სული, გონება
 mēnsa, ae f საჭმელი, კერძი, მაგიდა, სახადილო მაგიდა
 mēnsis, mensis m თვე
 mercātūra, ae f ვაჭრობა
 Mercurius, ī m მერკურიუსი, იუპიტერისა და მათის შვილი, ვაჭრობის ღმერთი, ღმერთების მაცნე, მიცვალებულთა

სულების საიქიოში ჩამტყდებელი (გაიგივებული ბერძ. პერმესთან)
 mereō, rūi, ritum, ēre მოვიხვეჭ, ვაკეთებ, ვიმსახურებ; bene mereri de + abl. დიდი დამსახურება ვიღაცის წინაშე
 meritō (adv.) დამსახურებულად
 messis, is f მოსავალი, მოსავლის დრო
 mēta, ae f დასასრული, მიზანი, საზღვარი
 metallum, ī n (ბერძ.) მალარო, მეტალი
 metō, (messūi), messum, ēre ვიმკი, მოსავალს ვიღებ
 metuō, uī, (mītum), ēre მეშინია
 metus, ūs m შიში
 migrō, āvi, ātum, āre გადავდივარ, გადავსახლდები
 miles, itis m ჯარისკაცი, მებრძოლი
 meus, a, um (pron. poss.) ჩემი
 militia, ae f სამხედრო სამსახური, ომი, ლაშქრობა
 mille (indecl.) ათასი
 Minerva, ae f მინერვა, სიბრძნის, ხელოვნებისა და მეცნიერების ქალღმერთი, გაიგივებული ბერძ. ათენასთან
 minimē (adv. superl.) ყველაზე ნაკლებად
 minimus, a, um (superl. parvus-დან) ყველაზე პატარა, უმცირესი
 minister, trī m მსახური, დამხმარე
 Mīnōs, ōis m მინოსი, კრეტის ლეგენდარული მეფე

Mīnōtaurus, ī m მინოტავრი,
 კაციჭამია ურჩხული კრეტა-
 ზე, პასიფაესა და ხარის შვი-
 ლი, რომელიც მოკლა
 თესევსმა
mīror, ātus sum, āri (depon.) მიკ-
 ვირს
minuō, uī, ūtum, ēre ვამცირებ,
 ვასუსტებ, ვადუნებ
misceō, miscuī, mixtum, ēre ვუ-
 რევ, ვავერთიანებ
miser, era, erum უბედური, საწყა-
 ლი, სამწუხარო
miserīcordia, ae f სიბრალული,
 თანაგრძნობა
mītis, e (adi.) რბილი, ნაზი,
 მშვიდობიანი; (mitior, ius –
 compar.)
mittō, mīsi, missum, ēre ვგზავნი,
 თავს ვანებებ, ვათაკებ
mixtura, ae f ნარევი, მიქსტურა,
 წამალი
mōbilis, e მოძრავი, ჩქარი
modestē (adv.) მომიერად, თავ-
 შეკავებულად, მორიდებუ-
 ლად
modo (adv.) ადრე, ოდესღაც, მა-
 ლე, ახლავე, მხოლოდ
modus, ī m საზომი, საზღვარი,
 წესი (წეს-ჩვეულება)
molestus, a, um მძიმე, მოსა-
 ბეზრებელი
mollis, e (adi.) ნაზი, რბილი
moneō, uī, itum, ēre ვაფრთხი-
 ლებ, ვუწინასწარმეგყველებ,
 ვახსენებ
mōns, montis m მთა

mōnstrum, ī n ურჩხული, მონსტრო
mora, ae f გადადება, დაყოვნება,
 წინააღმდეგობა
mōrālis, e (adi.) მორალური, მწე-
 ობრივი, ეთიკური
mōrātor, ōris m მანტი, ნელი
morbūs, ī m ავადმყოფობა,
 დაავადება
mordeō, momordi, morsum, ēre
 ვკბენ
mōrior, mortuus sum, mori (depon.)
 ვკვდები
mors, tis f სიკვდილი
mortuus, a, um მკვდარი
mōs, mōris m წეს-ჩვეულება,
 სასიათი
mōtio, ōnis f მოძრაობა
moveō, movi, motum, ēre ემოძრა-
 ობ, ვამოძრავებ, ვიწვევ, გა-
 მოვიწვევ, ვიწყებ, ვაღულებ
mulceō, lsi, lsum, ēre ვარბილებ,
 ვაწყენარებ
mulier, eris f ქალი, ცოლი
multitūdō, inis f სიმრავლე, ბრბო
multō (adv.) ბევრად, მნიშვნე-
 ლოვნად, მეტად
multus, a, um მრავალრიცხოვანი
mundus, ī m ქვეყანა, სამყარო,
 მსოფლიო
musca, ae f ბუზი
mūnus, eris n მსხვერპლი, სამსა-
 ხური, მოვალეობა, ღვაალე-
 ბა, საჩუქარი
mūrus, ī m კედელი, გალავანი
mūs, mūris m თაგვი
Mūsae, ārum f (pl.) მუზები (იუპი-
 ტერისა და მნემოსინეს 9

ქალიშვილი, ხელოვნებისა და მეცნიერების მფარველი ქალღმერთები (კლიო, ევტერპე, თალია, შელპომენე, ტერპსიქორე, ერაგო, პოლიჰიმნია, ურანია, კალი-

ოპე); გადატ. მნიშვნ. ხელშეწყობის ნებანი, მეცნიერება
 mūr, āvī, ātum, āre ვეული
 moenia, ium n pl. tantum ქალაქის კედლები

N

nam (ci.) რადგან, მართლაც, იმიტომ რომ, ვინაიდან, კერძოდ
 narrō, āvī, ātum, āre ვყვები
 nāscor, nātus sum, nāscī (depon.) ვიბადები, ვიქმნები, წარმოვიშვები
 Nāsīca, ae m ("წვეტიანცხვირიანი") ნასიკა, სციპიონების გვარის კოგნომენი
 nātālis, e (adi.) მშობლიური
 nātio, ōnis f ტომი, ხალხი, ერი
 nātūra, ae f ბუნებრივი თვისებები, გარეგნული სახე, ბუნება, ხასიათი
 nauta, ae m მეზღვაური
 nāvālis, e (adi.) საზღვაო, ხომალდისა
 nāvīgium, ī n გემი, ხომალდი
 nāvīgō, āvī, ātum, āre ზღვაში გავდივარ, ზღვაზე დავცურავ
 nāvis, is f გემი
 Naxus (Naxos), ī f ნაქსოსი, ყველაზე დიდი კიკლადის კუნძულებიდან, მიძღვნილი ბაკქუსისადმი
 nē (adv.) არ
 nē (+coni.) რომ არ, რათა არ

Nebula ნებულა (ბერძ. Nephelē), პერსონიფიცირებული ნისლი, ათამასის პირველი ცოლი, ფრიქსოსისა და პელეს დედა
 nec (ci.) არც, და არ
 necessitās, ātis f საჭიროება
 necō, āvī, ātum, āre ვკლავ, ვსპობ
 neglegō, lēxī, lēctum, ēre არ ვზრუნავ, უგულვებელყოფ
 negō, āvī, ātum, āre უარს ვამბობ, უარყოფ
 negōtium, ī n საქმე, სამუშაო
 nēmō, inis (pron. neg.) subst. m, f არავინ, არც ერთი; adi. არც ერთი
 nepōs, ōtis m შვილიშვილი, შთამომავალი
 Neptūnus, ī m (ბერძ. Ποσειდონი) ნეპტუნი, სატურნუსისა და რეას შვილი, იუპიტერისა და პლუტონის ძმა, ამფიტრიტეს ქმარი, ზღვებისა და მდინარეების ღმერთი
 neque, nec (ci.) და არ, არც; neque...neque არც ... არც
 ne-sciō, Ivī, (iī), Itum, Ire არ ვიცი
 neuter, tra, trum არც ერთი ორიდან; არც ერთი, არც მეორე

neutrālis, e (adi.) საშუალო,
 საშუალო სქესის
 niger, gra, grum შავი, მუქი
 nihil n (indecl.) არაფერა
 nimis (adv.) ძალიან, შედმეტად,
 მეტისმეტად
 nimius, a, um ძალიან დიდი,
 ძალიან ბევრი, გადაჭარ-
 ბებული, შედმეტად დიდი
 nisi (ci.) თუ არ, რომ არ
 nitor, ōris m ბრწყინვალეობა,
 ბზინვარეობა, სილამამე
 nitor, nixus (nisus) sum, nix (depon.)
 ვისწრაფვი, ვეყრდნობი
 nobilis, e (adi.) ღიდგვაროვანი,
 კეთილშობილური წარმო-
 შობის
 nocē, ui, itum, ēre ვაზიანებ, ვი-
 ნი მომაქვს, ვაფუჭებ
 nocturnus, a, um ღამის
 noctū (adv.) ღამით
 nōlō, nōlū, -, nōlle არ მინდა, არ
 მსურს; imperat. nōlī, nōlīte +
 inf. აწარმოებს უკუთქმით
 ბრძანებითს: noli me tangere! –
 ნუ მეხებები, noli putare! – ნუ
 ფიქრობ!
 nōmen, inis n სახელი; nōmine სა-
 ხელად
 nōminō, āvī, ātum, āre ვარქმევ,
 ვუწოდებ
 nōn (adv.) არა, არ
 Nōnae, ārum f ნონები (მეცხრე
 დღე იღებაამდე), მარტში,
 მაისში, ოქტომბერში
 მეშვიდე, დანარჩენ თვეებში
 მეხუთე დღე

nōndum (adv.) ჯერ არ
 non modo არა მარტო
 nōnne (ნაწილაკი, რომელთანაც
 მოსალოდნელია დადებითი
 პასუხი) არ? არა? ხომ, განა არ
 nōnnullus, a, um რამდენიმე
 nōscō, nōvī, nōtum, ēre ვიცი
 noster, nostra, nostrum ჩვენი
 notō, āvī, ātum, āre ვიხსოვებ,
 აღვნიშნავ, შევნიშნავ
 nōtus, a, um (p.p.p.) ცნობილი,
 მზნიდან nōscō, nōvī, nōtum,
 ēre ვიცი
 November, bris m ნოემბერი, რო-
 მაული წლის IX თვე
 novitās, ātis f სიახლე
 novus, a, um ახალი
 nox, noctis f ღამე, სიბნელე
 nūbēs, is f ღრუბელი
 nūdus, a, um შიშველი
 nubilus, a, um ღრუბლიანი, მო-
 ღრუბლული, ბნელი
 nūllus, a, um m (pron. neg. adi.)
 არავინ, არც ერთი
 nūllus, ī m არავინ
 num (adv.) ხომ არ, ნუთუ, განა
 Numa (Pompilius) m ნუმა პომპი-
 ლიუსი, რომის მეორე მეფე
 (ძვ. წ. 715-672 წწ.)
 numerō, āvī, ātum, āre ვითვლი
 numerus, ī m რიცხვი, რაოდენობა
 Numitor, ōris m ნუმიტორი, ალბა
 ლონგას მეფე, ამულიუსის
 ძმა, რეა სილვიას მამა, რო-
 მულუსისა და რემუსის პაპა

numquam (nunquam) (adv.) არასოდეს, არავითარ შემთხვევაში

nunc (adv.) ახლა
nuntius, i m მაყნე
nuptiae, arum f (pl.) ქორწილი

O

ob (+acc.) -თვის, გამო
ob- (ასიმილაციით p-ს წინ op-, f-ს წინ of-, c-ს წინ oc- და g-ს წინ og-) (თავს.)

oblongus, a, um მოგრძობი
obscurus, a, um ბნელი

observātiō, ōnis f დაკვირვება
ob-servō, āvī, ātum, āre თვალს

ვაღეუნებ, ვუკვირდები, ვდარაჯობ, ვასრულებ, პატარას ვეძებ

obsidiō, ōnis f ალყა

ob-stō, stitī, stātum, āre ხელს ვუშლი, ვეწინააღმდეგები, წინ ვუდგები

ob-temperō, āvī, ātum, āre ვუჯერებ, ვემორჩილები

ob-truncō, āvī, ātum, āre ვკლავ

obviam (adv.) შესახვედრად

oc-cidō, cidī, cīsum, ėre ვკლავ
oc-cupātio, ōnis f ოკუპაცია,

დაკაეება, ხელში ჩაგდება
oc-cupō, āvī, ātum, āre ვიპყრობ, ვიკავებ, ხელში ვივადებ

Oceanus, i m ოკეანე; ოკეანუსი (ბერძ. ოკეანოსი), ურანოსისა და გეას შვილი, ტეთისის ქმარი, ზღვის ნიმფების მამა

nūtriō, ivī (iv), itum, ire ვვუვებ, ვაწოვებ, ვზრდი, ვუვლი
nympha, ae f (ბერძ.) ნიმფა

Octāviānus, i m ოქტავიანუსი, ავგუსტუსის cognomen-ი
octavus, a, um მერვე

October, bris m ოქტომბერი, რომაული წლის VIII თვე
oculus, i m თვალი

ōdī, -, ōcisse (defect.) მძულს, მეზიზღება, ვერ ვიგან

odor, ōris m სუნი

Oedipus, pi (podis), acc. poda (pum), abl. pode (pō), acc. pl. podas m ოიდიპოსი, ლაიოსისა და ოიკატეს ვაჟი, თებეს მეფე

officium, i n საქმე, მოვალეობა, ვალი

oleō, ulī, -, ėre სუნი მაქვს

ōlim (adv.) ოდესღაც, ერთხელ, დიდი ხნის წინ

Olympus, i m ოლიმპო, მთა მაკედონიისა და თესალიის საზღვარზე, ღმერთების სამყოფელი

omnis, e (adi.) ყოველი; pl. -es ყველა, მთელი; -ia ყველაფერი: omnibus ყველასთვის; omnis + superl. იხმარება superl.-ის გასაძლიერებლად:

omnium felicissimus ყველაზე
 ბედნიერი
 onustus, a, um დამძიმებული,
 დახუნძლული. დაბურული,
 სავსე
 oportet, uit. -, ēre (impers.) საჭი-
 რობ, უნდა, შეჰფერის
 oppidum, ī n ქალაქი (უფრო ხში-
 რად პროვინციული)
 op-pиgnō. āvī, ātum, āre თავს ვესხმი
 optātus, a, um სასურველი, სასია-
 მოვნო
 optimus, a, um adi. superl. bonus-დან
 optō. āvī, ātum, āre ვიხივ, ვირ-
 ჩევ, მინდა, მსურს
 opulentus, a, um მდიდარი, გაე-
 ლენიანი
 opus, eris n შრომა, შემოქმედება,
 ქმნილება, ნაშრომი
 ora, ae f ნაპირი
 orāculum, ī n წინასწარმეტყვე-
 ლი, მისანი; მისნობა
 orātō, ōnis f სიტყვა, მოხსენება
 orbis, is m წრე, სარტყელი, ცა;
 orbis terrae (terrarum) დედა-
 მიწა, სამყარო; orbis solis
 (lunae) მზის (თივარის) დისკო
 orbita, ae f ბორბლის კვალი,
 წრიული გზა, ორბიტა
 orchēstra, ae f (ბერძ.) ორქესტრა,
 რომში – სენატორებისათვის
 განკუთვნილი ადგილები
 თეატრში
 orō. inis m რიგი, მიმდევრობა
 oriēns, entis m აღმოსავლეთი
 orīgō, inis f წარმოშობა

orior, ortus sum, īri (depon.) ვიწ-
 ყები, გამოვჩნდები
 ōrnāmentum, ī n სამკაული, მო-
 სართავი
 ōrō, āvī, ātum, āre ვრთავ, ვამ-
 კობ, პატივს ვცემ
 ōrō, āvī, ātum, āre ვიხივ, ვლაპა-
 რაკობ
 Orpheus, ei (eos) m ორფეუსი,
 აპოლონისა და კალიოპეს
 შვილი, ევრიდიკეს ქმარი,
 მითიური პოეტი და მომღე-
 რალი
 ortus, a, um (p.p.p.) წარმოშობი-
 ლი orior, ortus sum, īri-დან
 ვჩნდები, წარმოვიშვები
 ōs, ōris n პირი, სიტყვა, ენა, მეტყ-
 ველება
 os, ossis n ძვალი
 ostendō, tendī, tentum, ēre ვუჩვენ-
 ნებ, ვაულებ, აღმოვაჩენ
 ōstiārius, ī m კარისკაცი
 ōstium, ī n შესასვლელი; კარი,
 კიშკარი
 ōtiōsus, a, um უსაქმური
 ōtium, ī n დასვენება, თავისუფა-
 ლი დრო
 Ovidius, ī m ოვიდიუსი, Publius
 Ovidius Naso, პოეტი, დაიბადა
 ძვ. წ. 43 წ.; ძვ. წ. 8 წ. ავგუს-
 ტუსმა გადაასახლა შავი
 მღვისპირა ქალაქში, სადაც
 გარდაიცვალა ახ. წ. 17 წ.;
 “Metamorphoses”, “Heroides”
 და სხვათა ავტორი
 ōvum, ī n კვერცი

P

P. Cornelius Lentulus Dolabella

პუბლიუს კორნელიუს ლენ-
ტულუს დოლაბელა, ციკერო-
ნის სიძე, კეისრის მომხრე
pactum, ī n შეთანხმება, ხელშეკ-
რულება, პირობა

Pacuvius პაკუვიუსი, **Marcus**

Pacuvius რომაელი გრაგი-
კოსი, ძვ. წ. 220-130 წწ.

paedagōgus, ī m (ბერძ.) აღმზრ-
დელი, პედაგოგი, მასწავ-
ლებელი

pāgina, ae f ფურცელი, გვერდი

Palatinus, a, um პალატინის

Palatium, ī n პალატინის ბორცვი
რომში, ფორუმის სამხრეთით
ავენტინუსსა და კაპიტოლი-
უმს შორის

palla, ae f ქალის მოსასხამი

palūs, ūdis f ჭაობი, ტბა

pānis, is m პური

pār, paris (adi.) მსგავსი, თანაბა-
რი, ერთნაირი

parātus, a, um მზა, გამზადებული

parcō, pepercī (parsī), -, ēre ვინ-
დობ, დაეინდობ, ვუფრთხილ-

დები, ეზოჯავ, თავს ვარიდებ

parēns, entis m მამა, f დედა; pa-
rentēs (pl.) მშობლები

pāreō, ūi, itum, ēre ვემორჩილები,
ვუჯერებ

pariēs, etis m კედელი

Parmeniō(n), ōnis m პარმენიონი,
ფილიპესა და ალექსანდრე
მაკედონელის სარდალი.

რომელიც ამ უკანასკნელმა
მოაკვლევინა

parō, āvī, ātum, āre ვამზადებ

pars, partis f ნაწილი

partim (adv.) ნაწილობრივ

parvulus, ī m ბავშვი, ჩვილი

parvus, a, um პატარა

passus, ūs m ნაბიჯი

pāstor, ōris m მწყემსი, გადატ. მწ.

პასტორი

pāstōrālis, e (adi.) მწყემსური,

მწყემსების

pateō, ūi, -, ēre ვიხსნები

pater, tris m მამა; pl. მშობლები,

წინაპრები

patiēns, entis (adi.) მომთმენი

patiēns, entis part. praes. act.

patior, passus sum, patī -დან
(depon.)

patienter (adv.) მოთმინებით

patior, passus sum, patī (depon.)

ვითმენ, გადამაქვს, ვიტან-

ჯები, ვწვალობ, განვიცდი,

ნებას ვრთავ, ვარსებობ

patria, ae f სამშობლო

patrōnus, ī m პატრონი, დამცველი

paucus, a, um პატარა, ცოტა; pl.

pauci ზოგიერთნი, ცოტანი

paulum, ī n ცოტა, მცირედი, ცოტა

ხანი; paulo post ცოტა ხნის

შემდეგ

pauper, eris (adi.) ღარიბი

pāx, pācis f მშვიდობა, ზავი

pecus, udis f ცხვარი

pecūnia, ae f ფული

peditātus, ūs m ქვეითი ჯარი
Pēleus, eī m პელევსი, მირმი-
დონელთა მეფე, ერთ-ერთი
არგონავტთაგანი, აქილევ-
სის მამა

Peliās, ae m პელიასი, ნეპტუნუსი-
სა და ნიმფა გიროს შვილი,
იასონის ბიძა, იოლკოსის
მეფე

pellis, is f საწმისი, ცხოველის
ტყავი, ბეწვი

pellō, pepuli, pulsum, ēre ვამოძ-
რავენ, ვაგდებ, ვღებნი

pendeō, pependī, -, ēre ვკიდევარ,
დაკიდებული (ჩამოკიდებუ-
ლი) ვარ; pendet tenui filo –
ბეწვზე ჰკიდია

pendō, pependī, pēnsūm, ēre ვკიდებ
penetrō, āvī, ātum, āre შევალწევ,
შევღვივარ, ვძვრები

penna, ae f ფრთა, ბუმბული
pēnsūm, ī n დავალება, მოვა-
ლება

per (+acc.) გავლით, -ზე, -გან,
-დან, განმავლობაში, დახმა-
რებით, -ით

per- (თავს.) აღნიშნავს გაძლი-
ერებას, დამთავრებას, მიმა-
რთულებას რაღაცის გავლით

per-cipiō, cēpī, ceptum, ēre ვიღებ,
ვგრძნობ

peregrīnus, ī m უცხო, უცხოელი

per-cō, īī, itum, īre ვიღუპები,
ვკვებები, ვქრები, ვიკარგები

perfidia, ae f ვერაგობა

periculōsus, a, um საშიში

periculum, ī n საშიშროება, სა-
ფრთხე, რისკი; periculum est
საშიშია

peritior, ius compar. peritus, a, um-
დან

peritus, a, um გამოცდილი, მცოდ-
ნე, ოსტატურად გაკეთებული

perpendicularum, ī n შვეული

perpetuō (adv.) მუდამ, მუდმივად

Persae, ārum m სპარსელები

per-sequor, secūtus sum, sequī (de-
pon.) მივლევ, მივყვები

persōna, ae f პიროვნება, პირი

per-suādeō, suasī, suāsum, ēre
(+dat.) ვარწმუნებ

per-terreō, terruī, territum, ēre
ვაშინებ

per-veniō, vēnī, ventum, īre ვალ-
წევ, ჩავდივარ

per-vertō, vertī, versum, ēre ვაფუ-
ჭებ, ვანადგურებ

pēs, pedis m ფეხი

perissimus superl. malus, a, um-დან

petō, ivī (iī), itum, ēre მივისწრა-
ფი, მინდა, მსურს, ვითხოვ

Phaëthō(n), ontis m (ბერძ. ბრწყინ-
ვალე) ფაეტონი, მზის ღმერ-
თისა და კლიმენეს შვილი

phiala, ae f (ბერძ.) ფიალა

Phillippus, ī m ფილიპე III, ალექ-
სანდრე მაკედონელის მამა

philosophia, ae f (ბერძ.) ფილო-
სოფია

Phidiās, ae m ფიდიასი, პერიკლეს
ეპოქის ათენელი სკულპ-
ტორი (გარდ. ძვ. წ. 431 წ.)

Phociōn, ōnis m ფოკიონი, ათენელი მხედართმთავარი და პოლიტიკოსი, დემოსთენეს მოწინააღმდეგე, მაკედონიის მომხრე; დასჯილ იქნა ძვ. წ. 318 წ.

Phrixus (os), i m ფრიქსოსი, ათამასისა და ნეფელეს შვილი, რომელიც თავის დასთან, პელესთან ერთად გაექცა დედინაცვალ ინოს, ჩავიდა ოქროს ვერძით კოლხეთში მეფე აიგეთან, მსხვერპლად შესწირა ვერძი ღმერთებს, ხოლო ოქროს საწმისი დაკიდა მარსის გამოქვამულში

Phryges, um m pl. ფრიგიელები
Phrygia, ae f ფრიგია, ქვეყანა მცაზიის დასავლეთ ნაწილში

pictor, ōris m მხატვარი
piger, gra, grum მარმაცი
pīlum, i n შუბი, რომელსაც ქვეითი ჯარის მეომრები იყენებდნენ

pingō, pīnxī, pictum, ěre ვხატავ, ვქარგავ

pīrāta, ae m (ბერძ.) პირატი, მეკობრე

placeō, uī, itum, ěre მოვწონვარ
placidus, a, um წყნარი, მშვიდი

planta, ae f მცენარე
plantō, āvī, ātum, āre ვრგავ
Platō(n), ōnis m პლატონი, ბერძენი ფილოსოფოსი, სოკრატეს მოწაფე და არისტოტელეს მასწავლებელი, აკადემიის ფუძემდებელი (ძვ. წ. 427-347 წწ.)

plausus, us m ტაში

Plautus, i m პლაუტე, რომაელი კომედიოგრაფი, ძვ. წ. 251-18 წწ.

plēbēcius, i m პლებეი

plēbs, is f პლებსი, არადიდგებროვნები

plēnus, a, um სავსე

plērūmq̄ue (adv.) უფრო ხშირად, მეტწილად

Plinia, ae f პლინია

plūrō, āvī, ātum, āre ვტირი, მოვთქვამ

pluvia, ae f წვიმა

plūrālis, e (adi.) მრავლობითი, მრავალმხრივი

Plūtō (n), ōnis m პლუტონი, პროზერპინას ქმარი, იუპიტერისა და ნეპტუნუსის ძმა, საიქიოს ღმერთი

poena, ae f სასჯელი, დასჯა, შურისძიება

poēta, ae m, f (ბერძ.) პოეტი

Pollūx, ūcis m პოლუქსი, გინდარევსისა და ლედას შვილი, კასტორის ძმა

Polyhymnia, ae f პოლიჰიმნია, მუსიკისა და ლირიკის მუზა

pōmum, i n ხილი, ნაყოფი

pondus, eris n წონა, სიმძიმე, წონასწორობა

pōnō, posuī, positum, ěre დავსვამ, ვღებ, ვდგამ, ვათავსებ; აღემართავ, ვამენებ; castra ponere ბანაკის გაშლა

Pontilianus, i m პონტილიანე

populus, i m ხალხი

porta, ae ჭიშკარი, კარიბჭე

porticus, ūs f გადახურული
გალერეა, კოლონადა

portō. āvī. ātum, āre დამაქვს,
მომაქვს

portus, ūs m ნავსადგურა, პორტი

posco, poposci. —. ēre მოვითხოვ,
ვთხოვ, ვითხოვ

positio, ōnis f მდებარეობა, პოზი-
ცია, მდგომარეობა

positus, a, um (p.p.p.) pōno, posuī,
positum, ēre-დან ვათავსებ,
ვდებ, ვდგამ

pos-sideō, sedī, sessum, ēre მაქვს,
ვუღობ

possum, potuī, —, posse შემიძლია,
ძალმიძს

post (+acc.) შემდეგ, მერე

post (adv.) შემდეგ, მოგვიანებით

post-eā (adv.) ამის შემდეგ, მო-
გვიანებით

posterus, a, um შემდეგი, მომ-
დევნო

postquam (ci.) როდესაც, იმის
შემდეგ რაც

postriđic (adv.) მეორე დღეს

postulātum, ī n მოთხოვნა, პოს-
ტულატი

postulō, āvī. ātum, āre ვითხოვ,
მსურს, მინდა

potens, entis part. praes. act. შემძ-
ლე possum-დან

potēns, entis (adi.) მცოდნე,
ძლიერი, ძალაუფლების
მქონე

potentia, ae f ძალა, ძალაუფლება

potestās, ātis f ძალაუფლება, მტკიცე
ძალა, პოლიტიკური ძალა-
უფლება

potis, e (adi.) ძლიერი, შემძლე,
potior, ius (compar.) უფრო
მნიშვნელოვანი, უკეთესი

potius (adv.) უკეთ, უფრო სწო-
რად, უფრო

prae- (თავს.) აღნიშნავს წინ
ყოფნას

praebeō, buī, bitum, ēre ვაძლევ
prae-cēdō, cessī, cessum, ēre აღვე-
მატები, ვჯობნი

praeceptio, ōnis f ბრძანება, დაეა-
ლება

praecipitō, āvī, ātum, āre ვაგდებ,
ჩავაგდებ, ვანადგურებ

praeclārē (adv.) ნათლად, მშვე-
ნიერად

praeclārus, a, um ცნობილი, სახელ-
განთქმული, ბრწყინვალე,
მშვენიერი

praeda, ae f ნადავლი

praeditus, a, um აღჭურვილი,
დაჯილდოებული, ნიჭიერი

praedō, āvī, ātum, āre ვყაჩაღობ,
ვიპარავ

prae-frigidus, a, um ძალიან ცივი

praemium, ī n ჯილდო, პრემია

praesēns, entis (adi.) დამსწრე,
aliquo praesente ვილაყის
თანდასწრებით

praestat (impers.) უკეთესია, ჯობია

prae-sum, fuī, esse ვხელმძღვანე-
ლობ. პირველი ვარ, ვმბრძა-
ნებლობ

praeter (+acc.) გარდა

praeter-eā (adv.) გარდა ამისა
praetor, ōris m წინამძღოლი,

პრეტორი (პირველი მაგისტრ-
რატი კონსულის შემდეგ,
რომელიც ახორციელებდა
უმალეს სასამართლო
ხელისუფლებას; თავდაპირ-
ველად 2 პრეტორი იყო, შემ-
დეგ მათი რიცხვი 18-მდე გაი-
ზარდა)

prandium, ī n მეორე საუზმე

prātum, ī n მინდორი

precēs, um f (pl.) თხოვნა, სურვილი

premo, pressi, pressum, ēre ვიკა-

ვებ, ხელში ვივლებ, ვავიწრო-
ვებ, ვაწამებ, ვაიძულებ, ვი-
მორჩილებ, ვიმონებ

pretiosus, a, um ძვირფასი,

ბრწყინვალე

pretium, ī n საფასური, ფასი,

საზღაური

Priamus, ī m პრიამოსი, გროის

მეფე; ლაომედონტის ძე,
პეკუბას (ბერძ. პეკაბე) ქმა-
რი, რომლისგანაც მას ჰყავ-
და 19 შვილი (50-დან), მათ
შორის პარისი, ქექტორი და
სხვანი. მოკლულ იქნა აქი-
ლევსის შვილის, პიროსის
მიერ

prior, us (comp.) პირველი, წინა

prius (adv.) ეიღრე, სანამ

prīdem (adv.) დიდი ხნის წინ,

დიდი ხანია, ოდესღაც

prī-diē (adv.) ერთი დღით ადრე,

წინა დღეს; ადრე

prīmō (adv.) ჯერ, პირველ რიგში

prīmum (adv.) ჯერ, პირველად

prīmus, a, um პირველი

prīnceps, ipis m წინამძღოლი,

მბრძანებელი, პრინციპსი

prīncipium, ī n დასაწყისი

prīvō, āvī, ātum, āre ვართმევ

pro (+abl.) სახით, როგორც,

მაგივრად, -თვის, დასაცავად

pro-, prod- (თავს.) წინ, -თვის,

მიხედვით

probitās, ātis f პატიოსნება, წესი-

ერება

probus, a, um წესიერი, პატი-

ოსანი, კარგი

prōclāmātio, ōnis f მოწოდება,

დახილი

procul (adv.) შორს

prōd-ē, ī, itum, īre წინ მივდივარ

prō-dūcō, dūxī, ductum, ēre ვა-

წარმოებ, ვქმნი, მომყავს,

ვზრდი

proēlium, ī n ბრძოლა, ომი, თავ-

დასხმა

professor, ōris m პროფესორი,

მასწავლებელი

proficīscō, -, -, ēre = proficīscor,

fectus sum, ficīscī (depon.)

proficīscor, fectus sum, ficīscī

(depon.) მივემართები, მივდი-

ვარ, მივემგზავრები

prō-gredior, gressus sum, grēdī

(depon.) წინ მივდივარ

prōgressus, us m (progredior) წინსუ-

ლა, განვითარება, წარმატება

pro-hibeō, uī, itum, ēre ვკრძალავ,

ვიცავ

prō-iciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ, ძირს (მიწაზე) ვაგდებ, ვაწყობ; se prōicere ჩავარდნა, ჩამშვება (წყალში)

Promētheus, ēi (eos) m პრომეთე, იაფუგის ძე (შექმნა ადამიანი და მოუტანა მას ზეციდან ცეცხლი, რისთვისაც კავკასიონზე იქნა მიჯაჭვული, საიდანაც პერკულესმა გაათავისუფლა).

prō-mittō, mīsī, missum, ēre ვპირღებო prope (+acc.) ახლოს, დაახლოებით properē (adv.) სწრაფად, სასწრაფოდ, ჩქარა

properō. āvī, ātum, āre მივიჩქარი prō-pōnō, posuī, positum, ēre განვიბრახავ, ჩავიფიქრებ, წარმოვიდგენ

proprius, a, um საკუთარი propter (+acc.) ახლოს, გვერდით; გამო, შედეგად

Proserpīna, ae f პროპერპინა, კერესისა (ცერერა) და იუპიტერის ქალიშვილი, პლუტონის ცოლი, საიქიოს ქალღმერთი (გაიგივებულია ბერძ. პერსეფონესთან)

prōsocer, erī m ცოლის პაპა prō-sum, suī, prōdesse სასარგებლო ვარ

prō-tegō, tēxī, tēctum, ēre ვიცავ, ვმფარველობ

prōverbium, ī n ანდაზა

proximus, a, um (adi. superl.) ახლოს მყოფი, შემდეგი, უახლოესი

prūdēns, entis (adi.) გამოსდინდეს მცოდნე, ჭკვიანი

prūdēntia, ae f ცოდნა, ჭკუა pudor, ōris m სირცხვილი, სინდისი

puella, ae f გოგონა puer, erī m ბიჭი, ვაჟი, ბავშვი pueritia, ae f ბავშვობა, ახალგაზრდობა, ყრმობა

puerilis, e (adi.) ბავშვური, ახალგაზრდული, საყმაწვილო pūgnō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი pulcher, chra, chrum ლამაზი, მშვენიერი

pulsō, āvī, ātum, āre პულსაყობა pulvis, eris m მტვერი, ქვიშა pungō, pupugī, pūctum, ēre ვჩხვლეტ

purpurātus, a, um მეწამული, ძოწისფერსამოსიანი

putō, āvī, ātum, āre ვთვლი, მიმაჩნია, ვფიქრობ, მგონია

Pūnicus, a, um პუნიკური, კართაგენის

pūniō, īvī (iv), itum, ire ვსჯი

Pūthia, ae f პითია, აპოლონის ქურუმი ქალი, რომელიც წინასწარმეტყველებდა დელფოს ტაძარში

Pyrrhus, ī m პიროსი, ეპიროსის მეფე

Pythagōrās, ae m პითაგორა, ბერძ. ფილოსოფოსი (ძვ. წ. VI ს.) კუნძულ სამოსიდან, პითაგორელთა სკოლის ფუძემდებელი

Q

quadrupēs, pedis m, f ოთხფეხა ცხოველი
 quaerō, sīvī (iī), sītum, ėre ვეძებ
 quaestor, ōris m კვესტორი (მეფუეების ეპოქაში გამოძიებელი, სისხლის სამართლის საქმეების მოსამართლე; რესპუბლიკისა და კეისრების ეპოქაში მეჭურჭლეთუხუცესი)
 quālis, e (adi. interr.) როგორი, რომელი; tālis...quālis ისეთი...როგორიც
 quam (adv.) ვიდრე, ძალიან, იმდენად
 quamdiū (adv.) სანამ
 quamquam (ci.) თუმცა, მართალია
 quantus, a, um (pron. correlat.) რამდენად დიდი, რამდენი
 quantum, ī n რამდენი; gen. pretii – ī რამდენად ძვირი, რა ფასად; abl. mensurae – ō (um) რამდენი, რამდენად; quanto...tanto რაც უფრო ... მით
 quārē (adv.) რატომ, რის გამო
 quārta, ae f მეოთხედი
 quattuor (num. card.) ოთხი
 quercus, ūs f მუხა
 queror, questus sum, erī (depon.) ვზივი, დავტირი
 quia (ci.) რადგან, იმიტომ რომ
 quicumque, quaecumque, quodcumque (pron. rel.) ვინც კი, რაც კი
 quī, quae, quod (pron. rel.) ის (ეს); ვინც, რაც; რომელიც

quī-dam, quae-dam, quod-dam (pron. indef.) (gen. cuiusdam, dat. cuidam, acc. m quendam, acc. f quandam, gen. pl. quōrundam, quārundam) ერთი, ვიღაც, ვინმე
 quidem (adv.) კი, თავის მხრივ, ყოველ შემთხვევაში, ამასთან ერთად, მართალია
 quiēs, ētis f სიმშვიდე, დასვენება
 quilibet, quaelibet, quodlibet (adi.) ყოველი, ნებისმიერი
 quīn (adv.) და მეტიც, კიდევაც
 quīn (ci.) (უარყოფის გზნებითან dubitare, abesse და სხვა) რომ
 Quintilianus კვინტილიანუსი Marcus Fabius Quintilianus რომაელი პედაგოგი, ლიტერატურის კრიტიკოსი (ახ. წ. 35-95 წწ.)
 Quintilis, is m იელისი (V თვე მარტიდან; შემდგომში იულიუს კეისრის საპატივცემულოდ იელისად (Iulius) წოდებული
 quīntus, a, um მეხუთე
 Quīntus, ī m კვინტუსი, რომაული praenomen-ი
 quis (subst. და adi.), quid (subst.) ვინც, რომელიც
 quisnam, quidnam (pron. interr.) ნეტავი ვინ? ნეტავი რა?
 quisquis, quaeque, quidquid (subst.), quodquod (adi.) ვინც კი, რაც კი, ყოველი ვინც

quīvīs, quaevīs, quodvīs (pron. indef.) ყოველი, ნებისმიერი
quō (adv.) სად? საით?
quod (ci.) იმიტომ რომ, რადგან
quōmodo (adv.) როგორ?
quoniam (ci.) რადგანაც, რადგან
quoque (ci.) აგრეთვე, -ც

R

rādō, sī, sum, ēre ვასუფთაებ, ვესაქ;
rasus, a, um (p.p.p.) სუფთა
rāmus, ī m გოგი
rāna, ae f ბაყაყი
rapiō, puī, ptum, ēre დავტაცებ,
ვიტაცებ, ვიპარავ
raptō, āvī, ātum, āre ვიტაცებ,
ვიპარავ
rārō (adv.) იშვიათად
rārus, a, um იშვიათი
ratiō, ōnis f გონება
re- (red-) (თავს.) აღნიშნავს
უკუქმედებას, განახლებას,
განმეორებას, საწინააღმ-
დეგო მოქმედებას
realis, e (adi.) რეალური
re-cēdō, cessī, cessum, ēre მივდი-
ვარ, ვშორდები
recēnsio, ōnis f დათვალიერება,
ცენზორული დათვალიერება
re-cipiō, cēpī, ceptum, ēre უკან
ვართმევ, უკან ვიღებ
re-citō, āvī, ātum, āre სხამალა
ვკითხულობ, შეპირად ვამბობ
rēctē (adv.) კარგად, სწორად,
წესიერად
rēctus, a, um სწორი, უშეცდომო

quot (adi. indecl.) რამდენი
quot...tot რამდენიც ... იმდენი
quotannis (adv.) ყოველწლიურად
quotidiānus, a, um ყოველდღიუ-
რი, ჩვეულებრივი

re-cubō, āvī, -, āre შურგზე ვწე-
ვარ, ვისვენებ
red-dō, didī, ditum, ēre ვაბრუნებ,
ვუბრუნებ
red-eō, iī, itum, īre ვაბრუნდები,
უკან მოვდივარ
reditus, ūs m დაბრუნება
re-dūcō, dūxī, ductum, ēre უკან
მომაქვს, ვაბრუნებ
re-ferō, rettulī, relātum, referre ავი-
რეკლავ, ვაცნობებ, მოვახსუ-
ნებ, ვითვლი, ვანგარიშობ
rē-fert, rētulit, rēferre (impers.)
მნიშვნელოვანია, საგუ-
ლისხმოა, მნიშვნელობა აქვს
regiō, ōnis f რეგიონი, მხარე
ოლქი, რაიონი, სასაზღვრო
ზოლი, საზღვარი, ქვეყანა,
მონაკვეთი
rēgīna, ae f დედოფალი
rēgnum, ī n სამეფო ხელისუფლე-
ბა, სამეფო, მბრძანებლობა
regō, rēxī, rēctum, ēre ვმართავ,
ვმბრძანებლობ, ვხელმძღ-
ვანელობ
re-gredior, gressus sum, gredī (de-
pon.) უკან მივდივარ, უკან
ვიხევ

regressus, ūs m (regredior) უკან-
სვლა, უკან დაბრუნება
rēgula, ae f კანონი, წესი
re-linquō, liquī, lictum, ēre ვტო-
ვებ, მივატოვებ
reliquia, ae f დარჩენილი ნაწი-
ლი, ნანგრევები, ნაგებები
reliquiae, ārum f (pl.) გადმონა-
შთები, ნანგრევები
reliquī, ae, a დანარჩენები, სხვები
remedium, ī n წამალი
re-migrō, āvī, ātum, āre ებრუნდები
re-mittō, mīsi, missum, ēre უკან
ვაგზავნი, ვუშვებ
Remus, ī m რემუსი, რომულუსის
გყუპი ძმა, რომელიც რომუ-
ლუსმა მოკლა
re-navigō, āvī, -, āre უკან მივყურავ
re-novō, āvī, ātum, āre ვაახლებ
reperiō, repperī (reperi), repertum,
īre ვპოულობ
repetitō, ōnis f გამეორება
re-portō, āvī, ātum, āre მოვიპო-
ვებ, უკან მიმაქვს
re-pudiō, āvī, ātum, āre უარყოფ,
უბრუნებულვყოფ
repulsa, ae f უარი, უარყოფითი
პასუხი
re-quirō, quisivī, quisitum, ēre ვე-
კითხები, ვეძებ, ვითხოვ, ვერ
ვპოულობ, მჭირდება
rēs, reī f საქმე, დავალება, მოქმე-
დება, მიზეზი
rēs adversae f უბედურება
rēs publica f საზოგადო საქმე,
სახელმწიფო, რესპუბლიკა
rēs secundae f ბედნიერება
re-sarciō, sarsi, sartum, īre შევაკეთებ

re-scribō, scripsi, scriptum, ēre წე-
რილობით ვუპასუხებ
re-sisto, stiti, -, ēre წინააღმდეგო-
ბას ვუწევ, ვეწინააღმდეგები
re-spondeō, spondī, spōnsum, ēre
ვუპასუხებ
respōnsum, ī n პასუხი
re-tineō, tinui, tentum, ēre მიჭი-
რავს, ვიჭერ, ვაკავებ
retrōrsum (adv.) უკან, პირიქით
re-vertor, reversus sum, reverti
(semidepon.) უკან ვბრუნდები,
უკან მოვდივარ
rēx, rēgis m მეფე
Rhēa Silvia, ae f რეა სილვია, ალ-
ბას მეუღის, ნუმიტორის ქალი-
შვილი, ვესტას ქურუმი ქალი,
რომელმაც მარსისაგან გაა-
ჩინა რომულუსი და რემუსი
Rhēnus, ī m მდ. რაინი
Rhodus (os), ī m როდოსი, კუნძუ-
ლი მტ. აზიის სამხრ.-დას. სანა-
პიროზე
rixa, ae f ჩხუბი, კამათი, ბრძოლა
rideō, risi, risum, ēre ვიციინი
ripa, ae f მდინარის, ზღვის ნაპირი
rius, ūs m სიცილი
rogō, āvī, ātum, āre ვეკითხები,
ვთხოვ
Rōma, ae f რომი, ლაციუმის, ხო-
ლო შემდეგ მთელი რომის
იმპერიის დედაქალაქი, მდე-
ბარე გიბერისის მარცხენა
სანაპიროზე; დაარსებულია
გადმოცემით რომულუსის
მიერ ძვ. წ. 753 წ.
Rōmānus, a, um რომაელი, რომა-
ული

Rōmulus, I m რომულუსი, რვა სი-
ლვიასა და მარსის შვილი,
რემუსის ტყუპი ძმა, რომის
მითიური დამაარსებელი და
მისი პირველი მუფე (ძვ. წ.
753-716 წწ.)

rosa, ae f ვარდი

S

Sabīnī, ōrum m (pl.) საბინები,
ძველი იტალიკური გომი,
რომელიც ლაციუმის სამხ-
რეთით ცხოვრობდა

sacer, cra, crum წმინდა

sacerdōs, ōtis m, f ქურუმი, ქურუ-
მი ქალი

sacrificō, āvī, ātum, āre მსხვერპ-
ლად ვწირავ, მსხვერპლი
მიმაქვს

sacrum, I n მსხვერპლშეწირვა,
ღვთისმსახურება

saeculum, I n საუკუნე

saepe (adv.) ხშირად

saepissimus, a, um ძალიან ხშირი

saevitia, ae f სიმკაცრე, სიმაგრე

saevus, a, um საშინელი, მკაცრი

sagitta, ae f ისარი

saliō, luī, -, īre ვხტები, დავხტი-
ვარ

saltō, āvī, ātum, āre ვეუკვავ,
ვხტები

saltus, ūs m ნახტომი; saltum dare
გადახტომა, ახტომა

salve, -, -, ēre ჯანმრთელად
ვარ; imperat. salve! ჯანმრთე-
ლად იყავი! (გამარჯობა ან
ნახვამდის)

rōstrātus, a, um გემის ცხვირიანი
ნისკარგიანი

rōstrum, I n ნისკარგი

rotundus, a, um მრგვალი

ruber, bra, brum წითელი

rūs, rūris n სოფელი

rūsticus, I m გლეხი, მიწის მუშა

salvo, āvī, ātum, āre გადავარჩენ

salvus, a, um უვნებელი

salūs, ūtis f კეთილდღეობა, ჯან-
მრთელობა, ბედნიერება

salūtō, āvī, ātum, āre ვესალმები

sānātio, ōnis f განკურნება, მორ-
ჩენა, სანაცია

sanctificō, -, -, āre წმინდას ვხდი

sānō, āvī, ātum, āre ვარჩენ

sānus, a, um ჯანმრთელი

sapiēns, entis (adi.) ბრძენი, ჭკვი-
ანი; subst. m ბრძენი

sapientia, ae f სიბრძნე, გონება,
ჭკუა

sapiō, iī (ivī, uī), -, ēre ჭკვიანი
ვარ, გონიერი ვარ, მესმის

satis (adv.) საკმარისად, საკმაოდ

saxum, I, n კლდე

scaena, ae f (ბერძ.) სცენა, სკენე

schola, ae f სკოლა

scientia, ae f ცოდნა, მეცნიერება

sciō, scīvī (iī), scītum, īre ვიცი

scribō, scripsī, scriptum, ēre ვწერ,
აღვწერ

scriptor, ōris m მწერალი

scriptum, I n ნაწერი, წერილი

sculpō, psī, ptum, ēre ამოვჭრი,
ვჭრი

sculptor, ōris m მოქანდაკე, მძერ-
წავი, სკულპტორი
sculptūra, ac f ქანდაკება, სკულპ-
ტურა
scūtum, I n ფარი
Scylla, ae f სკილა, კლდე სიცი-
ლიის სრუტეში, იტალიკურ
მხარეს, ქარიბდას მორევის
მოპირდაპირედ
Scytha (Scythēs), ae m სკეითი
se coniungere შეერთება, შეკავ-
შირება, დაკავშირება
se defendere თავის დაცვა
secundum (+acc.) (გადატ. მნ.) თა-
ნახმად, შესაბამისად
secundus, a, um მეორე, შემდეგი,
სხვა
secūris, is f ნაჯახი
sēcūrus, a, um დარწმუნებული,
უსაფრთხო, უდარდელი
sed (ci.) მაგრამ, არამედ
sedeō, sēdī, sessum, ēre ვზივარ
sēdēs, is f ადგილსამყოფელი,
მუღმივი საცხოვრებელი
ადგილი, სამშობლო
segmentum, I n ნაწილი, ნაჭერი,
სეგმენტი
sella, ae f სკამი, სავარძელი
semel (adv.) (მხოლოდ) ერთხელ
sēminō, āvī, ātum, āre ვთესავ
semper (adv.) მუდამ, ყოველთვის
senātor, ōris m სენატორი, სენა-
ტის წევრი
senātus, ūs m სენატი, რომის
უმაღლესი ხელისუფლების
ორგანო

Seneca, ae m სენეკა, Lucius
Annaeus Seneca რომელი
მწერალი, ფილოსოფოსი და
პოლიტიკური მოღვაწე
(გარდ. ახ. წ. 65 წ.)
senectūs, ūtis f სიბერე, მოხუცე-
ბულობა
senex, senis m, f მოხუცი
sēnsus, ūs m (sentīō) გრძნობა,
აქტა, გონება, ამროვნება,
ამრი, მნიშვნელობა
sententia, ae f ამრი, შეხედულება,
მნიშვნელობა, შინაარსი,
გამოთქმა, სენტენცია
sentīō, sēnsī, sēnsūm, Ire ვთვლი,
ვგრძნობ
sēparō, āvī, ātum, āre ვყოფ, ვა-
ცალკევებ
sepeliō, pelivī, pultum, Ire ვასაფ-
ლავებ
September, bris, bre მეშვიდე
(mensis), VII თვე მარტიდან
მოყოლებული, სექტემბერი
sepulcrum, I n საძარხი, საფლავი
Sēquana, ae m სეკვანა, მდინარე
გალიაში, რომელიც მისდევ-
და კელტებისა და ბელტების
სამღვარს (დღეს სენა)
Sēquani, ōrum m სეკვანები, ერთ-
ერთი ყველაზე დიდი გომი
Gallia Belgica-ში
sequor, secūtus sum, sequī (depon.)
მიყვები, მივლე, ვუჯერებ
serēnō, āvī, ātum, āre ვახალისებ,
ვანათებ

serēnus, a, um ნათელი, უღრუბლო, წყნარი, სასიხარულო, ბედნიერი
 seriēs, ēī f რიგი, ჯაჭვი
 sermō, ōnis m საუბარი
 serō (adv.) გვიან
 serviō, ivī (iī), itum, ire ვემსახურები
 servitūdō, inis f მონობა
 servō, āvī, ātum, āre გადავარჩენ, ვიცავ, ვინახავ
 servus, ī m მონა, (გადატ. მნ.) მსახური
 severē (adv.) მკაცრად
 severissime უმკაცრესად – superl.-ი adv.-დან severē
 sevērus, a, um მკაცრი
 Sextilis, e მეექვსე (mensis), VI თვე მარტიდან მოყოლებული, შემდგომში აგვისტო
 sextus, a, um მეექვსე
 sī (ci.) თუ, თუკი
 sic (adv.) ასე
 Sicilia ae f სიცილია
 sicut (adv.) როგორც, ისევე როგორც
 signō, āvī, ātum, āre ბეჭედს ვუსვამ, გამოვარჩევ
 signum, ī n ნიშანი, გამოსახულება
 silva, ae f ტყე
 similis, e (adi.) მსგავსი
 similitūdō, inis f მსგავსება
 simul (adv.) ერთად, ერთდროულად
 simulācrum, ī n გამოსახულება, ქანდაკება

simulātio, ōnis f თვალთმაქცობა, ფარისევლობა, სიმულირება
 simulō, āvī, ātum, āre ვამსგავსებ, თავს მოვაჩვენებ, ვთვალთმაქცობ, ვცრუობ, ვიგონებ
 sine (+abl.) გარეშე
 sinō, sīvī (siī), situm, ėre ვდებ, ვდგამ
 sīnum, ī n განიერმუცლიანი თიხის ჭურჭელი
 sitis, is f წყურვილი
 situs, a, um (p.p.p.) მდებარე sinō, sīvī (siī), situm, ėre-დან ვდებ, ვდგამ
 sive (seu) (ci.) ან
 socius, ī m მოკავშირე, თანამგზავრი, მონაწილე
 Sōcratēs, is m სოკრატე, წარმოშობით ათენიდან, იდეალისტური ფილოსოფიური სკოლის დამაარსებელი (ძვ. წ. 469-399 წწ.)
 sōl, sōlis m მზე
 Sōl, Sōlis m მზის ღმერთი, ჰიქერიონისა და თეას შვილი, მთვარისა და აერორას ძმა, შემდგომში გაიგივებული აპოლონთან
 sōlārium, ī n სოლარიუმი (ბრტყელი სახურავი, ტერასა, ბივანი)
 solea, ae f სანდალი
 soleo, solitus sum, ėre (semi-depon.) ჩვეულებად მაქვს
 solidus, a, um მაგარი, სოლიდური
 solitō (adv.) ჩვეულებრივ, ჩვეულებისამებრ

Solō(n), ōnis m სოლონი, ათენე-
ლი კანონმდებელი, არქონგი
ძვ. წ. 594 წ., ერთ-ერთი შვიდ
ბრძენთაგანი; გარდ. ძვ. წ. 559 წ.
sōlus, a, um მხოლოდ, მარტო
solvō, solvī, solvītum, ėre აუქსნი,
გამოვიცნობ; ვწყვეტ
sōmnus, ī m ძილი, სიზმარი
sonitus, ūs m ხმაური, ხმა
sors, rtis f ბედი
Spartacus, ī m სპარტაკი, თრაკი-
ის მკვიდრი, რომაელი მონე-
ბის აჯანყების (ე. წ. გლადი-
ატორთა ომი ძვ. წ. 73-71წწ.)
ორგანიზატორი და ხელმძღ-
ვანელი; დაიღუპა კრასუსის
არმიასთან ბრძოლის დროს
Spartānus, a, um სპარტანელი
Spartānus, ī m სპარტელი
spectāculum, ī n სახახაობა,
სპექტაკლი
spectō, āvī, ātum, āre ვუყურებ
spēlunca, ae f გამოქვაბული
spērō, āvī, ātum, āre იმედი მაქვს
spēs, eī f იმედი
Sphinx, ingis (ingos) f სფინქსი,
მითიური არსება ლომის
განით, ქალის თავითა და
ფრინველის ფრთებით
spīna, ae f ეკალი, ნემსი
spīrō, āvī, ātum, āre ესუნთქავ
splendidus, a, um ბრწყინვალე
sponte f (abl.) (meā, tuā, suā
sponte) საკუთარი ნებით,
ნებაყოფლობით, თვითონ
statim (adv.) მაშინვე, დაუყო-
ნებლივ

statīō, ōnis f დაცვა, ყარაული,
პოზიცია, საბრძოლო პოზი-
ცია, ადგილი
statīōnālis, e (adi.) ერთ ადგილზე
მდგომი, უძრავი, სტაციონა-
რული
statuō, tuī, tūtum, ėre ვდგამ, ვად-
გენ, ვწყვეტ, გადაწყვეტილ-
ბას ვიღებ
statūra, ae f სიმაღლე
status, ūs m მდგომარეობა, პოზი-
ცია, სტატუსი
stēlla, ae f ვარსკვლავი, პლანეტა
stilus, ī m სტილუსი, პატარა
ჯოხი წვეტიანი ბოლოთი
ცვილიან დაფაზე (ფირფი-
ტაზე) საწერად და ბლაგვი
ბოლოთი ნაწერის წასამ-
ლელად
stō, stēī, statum, stāre ვდგევარ
stola, ae f (ბერძ.) სტოლა, გუნ-
კაზე ჩასაცმელი კაბა
strēnuē (adv.) გულმოდგინედ,
მხნედ, მკვირცხლად
strictus, a, um ქარქაშიდან ამო-
ღებული, ამოწვდილი
stringō, strīnxī, strictum, ėre ქარ-
ქაშიდან ვიღებ
strūctūra, ae f წყობა
studeō, uī, -, ėre ვმეცადინებ,
ვცდილობ
studium, ī n სწავლა, შესწავლა,
მეცნიერება, სიბეჯითე
stultitia, ae f სისულელე, უგუნ-
რება
stultus, a, um სულელი, ბრიყვი

suādeō, suāsī, suāsum, ēre ვურჩევ, ვარწმუნებ
 sub (+abl.) ქვეშ
 sub- (ასიმილაციით suf-, sug-, sup-, suc-) (თავს.)
 sub-dūcō, dūxī, ductum, ēre მი-
 მაქვს, ვართმევ, საიდუმლოდ
 მიმაქვს
 sub-ferō (sufferō), sustulī, sublātum, sufferre ამყავს
 sub-igō, ēgī, āctum, ēre ვიმორ-
 ჩილებ, ვიმონებ
 subitō (adv.) უცბად, მოულოდ-
 ნელად
 suī (gen.), sibi (dat.); acc. და abl. sē (pron. refl.) თვითონ, თავი, მას
 sum, fui, esse ვარ
 summārium, ī n მოკლე შინაარსი
 summus, a, um უმაღლესი, უმნიშ-
 ვნელოვანესი, უძლიერესი, უდიდესი
 superbia, ae f სიამაყე, ქედმაღ-
 ლობა, ამპარტავნება

T

tabella, ae f პატარა საწერი
 დაფა, საწერი ფირფიჭა
 tābeō, uī, -, ēre უღნები
 tabūla, ae f დაფა
 taceō, uī, itum, ēre ჩუმად ვარ, ვლუმვარ
 taciturnitās, ātis f სიჩუმე, ღუმილი
 tāctus, ūs m გრძნობა, შეხება, შეხების გრძნობა

superbus, a, um ამაყი
 superī, ōrum m ღმერთები; ცო-
 ცხალი ადამიანები
 superō, āvī, ātum, āre ვიღვებ, ვამარცხებ, ვჯობნი, გადა-
 ვლახავ, გადავდივარ
 suprā (+acc.) ზემოთ, ადრე
 suprēmus, a, um უმაღლესი, უმე-
 ნაესი
 suspendō, pendī, pēsum, ēre ვკი-
 დებ, ჩამოვკიდებ
 sūdor, ōris m ოფლი
 sūmō, sūmpsī, sūmptum, ēre ვი-
 ლებ, ვკრეფ
 suus, a, um (pron. poss.) მისი, მათი, თავისი, საკუთარი
 Syrācūsae, ārum f (pl.) სირაკუზე, ქალაქი სიცილიის აღმ. სანა-
 პიროზე
 Syrus, ī m სირუსი, Publius Syrus რომაელი მიმოგრაფი (ძვ. წ. I ს.), "Sententiae"-ს ავტორი
 tālis, e (adi.) ასეთი
 tam (adv.) ისე, ისე ძალიან, იმდე-
 ნად
 tam-diū (adv.) იმდენი ხანი
 tamen (adv.) მაგრამ, მაინც, თუმცა
 tandem (adv.) ბოლოს, ბოლოს და ბოლოს
 tangō, tetigī, tāctum, ēre ვეხები, ხელს ვკიდებ

Tantalus, i m განგალუსი, იუპიტერის შვილი, ფრიგიის მეფე, რომელიც ღმერთებმა საიდუმლოს გაცემისათვის დასაჯეს და ჩააგდეს გარგაროსში tantō (adv.) მითუმეტეს, bis tanto ორმაგად
tantus, a, um ასეთი, ასეთი დიდი; tantus...quantus ისეთი ... როგორც
tardus, a, um გვიანი
Tarquinius, i m Superbus გარკვინუს სუპერბუსი (ამაყი), რომის მეშვიდე მეფე
Tarsus, i f გარსუსი, კილიკიის დედაქალაქი მდინარე კილნუსზე
Tartarus (-os), i m გარგაროსი, ქვესკნელის, მკედართა სამეფო, საიქიო
taurus, i m ხარი
tēctum, i n სახურავი, ჭერი
tegimen, inis n დასახური, სახურავი, მოსახვევი
tegō, tēxī, tēctum, ēre უფარავ, ვასაფლავებ, ვმაღავ
tēlum, i n საბრძოლო იარაღი: სასროლი (ისარი, შუბი); თავდასხმის იარაღი (ხმალი, ხანჯალი); arma et tela – თავდაცვისა და თავდასხმის იარაღი
tempestās, ātis f დრო, დროის მონაკვეთი, ამინდი, ქარიშხალი
tempus, oris n დრო
teneō, tenuī, tentum, ēre მიჭირავს, ვუღობ, ვიგებ, მესმის, ვაკავებ, ვაფერხებ

tener, era, erum ნაბი, ახალგაზრდა
tentatio (temptatio), ōnis f ცდუნება, განსაცდელი, გამოცდა
tentō (temptō), āvī, ātum, āre ვედი, ვედილობ
tentus, ūs m (tencō) გაჩერება, დაკავება
tenuis, e (adi.) წვრილი, ნაბი, თხელი
Terentius, i m გერენციუსი, Publius Terentius Afer (ძვ. წ. 185-159 წწ.), რომაელი კომედოლოგრაფი
tergum, i n ზურგი; a tergo ზურგში, უკან
Terpsichorē, ēs f გერფსიქორე, ცეკვის მუზა
terra, ae f მიწა, ქვეყანა
terreō, terruī, territum, ēre ვაშინებ
tertius, a, um მესამე
testis, is m მოწმე
Thalēs, ētis (is) m თალესი, მილეტელი ფილოსოფოსი, ერთ-ერთი შვილ ბრძენთაგანი
Thalia, ae f თალიე, კომედიის მუზა; ბერძ. პოეტ პესიოდეს მიხედვით ერთ-ერთი სამგრაძიათაგანი. ხელში უჭირავს კომიკური ნიღაბი და მეცხვარის ჯოხი
theātrum, i n (ბერძ.) თეატრი
Thebae, ārum, f თებე “შიდკარიბჭიანი”, ბუტოის დედაქალაქი მდ. ისმენებზე, დაარსებული კადმოსის მიერ
Thermopylae, ārum f (pl.) (ბერძ. “თბილი კარიბჭე”) თერმო-

პილე, ხეობა გოგირდის თბილი წყაროებით
 Thēscus, eī (eos) m თესესი, ათენის მეფე, იპოლიტეს მამა, არიადნას, ხოლო შემდეგ ფედრას ქმარი, მინოტავრის დამამარცხებელი, არგონავტების ლაშქრობის მონაწილე
 Thessalia, ae f თესალია, მხარე ჩრდ. საბერძნეთში
 Thetis, idis f თეტისი, ზღვის ქალღმერთი, ნერეუსის ასული, პელევსის ცოლი, აქილეუსის დედა
 Tiberis, is m ტიბერისი, მდინარე, რომლის სანაპიროზეც მდებარეობს ქალაქი რომი
 Tibullus, ī m (Albius) ტიბულუსი, რომაელი ელეგიკოსი პოეტი (დაახლ. ძვ. წ. 54-19 წწ.)
 timeō, uī, -, ēre მეშინია
 toga, ae f ტოგა, მოსასხამი, რომელსაც რომაელი მამაკაცები იცვამდნენ მშვიდობიანობის დროს
 tolerō, āvī, ātum, āre ვიგან, ვუძლებ
 tōtus, a, um მთელი
 trabs, trabis f მორი
 tractō, āvī, ātum, āre მიმაქვს, მივითრევ. ვექცევი, ვეპყრობი, შევისწავლი, ვმსჯელობ, განვმარტავ
 trādō, didī, ditum, ēre (trans+do) გადავცემ, ვაცნობებ, ვანდობ
 trādūcō, dūxī, ductum, ēre (trans + duco) გადავსვამ, ვადაშვავს
 tragoedia, ae f ტრაგედია

trahō, trāxī, tractum, ēre მივითრევ
 trāiciō, iēcī, iectum, ēre (trans + iacio) გადავისრი, ვადაშვავს
 trans (+acc.) გადაღმა, გაღმა, იქით, მიღმა
 trans- (თანხმოვნის წინ tra-) გავლით, გარეთ
 trāns-eō, iī, itum, īre გადავდივარ, გადავლახავ, გადავბიჯებ; ვავდივარ, მივედინები, ვავატარებ; transit praes. ind. act. p. III sg.
 trānsitus, ūs m გაველა, გადასვლა
 trānsplanto, āvī, ātum, āre გადავწერავ
 trānsportātio, ōnis f გადაადგილება, გადასახლება
 trāns-portō, āvī, ātum, āre ვადაშვავ, ვადავადგილებ, ვადაშვავს
 trēs, tria (num. card.) სამი
 tribūtum, ī n ხარკი, გადასახადი
 triclinium, ī n (ბერძ.) სასადილო ოთახი
 triumphus, ī m ტრიუმფი, გამარჯვება
 triumphirātus, ūs m ტრიუმფირატი
 trīstia, ium n (pl.) ჩივილი, სევდიანი სიმღერები
 trīstis, e (adi.) მწუხარე, სამწუხარო, უსიამოვნო
 trīstitia, ae f მწუხარება
 Trōia, ae f ტროა = Ilion ილიონი
 Tullia, ae f ტულია, ციციერონის ქალიშვილი
 tum (adv.) მაშინ

tunica, ae f ტუნიკა, შალის გან-
საქმელი, რომლის შემოდა-
ნაც ქალები იცვამდნენ
სტოლას, ხოლო კაცები -
ტოგას
turbō, āvī, ātum, āre ვურევ, ხელს
ვუშლი
turpis, e (adi.) სამარცხვინო

U
ubi (adv.) სად, სადაც
ubi (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც
ulcīscor, ultus sum, ulcīscī (depon.)
შურს ვიძიებ, ვსჯი
ūllus, a, um რომელიღაც, ვიღაც
ultimus, a, um უკანასკნელი, ბოლო
umbra, ae f ჩრდილი
unda, ae f ტალღა, მღვა
unde (adv.) საიდანაც, საიდან
ūnitās, ātis f ერთიანობა
ūnus, a, um (num. card.) ერთი
ūnus-quisque, ūna-quaecque, ūnum-
quodque (pron. indef.) ყოველი
Ūrania, ae და Ūraniē, ēs f ურანია,
ასტრონომიის მუზა
urbānitās, ātis f ქალაქური ცხოვ-
რება, ქალაქური ცხოვრების
წესი

V
vacuus, a, um ცარიელი, თავი-
სუფალი
vādō, -, -, ĕre დავდივარ, მივდი-
ვარ, მივებიჯებ
vae (interi.) ვაი!

turris, is f კოშკი
tū (pron. pers.) შენ
tūcīla, ae f ზრუნვა, დაცვა
tūtus, a, um უსაფრთხო, სანდო,
დაცული

urbs, urbis f ქალაქი, დედაქალა-
ქი, რომი
ūsq̄ue ad (+acc.) -მდე
ūsus, ūs m ჩვეულება, გამოც-
დილება
ut (adv.) როგორც
ut (ci.) როგორცკი, მას შემდეგ
რაც, რათა
ūtilis, e (adi.) გამოსადეგი, სა-
სარგებლო, მომგებიანი,
გამოსაყენებელი
ūtilitās, ātis f სარგებელი, სარგე-
ბლობა
ut...ita როგორც ... ისე
ūtor, ūsus sum, ūtī (depon.) ვიყე-
ნებ, მაქვს, ვფლობ; vobis ūtor
amicis ვმეგობრობ თქვენთან
ūva, ae f ყურძენი
uxor, ōris f ცოლი

valdē (adv.) ძალიან, ძლიერად
valētūdō, inis f ჯანმრთელობა
vallum, I n მიწაყრილი, გამაგრება
varietās, ātis f სხვადასხვაგვარო-
ბა, განსხვავებულობა

varius, a, um სხვადასხვანაირი, სხვადასხვაგვარი
 vāstō, āvī, ātum, āre ვანადგურებ
 vātēs, is m, f წინასწარმეტყველი
 vehiculum, ī n ეგლი
 vehō, vēxī, vectum, ēre მიმყავს;
 vehor მივდივარ (curru ან in curru ეგლით), მივცურავ, მივაჭენებ, მიეფრინავ, გადავადგილდები
 vel (ci.) ან, და აგრეთვე; (adv.) კი, განსაკუთრებით
 vēlōcitās, ātis f სიჩქარე
 vēlōciter (adv.) ჩქარა, სწრაფად, მალე
 vēlōx, ōcis ჩქარი, მოხერხებული
 vendō, didī, ditum, ēre ვყიდი
 venia, ae f წყალობა, პატიება, ნების დართვა
 veniō, vēnī, ventum, īre მოვდივარ
 venter, tris m მუცელი
 Venus, eris f ვენუსი, ბერძ. აფროდიტე, სილამაზისა და სიყვარულის ქალღმერთი, ვულკანუსის ცოლი, ამურის (კუპიდონის) და ენეასის დედა
 vēr, vēris n გაზაფხული
 verbum, ī n სიტყვა, გამოთქმა
 vērē (adv.) ნამდვილად
 Vergilius, ī m ვერგილიუსი (Publius Vergilius Maro), რომელი პოეტი, დაიბ. ძვ. წ. 70 წ. Andes-ში, მანტუის მახლობლად, გარდაიცვალა ძვ. წ. 19 წ. ბრუნდებიუმში,

“Aenēis”-ის, “Georgica”-ს და სხვათა ავტორი
 vēritās, ātis f ჭეშმარიტება, სიმართლე
 vērō (ci.) ხოლო, მაგრამ
 versificatiō, ōnis f (versus + facio) ვერსიფიკაცია, ლექსთწყობა
 versificō, āvī, ātum, āre ლექს ვთხზავ
 versus, ūs m სტრიქონი, ლექსი
 vertō, rtī, rsum, ēre ვთარგმნი, ვცვლი, მივმართავ
 vērus, a, um ნამდვილი, ჭეშმარიტი
 vēscor, -, -, ēre ვიკვებები, ვჭამ, ვცოცხლობ (რალაცით)
 Vespasiānus, ī m ვესპასიანუსი, Titus Flavius, რომაელი იმპერატორი (ახ. წ. 69-79 წწ.). მისი მმართველობის დროს აშენდა კოლოსეუმი (კოლიზეუმი) (ახ. წ. 80 წ.)
 vesper, erī m საღამო; vesperī (-e) (adv.) საღამოს
 Vesta, ae f ვესტა, სატურნუსისა და რეას ქალიშვილი, ოჯახის მფარველი ქალღმერთი; რომში, ვესტას ტაძარში, ერთო მუდმივი ცეცხლი, რომელსაც ვესტას ქურუმი ქალები (ჯერ 4 და შემდეგ 6) და pontifex maximus-ი (უზენაესი ქურუმი) დარაჯობდნენ
 vester, vestra, vestrum (pron. poss.) თქვენი
 vestibulum, ī n შესასვლელი (ვესტიბიული), წინკარი

vestigium, I n კვალი, pl. ნანგრევები
 vestis, is f ტანსაცმელი
 vestitus, a, um ჩაცმული
 vestitus, ūs m ტანსაცმელი
 vetitum, I n აკრძალვა, აკრძალული
 vetō, ūī, itum, āre ვერძალავ
 vexō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ, ვაწამებ, ვგანჯავ; pass.: ვწუხდები, ვწვალობ, ვიგანჯები
 via, ae f გზა, ქუჩა
 viātor, ōris m მოგზაური
 vicīnus, a, um მეზობელი, მეზობლად მყოფი, ახლოს მყოფი
 victor, ōris m გამარჯვებული
 victōria, ae f გამარჯვება
 victus, a, um (p.p.) დამარცხებული vincō, vicī, victum, ēre-დან ვამარცხებ
 victus, ūs m საკვები
 vicus, I m სოფელი
 videō, vidī, visum, ēre ვხედავ, ვუყურებ
 videor, visus sum, eri (pass. video-დან) მეჩვენება, მგონია; mihi videor ვთვლი; videtur (impers.) ითვლება, თვლიან
 vigilia, ae f ღამის საგუშაგო, ღამის დაცვა
 villa, ac f ვილა, მამული
 vinētum, I n ვენახი
 vinum, I n ღვინო
 vinciō, vinxī, vinctum, īre ვბორკავ, ბორკილებს ვადებ, ვკრაავ, ვამაგრებ
 vincō, vicī, victum, ēre ვიმარჯვებ, ვძლევ, ვამარცხებ

vinculum, I n (უფრო ხშირად pl.) ბორკალები
 vipera, ae f გველი
 vir, virī m კაცი, ადამიანი
 virgō, inis f ახალგაზრდა ქალი, გოგონა
 virtūs, ūtis f სიმამაცე, გაბედულება, ძალა, ღირსება, ნიჭი
 vis, vis (dat. sg. vi, acc. sg. vim, abl. sg. vī; nom. pl. vīrēs, gen. pl. virium) f ძალა
 visitō, āvī, ātum, āre სანახავად მივდივარ, ვეწვევი, ვესტუმრები, მოვინახულებ
 visus, ūs m (video) ხედვა, შეხედვა, მხედველობა, გარეგნობა, მოჩვენება
 vita, ae f სიცოცხლე, ცხოვრება
 vitis, is f ვაზი
 vitium, I n შეცდომა, ნაკლი
 vitō, āvī, ātum, āre გვერდს ვეწვლი, გავერბივარ, თავს ვარიღებ
 vīvō, vīxī, vīctum, ēre ვცხოვრობ
 vix (adv.) ძლივს, როგორც კი, ახლა, ამ წუთში
 vōcālis, e (adi.) (vox) ხმით დაჯილდოებული, კეთილხმოვანი, მომღერალი
 vocō, āvī, ātum, āre ვეძახი, ვუწოდებ, ვიწვევ
 volātus, ūs m ფრენა
 Vulcānus, I m ვულკანუსი, ცეცხლისა და მჭედლობის ღმერთი; იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ვენუსის მეუღლე.

მოგვიანებით გაიგივებულ
ბერძ. პეფესტოსთან
volō, vōi, vōtum, vōre დაეფრინა
volō, voluī, -, velle მინდა, მსურს,
მირჩევნია, გადაწყვეტ; vis
praes. ind. act. p. II sg.
volucer, cris, cre ფრთამებსხმული,
ფრთიანი, მფრინავი

X

Xerxēs, is (acc. ἔν) m ქსერქსე,
სპარსეთის მეფე ძვ. წ. 485-
465 წწ.

voluntās, ātis f სურვილი, ნება,
გადაწყვეტილება, ჩანაფიქრი
vōx, vōcis f ხმა
vulgus, ī n ხალხი, ბრბო
vulnus, eris n ჭრილობა
vulpēs, is f მელა
vultus, ūs m სახე

Z

Zēnō(n), ōnis m ზენონი, ბერძენი
ფილოსოფოსი ეპიკურელი,
ციცერონის მასწავლებელი

ქართულ-ლათინური ლექსიკონი

ა

ადამიანი homo, inis m
 ადვილი facilis, e (adi.)
 აუტორი auctor, ōris m, f
 ათენი Athēnae, ārum f
 აკრძალვა vetō, ūi, itum, āre
 აპრილი Aprīlis, is m
 არა, არ nōn (adv.)
 არცოდნა nescio, īvi (iī), Itum, Ire

ბ

ბედნიერი fēlix, icis (adi.)
 ბერძენი Graecus, ī m
 ბიჭი puer, erī m
 ბრძოლა pugna, ae f; pugnō, āvi, ātum, āre

გ

გაბეღვა audeō, ausus sum, ēre (semidepon.)
 გაგონება audiō, īvi, Itum, Ire
 გაგზავნა mittō, mīsi, missum, ēre
 გადაცემა trādō, didī, ditum, ēre
 გალები Galli, ōrum m
 გამარჯვება victōria, ae f; vincō, vicī, victum, ēre
 გამსყმელი trāditor, ōris m
 -გან ო, ex (+abl.)
 გარეთ extrā (+acc.)
 გაჩუმება taceō, tacuī, tacitum, ēre
 გახარება gaudeō, gāvīsus sum, ēre (semidepon.)
 გლეხი agricola, ae f; rūsticus, ī m
 გოგონა puella, ae f

გუშინ herī (adv.)
 გზა iter, itineris n; via, ae f

დ

და არ nec, et non, ac non (ci.)
 დამუშავება colō, coluī, cultum, ēre; arō, āvi, ātum, āre
 დაჰატიეება invītō, āvi, ātum, āre; vocō, āvi, ātum, āre
 დაძახება vocō, āvi, ātum, āre
 დღე diēs, eī m, f

ე

ერთი minus, a, um (num. card.)

ვ

ვარდი rosa, ae f
 ვარსკვლავი astrum, ī n (ბერძ.), stēlla, ae f
 ვინ? quis? (pron. interr.)

თ

თავი caput, pitis n
 თამაში lūdō, lūsī, lūsum, ēre
 თავყანისცემა adōrō, āvi, ātum, āre; colō coluī, cultum, ēre
 თქმა dīcō, dīxī, dictum, ēre
 თქვენ vōs (pron. pers.) (pl. tu-დან)
 თხოვნა ōrō, āvi, ātum, āre; rogō, āvi, ātum, āre

ი

იდეები īdēs, īduum f
 იმედი spēs, eī f

ის ille, illa, illud (pron. demonstr.)

კ

კაცი vir, viri m
 კალენდები Kalendae, arum f
 კარგი bonus, a, um
 კეთება faciō, feci, factum, ere;
 აგწ, egō, actum, ere
 კითხვა legō, legi, lectum, ere
 კორნელია Cornelia, ae f

ლ

ლამაზი pulcher, chra, chrum
 ლაპარაკი dicō, dixi, dictum, ere

მ

მამაცი fortis, e (adi.); audax, acis
 მარტის Martius, a, um
 მასწავლებელი traditor, oris m;
 magister, tri m; magistra, ae f
 (მასწავლებელი ქალი)
 მე ego (pron. pers.)
 მებრძოლი miles, itis m
 მეგობარი amicus, i m
 მიერ a, ab (+abl.)
 მისალმება saluto, avi, atum, are
 მიღმა extra (+acc)
 მიწა terra, ae f
 მიწის ნაკვეთი ager, gri m
 მოსმენა audio, ivi, itum, ire
 მოსვლა venio, veni, ventum, ire
 მოსწავლე discipulus, i m
 მოთხრობა fabula, ae f
 მოყოლა narrō, avi, atum, are;
 tradō, didi, ditum, ere
 მრავალი multus, a, um

მსაჯი arbiter, tri m
 მუდამ semper (adv.)
 მხიარული laetus, a, um

ნ

ნაკლები minor, minus (compar.
 parvus-დან)
 ნონები Nonae, arum f
 ნუ noli, nolite (+ inf.)

პ

პოეტი poeta, ae m, f (ბერძ.)

რ

რომაელი Romanus, i m; ზელს.
 Romanus, a, um (adi.)
 რომი Roma, ae f

ს

სად? ubi? (adv. interr.)
 სადილი cena, ae f
 საიდან unde (adv.)
 სამშობლო patria, ae f
 სამუშაო opus, eris n
 სასტუმრო ოთახები hospitalia, ae f
 საქმე labor, oris m
 სეირნობა ambulō, avi, atum, are
 სექტემბერი September, bris m
 სიყვარული amor, avi, atum, are
 სწავლა discō, didici, -, ere
 სწავლება tradō, didi, ditum, ere

ტ

ტუნიკა tunica, ae f
 ტყე silva, ae f

შ

შიქრი cōgitō, āvī, ātum, āre

ქ

ქალაქი oppidum, I n; urbs, urbis f
ქონა habēō, uī, itum, ēre
ქუჩა via, ae f
ქვეშ sub (+acc., +abl.)

ღ

ღმერთი deus, I m

ხ

ხენა arō, āvī, ātum, āre

ყ

ყოფნა sum, fuī, esse
ყოველთვის semper (adv.)
ყველა omnis, e (adi.)

შ

შეკითხვა rogō, āvī, ātum, āre
შემქმნელი auctor, ōris m, f
შენ tu (pron. pers.)
შიში metus, ūs m
შორის inter (+acc.)

გამოცანისა და კროსვორდის ამოხსნები:

§16, სავ. 7: annus, menses, dies et noctes.
§7, სავ. 6, Aenigma: 1. Fortuna; 2. Flora.

ჩ

ჩემთან ერთად mecum
ჩრდილი umbra, ae f
ჩუქება dōnō, āvī, ātum, āre

ძ

ძველი difficilis, e (adi.)
ძველი antiquus, a, um

წ

წამალი remedium, I n
წასვლა vādō, -, -, ēre
წერა scribō, scripsī, scriptum, ēre
წერილი epistula, ae f (ბერძ.)
წიგნი liber, librī m

ც

ცნობილი celebrer bris, bre; clārus,
a, um; nōtus, a, um
ცხოვრება vīta, ae f; vīvō, vīxī,
vīctum, ēre; habitō, āvī, ātum,
āre
ცხრა novem (num. card.)

კ

კამა edō, ēdī, ēsum, edēre

კ

კომპროსი Homērus, I m

ანტიკური იტალია

Oceanus

Oceanus

Atlanticus

BRITANNIA

GERMANIA

HISPANIA

ITALIA

Mauretania

AFRICA

IMPERIUM ROMANUM

K 257. 140
3
31605520
3123 31101333

